

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

66 metai

2023 m. gegužės 25 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

577-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 3 22–2023 3 23

2023/C 184/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Susivieniję už demokratiją“	1

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

577-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 3 22–2023 3 23

2023/C 184/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Jaunimo veiksmų planas (JVP), teikiamas įgyvendinant 2022–2027 m. ES išorės veiksmus“ (nuomonė savo iniciatyva)	5
2023/C 184/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Jaunimo vaidmuo vykdam žaliąją pertvarką“ (Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Švedijos prašymu)	13
2023/C 184/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Medinių konstrukcijų statyba siekiant sumažinti išmetamo CO ₂ kiekį pastatų sektoriuje“ (tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Švedijos prašymu)	18

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

577-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija, 2023 3 22–2023 3 23

2023/C 184/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos viešojo sektoriaus aukšto lygio sąveikumo visoje Sąjungoje priemonės (Europos sąveikumo aktas) (COM(2022) 720 final – 2022/0379 (COD)) ir dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl aktyvesnės viešojo sektoriaus sąveikumo politikos „Susieti viešąsias paslaugas, remti viešąją politiką ir užtikrinti viešąją naudą siekiant kurti sąveikią Europą“ (COM(2022) 710 final)	28
2023/C 184/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria suderinami tam tikri bankroto teisės aspektai“ (COM(2022) 702 final – 2022/0408 (COD))	34
2023/C 184/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino ir panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2246/2002 (COM(2022) 666 final – 2022/0391 (COD)), ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl teisinės dizaino apsaugos (nauja redakcija) (COM(2022) 667 final – 2022/0392 (COD))	39
2023/C 184/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „2022 m. strateginio prognozavimo ataskaita. Žaliosios ir skaitmeninės pertvarkų susiejimas naujomis geopolitinėmis aplinkybėmis““ (COM(2022) 289 final)	45
2023/C 184/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kelias tvirtesnės ES tarpuskaitos sistemos link“ (COM(2022) 696 final) ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl priemonių, skirtų pernelyg didelėms pozicijoms trečiųjų valstybių pagrindinių sandorio šalių atžvilgiu mažinti ir Sąjungos tarpuskaitos rinkų efektyvumui didinti, iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 648/2012, (ES) Nr. 575/2013 ir (ES) 2017/1131 (COM(2022) 697 final – 2022/0403 (COD))	49
2023/C 184/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje“ (COM(2022) 707 final – 2022/0413 (CNS))	55
2023/C 184/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl direktyvos dėl baudžiamųjų sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą (COM(2022) 249 – final), dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimų priskyrimo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje nurodytų nusikaltimų sričių (COM(2022) 247 – final) ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimus (COM(2022) 684 final)	59
2023/C 184/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis“ (COM(2022) 490 final – 2022/0299 (NLE))	64
2023/C 184/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje (COM(2022) 688 final – 2022/0400 (COD)) ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės ar etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria panaikinami Direktyvos 2000/43/EB 13 straipsnis ir Direktyvos 2004/113/EB 12 straipsnis (COM(2022) 689 final – 2022/0401 (APP))	71
2023/C 184/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano peržiūra“ (COM(2022) 581 final)	78

2023/C 184/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriamas Sąjungos anglies dioksido absorbcijos sertifikavimo sistema“ (COM(2022) 672 <i>final</i> – 2022/0394 (COD))	83
2023/C 184/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaita (pagal Reglamentą (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo)““ (COM(2022) 547 <i>final</i>)	88
2023/C 184/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energetikos sistemos skaitmenizavimo ES veiksmų planas““ (COM(2022) 552 <i>final</i>)	93
2023/C 184/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl švino, jo neorganinių junginių ir diizocianatų ribinių verčių iš dalies keičiama Tarybos direktyva 98/24/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB“ (COM(2023) 71 <i>final</i> – 2023/0033 (COD))	101
2023/C 184/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/19/ES dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų“ (COM(2023) 63 <i>final</i> – 2022/025 (COD))	102
2023/C 184/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant viešąsias kapitalo rinkas Sąjungoje padaryti patrauklesnes įmonėms ir sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms bei vidutinėms įmonėms gauti kapitalo, iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES ir panaikinama Direktyva 2001/34/EB (COM(2022) 760 <i>final</i> – 2022/0405 (COD)), dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl daugiabalsės akcijos apimančių akcijų struktūrų bendrovėse, kurios kreipiasi dėl jų akcijų įtraukimo į prekybos MVI augimo rinkoje sąrašą (COM(2022) 761 <i>final</i> – 2022/0406 (COD)), ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, siekiant viešąsias kapitalo rinkas Sąjungoje padaryti patrauklesnes įmonėms ir sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms bei vidutinėms įmonėms gauti kapitalo, iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2017/1129, (ES) Nr. 596/2014 ir (ES) Nr. 600/2014 (COM(2022) 762 <i>final</i> – 2022/0411 (COD))	103
2023/C 184/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Trąšų pakankamumo ir įperkamumo užtikrinimas pasaulyje““ (COM(2022) 590 <i>final</i>)	109

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS577-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 3 22–2023 3 23

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Susivieniję už demokratiją“

(2023/C 184/01)

Pranešėjai: **Stefano MALLIA (MT-I)****Oliver RÖPKE (AT-II)****Séamus BOLAND (IE-III)**

Reglamentavimo pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 50 straipsnis
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 23
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	181 / 0 / 5

Popandeminis atsigavimas, demokratinės vertybės, pilietinė erdvė, žiniasklaidos laisvė, įvairovė ir liberali demokratija susiduria su sunkumais abipus ES sienų ir jų padėtis prasidėjus karui Europos žemyne pablogėjo: mažiau nei 50 % pasaulio gyventojų gyvena demokratinėje sistemoje.

Ukrainoje toliau siautėjant žiauriam karui ir pasauliui matant jo pražūtingas humanitarines, socialines ir ekonomines pasekmes EESRK ragina stiprinti demokratiją ir demokratines vertybes.

Išskirtinis humanitarinę, logistinę ir medicininę pagalbą Ukrainos žmonėms teikiančių ES pilietinės visuomenės organizacijų susitelkimas taip pat parodė, kokia svarbi yra tvirtais ryšiais susieta, veiksminga ir gyvybinga pilietinė visuomenė. Be Ukrainos, taip pat matome, kaip visuomeniniai judėjimai kovoja už demokratiją Irane, Baltarusijoje ir Moldovoje. Jų stiprinimas stiprina mūsų demokratiją.

Kaip niekada svarbu investuoti į didesnę demokratijos atsparumą ir gebėjimą apsaugoti mūsų pagrindines teises, kurti ilgalaikę taiką ir stabilumą ir galiausiai užtikrinti gerovę visiems.

Nėra abejonių, kad turime kartu pradėti ieškoti naujų būdų dalyvaujamąsios demokratijos struktūroms sustiprinti. Tvirta, nepriklausoma ir įvairi pilietinė visuomenė dabar yra itin svarbi kaip pagrindinė sudedamoji dalis, reikalinga aktyviam pilietiškumui ir atspariai demokratijai, kuri gali apsaugoti teisinę valstybę, pagrindines teises, saviraiškos laisvę ir mūsų demokratinio gyvenimo būdo vientisumą, užtikrinti. Demokratija ES yra neatsiejama ir neatšaukiamai susijusi su lygybės, teisingumo, pagarbos žmogaus teisėms ir nediskriminavimo sąvokomis, kurios išvardytos ES sutarties 2 straipsnyje.

Sudėtingų pokyčių ir iššūkių laikais svarstomoji ir (arba) dalyvaujamoji demokratija gali būti didesnio reikalingų sisteminių pokyčių paveiklo dalimi. Yra daug pavyzdžių, kuriuos veiksmingai įgyvendinant galima įgalinti politikos formuotojus priimti sunkius sprendimus dėl sudėtingiausių viešosios politikos problemų ir padidinti piliečių ir Vyriausybės tarpusavio pasitikėjimą. Šiuo tikslu reikia užtikrinti, kad bus atsižvelgta į nuomonių įvairovę ir teisę jas laisvai reikšti. Tačiau dalyvaujamoji demokratija nėra panacėja. Demokratinės visuomenės susiduria su įvairiausiais iššūkiais, kuriems atremti reikia skirtingų dalyvavimo būdų. Todėl demokratiniam valdymui reikia įvairių mechanizmų skirtingiems tikslams pasiekti, pasinaudojant jų stipriosiomis ir silpnosiomis pusėmis.

Turime drauge siekti naujos atstovaujamosios demokratijos, dalyvaujamosios demokratijos ir tiesioginės demokratijos pusiausvyros.

2022 m. gegužės 9 d. Konferencijos dėl Europos ateities išvadose dėl Europos demokratijos, konkrečiai 36 ir 39 pasiūlymuose, **nustatyti tikslai didinti piliečių dalyvavimą ir stiprinti dalyvaujamosios demokratijos ir svarstomųjų veiksmų struktūras**. Atsižvelgdamas į Konferencijos dėl Europos ateities rezultatus ir į tai, kad Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) jau atlieka svarbų vaidmenį, EESRK norėtų apibrėžti įvairias galimybes, kuriomis vadovaujantis būtų galima įgyvendinti geriausiai EESRK tikslus atitinkančias institucines reformas.

Šiomis aplinkybėmis ir prisimindamas 2023 m. pilietinės visuomenės dienas, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK)

1. ragina veiksmingai įgyvendinti ES sutarties 11 straipsnį, įskaitant **Europos pilietinės visuomenės strategiją** ir Europos asociacijų statutą, sujungiant įvairius elementus, kad būtų sukurta tikrai įgalinanti ir įtrauki erdvė dalyvavimui atnaujinti ir struktūruotam pilietiniam dialogui visose ES institucijose įgyvendinti, be kita ko, kviečiant organizuotą pilietinę visuomenę dalyvauti socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimuose ir visų pirma aukšto lygio konferencijose. Kad pilietinės visuomenės sektorius dalyvautų prasmingiau ir plačiau, taip pat svarbu turėti išteklių. Pilietinės visuomenės organizacijoms reikia geresnių finansavimo galimybių ir teisingo bei skaidraus politinio pagrindo, kuris apimtų tarpvalstybinę apsaugą, kad būtų galima didinti visų pilietinės visuomenės organizacijų, įskaitant jaunimo organizacijas, socialinę ekonomiką ir savanoriškos veiklos sektorių, gebėjimus ir atsparumą; joms taip pat reikia galimybės lanksčiai naudotis tvariais privačiais ir viešaisiais ištekliais;

2. pabrėžia, jog būtina sustiprinti pagrindinį organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmenį remiant svarstomąją demokratiją, papildant atstovaujamąją demokratiją, kad būtų dar labiau stiprinamas pilietinis dialogas visose valstybėse narėse ir ES lygmeniu. Europos demokratijų stiprybė ir galia remiasi tvirtu ir plataus masto ES ir jos valstybių narių bendradarbiavimu, kuris turi padėti stiprinti pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimus, nes nepriklausomoms pilietinės visuomenės organizacijos yra „bendros gerovės sergėtojos“, kurioms tenka lemiamas vaidmuo nustatant, kurie sprendimai yra tvarūs, skatinant visuomenines inovacijas ir stiprinant savitarpio pasitikėjimą visuomenėje. Pilietinės visuomenės organizacijos taip pat padeda nustatyti procesus, užtikrina kompetenciją, padidindamos diskusijų įvairovę, ir sudaro sąlygas dalyvaujamajai demokratijai, kaip numatyta Sutartyse;

3. ragina laikytis holistinio ir bendradarbiavimu grindžiamo požiūrio į švietimą ir mokymą, kad būtų galima įveikti dabartinius iššūkius. Europos igūdžių politika turėtų būti formuojama kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis ir socialiniais partneriais, turinčiais politinio kapitalo ir konkrečių žinių ir suprantančiais dabartinius poreikius ir trūkumus; atsižvelgdamas į tai ragina 2025-uosius paskelbti Europos savanorių metais, nes šiam sektoriui tenka labai svarbus vaidmuo ugdant neformaliuosius igūdžius;

4. pabrėžia, kad universalieji gebėjimai yra tikras dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos pagrindas; tai – bendradarbiavimas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, demokratinis ir kolektyvinis valdymas, konfliktų sprendimas, pilietinis ugdymas ir gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis. Šie gebėjimai yra esminiai priešinantys anti-demokratinėms tendencijoms, propaguojant Europos vertybes ir įveikiant dabartinį socialinį ekonominį ir politinį atotrūkį, kartu įgalinant pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius konsultacinėmis ar dalyvaujamosiomis priemonėmis drauge kurti politiką, kuri padėtų pasiekti atskaitomybę, skaidrumą ir aktyvų pilietiškumą;

5. yra pasiryžęs padėti toliau rengti tokias dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos stiprinimo priemones kaip Europos piliečių iniciatyva ir ES viešos konsultacijos internetu – jos turi būti visiškai prieinamos ir skelbiamos plačiajai visuomenei;

6. pabrėžia 2024 m. Europos rinkimų svarbą ir lemiamą vaidmenį, kuris teks pilietinės visuomenės organizacijoms raginant rinkėjus dalyvauti ir palaikant proeuropietiškas nuotaikas, kartu stengiantis sumažinti pasyvumą ir dezinformaciją. EESRK ragina Europos politines šeimas savo rinkiminiuose manifestuose pabrėžti pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį stiprinant demokratinį gyvenimą;

7. pakartoja, jog kartu su platesnės pilietinės visuomenės organizacijomis ir ES institucijomis nori tiesti tiltus diskusijoms apie Europos projektą su piliečiais ir, neapsiribojant tais, kurie šiuo projektu jau tiki, pasiekti kitus piliečius jų bendruomenėse, regionuose, miestuose ir kaimuose. Todėl labai svarbu sudaryti sąlygas dalyvauti viešose diskusijose ir puoselėti dalyvaujamąją kultūrą visais lygmenimis;

8. Komisija savo organizacinėje struktūroje turėtų numatyti ryšių su pilietinio dialogo struktūromis pareigybės. Ji taip pat turėtų dirbti su valstybėmis narėmis, skatindama jas stiprinti jau esamas šio dialogo struktūras arba sukurti tokias struktūras, jei jų dar nėra, panaudojant Europos fondų lėšas. Šia iniciatyva būtų didinamas informuotumas ir gerinama pilietinio dialogo kokybė, tuo padedant Komisijai ir valstybėms narėms geriau suprasti, kokią naudą politikos formavimui gali suteikti gerai veikiantis pilietinis dialogas. Be to, pilietinis dialogas būtų stiprinamas vykdamas tyrimų ir stebėsenos veiklą, kuri padėtų nustatyti geriausiai patirtį ir ją dalytis;

9. šiuo atžvilgiu pabrėžia, kad jaunimo ir jaunimo organizacijų dalyvavimas yra ypač svarbus norint sutelkti pirmą kartą balsuojančius ir jaunus rinkėjus. Siekiant užtikrinti visapusišką atstovavimą, būtina remti sprendimus, kuriais sudaromos sąlygos plačiam dalyvavimui ir atitinkamai skatinamos lygios galimybės. Būtina užmegzti ryšius su labiausiai nuo sprendimų priėmimo centrų nutolusiais asmenimis ir įtraukti juos į diskusijas. Aktyvesnis dalyvavimas vietos lygmeniu yra būtinybė;

10. be to, ragina Europos Parlamentą, Europos Vadovų Tarybą ir valstybes nares skubiai iš dalies pakeisti 1976 m. rinkimų aktą, kad būtų paaiškinti rinkimų visuotinio, betarpiškumo ir slaptumo principai. Taip būtų sudarytos sąlygos įgyvendinti standartus visoje ES, užtikrinant balsavimo teises neįgaliesiems.

Remdamasis pirmiau pateiktomis rekomendacijomis ir atsižvelgdamas į Konferenciją dėl Europos ateities, EESRK

11. mano, kad neseniai (2022 m. spalio 27 d.) pasirašytu bendradarbiavimo su Europos Komisija protokolu atnaujinamas politinis įsipareigojimas prisidėti prie Europos politinės darbotvarkės ir pagrindinio Europos tikslo, uždavinių ⁽¹⁾ ir siekių, t. y. sukurti konkurencingą, ekonomiškai klestinčią, socialiai įtraukią ir aplinką tausojančią Europos Sąjungą, kartu užtikrinant, kad perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui, skaitmenizacija ir demografiniai pokyčiai būtų socialiai teisingi ir sąžiningi, ir užtikrinti, kad Europos žaliasis kursas ir 2030 m. skaitmeninis dešimtmetis būtų sėkmingi visiems europiečiams. Europos Sąjunga taip pat turi vadovautis Europos socialinių teisių ramsčiu ir Konkurencingumo darbotvarkė – politinėmis gairėmis, kuriomis užtikrinama, kad niekas nebūtų paliktas nuošalyje;

12. yra pasirengęs veikti ir ypač dabar teisėtai veikia kaip pagrindinis piliečių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo centras, įskaitant būsimus piliečių forumus. Tokio centro vaidmuo būtų padidinti Europos Komisijos ir kitų institucijų rengiamų konsultacijų su piliečiais poveikį, taip pat sistemingai rinkti Europos organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę apie visus svarbiausius Europos politinės darbotvarkės prioritetus ir politikos priemones. Tai padės didinti visuomenės pasitikėjimą ES projektu ir institucijomis, nes piliečiams bus suteiktas veiksmingas vaidmuo priimančioms viešuosius sprendimus. EESRK, padedamas išorės ekspertų ir pilietinės visuomenės organizacijų atstovų, galėtų vadovauti svarstymo procesams, juos prižiūrėti, kurti, organizuoti, vykdyti ir palengvinti. Šis pasiūlymas visų pirma grindžiamas 2022 m. gegužės 9 d. Konferencijos dėl Europos ateities galutine ataskaita, kurioje aiškiai raginama „[stiprinti] Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto institucinį vaidmenį ir [suteikti] jam galių tarpininkauti ir užtikrinti dalyvaujamąją demokratiją veiklą, pavyzdžiui, struktūrinį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumais“. Tokiomis aplinkybėmis vertinant ES politiką prireikus reikėtų peržiūrėti EESRK nuomonėse savo iniciatyva ir Komisijos prašymu parengtose tiriamosiose nuomonėse pateiktas rekomendacijas;

13. laikosi nuomonės, kad piliečių forumų ir pilietinės visuomenės organizacijų konsultacijose daugiausia dėmesio galėtų būti skiriama darbotvarkės nustatymui, pavyzdžiui, Komisijos darbo programos rengimui, arba jos galėtų būti susietos su pagrindinių teisėkūros prioritetų gyvavimo ciklu. Piliečių indėlis būtų naudingiausias parengiamuoju teisėkūros etapu, siekiant apsvarstyti ir pateikti rekomendacijas prieš pateikiant tam tikrus svarbius (teisėkūros procedūra priimamų aktų) pasiūlymus. Šiuo tikslu konsultacijos su piliečių forumais ir pilietinės visuomenės organizacijomis galėtų būti vykdomos remiantis metiniu planu ir tvarkaraščiu, kuriuos EESRK nustatytų bendradarbiaudamas su Europos institucijomis. Tai galėtų apimti konkrečius Europos Komisijos, Europos Parlamento ar Europos Sąjungos Tarybos prašymus, paties EESRK iniciatyvą arba jo partnerio Europos regionų komiteto iniciatyvą;

14. pakartoja, kad veiklos ciklas galėtų prasidėti paskelbus pranešimą apie Sąjungos padėtį ir ketinimų deklaraciją, atsižvelgiant į būsimų metų Europos Komisijos darbo programą. Konsultacijos vyktų pirmąjį kitų metų pusmetį;

⁽¹⁾ Europos Sąjungos sutarties 2 ir 3 straipsniai.

15. papildydamas teisinės valstybės stiprinimo priemones toliau siūlys kitoms ES institucijos steigti metinį ES pagrindinių teisių, žmogaus teisių ir teisinės valstybės forumą. Šis forumas pagerins stebėseną, nes ES sprendimus priimančioms asmenims bus suteikta galimybė iš anksto gauti visų ES valstybių narių organizuotos pilietinės visuomenės ir visuomeninių organizacijų perspėjimus apie tai, ar visapusiškai ir skaidriai taikomas ES sutarties 2 straipsnis. Be to, Komitetas ragina Europos Komisiją į būsimą Europos demokratijos veiksmų plano peržiūrą įtraukti pilietinei visuomenei skirtą skyrių. EESRK taip pat atliks svarbų vaidmenį stebint šalių kandidačių stojimo procesus ir sudarys palankesnes sąlygas prasmingai diskutuoti su susijusiomis šalimis siekiant užtikrinti pagarbą Europos vertybėms, įskaitant tas, kurios daro poveikį nacionalinėms ir etninėms mažumoms;

16. pradės rengti Europos pilietinės visuomenės savaitę, kad sustiprintų savo, kaip Europos pilietinės visuomenės namų, vaidmenį ir išplėstų savo pavyzdinių iniciatyvų, pavyzdžiui, Pilietinės visuomenės dienų, Europos piliečių iniciatyvos dienos, programos „Tavo Europa, tavo balsas“ ir pilietinės visuomenės premijos, aprėptį. Ši iniciatyva suburs pagrindinius Europos ir nacionalinių pilietinės visuomenės organizacijų dalyvius ir pilietinės visuomenės suinteresuotiesiems subjektams suteiks Europos lygmens forumą dialogui rūpimais klausimais. EESRK sieks stiprinti visuomeninę veiklą, kad pasiektų kuo daugiau ribotas galimybes dalyvauti diskusijose Europos klausimais turinčių asmenų ir užtikrintų, kad sprendimų priėmimo procese būtų atsižvelgiama į jų nuomonę.

Bruselis, 2023 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS577-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 3 22–2023 3 23Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Jaunimo veiksmų planas (JVP),
teikiamas įgyvendinant 2022–2027 m. ES išorės veiksmus“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 184/02)

Pranešėjas **Michael McLoughlin**Bendrapranešėję **Tatjana Babrauskienė**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	157 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Jaunimo veiksmų planą (JVP), teikiamą įgyvendinant ES išorės veiksmus, tačiau atkreipia dėmesį, kad gali kilti sunkumų, susijusių su diegimu ir vykdymu, kuriuos reikės stebėti ir prižiūrėti. EESRK pageidautų aktyviai dalyvauti įgyvendinant JVP.

1.2. EESRK mano, kad ES ir viso pasaulio jaunimo organizacijų specialiosios žinios ir patirtis yra puikus išteklius įgyvendinant planą – tiek Europos Komisijai, tiek ES delegacijoms. Komitetas taip pat mano, kad visiems su jaunimu dirbantiems ES darbuotojams turėtų būti suteikti pagrindiniai gebėjimai tokiais klausimais kaip jaunimui palankios erdvės, konsultavimo įgūdžiai ir darbo su jaunimu metodai.

1.3. EESRK pageidautų kad įgyvendinimo metu nuolat būtų skiriama dėmesio labiausiai marginalizuotiems jaunuoliams, įskaitant jaunuolius su negalia, o per visą lyderystės veiklą ne mažiau dėmesio būtų skiriama vietos bendruomenių jaunimui teikiamai visuomenės paramai. Lyderystės ir dalyvavimo procesai turėtų būti kuriami taip, kad užtikrintų eilinių piliečių įsitraukimą ir procesus „iš apačios į viršų“, siekiant ugdyti nuo kasdienio gyvenimo nenutolusius lyderius.

1.4. EESRK pabrėžia, kad duomenų rinkimas ir stebėseną yra labai svarbūs uždaviniai įgyvendinant JVP, be to, Europos Komisija, Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT), susijusios finansavimą gaunančios agentūros ir pilietinės visuomenės organizacijos (PVO) turėtų reguliariai teikti ataskaitas, atsižvelgdamos į neseniai Europos Komisijos atliktą tarptautinių duomenų apie jaunimą nustatymą ir spragų analizę ⁽¹⁾.

1.5. EESRK palankiai vertina ir skatina sąsajas su Jungtinių Tautų (JT) ir jos agentūrų darbu šioje srityje, visų pirma atsižvelgiant į Jaunimo taikos ir saugumo darbotvarkę ir bet kokią sinergiją su JT Vaiko teisių komitetu.

1.6. EESRK mano, kad svarbiausios ES jaunimo politikos kryptys, pavyzdžiui, programa „Erasmus+“ ir Jaunimo garantijų iniciatyva, gali būti naudingos dirbant jaunimo dalyvavimo ir jaunimo politikos srityse. Naudojant tokias struktūras reikėtų atkreipti dėmesį į prašymų teikimo procedūrų nepriklausomumą ir tokius klausimus kaip vizos ir kalbos.

1.7. EESRK rekomenduoja ES Tarybai paskatinti ES valstybes nares parengti savo planus, kuriuose daugiausia dėmesio būtų skiriama panašioms klausimams kaip ir JVP, ir bendradarbiauti su pilietine visuomene, visų pirma su jaunimo organizacijomis. Be to, reikėtų plėtoti ir stiprinti esamus ES valstybių narių ir tikslinių šalių ryšius ir pilietinės visuomenės partnerystes, ypač jaunimo organizacijų partnerystes.

1.8. EESRK taip pat rekomenduoja skatinti tikslines šalis ir suteikti joms priemonių, kad jos galėtų parengti realią, jaunimui skirtą politiką, ir turėtų nacionalines jaunimo tarybas ar lygiaverčius organus. Komisija, remdama tikslines šalis, savo ruožtu turėtų vadovautis žmogaus teisių principais.

1.9. EESRK mano, kad reikėtų susieti JVP ir Europos įgūdžių metus, siekiant užtikrinti, kad šiam darbui šalyse partnerėse būtų teikiama pirmenybė.

1.10. EESRK laikosi nuomonės, kad švietimui skirta veikla turėtų būti sutelkta į lygybę, visų pirma į mergaičių apsaugą, ir kad strategijos turėtų užtikrinti sunkiausiai pasiekiamų asmenų dalyvavimą. Visos galimybės gauti stipendijas turėtų būti atviros, skaidrios ir jomis turėtų būti tikslingai skatinami sunkiausiai pasiekiami asmenys.

1.11. EESRK yra įsitikinęs, kad reikėtų skatinti piliečių dalyvavimą visose PVO, pavyzdžiui, jaunimo grupėse, profesinėse sąjungose ir jaunųjų verslininkų grupėse.

1.12. EESRK nuomone, ES prekybos politikoje reikia išnagrinėti jos poveikį ir ryšį su jaunimu, visų pirma pagal prekybos ir tvarumo skyrius ir ekonominės partnerystės susitarimus (EPS).

1.13. EESRK rekomenduoja, atsižvelgiant į Europos Komisijos tyrimą, išorės veiksmų srityje darbui su jaunimu reikėtų parengti konkrečią psichikos sveikatos bendruomeninę globą ir nustatyti tikslus, susijusius tiek su rezultatų skaičiumi, tiek su kokybiniu psichikos sveikatos gerinimu.

1.14. EESRK nuomone, kova su vaikų darbu turėtų būti svarbi JVP dalis, kad XXI amžiuje vaikų darbas pagaliau taptų istorija.

2. Bendroji informacija: susijusi EESRK veikla

2.1. 2018 m. spalio mėn. EESRK priėmė nuomonę dėl naujos ES jaunimo strategijos ⁽²⁾, kurioje pabrėžiama būtinybė vadovautis tarpsektoriniu požiūriu į jaunimą ir daugiau dėmesio skirti užimtumui, psichikos sveikatai, lygybei ir švietimui. Joje taip pat pabrėžiama ES išorės veiksmų politikos svarba šioje srityje.

⁽¹⁾ Kalantaryan, S., McMahon, S. ir Ueffing, P., *Youth in external action*, JRC130554, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2022 m.

⁽²⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 142.

2.2. 2020 m. rugsėjo mėn. EESRK priėmė nuomonę „Struktūruoto jaunimo dalyvavimo ES sprendimų priėmimo procese klimato ir tvarumo klausimais skatinimas“ ⁽³⁾. Komitetas taip pat ragino surengti jaunimo apskritojo stalo diskusijas klimato ir tvarumo klausimais, taip pat įtraukti jaunimo atstovą į oficialią ES delegaciją dalyvauti Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijos (UNFCCC COP) posėdžiuose ir atsižvelgti į jaunimo nuomonę EESRK klimatui ir tvarumui skirtose nuomonėse.

2.3. 2022 m. liepos mėn. priimtoje nuomonėje „Jaunimo politika Vakarų Balkanuose – Vakarų Balkanų inovacijų darbotvarkės elementas“ ⁽⁴⁾ EESRK ragina Vakarų Balkanų šalių Vyriausybes vadovautis pagrindiniais ES jaunimo politikos dokumentais ir toliau investuoti į įrodymais grindžiamą jaunimo politiką, skirtą atremti jaunimo ugdymo iššūkius, ir užtikrinti pakankamus ir skaidrius biudžeto asignavimus.

2.4. EESRK turi unikalią galimybę sudaryti palankesnes sąlygas užmegzti dialogą su jaunimo tinklais. Jis yra įsteigęs Europos jaunimo metų koordinavimo grupę, kuriai buvo suteikti įgaliojimai stiprinti bendradarbiavimą su jaunimo organizacijomis ir jaunimu Europos jaunimo metų laikotarpiu ir jam pasibaigus, taip pat bendradarbiauti su kitomis ES institucijomis ir PVO, siekiant užtikrinti geresnę kompleksinę jaunimo integraciją į jų kasdienę veiklą. 2022 m. rugsėjo mėn. EESRK priėmė nuomonę „ES jaunimo testas“ ⁽⁵⁾ ir paragino užtikrinti labiau struktūruotą, prasmingesnę ir tikslingesnę jaunimo dalyvavimą.

3. Bendrosios pastabos dėl JVP

3.1. EESRK labai palankiai vertina bendrą komunikatą „Jaunimo veiksmų planas (JVP), teikiamas įgyvendinant 2022–2027 m. ES išorės veiksmus“, kuris yra svarbus žingsnis išorės veiksmų ir jaunimo politikos srityje ir kuriame pripažįstama galima šių dviejų sričių sinergija – tai turėjo būti padaryta daug anksčiau. Be to, Europos jaunimo metais toks pokytis taip pat rodo, jog pripažįstama, kad jaunimas ir jaunimo gyvenimas siejasi su visomis politikos sritimis ir kad į šią grupę reikia atsižvelgti visame politiniame darbe, ne tik „tradicinėse“ su jaunimu susijusiose srityse.

3.2. Karas Ukrainoje ir toliau daro didelį poveikį civiliams gyventojams, visų pirma vaikams, paaugliams ir jaunimui. Ukrainoje, kaip ir kituose nuo konfliktų nukentėjusiuose pasaulio regionuose, JVP dėmesį reikia sutelkti į jaunuolių atsparumo didinimą, jaunuolių pilietinio aktyvumo palaikymą ir jų įgalėjimą skatinti pokyčius savo bendruomenėse, ypač atsižvelgiant į atsigavimą po konfliktų.

3.3. Komunikate taip pat tinkamai atsižvelgiama į laikotarpį po COVID-19 ir pripažįstama, kad per šią krizę labiausiai nukentėjo jaunimas. Nors COVID-19 poveikis jaunimui Europoje yra pripažįstamas, pasaulyje jam skiriama mažiau dėmesio, ypač besivystančiose šalyse ir nestabiliuose valstybėse.

3.4. Iš esmės pritariame idėjai, kad visą su jaunimu susijusią vidaus politiką turėtų būti galima perkelti į mūsų išorės santykius, atsižvelgiant į konkrečias vietas ir (arba) regiono aplinkybes, kuriomis vykdomi išorės veiksmai. Atsižvelgdami tai, pritartume tam, kad jaunimo testas ES politikai taip pat būtų rekomenduojamas įgyvendintiems JVP.

3.5. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad Jaunimo veiksmų planas grindžiamas Europos socialinių teisių ramsčiu ir ES veiksmų planu žmogaus teisių ir demokratijos srityje, kuriuose pabrėžiamas vienodo, visapusiško ir prasmingo jaunimo dalyvavimo viešajame ir politiniame gyvenime poreikis. Nors jaunimas ir yra permainingų priešakyje, jam vis dar pernelyg dažnai nepakankamai atstovaujama, o tai prieštarauja pagrindinėms jo teisėms. EESRK palankiai vertina JVP už didelius užmojus ir aiškų dėmesį veiksams. Komitetas taip pat vertina tai, kad jame pripažįstama, jog šiandienos pasauliniai iššūkiai yra susiję su keliomis kartomis.

3.6. Komunikatu sutelkiamas visas esminis su jaunimu susijęs politinis darbas įvairiose srityse. Įgyvendinant planą bus svarbu atlikti tam tikrą bendrą priežiūrą, ypač atsižvelgiant į tai, kad jį vykdys įvairios agentūros ir kad politikos kryptys yra įvairios. Tai taip pat turėtų apimti už jaunimą ir švietimą atsakingus asmenis, jaunimo organizacijas ir patį jaunimą, taip pat pagalbos agentūras ir kitas ES valstybių narių nacionalines įstaigas, finansavimą gaunančias agentūras ir PVO. Be to, įgyvendinimo metu reikės atsižvelgti į įvairius finansavimo šaltinius, dalyvius ir rodiklius. Apskritai tai bus sudėtinga, tačiau veiksminga priežiūros sistema duos naudos ir galėtų tapti jungtinės politikos įgyvendinimo modeliu.

⁽³⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 44.

⁽⁴⁾ OL C 443, 2022 11 22, p. 44.

⁽⁵⁾ OL C 486, 2022 12 21, p. 46.

3.7. Beveik visose išorės veiksmų srityse reikia tobulinti duomenų apie jaunimą rinkimą. Įgyvendinant JVP reikia sutelkti dėmesį į šią sudėtingą sritį, kaip pripažįstama neseniai Europos Komisijos atliktoje tarptautinių duomenų apie jaunimą nustatymo ir spragų analizėje. Gali būti sunku išskaidyti išdirbius ir rezultatus ir nustatyti tikslų konkrečios programos ar iniciatyvos indėlį į rezultatą. Todėl visų su jaunimu susijusių intervencinių priemonių atveju būtina tęstinė analizė.

3.8. ES turėtų bendradarbiauti su Jungtine Karalyste (JK), siekdama užtikrinti, kad šios šalies jaunimas ir jaunimo organizacijos neprarastų programos „Erasmus+“ bendradarbiavimo ir tarpkultūrinio mokymosi dvasios bei įgytos patirties. Reikėtų išanalizuoti visas galimybes optimizuoti esamų santykių su Jungtinės Karalystės PVO stiprinimo ir naujų santykių užmezgimo bei puoselėjimo potencialą ⁽⁶⁾.

Lyderystė ir dalyvavimas

3.9. JVP daug dėmesio skiriama lyderystei ir dalyvavimui. Tai yra sveikintina ir labai atitinka geriausių darbo su jaunimu patirtį. Vis dėlto EESRK mano, kad norint toliau taikyti tokį požiūrį ES išorės veiksmų srityje reikės diegti visaapimančią ir patariamąją metodą. NET ir ES ir jos valstybėse narėse, nepaisant didelių pastangų, dalyvaujamąsios praktikos srityje mūsų dar laukia ilgas kelias. Jaunimo lyderystės ištakos paprastai glūdi palankioje aplinkoje vykstančiame gerame vietos lygmens darbe. Taip atsiranda jaunų žmonių, kurie gali išsakyti savo nuomonę remdamiesi ryšiais su bendraamžiais ir patirtimi, susijusia su tokiomis vietos problemomis kaip aplinka, transportas, švietimas, psichikos sveikata, socialinė parama ir daugeliu kitų. Šį darbą dažnai palengvina PVO. Tikimės, kad teminės programos, skirtos pilietinei visuomenei ir žmogaus teisėms bei demokratijai, bus orientuotos į šiuos poreikius.

3.10. Todėl tam, kad šioje srityje būtų galima taikyti gerą patirtį, turi būti keletas susijusių veiksmų. Programa „Erasmus +“ vis dar siekiama teikti pirmenybę mažiau galimybių turintiems jaunuoliams, veiksmingai pripažįstant, kad šioje srityje dar reikia daug nuveikti įgyvendinant vieną svarbiausių programų. Žmonių tarpusavio ryšių ir judumo srityje administraciniai aspektai, pavyzdžiui, vizos, atlieka lemiamą vaidmenį užtikrinant, kad dalyviai nekliudomai galėtų įgyti patirties, todėl šiuo tikslu reikia laikytis bendro požiūrio. Kalbant apie šiuos iššūkius besivystančiose šalyse, nestabiliuose valstybėse ar net totalitarinėse šalyse, jie yra gerokai didesni. Galiausiai visas numatytas lyderystės ir dalyvaujamasis darbas turi būti grindžiamas vietos lygmens ir bendruomenės patirtimi.

3.11. Turime būti apdairūs, kad procesas nevyktų atvirkštine tvarka, kai pirmiausia dirbama su „lyderiais“ ir trūksta realios vietos lygmens iniciatyvos. Finansuotojai ir tarptautinės nevyriausybinių organizacijų negali sukurti šios lyderystės, todėl būtini kokybiški vietos lygmens ryšiai. Todėl reikia skaidrios atrankos, atvirų ir įtraukių metodų bei apsaugos nuo valstybių ir kitų subjektų vykdomo užvaldymo, ypač nestabiliuose valstybėse. Įsitraukimas, dalyvavimas ir lyderystė yra labai svarbūs ir vadovaujantis mūsų požiūriu reikia sukurti infrastruktūrą, kad tai virstų tikrove. Pirmenybė turėtų būti skiriama ilgalaikiam jaunimo organizacijų ir pilietinės visuomenės rėmimui, o ne trumpalaikiais projektais grindžiamam požiūriui. Bendradarbiaujant su jaunimo lyderiais taip pat reikia strategijų, kaip elgtis su nuolat besikeičiančia grupe, kuri yra laikina, auga ir tobulėja, o atėjus laikui jai reikės arba ji norės judėti tolyn.

3.12. Turėtų būti teikiama prasminga parama vietoje veikiančioms piliečių organizacijoms, kad jos galėtų tobulėti ir tapti svarbiomis vietos bendruomenių veikėjomis. Tikimės, kad Jaunimo diskusijų forumas dėl tarptautinių partnerystės ir dialogo su jaunimo organizacijomis platforma, kuri yra Vystymosi politikos forumo (VPF) dalis, padės spręsti šį klausimą. Be to, parama profesinėms sąjungoms ir profesinių sąjungų jaunimo organizacijoms gali paskatinti ir remti demokratinį jaunimo dalyvavimą savo darbo vietoje. Nacionalinės jaunimo tarybos, su sąlyga, kad jos yra nepriklausomos ir panašiai kaip, pavyzdžiui, šešių didžiausių jaunimo organizacijų iniciatyva *Global Youth Mobilisation* ⁽⁷⁾, gali suteikti gerą infrastruktūrą nusprendžiant su kuo bendradarbiauti šalyse partnerėse.

⁽⁶⁾ Informacinis pranešimas dėl ES ir JK susitarimo dėl išstojimo, įskaitant Protokolą dėl Airijos ir Šiaurės Airijos, įgyvendinimo.

⁽⁷⁾ <https://globalyouthmobilization.org/>

Igyvendinimo metodai

3.13. JVP yra daug ir sveikintinų nuorodų į programą „Erasmus+“. Šiuo atžvilgiu komunikate vengiama „išradinėti dviratį“. Kai tinkama, programos struktūros ir procesai gali ir turėtų būti naudojami mūsų išorės santykiuose. Igyvendinimo metu gali būti naudinga išskaidyti programos dalis, pavyzdžiui, jaunimo, mokyklų, profesinio rengimo ir mokymo ir tretinio mokslo. Reikėtų pašalinti tokias kliūtis, kaip vizos, finansavimo stoka ir kalbos barjeras, o įgyvendinimas turėtų būti orientuojamas į abipusį mokymąsi, įgūdžių ugdymą ir patirtį. Jei pasitelkiamos nacionalinės agentūros, jos turėtų būti apdairiai tikrinamos, kad būtų užtikrinta pagarba tinkamiems pilietinės visuomenės veikėjams ir jų nepriklausomumas.

3.14. Pirminis profesinis rengimas ir mokymas sudaro palankesnes sąlygas jauniems žmonėms ateityje įsidarbinti ir dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese. Profesinio rengimo ir mokymo politika ir gerą patirtimi yra remiama nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET) socialinė įtrauktis ir integracija į darbo rinką.

3.15. Komunikate naudingai susiejami ES išorės veiksmas ir vaiko teisės; šioje srityje ES neseniai parengė strategiją. Igyvendinant JVP taip pat būtų naudinga glaudesnė sąsaja su 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (JT VTK), pavyzdžiui, pasinaudojant Ženevos komiteto valstybių ataskaitomis. Daug jaunuolių yra jaunesni nei 18 metų, todėl JT VTK principais galima vadovautis, tačiau ES darbas su jaunimu apima ir vyresnio amžiaus asmenis. Ne visada 18 metų turėtume laikyti amžiaus riba.

3.16. Igyvendinant JVP nacionaliniu, regionų ir daugiašaliu lygmenimis turi būti taikomas Europos komandos požiūris. Todėl ES turėtų prisitaikyti prie konkrečių poreikių ir aplinkybių skirtinguose regionuose. EESRK mano, kad būtų naudinga, jei partnerystės padėtų užpildyti žinių ir duomenų apie jaunimą spragas, ypač susijusias su prioritetinėmis skaitmeninių įgūdžių ugdymo, klimato kaitos sritimis ir žaliuoju kursu. EESRK norėtų sužinoti, kaip artimiausiais mėnesiais bus įgyvendinami įvairūs veiksmas, ir yra pasirengęs prie to prisidėti.

3.17. Tikėjimės, kad konsultacijų dėl JVP metu bus gauta daugiau atsakymų, o atsakymai bus labiau reprezentatyvūs. Tai rodo, kad jaunimui reikia teikti visą susijusią informaciją svarbiomis temomis, kad jis galėtų priimti informaciją pagrįstus sprendimus ir kruopščiai bei prasmingai prisidėti prie politikos formavimo proceso. Šiuo požiūriu informacijos gali suteikti tokios priemonės kaip Europos jaunimo informavimo ir konsultavimo agentūros (ERYICA) kokybės ženklas.

4. Konkrečios pastabos dėl tam tikrų JVP skyrių

4.1. JVP nuostatos yra daugelio vykdomų veiksmų rinkinys, o jų įgyvendinimo iššūkiai bus didžiuliai, ypač po COVID-19 pandemijos. Galimybė gauti išsilavinimą ir lyčių lygybė yra labai svarbios ir šioje srityje jau pasiekta pažangos.

Švietimas

4.2. Igyvendinant JVP būtina tvirta sąsaja su Europos įgūdžių metais. EESRK pažymi, kad reikia atsižvelgti į įgūdžių ugdymo svarbą, visų pirma klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos srityje, žiedinės ekonomikos, psichikos ir fizinės sveikatos, lytinės ir reprodukcinės sveikatos bei teisių srityse, taip pat perkvalifikuojant jaunus žmones bei keliant jų kvalifikaciją⁽⁸⁾. Socialinio ir pilietinio dialogo vaidmuo yra labai svarbus ir jį reikia stiprinti.

4.3. Vėlgi, švietimo srityje dalyvaus daug suinteresuotųjų subjektų, todėl reikia aiškių tikslų ir vertinimų. Būtina nuolat dirbti su sunkiausiai pasiekiamais asmenimis, ypač skurdžiausiose ir nestabiliausiose valstybėse. 10 % išlaidų išsipareigojimas pagal Europos Komisijos Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę (KVTBP) ir humanitarinės pagalbos biudžetą yra sveikintinas ir norėtume, kad išsipareigojimų prisiimtų kitos agentūros ir valstybės. Ilgalaikius sprendimus švietimo srityje privalo priimti tikslinių šalių Vyriausybės, o vietos PVO turėtų atlikti svarbų vaidmenį. Tarptautinė bendruomenė negali būti pagrindinė veikėja ilguoju laikotarpiu. Tikimės, kad švietimo transformavimo aukščiausiojo lygio susitikime šiuo klausimu bus padaryta pažanga.

⁽⁸⁾ OL C 100, 2023 3 16, p. 38.

4.4. Nuostatos dėl stipendijų ir fondų yra sveikintinos, tačiau turime skirti dėmesio atrankos klausimams ir užtikrinti PVO dalyvavimą. Svarbu, kad sudarant šias galimybes būtų nustatytos skaidrios, sąžiningos ir įtraukios akademinės programų dalyvių atrankos procedūros, pirmenybę teikiant mažiau galimybių turintiems asmenims.

4.5. Didinant konkurencingumą ir sprendžiant nedarbo problemą gyvybiškai svarbu kuo labiau padidinti žmogiškojo kapitalo vertę kartu atsižvelgiant į darnų vystymąsi. Tam reikia darbo jėgos, kuri turėtų įvairių universaliųjų įgūdžių ir gebėtų prisitaikyti. Švietimo ir mokymo politika turi būti rengiama ir vykdoma glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir joje daugiau dėmesio turi būti skiriama ne kvalifikacijoms, o kompetencijoms. Tai padės sumažinti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį.

Jaunimo organizacijos

4.6. Komunikate nurodyti keli forumai ir įstaigos, skirti įtraukti jaunimą. Vystymosi politikos forumo platforma yra palankiai vertinama, jei ji užtikrina vietos lygmens ryšius su jaunimo organizacijomis, kurios yra nepriklausomos, savarankiškai organizuotos ir, idealiu atveju, vadovaujamos jaunimo.

4.7. Sveikintinas jaunimo organizacijų paminėjimas komunikate ir nuoroda į jų įtraukimą. Įgyvendinant JVP būtų naudinga atsižvelgti į įvairius ES taikomus darbo su jaunimu praktikos modelius. Ši praktika gali būti tokia pat svarbi kaip ir jaunų žmonių nuomonės, nes ji stiprina visų jaunų žmonių gebėjimus vietos lygmeniu ir savo ruožtu išugdo jaunimo lyderius, besiremiančius vietos patirtimi. ES ir Europos Tarybos partnerystė ir savanoriškas jaunimo sektorius gali suteikti daug įrodymų ir modelių.

4.8. Jaunimo organizacijos gali būti didžiulis išteklius įgyvendinant planą. ES valstybės narės turėtų būti skatinamos, rengdamos nacionalinius veiksmų planus, į šią sritį įtraukti savo jaunimo sektorius. Turėtume teikti pirmenybę geriems ES jaunimo organizacijų modeliams ir darbui vystymosi, konfliktų ir žmogaus teisių srityje, o ne, pavyzdžiui, JAV „jaunimo ugdymo“ modeliams, kurie neretai naudojami kaip šabloniniai modeliai besivystančiose šalyse ir kituose regionuose ir kurie dažnai nėra grindžiami tomis pačiomis vertybėmis. Tai puikiai derėtų su išipareigojimu turėti konkreitiems regionams pritaikytus sprendimus.

4.9. Pradedant įgyvendinti išipareigojimus švietimo srityje taip pat turėtų būti įtrauktos neformaliojo švietimo ir savaiminio mokymosi sistemos bendruomenėse, PVO ir su jaunimu dirbančios organizacijose. Šiuo atveju UNESCO ir Europos Tarybos apibrėžtys, taip pat programos „Erasmus+“ jaunimo skyrius yra tinkamos gairės. Turime pripažinti didžiulę mokymosi už mokyklos ribų, kuris tęsiasi visą gyvenimą ir yra mokymasis iš gyvenimo, naudą.

4.10. Politinis dialogas yra svarbus, o JVP tikslai yra plataus užmojo, tačiau neturėtume ignoruoti jaunimo politikos kiekvienoje šalyje ir Vyriausybės atsakomybės, taip pat to, kad reikalingas iš tikrųjų savanoriškos veiklos sektorius ir pilietinė visuomenė. Įgyvendinant JVP taip pat turi būti remiamas darbo su jaunimu politikos plėtojimas, nacionalinių jaunimo tarybų ir panašių organų kūrimas ir metodai, pavyzdžiui, ES jaunimo testas ir kiti.

4.11. Jaunimo organizacijos jau palaiko ryšius visame pasaulyje – tai rodo šešių didžiausių pasaulyje jaunimo organizacijų darbas – todėl įgyvendinant šį planą jos turėtų būti įtrauktos ir turėtų būti remiamasi anksčiau atliktu darbu, o planas turėtų tapti pavyzdžiu kitoms iniciatyvoms. Taip pat turėtume būti atsargūs, kad netaptume pernelyg griežti dalyvavimo klausimais. Neaišku, ar atrenkant sprendimus klausimus Jaunimo įgalėjimo fondui vyko dalyvaujantieji procesai. Jaunimas ne visada pasirenka klausimus, kuriuos kiti laiko svarbiais, ypač besivystančiose šalyse arba nestabiliose valstybėse, kur svarbesni gali būti praktiniai sumetimai.

4.12. Nuostatos dėl jaunimo organizacijų gebėjimų stiprinimo yra labai sveikintinos ir turėtų būti papildytos veiksminga parama siekiant pradėti vietos lygmens judėjimus šalyse partnerėse, kuriose ES delegacijos gali atlikti labai svarbų vaidmenį visame pasaulyje. Kai tinkama, turėtų būti siūloma partnerystė su ES organizacijomis, o darbas turi būti stebimas. Svarbu sudaryti palankesnes sąlygas kurti ir stiprinti tinklus su ES ir ne ES organizacijomis.

Veiksmingas įgyvendinimas

4.13. Šis darbas apima daug veikėjų, politikos sričių ir finansavimo eilučių, pavyzdžiui, ES delegacijas, įvairius Komisijos generalinius direktoratus, EIVT, ES Tarybą ir valstybes nares, taip pat įvairius pagalbos biudžetus. Įgyvendinant JVP reikia užtikrinti aiškumą ir tinkamą tarpsektorinį bendradarbiavimą, kad galiausiai būtų užtikrintas didelis dėmesys tikslinei grupei, tuo pat metu skiriant pakankamą biudžetą.

4.14. Ryšių užmezgimo koncepcijos gali būti grindžiamos jau vykdomu darbu ir susietos su porinės veiklos vykdymo ir kitomis programos „Erasmus+“ jaunimo iniciatyvomis. Be to, programos „Erasmus+“ jaunimo dalyvavimo projektai (be tarptautinio aspekto) galėtų būti geri pavyzdžiai jaunimo projektams tikslinėse šalyse.

4.15. Jaunuoliai yra būsimi lyderiai ir pokyčių iniciatoriai ir yra esminiai partneriai, prisidedantys prie Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., Paryžiaus klimato susitarimo ir skaitmeninės pertvarkos sėkmės. Jaunimo veiksmų planas turėtų užtikrinti, kad ES išorės veiksmais jaunimui būtų suteikta daugiau galių politiniu, socialiniu ir ekonominiu lygmenimis. EESRK, vykdydamas savo įsipareigojimą įgyvendinti Konferencijos dėl Europos ateities rekomendaciją stiprinti Komiteto institucinį vaidmenį ir suteikti jam įgaliojimus palengvinti ir garantuoti dalyvaujamąsios demokratijos veiklą, pavyzdžiui, struktūrinį dialogą su PVO ir piliečių grupėmis, yra pasirengęs atlikti savo vaidmenį.

4.16. Nuorodos į perėjimą į pilnametystę JVP yra tvirtos, labai sveikintinos ir atitinka ES darbo su jaunimu vertybes. Šiuo atveju svarbūs klausimai būtų susiję su jaunimo, kaip piliečių, teisėmis ir pareigomis, finansiniu raštingumu, užsienio kalbomis, mūsų planetos tvarumu ir verslumu. EESRK taip pat palankiai vertina sąsają su JT jaunimo taikos ir saugumo darbotvarkę ir raginimą plačiau bendradarbiauti su JT. Įgyvendindami JVP turime suvokti, kad daugelyje sričių jaunimas paprastai yra nutolęs nuo sprendimų priėmimo.

4.17. JT Saugumo Tarybos rezoliucija 2250 (2015) dėl jaunimo taikos ir saugumo yra itin svarbi priemonė bendradarbiaujant su jaunimu visame pasaulyje. Joje nustatyti penki pagrindiniai veiksmų ramsčiai: dalyvavimas, apsauga, prevencija, partnerystė, pasyvumas ir reintegracija. Šią svarbią rezoliuciją pasirašiusios šalys raginamos suteikti jaunimui daugiau įtakos priimant sprendimus vietos, nacionaliniu, regionų ir tarptautiniu lygmenimis ir apsvaistyti galimybę sukurti mechanizmus, kurie leistų jaunimui prasmingai dalyvauti taikos procesuose. Turėtų būti teikiama parama tiems, kurie nori įgyvendinti šią darbotvarkę vietos ir nacionaliniu lygmeniu. Tai susiejus ir koordinuojant su Jaunimo įgalėjimo fondu, būtų galima šioje srityje sukurti įvairias sinergijas.

Lytis

4.18. EESRK mano, kad siekiant darnaus vystymosi labai svarbu išnaudoti jaunimo potencialą ir remti lyčių lygybę. ES išorės veiksmais siekiama suteikti jaunimui daugiau galių politiniu, socialiniu ir ekonominiu lygmenimis ir padėti jam prasmingai ir įtraukiai dalyvauti priimant sprendimus ir formuojant politiką. EESRK mano, kad mergaičių ir jaunų moterų įgalėjimas yra gyvybiškai svarbus siekiant užtikrinti darnų vystymąsi, ir palankiai vertina JVP pateiktas nuorodas į lyčių lygybės užtikrinimą ir diskriminacijos panaikinimą. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad JVP turėtų tapti prasmingais, strateginiais ir ilgalaikiais veiksmais, kurie būtų vienodai naudingi jauniems vyrams ir moterims. Tai apima strategijų, skatinančių lyčių lygybės aspekto integravimą į visas išorės veiksmų sritis, kūrimą.

4.19. Svarbu didinti jaunų žmonių, ypač jaunų moterų, turinčių gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) gebėjimų ir skaitmeninių įgūdžių, skaičių ir kuo anksčiau sudominti mergaites STEM sritimis, remti moteris verslininkes ir sektinus moterų pavyzdžius šiuose sektoriuose ir investuoti į programas, kuriomis siekiama, kad STEM sritimis domėtųsi vidurinėje mokykloje besimokančios mergaitės.

Psichikos sveikata

4.20. Sveikintina, kad komunikate minima psichikos sveikata, ir tikimės, kad ji bus svarbi įgyvendinant JVP. Kadangi sveikatos priežiūros sistemos visame pasaulyje yra silpnos, reikėtų pabrėžti jaunimui palankesnę šios srities patobulinimą įgyvendinimą.

Asmenys su negalia

4.21. Be to, EESRK mano, kad ne mažiau svarbu komunikuoti paminėti jaunuolius su negalia. Įgyvendinant JVP jie taip pat turėtų užimti svarbią vietą. Skatinant jaunimo įgalėjimą ir demokratinį dalyvavimą dažnai pamirštami jaunuoliai su negalia, todėl jie turėtų būti įtraukti į JVP įgyvendinimą.

Ekonominės galimybės

4.22. Tinkami įgūdžiai bus labai svarbūs būsimoms jaunimo ekonominėms galimybėms. Parama bus reikalinga verslininkams ir startuoliams, įskaitant finansų ir kreditų sritį, nes atsivers daug galimybių, visų pirma skaitmeninėje srityje, ypač besivystančiose šalyse.

4.23. Ekonominių galimybių srityje geras pavyzdys yra ES Jaunimo garantijų iniciatyvos modelis, kuris atitinkamai pakoreguotas siekiant NEET asmenims suteikti daugiau galimybių. Kad deramo darbo darbotvarkė taptų realybe, bus reikalingas švietimas darbo ir socialinių teisių klausimais.

4.24. Tokie klausimai, kaip prekyba, turi būti nagrinėjami įgyvendinant JVP, pavyzdžiui, laisvosios prekybos susitarimų tvarumo skyriuose, ir turėtų būti skatinamas pilietinės visuomenės, pavyzdžiui, jaunimo organizacijų, dalyvavimas. Jaunuoliai išlieka pažeidžiamiausia grupe, kai kalbama apie vaikų darbą ir kitų netinkamo elgesio formas. Siekiant tai įveikti, kova su vaikų darbu turėtų tapti svarbi JVP dalis, kad vaikų darbas XXI amžiuje pagaliau taptų istorija. Šiuo tikslu reikia rasti finansinių išteklių, kad dirbantys vaikai nebebūtų priklausomi nuo savo pajamų. Kita vertus, turi būti apribotos įmonių, kurios savo pasaulinėje gamybos grandinėje naudoja vaikų darbą, galimybės veikti.

4.25. Jauni žmonės dažnai pirmieji leidžiasi į rizikingas keliones, kad emigruotų į Europą ir kitur. Siekiant užtikrinti, kad jaunimas nebūtų priverstas pasirinkti pavojingą ir neretai neteisėtą būdą kirsti tarptautines sienas, į JVP reikėtų įtraukti aktyvų bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, siekiant sukurti humanitarinius koridorius ir perkėlimo programas, kad jaunimas į Europą galėtų patekti saugiai ir teisėtai.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Jaunimo vaidmuo vykdant žaliąją pertvarką“**(Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Švedijos prašymu)**

(2023/C 184/03)

Pranešėja **Nicoletta MERLO**ES Tarybai pirmininkaujančios 2022 m. lapkričio 14 d. raštas
Švedijos prašymas

Reglamentavimo pagrindas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis

Atsakingas skyrius Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius

Priimta skyriuje 2023 3 8

Priėmimas plenarinėje sesijoje 2023 3 22

Plenarinė sesija Nr. 577

Balsavimo rezultatai

(už / prieš / susilaikė) 152 / 00 / 01

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad jaunimas gali ir turi atlikti labai svarbų vaidmenį vykdant žaliąją pertvarką. Komitetas mano, kad būtina sukurti naują valdymo modelį, kuris būtų įtraukesnis ir juo būtų galima užtikrinti aktyvų jaunimo dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose, įveikiant vis dar egzistuojančias kliūti.

1.2. EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti, jog jaunimo organizacijoms tektų pagrindinis vaidmuo sprendimų priėmimo procese ir rengiant su tvarumu ir aplinka susijusius projektus bei skleidžiant informaciją apie juos, be kita ko, užtikrinant joms būtiną finansinę paramą.

1.3. EESRK mano, kad labai svarbu nuolat stebėti poveikį, kurį viešosios investicijos, įskaitant su žaliąja pertvarka susijusias investicijas, daro ir ateityje darys jaunimui, atliekant įgyvendintinos politikos ekonominio, politinio ir socialinio poveikio vertinimą, naudojant rodiklius, prieš patvirtinant politiką, jos įgyvendinimo metu ir po jos patvirtinimo.

1.4. EESRK ragina ES institucijas ir valstybes nares įgyvendinti priemones ir mechanizmus, kuriais būtų užtikrinta, kad visose politikos srityse būtų atsižvelgiama į jaunimo perspektyvą, ir sukurti erdvę, galinčią užtikrinti aktyvų jaunimo dalyvavimą visapusiškai įgyvendinant ES jaunimo testą.

1.5. EESRK mano, kad labai svarbu susieti iniciatyvas ir politiką, kurios bus priimtos Europos igūdžių metų kontekste, su žaliosios pertvarkos, darnaus vystymosi ir iššūkių, su kuriais jaunimas susiduria sparčiai kintančiame pasaulyje, tema.

1.6. EESRK mano, kad labai svarbu apsvaistinti švietimo ir igūdžių, kurių tikimasi iš jaunimo šioje srityje, ugdymo klausimą taikant kompleksinį požiūrį, kuriuo būtų galima suteikti teorinių ir praktinių igūdžių, be kita ko, įgyvendinant ir tobulinant perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką būdus ir profesinę pameistrystę, taip pat įtraukiant socialinius partnerius. Mokymai šiomis temomis taip pat turėtų būti struktūruoti, organizuojant ir plėtojant juos atsižvelgiant į teritorijas ir jų poreikius pagal platesnę nacionalinio lygmens sistemą.

1.7. EESRK mano, kad tvarumo ir aplinkos apsaugos klausimus būtina pradėti dėstyti nuo ankstyvo amžiaus, taikant naujoviškas švietimo priemones, kuriomis atsižvelgiama į aplinkos apsaugą, socialinę ir ekonominę plėtrą ir susijusių tikslų įgyvendinimą. Kokybiškas švietimas visiems ir deramas darbas jį teikiantiems asmenims yra svarbiausi veiksniai, kad tai būtų užtikrinta.

1.8. EESRK pabrėžia, kad svarbu, jog mokyklos kartu su vietos valdžios institucijomis ir nemokyklinėje veikloje, visų pirma su jaunimo organizacijomis ir organizuota pilietine visuomene, įsitrauktų sprendžiant žaliosios pertvarkos klausimus, taip didindamos ir eilinių piliečių informuotumą bei dalyvavimą. Šiuo požiūriu EESRK teigiamai vertina žalojo „Erasmus“ projekto patirtį ir laukia jo įgyvendinimo.

1.9. EESRK mano, kad svarbu investuoti į mokymąsi darbo vietoje ir skatinti mokymą darbo vietoje, kokybiškas stažuotes ir pameistrystę, kad jauni ir vyresnio amžiaus darbuotojai įgytų įgalinančių įgūdžių valdyti su žaliaja pertvarka susijusias naujoves, ir taip būtų užmegztas veiksmingas dialogas tarp rinkos poreikių ir individualių jaunuolių įgūdžių. Socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos gali atlikti svarbų vaidmenį šioje srityje.

1.10. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti, jog žilioji pertvarka būtų teisinga pertvarka, nė vieno nepaliekant nuošalyje, labai svarbu, kad mokymo politika būtų integruota į pramonės politiką, suderinta su kitomis vystymosi strategijomis ir konkrečiai planuojama teritoriniu ir vietos lygmenimis glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

1.11. Siekiant užtikrinti tinkamą moterų dalyvavimą su žaliaja pertvarka susijusiuose sektoriuose, EESRK mano, kad lyčių lygybė turi būti neatsiejama žaliosios pertvarkos dalis. Valstybės narės turėtų investuoti daugiau lėšų į jaunimo profesinį orientavimą mokykloje ir įsidarbinimą, pasitelkdamos veiksmingas valstybines užimtumo tarnybas, kurios būtų tinkamai susietos su teritorine gamybos struktūra.

1.12. Jaunieji verslininkai gali atlikti svarbų vaidmenį plėtojant inovacijas, be kita ko, žaliosios pertvarkos srityje. EESRK mano, kad šie jaunuoliai turi būti skatinami rengiant specialius mokymus, remiant novatoriškus projektus ir užtikrinant tinkamą finansinę paramą.

1.13. Siekiant užtikrinti, kad žilioji pertvarka taip pat būtų teisinga pertvarka ir kad būtų išvengta įmonių uždarymo ir dėl to prarastų darbo vietų, EESRK mano, kad valstybėms narėms pirmiausia reikia investuoti daug lėšų, pradedant nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais), siekiant remti įmones, kurioms reikia pertvarkyti savo veiklą, perkelti atleistus darbuotojus ir remti verslininkus, ypač jaunus, ketinančius investuoti į žaliąsias įmones.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Šią tiriamąją nuomonę parengti paprašė ES Tarybai pirmininkaujanti Švedija, siekdama ištirti jaunimo vaidmenį vykdam žaliąją pertvarką.

2.2. Žilioji pertvarka – tai ES ekonomikos ir visuomenės perėjimas prie klimato ir aplinkos tikslų įgyvendinimo, visų pirma pasitelkiant politiką ir investicijas, laikantis Europos klimato akto, kuriame nustatytas įpareigojimas iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą, Europos žiliojo kurso ir Paryžiaus susitarimo, užtikrinant, kad pertvarka būtų teisinga ir įtrauki visų atžvilgiu.

2.3. Atsižvelgiant į šiuos didelius iššūkius, svarbu pažymėti, kad būtent jaunimo karta yra jautriausia ir geriausiai supranta būtinybę imtis veiksmų siekiant aplinkos apsaugos tikslų. Tiesą sakant, jei šiandien reikėtų nurodyti temą, galinčią veiksmingai susieti jaunimo jautrumą ir vertybes su aktualiais mūsų laikmečio klausimais, turinčiais didelį inovacinį gamybos ir vartojimo modelių potencialą, tai būtų aplinkos apsaugos, sveikatos stiprinimo ir planetos biologinės įvairovės išsaugojimo tema.

2.4. Pastaraisiais metais klimato srities veiksmai sutelkė daug jaunimo visoje Europoje, o teritoriniu, nacionaliniu ir Europos lygmenimis atsirado daugybė aplinkos apsaugos ir socialinių judėjimų, kuriuose dalyvauja jauni žmonės, reikalaujantys, kad Vyriausybės ir politikos formuotojai imtųsi apčiuopiamų priemonių aplinkai apsaugoti ir siekti poveikio klimatui neutralumo.

2.5. 2022-ieji paskelbti Europos jaunimo metais ne tik siekiant pasidžiaugti jaunimu – labiausiai nuo pandemijos nukentėjusia karta – ir jį paremti, įkvėpian jam naujos vilties, stiprybės ir tikėjimo ateitimi, bet ir siekiant pabrėžti, kad žilioji ir skaitmeninė pertvarka suteikia naujų perspektyvų ir galimybių.

3. Jaunimo dalyvavimas žiliojoje pertvarkoje

3.1. Siekiant teisingos žaliosios pertvarkos, būtina įgyvendinti JT Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. ir jos 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, be kita ko, įgyvendinant naują valdymo modelį, kuris būtų įtraukęs ir užtikrintų aktyvų jaunimo dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose.

3.2. Šiandien politinių lyderių priimami sprendimai dėl klimato kaitos ir kitų aplinkos klausimų turės įtakos šiandienos jaunimui ir ypač ateities kartoms. Jaunimas turi teisę pareikšti savo nuomonę jam aktualiais klausimais, kaip nurodyta Darbotvarkėje iki 2030 m., kurioje pripažįstama, kad jaunimas yra „esminis pokyčių skatintojas“ įgyvendinant DVT.

3.3. Nors vis labiau pripažįstamas jaunimo vaidmuo kuriant tvaresnį, įtraukesnį ir žalesnį pasaulį ir nepaisant to, kad paskelbti jaunimui skirti metai, akivaizdu, kad iš tikrųjų jaunuoliams vis dar sunku aktyviai dalyvauti sprendimus priimančiuose organuose.

3.4. Pastaraisiais metais, nepaisant didelio jaunimo aktyvumo klimato kaitos srityje, taip pat matome vis didesnę jaunimo nepasitenkinimą politinėmis institucijomis ir nepasitikėjimą jomis, todėl mažėja jų aktyvus dalyvavimas politinėse partijose ir politiniuose rinkimuose – ir kaip rinkėjų, ir kaip kandidatų. Tai kelia grėsmę demokratinei sistemai ir trukdo kurti ateitį orientuotą politiką, visų pirma politiką, kurios reikia su klimato kaita susijusios pertvarkos iššūkiams įveikti ir kuria galima reaguoti į įvairius opius klausimus ir poreikius. Šiuo atžvilgiu EESRK mano, kad jaunimo dalyvavimo politikoje ir kituose sprendimų priėmimo procesuose skatinimas turėtų būti prioritetas ir kad reikėtų išnagrinėti visas galimybes, kad tai būtų įmanoma ir veiksminga visais lygmenimis.

3.5. Pirmiausia būtų svarbu nustatyti ir įveikti socialines, ekonomines ir kultūrines kliūtis, trukdančias jaunimui visapusiškai dalyvauti – jos taip pat gali atsirasti dėl nepakankamo informuotumo arba sudėtingos informacijos apie jaunimo dalyvavimą ir atstovavimo mechanizmus. Kitas aspektas, kurį reikėtų pabrėžti, yra susijęs su naujais, dažnai neoficialiais, jaunimo dalyvavimo ir dialogo būdais, dažnai pasitelkiant technologijas ir socialinius tinklus, į kuriuos reikėtų tinkamai atsižvelgti, nes jie gali sutelkti ištisas kartas.

3.6. Tvarumas yra giliai įsišaknijęs jaunų žmonių pasaulėžiūroje ir jų sprendimų priėmimo procesuose, tačiau labai pragmatiškai. Todėl jaunimo organizacijos, kurios atstovauja milijonų Europos jaunuolių interesams ir jiems rūpimiems opies klausimams, gali atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant, kad jaunoji karta ne tik turėtų balsą institucijose ir pilietinėje visuomenėje, bet ir galimybę prasmingai ir kvalifikuotai prisidėti prie sprendimų priėmimo proceso vietos, regionų, nacionaliniu ir Europos lygmeniu ⁽¹⁾.

3.7. Dėl šių priežasčių EESRK pabrėžia, kad svarbu sudaryti galimybes labiausiai atstovaujamoms jaunimo organizacijoms, pradedant tomis, kurios atstovauja pažeidžiamiausiems jauniems žmonėms ir tiems, kurie gyvena atokiausiose ir kaimo vietovėse, dalyvauti formuojant politiką ir formuluojant idėjas tvarumo klausimais.

3.8. Jaunimo organizacijos gali atlikti daugybę funkcijų ir vaidinti svarbų vaidmenį skleidžiant ir įgyvendinant su aplinka ir tvarumu susijusius projektus. Todėl EESRK ragina ES institucijas teikti šioms asociacijoms struktūrinę finansinę paramą skiriant tinkamus ir konkrečius išteklius, kad jaunimo organizacijos turėtų tinkamas sąlygas užtikrinti ir plėtoti jaunimo dalyvavimą žaliajoje pertvarkoje.

3.9. Tačiau vien dalyvavimo nepakanka. Vykdam visą viešąją politiką būtina atsižvelgti į tai, kokią poveikį ji turės jaunimui ir jo lūkesčiams, įskaitant būsimųjų kartų lūkesčius. Todėl būtina atlikti visų investicijų, įskaitant su žaliaja pertvarka susijusias investicijas, *ex-ante*, *in itinere* ir *ex-post* vertinimą, kad remiantis rodikliais būtų galima tiksliai nustatyti, kokią ekonominę, politinę ir socialinę poveikį jos turės jaunajai kartai.

3.10. EESRK ragina ES institucijas ir valstybes nares įgyvendinti priemones ir mechanizmus, kuriais būtų užtikrinta, kad į jaunimo perspektyvą būtų atsižvelgiama visose politikos srityse, kartu sudarant sąlygas jaunimui nuosekliai ir kompetentingai prisidėti prie iššūkių, su kuriais jis susiduria, sprendimo, visapusiškai įgyvendinant ES jaunimo testą ⁽²⁾.

3.11. Tiek planetai, tiek pažangiam mūsų valstybių narių vystymuisi būtinas jaunimo įgalėjimas keturiuose srityse: dalyvavimas pokyčių procesuose; galimybė aktyviai prisidėti prisiimant atsakomybę už individualius ir kolektyvinius sprendimus; žinių apie vykstančius pokyčius ir neišvengiamas žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos pasekmes gilinimas ir kvalifikuoto įsitraukimo įgūdžių ugdymas.

4. Žalioji pertvarka švietimo srityje ir darbo rinkoje

4.1. 2023 m. paskelbti Europos įgūdžių metai. EESRK mano, kad labai svarbu susieti iniciatyvas ir politiką, kurios bus priimtos šiame kontekste, su žaliosios pertvarkos, darnaus vystymosi ir iššūkių, su kuriais jaunimas susiduria sparčiai kintančiame pasaulyje, tema.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Struktūruoto jaunimo dalyvavimo ES sprendimų priėmimo procese klimato ir tvarumo klausimais skatinimas“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 44).

⁽²⁾ EESRK nuomonė „ES jaunimo testas“ (OL C 486, 2022 12 21, p. 46).

4.2. Atsižvelgiant į ekstremaliąją klimato ir aplinkos situaciją, švietimas darnaus vystymosi klausimais turėtų tapti mokyklų prioritetu. Pedagogams tenka labai svarbus vaidmuo užtikrinant, kad mokiniai išmanytų klimato kaitos klausimus ir turėtų reikiamų žinių bei įgūdžių dalyvauti žaliajoje ekonomikoje. Mokytojai ir mokyklos gali vadovautis daugeliu požiūrių, kad išnagrinėtų šiuos klausimus su mokiniais, tačiau tam taip pat reikia kokybiško švietimo visiems ir deramo darbo tiems, kurie jį teikia. EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti tinkamą finansavimą Europos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, kad būtų remiami projektai ir iniciatyvos, kuriais skatinamas ir įgyvendinamas mokymas ir mokymasis aplinkos ir tvarumo srityse.

4.3. Žaliosios pertvarkos ir darnaus vystymosi strategijų tema yra labai kompleksiška. Todėl labai svarbu apsvarstyti švietimo ir įgūdžių, kurių tikisi jaunimas šioje srityje, ugdymo klausimą taikant kompleksinį požiūrį, kuriuo būtų galima suteikti teorinių ir praktinių įgūdžių, be kita ko, įgyvendinant ir tobulinant perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką būdus ir profesinę pameistrystę. Mokymai šiomis temomis taip pat turėtų būti struktūruoti, organizuojant ir plėtojant juos atsižvelgiant į teritorijas ir jų poreikius pagal platesnę nacionalinio lygmens sistemą ir siekiant mokyti visą gyvenimą.

4.4. Vaikų mokymas tvarumo ir aplinkos apsaugos klausimais turėtų būti pradėtas ankstyvame amžiuje, pradedant ikimokykliniu etapu, ir tęsiamas vykdant specialias programas per visą mokymosi mokykloje laikotarpį. Todėl svarbu, kad mokytojams taip pat būtų rengiami specialūs mokymai ir užtikrinama galimybė nuolat atnaujinti įgūdžius.

4.5. Perėjimas prie žaliosios ir kultūrinės pertvarkos švietimo procesuose reiškia, kad reikia iš naujo įtvirtinti mokyklos, kuriai patikėta užduotis remti pilietinį kelią, kuriuo eidami mokiniai mokosi naujai ir tvariai gyventi pasaulyje, ugdomąją funkciją. Taigi moksleiviai tampa permainingu link naujo visuomenės modelio, kurio centre – aplinka ir kuris suteikia jiems galimybę išbandyti ir skleisti naują gyvenimo būdą, atkuriant pusiausvyrą su gamta, lyderiais.

4.6. Atsižvelgiant į dabartines aplinkybes, kurios nuolat ir sparčiai kinta, reikia diegti naujoves švietimo aplinkoje, kuriant naują ekologinę abėcėlę, atitinkančią Darbotvarkės iki 2030 m. tikslus, ir orientuotą į žiedinės ekonomikos įgyvendinimo metodus ir priemones pagal gyvavimo ciklo principus⁽³⁾ – joje turi būti atsižvelgiama į aplinkos apsaugą, socialinį ir ekonominį vystymąsi ir susijusių tikslų pasiekimą.

4.7. EESRK pabrėžia, kad kovojant su klimato kaita visiems reikia žinių, ypač apie visus tvaraus vartojimo ir gamybos, atsakingo maisto pasirinkimo ir maisto švaistymo mažinimo bei tvarios energijos naudojimo aspektus. Jaunimo švietimą turėtų lydėti tėvų mokymasis visą gyvenimą ir piliečių švietimas⁽⁴⁾.

4.8. Todėl ekologinės pertvarkos sėkmė priklausys nuo mokyklų gebėjimo dirbti kartu su vietos valdžios institucijomis ir užklausinėje veikloje, visų pirma su jaunimo organizacijomis ir organizuota pilietine visuomene, didinant eilinių piliečių informuotumą ir dalyvavimą. Šiuo požiūriu EESRK teigiamai vertina žaliojo „Erasmus“ projekto patirtį ir laukia jo įgyvendinimo.

4.9. Jaunesnei kartai, t. y. „Z kartai“ (asmenims, jaunesniems nei 25 metų) ir tiems, kurie yra labiau išsilavinę ir turi stipresnių kultūrinių priemonių, būdingas didesnis informuotumas, gilesnės žinios ir stipresnė pozityvi lyderystė aplinkos apsaugos srityje. Tai reiškia, kad neišvengiamai augs informuotumas ir patikimos informacijos kiekis ir ši informacija bus labiau sutelkta, tačiau ir tai, kad galimą teigiamą atsaką galima sustiprinti gerinant jaunimo švietimą ir didinant žmogiškąją kapitalą socialinėje ir ekonominėje srityse. Priešingai, dėl žemesnio išsilavinimo lygio ir sunkumo įsiliesti į darbo rinką ne tik lėčiau prisidedama prie dabartinio šalies augimo, bet ir silpnėja jaunimo, kaip aktyvaus naujų augimo procesų, labiau atitinkančių amžiaus, kuriame jis gyvena, iššūkius, dalyvio vaidmuo.

⁽³⁾ <https://www.lifecycleinitiative.org/starting-life-cycle-thinking/what-is-life-cycle-thinking/>

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Ilgalinti jaunimą siekti darnaus vystymosi pasitelkiant švietimą“ (OL C 100, 2023 3 16, p. 38).

4.10. Pertvarka be įgūdžių neįmanoma. Labai svarbu suteikti jauniems ir vyresnio amžiaus darbuotojams įgalinančių įgūdžių valdyti inovacijas, kurias skatina žaliaji pertvarka, neišvengiamai daranti ir ateityje darysianti didelį poveikį darbo pasauliui. EESRK mano, kad svarbu investuoti į mokymąsi darbo vietoje. Mokymasis darbo vietoje, t. y. mokymo ir mokymosi praktika darbo aplinkoje, ypač pameistrystės forma, yra lemiamas privalumas siekiant (iš naujo) įgyti tiek techninius, tiek kompleksinius įgūdžius. Mokymas darbo vietoje, stažuotės ir pameistrystė – tai trys formos, kurios savaip ir įvairiais būdais padeda kurti veiksmingą rinkos poreikių ir individualių jaunų žmonių įgūdžių dialogą. Socialiniams partneriams tenka labai svarbus vaidmuo siekiant šio tikslo pasitelkiant socialinį dialogą ir kolektyvines derybas.

4.11. Žalioji pertvarka turi būti teisinga pertvarka, užtikrinanti darbuotojų perkvalifikavimą ir kvalifikacijos kėlimą bei kokybiškas darbo vietas visiems, kad niekas nebūtų paliktas nuošalyje. Todėl EESRK mano, kad labai svarbu, jog mokymo politika būtų holistinė, integruota į pramonės politiką, suderinta su kitomis vystymosi strategijomis ir nuodugniai planuojama teritoriniu ir vietos lygmenimis, glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

4.12. Šiuo metu esama įrodymų, kad tokio holistinio požiūrio trūksta ir kad žalieji įgūdžiai, o kartu ir žaliosios darbo vietos yra menkai paplitę, ypač tarp tų, kurių išsilavinimo ir įgūdžių lygis žemesnis. Tai gali sukelti naują poliarizaciją tarp tų, kurie turi žaliųjų įgūdžių ir todėl turi puikias galimybes įsidarbinti pagal žaliosios pertvarkos atveriamus scenarijus, ir tų, kurie nedalyvauja šiuose mokymo procesuose, turi ribotus įgūdžius ir dažnai atlieka veiklos užduotis, kurios gali išnykti dėl bendro žaliosios pertvarkos ir pramonės automatizavimo poveikio.

4.13. Lyčių lygybė taip pat turi būti neatsiejama žaliosios ekonomikos strategijų dalis. Mažiau jaunų moterų dirba technologijų ir mokslo srityse, nes dėl lyčių stereotipų, pagal kuriuos tam tikros profesijos laikomos tik vyriškomis, jos greičiausiai nesirenka specializuoto išsilavinimo šiuose sektoriuose. Norint užtikrinti tinkamą moterų dalyvavimą sektoriuose, kuriuose vyksta ir netolimoje ateityje vyks dideli pokyčiai dėl žaliosios pertvarkos, būtina kovoti su šiais stereotipais, o profesinis orientavimas mokykloje gali atlikti lemiamą vaidmenį. EESRK mano, kad valstybės narės turėtų investuoti daugiau išteklių į jaunimo profesinį orientavimą mokykloje ir įsidarbinimą, pasitelkdamas veiksmingas valstybines užimtumo tarnybas, kurios būtų tinkamai susietos su teritorine gamybos struktūra.

4.14. Inovacijų plėtra yra labai svarbi, kad žaliaji pertvarka būtų sėkminga. Todėl labai svarbus aspektas siekiant šių tikslų yra verslaus jaunimo skatinimas dalyvauti inovacijų procese rengiant specialius mokymus, teikiant paramą novatoriškiems projektams ir užtikrinant tinkamą finansinę paramą.

4.15. Remiantis ES aplinkos agentūros atliktu poveikio vertinimu⁽⁵⁾, žaliaji pertvarka Europos Sąjungoje iki 2030 m. galėtų sukurti 1 mln. naujų darbo vietų, tačiau nuo 500 000 iki 2 mln. žmonių, taip pat gali likti be darbo. EESRK mano, kad valstybėms narėms pirmiausia reikia investuoti daug lėšų (pradedant nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais), siekiant remti įmones, kurioms reikia pertvarkyti savo veiklą, perkelti atleistus darbuotojus ir remti verslininkus, ypač jaunus, ketinančius investuoti į žaliąsias įmones.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁵⁾ <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/swd-2020-176-final-part>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Medinių konstrukcijų statyba siekiant sumažinti išmetamo CO₂ kiekį pastatų sektoriuje“

(tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Švedijos prašymu)

(2023/C 184/04)

Pranešėjas **Rudolf KOLBE**

Bendrapranešėjis **Sam HÄGGLUND**

Prašymas pateikti nuomonę	ES Tarybai pirmininkaujanti Švedija, 2022 11 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 12 14
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	153 / 2 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad statybinės medžiagos iš biožaliavų yra svarbus žaliosios pertvarkos svertas. Siekiant sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį, reikia skatinti medienos dalies statybose didinimą vykdant aktyvią ir tvarią miškotvarką visoje ES ir tam neturi trukdyti politiniai apribojimai.

1.2. Atsižvelgdamas į pavyzdinių viešojo sektoriaus vaidmenį, EESRK ragina valstybes nares didinti medienos naudojimo statant viešuosius pastatus mastą, kuris yra žemiau bendro vidurkio.

1.3. EESRK taip pat mano, kad paramos priemonės, skirtos alternatyvių statybinių medžiagų moksliniams tyrimams, plėtrai ir inovacijoms, kurios būtų lengvai prieinamos MVĮ, yra svarbi priemonė, padedanti išnaudoti medinių konstrukcijų potencialą.

1.4. EESRK siūlo išnagrinėti, ar dėl formalių, teisinių ir techninių reikalavimų kylančios kliūtys, trukdančios medinių konstrukcijų statybai, yra būtinos planavimo kokybei užtikrinti, ir pažymi, kad inovacijos turi atitikti naujausius pokyčius ne tik laikantis standartų, bet ir taikant „lygiaverčius alternatyvius sprendimus“.

1.5. Kadangi dėl statybų sektoriaus teisės aktų taip pat kyla kliūčių naudojant statybines medžiagas iš atsinaujinančiųjų šaltinių, EESRK ragina imtis jų vienodinimo priemonių ir mano, kad naujasis europinis bauhausas (NEB) yra svarbi paskata tai daryti.

1.6. EESRK rekomenduoja nuosekliai taikyti žaliąją apskaitą kvalifikuotam tvarumo vertinimui per visą pastatų gyvavimo ciklą ir atliekant poveikio aplinkai palyginimą.

1.7. EESRK pabrėžia, kad svarbu nustatyti minimalius standartus, taikomus viso pastatų gyvavimo ciklo metu išmetamam anglies dioksido kiekiui, ir prievolę teikti ataskaitas apie anglies dioksidą visame statybos sektoriuje.

1.8. EESRK mano, kad Pastatų energinio naudingumo direktyva yra svarbiausia politikos priemonė siekiant nustatyti reikalavimus dėl išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo visu pastatų eksploatavimo laikotarpiu. EESRK ragina Europos Komisiją parengti anglies dioksido sertifikavimo sistemą, kurioje būtų visapusiškai atsižvelgiama į medienos produktų vaidmenį kompensuojant išmetamų teršalų kiekį.

1.9. EESRK mano, kad būtina perduoti praktinę patirtį, kaip planuota NEB akademijoje, ir kurti atitinkamas švietimo ir tęstinio mokymosi galimybes nacionaliniu lygmeniu. Mokymai ir tęstinio mokymosi priemonės, susiję su naujų tvarių statybos metodų ir medžiagų naudojimu, reikalingi visiems statybos procese dalyvaujantiems asmenims: projektuotojams, architektams, inžinieriams, technikos, informacinių technologijų specialistams ir statybos darbuotojams. -

1.10. EESRK nuomone, kokybė grindžiamos viešųjų pirkimų procedūros, apimančios tvarumo ir gyvavimo ciklo kriterijus, taip pat tinkamų viešųjų pirkimų procedūrų, kurios leistų priimti novatoriškus sprendimus, pasirinkimas yra būtina sąlyga siekiant klimato tikslų ir skatinant medinių konstrukcijų statybą. Todėl EESRK ragina nustatyti griežtesnius teisinius išipareigojimus, susijusius su kokybiška konkurencija ir klimatui nekenkiančiais viešaisiais pirkimais, ir imtis priemonių, kuriomis būtų užtikrinti atitinkami perkančiųjų organizacijų mokymai.

1.11. EESRK ragina valstybes nares dalyvauti Austrijos ir Suomijos Vyriausybių iniciatyvoje „Wood POT“, kuria siekiama sutelkti medienos sektoriaus viešuosius ir privačiuosius subjektus nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis bei remti investicijų į tvarius biologinius sprendimus ir medienos vertės kūrimo grandines perorientavimą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Medinių konstrukcijų statybos tradicijos pagrįstos šimtmečių senumo inovacijų istorija. Tvarių medžiagų naudojimas, be kita ko, yra viena iš naujojo europinio bauhauso idėjų ⁽¹⁾.

2.2. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad inovatyvios, biologinės ir tvarios (statybinės) medžiagos, siejamos su mažu CO₂ kiekiu, yra itin svarbios žaliajai pertvarkai. Remiantis Tarptautinės energetikos agentūros (TEA) Pastatų sektoriaus apžvalga ⁽²⁾, šiuo metu su jais siejama 33 % (2021 m.) visame pasaulyje išmetamo CO₂ kiekio. Didžioji šio išmetamo CO₂ kiekio dalis tiesiogiai ir netiesiogiai susijusi su pastatų eksploatavimu, tačiau 6,4 % (2021 m.) jo susidaro statybų metu ir gaminant statybines medžiagas. Transportas, griovimas ir infrastruktūros statyba čia neįtraukiami. Transporto priemonių išmetami teršalai priskiriami transporto sektoriui. Galima manyti, kad faktinis statybų metu išmetamas teršalų kiekis yra didesnis. Komisijos duomenimis ES pastatuose suvartojama apie 40 % energijos ir išmetama apie trečdalį šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Mažinti išmetamą šių dujų kiekį visų pirma padėtų šilumos sektoriaus renovacijos priemonės, auganti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių dalis ir šildymo sistemų naujinimas. Tačiau vis labiau auga pagrindinių gyvenamųjų vietų skaičius ir didėja vienam būstui tenkantis naudingasis patalpų plotas.

2.3. EESRK pabrėžia didžiulę miškų svarbą žmonių gyvenimui visame pasaulyje. Pavyzdžiui, 400 mlrd. Europos medžių sugeria beveik 9 % Europoje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. EESRK supranta, kad miškų naikinimas yra didžiulė pasaulinė problema, tačiau ES miškų ištekliai didėja. 1990–2020 m. miškų plotas padidėjo 9 %, o medienos tūris Europos miškuose – 50 % ⁽³⁾ EESRK visapusiškai remia visas Europos Komisijos pastangas spręsti šią pasaulinę problemą ir pabrėžia, kad reikia ir toliau skatinti sveikų ir augančių miškų puoselėjimą Europos Sąjungoje. Siekiant sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį, reikia skatinti medienos dalies statybose didinimą vykdant aktyvią ir tvarią miškotvarką visoje ES ir tam neturi trukdyti politiniai apribojimai.

2.4. Todėl EESRK pažymi, kad medinės statybos (tiek sunkiųjų, tiek ir nesunkiųjų medinių konstrukcijų) potencialo naudojimas klimato apsaugai turi būti neatsiejamas nuo tvarios miškotvarkos. Austrijos projektas „CareforParis“ ⁽⁴⁾, kuriame bendradarbiavo Federalinis miškų tyrimų centras, Vienos žemės ūkio universitetas, tyrimų centras „Wood K Plus“ ir Federalinė aplinkos agentūra, rengė ir analizavo įvairius miškotvarkos scenarijus. Juose daroma prielaida, kad Austrijos miškuose vyksta įvairūs klimato pokyčiai bei prisitaikymo procesai, ir pateikiami galimi pokyčiai iki 2150 m. Buvo įdėmiau analizuojamas miškų ir medžio produktų CO₂ pėdsakas bei išmetamo CO₂ kiekio mažinimas naudojant medžio produktus. Dėl miškų augimo, medienos naudojimo ir išvengto šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo dėl medžio produktų sąveikos šiltnamio efektą sukeliančių dujų balansas yra teigiamas. Europos miškai yra svarbus veiksnys mažinant anglies

⁽¹⁾ OL C 275, 2022 7 18, p. 73; OL C 155, 2021 4 30, p. 73.

⁽²⁾ Tarptautinė energetikos agentūra (TEA) (2022 m.) Pastatų sektoriaus apžvalga <https://www.iea.org/reports/buildings>.

⁽³⁾ https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/08/SoEF_2020.pdf

⁽⁴⁾ Weiss P., Braun M., Fritz D., Gschwantner T., Hesser F., Jandl R., Kindermann G., Koller T., Ledermann T., Ludvig A., Pölz W., Schadauer K., Schmid B.F., Schmid C., Schwarzbauer P., Weiss G. 2020: Endbericht zum Projekt CareforParis. (liet. – Galutinė projekto „CareforParis“ ataskaita). Klima- und Energiefonds Wien (Vienos klimato ir energetikos fondas).

dioksido kiekį. 2010–2020 m. vidutinė metinė anglies dioksido sekvestracija, tenkanti Europos regiono miškų biomasei, pasiekė 155 mln. tonų. Visose 28 ES valstybėse narėse sekvestracija sudaro 10 % bendro išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ⁽⁵⁾. Didelis klimato apsaugos svirtis yra iškastinių žaliavų ir energijos šaltinių keitimas mediena (medžiagomis ir energija) ir išmetamų teršalų vengimas. Todėl medienos naudojimas vietoje medžiagų, kurių gyvavimo ciklo metu išmetama daugiau teršalų, yra svarbi kovos siekiant apsaugoti klimatą priemonė.

2.5. Įkūnytoji energija – tai energija, kuri turi būti naudojama gaminant, sandėliuojant, gabenant, įrengiant ir galiausiai utilizuojant medžiagas ar komponentus ir pastatus. Palyginti su kitomis tradicinėmis statybinėmis medžiagomis, medžio produktai suriša anglį dar prieš pradedant jį naudoti kaip statybinę medžiagą (medį sudaro apie 50 % grynos anglies). Vertinant medienos išmetamųjų teršalų balansą, labai svarbūs kilmės, atstumo gabenant ir perdirbimo, taip pat galimybės naudoti pakartotinai veiksniai. Lyginant panašius pastatus per visą jų gyvavimo ciklą matyti, kad medienos, kitaip nei kitų statybinių medžiagų, vertė pagal įkūnytąją energiją, išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, oro ir vandens taršą bei kitus poveikio rodiklius yra geresnė. Šiuo metu per metus pagaminti medžio produktai (t. y. kaip medžiaga naudojama mediena) vien dėl pakeitimo poveikio padeda išvengti maždaug 10 % viso per metus išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio.

2.6. Kalbant konkrečiai, statant iš medienos galima sutaupyti iki 40 % išmetamo CO₂ kiekio, palyginti su pastatais, kuriuos statant naudojamas betonas. Pagal D. Hagauer ir kt. (2009 m.) ⁽⁶⁾ rekomenduojamą perskaičiavimo iš tūrio į masę būdą, 1 kubinio metro (fm) medienos (mišrios spygliuočių ir lapuočių medienos) sauso svorio masė yra 417 kg. Darant prielaidą, kad anglies (C) dalis yra 50 %, CO₂ ekvivalentas yra 0,765 t/fm. Todėl iš 1 mln. fm papildomos nukirstos vartojimui paruoštos medienos 0,765 mln. t CO₂ kiekio siejama su ilgalaikiais produktais.

2.7. Pastaraisiais metais pradėta statyti daugiau medinių pastatų. Pavyzdžiui, Austrijoje medinių konstrukcijų dalis ⁽⁷⁾ per 20 metų išaugo daugiau kaip 70 % ir 2018 m. pasiekė 24 % kalbant apie naudingą grindų plotą. Iš jų 53 % priskiriama gyvenamųjų namų sektoriui, 11 % – komercinei ir pramoninei statybai, o 29 % – specialios paskirties žemės ūkio pastatams. Palyginti, viešųjų pastatų dalis sudarė tik 7 % Švedijoje ir Suomijoje 90 % visų naujų individualių namų sudaro mediniai pastatai, o apie 20 % naujai pastatytų daugiabučių namų pritaikytos medinės konstrukcijos.

2.8. Miestų tankinimas yra svarbi kovos su klimato kaita priemonė, kuri neišvengiamai susijusi su pastatų aukščio didinimu. Dabartiniai projektai rodo, kad iš medienos galima statyti nemažą aukščio pastatus. Kaip pavyzdį galima paminėti 20 aukštų 75 m aukščio Saros kultūros centrą Švedijoje ⁽⁸⁾ arba 18 aukštų medinį „Ascent Tower“ Milvokyje ⁽⁹⁾.

2.9. Šiuolaikines medinių konstrukcijų statybos sistemas galima lengvai pritaikyti ir rasti visapusiškus sprendimus, kaip renovuoti pastatus, statyti aukštos kokybės namus ir sutaupyti daug energijos. Renovacijos projektuose naudojamosi ne tik lengvai prieinama miesto infrastruktūra, bet ir dabartiniam pastatų fondui jau priskirta įkūnytoji energija.

2.10. Naudojant esamus rezervus užuot stačius naujus pastatus, veiksmingiau panaudojami miesto turimi ištekliai, todėl iš esmės jiems turi būti teikiama pirmenybė. Privalumai – sudedamųjų dalių montavimo ir surinkimo greitis, geresnis apkrovos ir svorio santykis, palyginti su kitomis medžiagomis, ir dėl to susidaranti sąlyginai maža savitoji apkrova, daranti poveikį esamai konstrukcijai.

2.11. Mediena taip pat puikiai tinka pakopiniam naudojimui. Keli naudojimo etapai didina vertės kūrimą, mažina išteklių naudojimą ir reiškia, kad CO₂ sekvestruojamas ilgesnį laiką.

2.12. Formalūs, teisiniai ir techniniai medinių konstrukcijų statybų projektavimo kokybės reikalavimai yra palyginti aukštesni ir išsamesni nei taikant kitus statybos būdus. Toks sudėtingumo lygis trukdo didinti medinių konstrukcijų statybos rinkos dalį. Komponentų, jungčių ir surenkamųjų mazgų standartizavimas gali padėti įgyvendinti ir užtikrinti

⁽⁵⁾ https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/08/SoEF_2020.pdf

⁽⁶⁾ Hagauer, D., B. Lang, C. Pasteiner und K. Nemesthoty, 2009 m. „Empfohlene Umrechnungsfaktoren für Energieholzsortimente bei Holz- bzw. Energiebilanzberechnungen“ (Rekomenduojami energetinės medienos klasių perskaičiavimo koeficientai, taikomi medienos ir energijos balanso skaičiavimuose). Federalinė žemės ūkio, miškininkystės, aplinkos ir vandentvarkos ministerija, V/10 (Energetikos ir aplinkos ekonomikos) departamentas, išleista savarankiškai, Viena

⁽⁷⁾ Medinių konstrukcijų dalis Austrijoje. Visų statybos projektų nuo 1998 m. iki 2008 m. ir iki 2018 m. statistinis tyrimas. Robert Stingl, Gabriel Oliver Praxmarer, Alfred Teischinger, Vienos žemės ūkio universitetas, „proHolz Austria“ užsakymu

⁽⁸⁾ Žr. Saros kultūros centras, Skelleftea, Švedija, White Arkitekter, 2021 m..

⁽⁹⁾ Žr. „Ascent Tower“, Milwaukee, WIEHAG Austria, 2021 m.

ekonominių efektyvumą bei kokybę. Viena iš esamų iniciatyvų yra duomenų bazė *Dataholz.eu*, kurioje internetu teikiami komponentų struktūros ir jungčių, išbandytų Vokietijoje ir Austrijoje, duomenys. Iš esmės EESRK pažymi, kad inovacijos medinių konstrukcijų statybos srityje taip pat turi atitikti naujausius technikos laimėjimus visuose sektoriuose ne tik taikant esamus standartus, bet ir naudojant lygiaverčius alternatyvius sprendimus.

3. Konkrečios pastabos

3.1. EESRK pažymi, kad dėl standartizacijos, tikslumo ir kokybės medinių konstrukcijų statybos sistemos yra gerai pritaikytos ir naujų pastatų statybai, ir esamų pastatų renovavimui bei papildomam miestų tankinimui. Tarp daugelio šios medžiagos privalumų galima nurodyti jos pritaikomumą, didelį surenkamumo laipsnį, trumpesnį statybos laiką ir mažesnę svorį, palyginti su kitomis statybinėmis medžiagomis.

3.2. Pagrindinis pastatų vertinimo kriterijus yra poveikis aplinkai per visą gyvavimo ciklą. Poveikis aplinkai daromas statant (gaminant ir gabenant naudojamus statybos produktus), naudojant ir išmontuojant (įskaitant statybos produktų perdirbimą arba šalinimą). Poveikis aplinkai fiksuojamas atliekant gyvavimo ciklo analizę (EN 15804:2022 2 15).

3.3. Tai tinkama statybos produktų tvarumo vertinimo priemonė. EESRK rekomenduoja nuosekliai taikyti žaliąją apskaitą kvalifikuotam tvarumo vertinimui per visą pastatų gyvavimo ciklą, kad būtų galima parodyti ir palyginti pastatų poveikį aplinkai.

3.4. Pastaraisiais metais rengiant statybos teisės aktus atsižvelgiama ir į tvarias statybines medžiagas. Statybų iš medienos galimybės išsiplėtė, ypač kalbant apie priešgaisrinę apsaugą. Ši tema taip pat nagrinėjama dabartiniuose projektuose.

3.5. Mokslinių tyrimų projekte „TIMpuls“⁽¹⁰⁾, kuriam vadovauja Miuncheno technikos universitetas, šiuo metu tiriami daugiaaukščių medinių pastatų gaisrai, taip siekiant sukurti tinkamą pagrindą vieningiems medinių pastatų statybos reikalavimams.

3.6. Pastarojo meto moksliniai tyrimai ir įgyvendinti projektai rodo, kad priešgaisrinės saugos požiūriu medinių konstrukcijų statyba tikrai neatsilieka nuo kitų statybos būdų ir turi privalumų apsaugos nuo žemės drebėjimų⁽¹¹⁾ požiūriu.

3.7. Dėl skirtingos teisės aktų bazės net ir valstybėse narėse dažnai kyla nereikalingų kliūčių. Todėl EESRK ragina toliau vienodinti statybos teisės aktus, kad būtų užtikrinta lygybė su kitomis statybinėmis medžiagomis.

3.8. EESRK primygtinai ragina valstybes nares didinti medienos naudojimo statant viešuosius pastatus mastą, kuris yra žemiau bendro vidurkio. Viešasis sektorius atlieka pavyzdinį vaidmenį išnaudodamas medinių konstrukcijų statybos galimybes klimato kaitos tikslams pasiekti. Visų pirma, aukštos kokybės naujoviški mediniai individualūs pastatai gali tapti tapatybės ir postūmio didinti medienos naudojimą šaltiniu.

3.9. Viešųjų pirkimų procedūrose, siekiant nustatyti geriausią konkurso dalyvį, dažnai nenaudojami arba per mažai naudojami tokie kriterijai kaip bioekonomika, tvarumas, gyvavimo ciklo sąnaudos ir poveikis klimatui, o tai daroma medinių konstrukcijų sprendimų sąskaita. Todėl EESRK ragina prisiimti rimtesnį įsipareigojimą į viešuosius pirkimus įtraukti kriterijus, kuriuos taikant būtų pasiekti klimato apsaugos tikslai.

3.10. Surenkamųjų medinių konstrukcijų atveju projektavimas turi tapti kone įgyvendinimo etapo dalimi, kad būtų išvengta bet kokie skirtingo aiškinimo pavojaus ir užtikrintas vienareikšmiškas palyginamumas. Siekiant užtikrinti su techniniu ir ekonominiu optimizavimu bei įgyvendinimo laiku susijusius privalumus⁽¹²⁾, reikia į platų produktų asortimentą ir gamybos, logistikos bei surinkimo procesų įtaką atsižvelgti anksčiau nei proceso, kuriame surenkamųjų konstrukcijų naudojimas sudaro mažą dalį, atveju. Tai galima įgyvendinti iš anksto įtraukus konkurso dalyvio informaciją, atitinkamai pasirenkant tinkamą pirkimo procedūrą, pvz., architektūrinę konkurenciją ar konkurencinį dialogą, arba pareiškėjui įtraukiant specializuotų pastatų projektuotojus.

⁽¹⁰⁾ www.cee.ed.tum.de/hbb/forschung/laufende-forschungsprojekte/timpuls (peržiūrėta 2023 1 23).

⁽¹¹⁾ Žr. „Forschungsprojekt Erdbebensicherheit von Holzgebäuden, Fachhochschule Bern“ (Mokslinių tyrimų projektas. Medinių pastatų apsauga nuo žemės drebėjimų) Berno taikomųjų mokslų universitetas, 2020 m. www.bfh.ch/de/forschung/referenzprojekte/erdbebensicherheit-holzgebäude (peržiūrėta 2023 1 23).

⁽¹²⁾ Žr. „Forschungsprojekt leanWOOD – Neue Kooperations- und Prozessmodelle für das vorgefertigte Bauen mit Holz, HSLU Hochschule Luzern“ (Mokslinių tyrimų projektas „LeanWOOD“). Nauji surenkamosios medienos statybos bendradarbiavimo ir procesų modeliai. Liucernos taikomųjų mokslų ir menų universitetas). 2017 m.

3.11. EESRK pabrėžia naujojo europinio bauhauzo svarbą skatinant aukštos kokybės klimatui nekenkiančių statybinių medžiagų, taigi ir medienos naudojimą statyboje. Šiuo metu medienos kaip statybinės medžiagos dalis Europos Sąjungoje sudaro tik 3 %, todėl medinių konstrukcijų statybos potencialas švelninti klimato kaitą dar toli gražu nėra išnaudojamas. Todėl EESRK mano, kad su naujojo europinio bauhauzo iniciatyva užtikrinama parama alternatyvių statybinių medžiagų moksliniams tyrimams, plėtrai ir inovacijoms yra svarbus elementas siekiant išnaudoti šį potencialą.

3.12. Daugeliu atvejų galimybės, kurias naudotojai galėtų taikyti statybų sektoriuje, dar nėra pakankamai plačiai žinomos. Dėl nepakankamų žinių medienos naudojimas dažnai yra ribotas. Todėl EESRK mano, kad praktinės patirties perdavimas Europoje, kaip planuojama NEB akademijoje, yra labai svarbus, ir kartu pabrėžia, jog reikia užtikrinti, kad atitinkami mokymo moduliai būtų pakankamai parengti ir nacionaliniu lygmeniu. Mokymai ir tęstinio mokymosi priemonės, susiję su naujų tvarių statybos metodų ir medžiagų naudojimu, reikalingi visiems statybos procese dalyvaujantiems asmenims: projektuotojams, architektams, inžinieriams, technikos, informacinių technologijų specialistams ir statybos darbuotojams. Žaliąją pertvarką gali įgyvendinti tik tinkamai parengti žmonės.

3.13. EESRK palankiai vertina bendrą Europos socialinį projektą „RESILIENTWOOD“, kuriam vadovauja Europos medienos perdirbimo pramonės asociacija ir Europos statybos ir medienos sektoriaus darbuotojų asociacija bei kuriuo siekiama parengti rekomendacijas ir gaires įmonėms, profesinio rengimo ir valdžios institucijoms, taip siekiant pritraukti jaunimą į ES medienos pramonę, prisitaikyti prie technologinių pokyčių ir toliau mokyti darbuotojus.

3.14. EESRK mano, kad svarbu skelbti specializuotą informaciją, kad visi suinteresuotieji subjektai galėtų susipažinti su naujausiais pasiekimais medinių konstrukcijų statybų srityje, taip pat nustatyti projektavimo ir statybos fizikos standartus, siekiant supaprastinti statybą iš medienos.

3.15. Pastatų energinio naudingumo direktyva yra svarbiausias ES teisės aktas pastatų sektoriuje. Jame reikalaujama, kad ES valstybės narės nustatytų savo pastatų energinio naudingumo lygius, strategiškai suplanuotų pastatų ūkio priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą įgyvendindamos ilgalaikes renovacijos strategijas ir įgyvendintų papildomas priemones. Todėl Pastatų energinio naudingumo direktyva yra akivaizdi politikos priemonė, kuria nustatomi reikalavimai ir aiškos paskatos mažinti išmetamą anglies dioksido kiekį per visą pastatų eksploatavimo laikotarpį.

3.16. Pastatų energinio naudingumo direktyvos nuostatos turi būti suderintos su poveikio klimatui neutralumo tikslais ir jose turi būti numatytos svarbiausios ir skubiausios priemonės, kurių reikia imtis iki 2050 m. Nors svarbu gerinti pastatų energinį naudingumą, bet aiškiai nesuvokiant integruoto pastatų CO₂ išmetimo rodiklio, kyla pavojus, kad priemonės nebus optimalios.

3.17. EESRK palankiai vertina 2022 m. pavasarį pasiūlytą Tvarių gaminių ekologinio projektavimo reglamentą kaip svarbų žingsnį siekti ekologiškesnių ir žiedinių produktų. Minimalių kriterijų, pavyzdžiui, gaminių aplinkosauginio ir klimato pėdsako mažinimo, nustatymas taip pat gali būti visapusiškai taikomas medinių konstrukcijų statybai ir sudaryti ekonomines galimybes inovacijoms, nors šiuo metu medinės konstrukcijos nėra įtrauktos į reglamentą.

3.18. Statybos sektoriui nustačius privalomą gyvavimo ciklo anglies dioksido ataskaitų rengimą, bus lengviau rinkti duomenis ir atlikti lyginamąją analizę, o šio sektoriaus atstovams bus sudarytos sąlygos ugdyti reikiamus įgūdžius ir gebėjimus. Ilgainiui turi būti nustatyti ir sugriežtinti privalomi minimalūs per gyvavimo ciklą išmetamo anglies dioksido kiekio standartai. EESRK ragina Europos Komisiją parengti anglies dioksido sertifikavimo sistemą, kurioje būtų visapusiškai atsižvelgiama į medienos produktų vaidmenį kompensuojant išmetamą teršalų kiekį.

3.19. EESRK ragina valstybes nares aktyviai dalyvauti Austrijos ir Suomijos Vyriausybės iniciatyvoje „Wood POT“, kuri yra platforma skatinti medienos sektoriaus politikos dialogą, siekiant sutelkti svarbius medienos sektoriaus viešuosius ir privačiuosius subjektus nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis bei remti investicijų į tvarius biologinius sprendimus ir medienos vertės kūrimo grandines perorientavimą.

3.20. Savo papildomoje nuomonėje CCMI/205 „Penktoji pramonės revoliucija medinių konstrukcijų sektoriuje“ EESRK pabrėžia, kad medienos kaip statybinės medžiagos naudojimas suteikia daug galimybių, nes tai yra tviri ir ekonomiškai efektyvi alternatyva, papildanti tradicines statybinės medžiagas, pavyzdžiui, betoną ir plieną.- Dar vienas privalumas – didelis darbo našumas medinių konstrukcijų statybos srityje, leidžiantis greičiau ir efektyviau statyti pastatus. Be to, medinių konstrukcijų statyba suteikia užimtumo galimybių kaimo vietovėse. Medinių konstrukcijų statyba yra naudinga aplinkai, nes mediena yra atsinaujinanti žaliava, iš kurios gamybos proceso metu bei per visą gyvavimo ciklą išmetama mažiau CO₂ nei kitų medžiagų atveju. Medinių konstrukcijų statyba taip pat skatina miškų išsaugojimą ir priežiūrą ir taip prisideda prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

PRIEDAS

Pramonės permainų konsultacinės komisijos papildomoji nuomonė „Penktoji pramonės revoliucija medinių konstrukcijų sektoriuje“ pateikiama toliau:

Pramonės permainų konsultacinės komisijos nuomonė „Penktoji pramonės revoliucija medinių konstrukcijų sektoriuje“

(TEN/794 papildomoji nuomonė)

Pranešėjas **Martin BÖHME**

Bendrapranešėjis **Rolf GEHRING**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 11 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 56 straipsnis 1 dalis Papildomoji nuomonė
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta skyriuje	2023 2 27
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	29 / 0 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pabrėžia, kad medienos kaip statybinės medžiagos naudojimas suteikia daug galimybių, nes tai yra tvari ir ekonomiškai efektyvi alternatyva, papildanti tradicines statybines medžiagas, pavyzdžiui, betoną ir plieną. Dar vienas privalumas – didelis darbo našumas medinių konstrukcijų statybos srityje, leidžiantis greičiau ir efektyviau statyti pastatus. Dėl galimybės gamykloje iš anksto surinkti sudedamąsias dalis taip pat sumažėja sąnaudos ir padidėja sauga statybos metu.

1.2. Medinių konstrukcijų statybų darbo jėgos švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą yra kaip niekad svarbūs. Švietimas ir mokymas turi būti socialinio dialogo, kuriame dalyvautų visi socialiniai partneriai, rezultatas.

1.3. Stiprinant medinių konstrukcijų statybos sektorių EESRK išvelgia daug galimybių darbuotojams, ypač kaimo vietovėse. Deramos darbo vietos medienos pramonėje ir medinių konstrukcijų statybos sektoriuje gali padėti pagerinti ekonominę padėtį kaimo vietovėse, kuriose medienos pramonei tenka svarbus vaidmuo.

1.4. EESRK pabrėžia didelę medinių konstrukcijų statybos naudą aplinkai. Vienas didžiausių privalumų – mediena yra atsinaujinanti žaliava, iš kurios gaminant komponentus ir pastatus bei per visą jų gyvavimo ciklą išmetama mažiau CO₂ nei naudojant kitas statybines medžiagas. Be to, naudojant medieną statybų sektoriuje prisidedama prie miškų išsaugojimo ir priežiūros, nes taip skatinama tvari miškotvarka. Augimo metu medžiai iš atmosferos sugeria CO₂ ir jį kaupia. Taigi, medieną naudojant kaip statybinę medžiagą, ji tampa žaliaja statybine medžiaga ir prisideda prie bendro šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo.

1.5. EESRK atkreipia dėmesį į savo naujausius leidinius statybų ir statybos produktų tema, visų pirma nuomones „Suderintos statybos produktų rinkodaros sąlygos“⁽¹⁾ ir „Medinės konstrukcijos siekiant sumažinti CO₂ kiekį pastatų sektoriuje“⁽²⁾.

⁽¹⁾ OL C 75, 2023 2 28, p. 159.

⁽²⁾ EESRK nuomonė Medinių konstrukcijų statyba siekiant sumažinti išmetamo CO₂ kiekį pastatų sektoriuje (žr. OL p. 18).

1.6. Medienos naudojimas statybų sektoriuje patvirtina, kad mediena yra atspari žemės drebėjimams; tai buvo akivaizdu kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, per 1964 m. žemės drebėjimą Aliaskoje. EESRK mano, kad vietovėse, kuriose yra didelė žemės drebėjimo tikimybė, gyvenantys žmonės turėtų būti skatinami naudoti medieną kaip statybinę medžiagą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Šioje nuomonėje atsižvelgiama į bendras pastabas, pateiktas nuomonėje TEN/794 „Medinės konstrukcijos siekiant sumažinti CO₂ kiekį pastatų sektoriuje“.

2.2. Statybų sektoriuje išmetama daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir todėl jis yra svarbus veiksnys, darantis žalą klimatui. Daugiausia teršalų išmetama naudojant iškastinį kurą šilumos ir elektros energijos gamybai pastatuose ir gaminant statybines medžiagas. Labai reikalingos priemonės, kuriomis būtų mažinamas statybos sektoriuje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, pavyzdžiui, naudojant atsinaujinančiąją energiją, gerinant pastatų energinį naudingumą ir naudojant tvarias statybines medžiagas ⁽³⁾.

2.3. EESRK pabrėžia, kad siekiant padidinti tvariai pagamintos medienos, kaip statybinės medžiagos, svarbą statybų pramonėje, reikia akcentuoti tvarios miškotvarkos būtinybę gaminant medieną kaip žaliavą. Tvari miškotvarka reiškia miškų tvarkymą ir naudojimą taip, kad jie būtų tvarūs aplinkos, ekonominiu ir socialiniu požiūriu. Tai reiškia, kad miškai saugomi tiek dabartinei, tiek būsimoms kartoms ir kad gamtos išteklių naudojami atsakingai. Svarbi tvarios miškotvarkos dalis yra miškų biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų išsaugojimas. Taip pat svarbu sumažinti miškų pažeidžiamumą dėl natūralių trikdžių, pavyzdžiui, miškų gaisrų ir vabzdžių antplūdžių.

2.4. Techniniu požiūriu medinių konstrukcijų statybai reikia gerokai mažiau vadinamosios įkūnytosios energijos, palyginti su kitomis statybinėmis medžiagomis, pavyzdžiui, betonu. Įkūnytoji energija – tai energija, naudojama produktams gaminti, transportuoti, laikyti ir perdirbti. Įkūnytosios energijos mažinimas reiškia, kad šiems procesams sunaudojama mažiau energijos, todėl išmetama mažiau CO₂ ir tausiau vartojama energija. Mažinant įkūnytąją energiją taip pat galima padidinti įmonių konkurencingumą.

2.5. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad teisės aktai kartais stabdo medinių konstrukcijų statybos plėtrą, nes riboja medienos kaip statybinės medžiagos naudojimą arba nustato tam tikras taisykles ir standartus, kuriuos sunku arba brangu įgyvendinti statybai naudojant medieną. Pavyzdžiui, kai kuriose šalyse nustatyta medinių pastatų aukščio riba. Tai gali sumažinti medinių konstrukcijų statybos galimybes ir trukdyti kurti novatoriškas medines konstrukcijas. Kalbant apie pastatų priešgaisrinę saugą, nepriimtina, kad medienai taikomos kitokios eksploatacinių savybių taisyklės nei kitoms medžiagoms. EESRK pasisako už taisyklių suvienodinimą Europos lygmeniu, neatsižvelgiant į medžiagą.

2.6. Medinių konstrukcijų statyba gali svariai prisidėti prie labiau žiedinės ekonomikos ir visų pirma pereinant prie labiau biožaliavinės ekonomikos, kaip nustatyta atitinkamose ES politikos srityse. Atsižvelgiant į tai, reikia toliau plėtoti medienos ir medienos produktų taikymo sritis ir medžiagų savybes. Ypač svarbus vaidmuo šioje srityje tenka medienos gaminių perdirbamumui, be to, vis svarbesni taps ir medienos deriniai su kitomis medžiagomis. Europos lygmeniu koordinuojami ir remiami veiksmai, kuriais skatinamas bendradarbiavimas mokslinių tyrimų medžiagų savybių ir kompozitinių medžiagų srityse, gali atlikti svarbų vaidmenį ir skatinti inovacijas.

2.7. Mūsų pramonės transformacijai į taip pat socialiniu požiūriu grindžiamą penktąją pramonės revoliuciją būdingas stiprus techninis aspektas. Skaitmeninimas (kūrimas, informacija, modeliavimas), robotizavimas ir mokymosi programų (dirbtinio intelekto) naudojimas pakeis visą vertės grandinę – nuo miškininkystės iki statybos, techninės priežiūros ir perdirbimo. Tam reikia sukurti teisinę sistemą, numatančią bendruosius produktų reikalavimus, statybos produktams taikomus reikalavimus ir standartizavimą. Jie turi būti pritaikyti medinių konstrukcijų statybos srityje. Atsižvelgiant į socialinius penktosios pramonės revoliucijos tikslus, technologiniai pokyčiai ir darbo organizavimo koncepcijos turėtų būti grindžiami į žmogų orientuotu požiūriu kuriant technologijas. Taip pat bus svarbu nuo pirmojo technologinės plėtros etapo sistemingai atsižvelgti į galimą teigiamą ar neigiamą poveikį sveikai darbo ir gyvenimo aplinkai.

⁽³⁾ Plg. *Kreislaufwirtschaft für die Dekarbonisierung des EU-Bausektors – Modellierung ausgewählter Stoffströme und Treibhausgasemissionen*. (liet. Žiedinė ekonomika ES statybų sektoriaus dekarbonizacijai – pasirinktų medžiagų srautų ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio modeliavimas). Meta Thurid Lotz, Andrea Herbst, Matthias Rehfeldt.

2.8. EESRK pažymi, kad technologiniai ir materialiniai pokyčiai medinių konstrukcijų statybos srityje taip pat pakeis darbo organizavimą ir igūdžių reikalavimus. Šiuo požiūriu atsiranda sutapimų statybos ir medienos sektoriuose arba tarp tradicinių profesijų šiuose dviejuose ekonomikos sektoriuose. Todėl dabartinių mokymo programų pritaikymą šioms atskiroms profesijoms arba jų naują apibrėžimą reikėtų koordinuoti Europos lygmeniu. Statybos ir medienos sektorių patrauklumą padės padidinti ir siekis sukurti patrauklias profesijas su įvairiomis užduotimis ir atitinkamas darbo organizavimas.

2.9. EESRK mano, kad dėl sparčių darbo metodų (skaitmeninimo, robotikos, dirbtinio intelekto, naujų mašinų) pokyčių darbo jėgos švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą yra kaip niekad svarbūs. Švietimas ir mokymas turi būti socialinio dialogo, kuriame dalyvautų visi socialiniai partneriai, rezultatas.

3. Konkretios pastabos

3.1. Tikimasi, kad medinių konstrukcijų gamybos masto didinimas galėtų labai padėti stiprinti regionines vertės grandines ir mažinti aplinkosauginį pėdsaką. Naudojant medieną, kaip statybinę medžiagą, labai efektyviai prisidedama prie bioekonomikos, ypač kai per visą medinio statinio gyvavimo ciklą, įskaitant jo projektavimą, daug dėmesio skiriama priežiūrai ir išsaugojimui. Be to, siekiant išvengti ekologinio perkėlimo poveikio, mediena turėtų būti gaunama tik iš vietovių, kuriose yra sertifikuotos miško žemės (miško sertifikavimo schemos FSC ir PEFC) ir kurių žaliavinės medienos gamybos potencialas viršija jos pačios poreikius.

3.2. EESRK mano, kad medienos gamybai reikalingų žemės sklypų projektavimas, valdymo būdas (intensyvus, ekstensyvus, monokultūrinis, ekologinis) ir tiekimas (įprastinis ar tvarus) yra labai svarbūs visos medinių konstrukcijų statybos tvarumui. Ypač turint omenyje siekį didinti medinių konstrukcijų naudojimo mastą statybų sektoriuje, didinant naudojamą žemės plotą ir pertvarkant žemę medienos gamybai, labai svarbu nuosekliai atsižvelgti į tvarumo ir biologinės įvairovės tikslus.

3.3. Praktiniai bandymai rodo, kad medinių konstrukcijų metodas ekologiniu požiūriu apskritai yra naudingesnis nei kiti statybos metodai, pavyzdžiui, naudojant gelžbetonį. Poveikio rodiklis, naudojamas visuotinio atšilimo potencialui vertinti, yra daug geresnis, nes jis sudaro tik 57 % gelžbetoninių konstrukcijų statybos potencialo ⁽⁴⁾.

3.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad įvertinus tyrimus, kuriuose medinių konstrukcijų statyba lyginama su sunkiųjų konstrukcijų statyba, paaiškėjo, kad medinių konstrukcijų naudojimas beveik visais atvejais daro mažesnę poveikį aplinkai pagal gyvavimo ciklo vertinimo rodiklius: a) pirminės energijos poreikį (visos ir neatsinaujinančios) ir b) visuotinio atšilimo potencialą. Tai nepriklauso nuo statybinių medžiagų, pasirinktų sunkiųjų konstrukcijų statybai, ir nuo medinės konstrukcijos tipo ⁽⁵⁾.

3.5. Medinių konstrukcijų surenkamumo laipsnis yra daug aukštesnis nei sunkiųjų konstrukcijų statybos atveju. Todėl darbai statybvietėje mažiau priklauso nuo oro sąlygų, o didesnė gamybos dalis vykdoma optimaliomis darbo sąlygomis ceche. Tačiau dėl didesnio vertikalios gamybos lygio reikia didesnio planavimo, taigi ir ilgesnio planavimo laikotarpio.

3.6. EESRK pažymi, kad trumpesnis statybos laikas naudojant medieną sumažina netiesiogines statybos išlaidas ir įrenginių disponavimo sąnaudas. Surenkamos konstrukcijos leidžia sumažinti transportavimo į statybvietę dažnumą. Ypač potencialių miesto plotų atveju statybai naudojant medieną galima greitai sukurti naują gyvenamąją erdvę, pavyzdžiui, įrengiant papildomus aukštus ir priestatus.

3.7. Naudojant medieną galima sukurti didesnę gyvenamąją erdvę išlaikant tokius pat išorės matmenis. Taip yra todėl, kad medinių konstrukcijų statybos atveju izoliacija dažnai būna integruota į atraminę konstrukciją, o sunkiųjų konstrukcijų statybos atveju ji būna atskira. Tai reiškia, kad medinė konstrukcija leidžia sukurti plonesnę išorinę sieną su tokio pat lygio izoliacija.

3.8. EESRK tikisi papildomo medinių konstrukcijų statybos potencialo ne tik gyvenamųjų namų, bet ir kitų, negyvenamųjų pastatų (pvz., biurų, sandėliavimui ir laboratorijoms skirtų pastatų) srityje.

⁽⁴⁾ <https://www.berlin.de/nachhaltige-beschaffung/studien/holz-versus-stahlbetonbauweise/>

⁽⁵⁾ Potentiale von Bauen mit Holz (liet. Statybos iš medienos potencialas). Federalinė aplinkos agentūra, p. 25.

3.9. EESRK pažymi, kad, kaip ir visų rūšių statybos atveju, aukštos kokybės projektavimas ir vykdymas yra labai svarbūs statinio gyvavimo ciklui. Tam visų pirma reikia gerai parengtų architektų ir inžinierių ir Europos planavimo direktyvos, kurioje būtų numatyta tinkama reglamentavimo sistema šioms profesijoms remti. Ypač planavimo sektoriuje, atitinkamai koreguojant teisės aktus ir mokant perkančiuosius subjektus, būtina užtikrinti, kad sutartys būtų privalomai sudaromos konkurencijos dėl kokybės pagrindu ⁽⁶⁾.

3.10. Atsižvelgdamas į naujausius žemės drebėjimų Turkijoje, taip pat ankstesnių žemės drebėjimų padarinius, taip pat į ekspertų prognozes dėl būsimų įvykių, EESRK mano, kad reikėtų skatinti žmones, gyvenančius vietovėse, kuriose yra didelė žemės drebėjimo tikimybė, statyti medinius pastatus.

3.11. Gamybos įmonėse gamybos procesus galima optimizuoti ir supaprastinti taikant penktosios pramonės revoliucijos technologijas. Tokie gamybos procesai leistų sumažinti energijos suvartojimą, taigi ir išmetamo CO₂ kiekį. Be to, gamykloje gaminant sudedamąsias dalis padidėja našumas ir sumažėja atliekų statybvietėje, nes atskiras sudedamąsias dalis belieka tik surinkti. Dėl to sumažėja transporto suvartojamos energijos kiekis ir atliekų susidarymas ⁽⁷⁾.

Briuselis, 2023 m. vasario 27 d.

*Pramonės permainų konsultacinės komisijos
pirmininkas*
Pietro Francesco DE LOTTO

⁽⁶⁾ Plg. Vgl. *Holzbau vs. Massivbau – ein umfassender Vergleich zweier Bauweisen im Zusammenhang mit dem SNBS Standard* (liet. Medinių konstrukcijų statyba ir sunkiųjų konstrukcijų statyba: išsamus dviejų statybos metodų palyginimas remiantis SNBS standartu). Daniel Müller.

⁽⁷⁾ Plg. J. Koppelhuber, Bok, M. (2019 m.). *Paradigmenwechsel im Hochbau* (liet. Pastatų statybos pokyčiai). Hofstadler, C. (red.) *Aktuelle Entwicklungen in Baubetrieb, Bauwirtschaft und Bauvertragsrecht* (liet. Dabartinė statybos darbų, statybos pramonės ir statybos sutarčių teisės raida). Springer Vieweg, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-27431-3_19.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS**577-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA,
2023 3 22–2023 3 23****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento
ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos viešojo sektoriaus aukšto lygio sąveikumo visoje
Sąjungoje priemonės (Europos sąveikumo aktas)**

(COM(2022) 720 final – 2022/0379 (COD))

**ir dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komitetui ir Regionų komitetui dėl aktyvesnės viešojo sektoriaus sąveikumo politikos „Susieti
viešąsias paslaugas, remti viešąją politiką ir užtikrinti viešąją naudą siekiant kurti sąveikią Europą“**

(COM(2022) 710 final)

(2023/C 184/05)

Pranešėjas **Vasco DE MELLO**

Prašymas pateikti nuomonę	a) Europos Parlamentas, 2022 11 21 b) Europos Sąjungos Taryba, 2022 11 25
Teisinis pagrindas	a) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 172 straipsnis b) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	200 / 0 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK), kaip ir Komisija, mano, kad viešųjų paslaugų sąveikumas yra būtina bendrosios skaitmeninės rinkos kūrimo sąlyga.

1.2. Tačiau siekiant šio tikslo valstybėse narėse negali būti vykdoma visiško viešųjų paslaugų suskaitmeninimo politika atsisakant fiziškai teikiamų paslaugų; reikia atsižvelgti į pažeidžiamiausių gyventojų grupes. Skaitmeninių įgūdžių ugdymas turėtų būti prieinamas visiems, bet visų pirma pažeidžiamų gyventojų grupėms.

1.3. Plėtojant ir teikiant skaitmenines paslaugas darbuotojų skaičius ne mažės, o priešingai – iš pradžių veikiau atsiras papildomas jų poreikis. Pakankamas darbuotojų skaičius yra būtina sėkmingos skaitmeninės transformacijos sąlyga.

1.4. EESRK teigiamai vertina tai, kad pandemijos laikotarpiu buvo padaryta didelė pažanga skaitmeninant viešąsias paslaugas.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad šiai politikai įgyvendinti buvo sukurtas valdymo modelis, grindžiamas dviem pagrindinėmis įstaigomis – Europos sąveikumo valdyba ir Europos sąveikumo bendrija.

1.6. EESRK teigiamai vertina tai, kad komunikate numatoma ir skatinama kurti eksperimentinius procesus, kurie sudarytų sąlygas sudaryti viešojo sektoriaus ir novatoriškų technologijų įmonių ar startuolių partnerystes, siekiant kurti novatoriškus eksperimentinius sprendimus, kuriuos būtų galima taikyti teikiant viešąsias paslaugas ir kuriais galėtų dalytis tarpusavyje.

1.7. EESRK nuomone, svarbu, kad išteklių pagal būsimas sąveikumo projektų viešųjų paslaugų srityje finansavimo programas būtų skiriami atsižvelgiant į Europos viešųjų paslaugų sistemoje propaguojamus principus ir struktūras.

1.8. Nors EESRK palankiai vertina tai, kad šis požiūris atitinka vadinamąją „dvejopą“ pertvarką, jis norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurie technologiniai skaitmeninimo sprendimai gali būti labai imlūs energijai.

1.8.1. EESRK mano, kad, nors reikia imtis atsargumo priemonių, duomenų apsauga neturi trukdyti viešosioms tarnyboms ir pavieniams asmenims kurti naujų sąveikumo sprendimų.

1.8.2. Be to, EESRK mano, kad siekiant išsaugoti konfidencialumą ir perduoti tik tuos duomenis, kurie tikrai būtini, piliečių, įmonių ir kitų asmenų prieigai prie viešųjų paslaugų duomenų turėtų būti taikomi skirtingų lygių leidimai.

2. Bendroji informacija

2.1. Norint sukurti vidaus rinką, t. y. laisvo asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo erdvę, reikia pašalinti visas esamas nacionalines kliūtis.

2.2. Nuo pat savo sukūrimo ir dar ryžtingiau po bendrosios rinkos sukūrimo Europos Sąjunga siekė pašalinti visas kliūtis, kurios galėjo sutrukdyti tikrai vidaus rinkai atsirasti.

2.3. Kad būtų sukurta tikra vidaus rinką, piliečiai ir įmonės turi turėti galimybę paprastai ir greitai pasinaudoti valstybių narių viešosiomis paslaugomis vietos, regionų ar nacionaliniu lygmeniu ir su jomis sąveikauti.

2.4. Be to, tam, kad egzistuotų tam tikra atvira erdvė, kaip antai Europos erdvė, reikia, kad valstybių narių viešojo administravimo institucijos bet kuriuo lygmeniu dalytųsi savo duomenimis ir bendradarbiautų.

2.5. Nuo praėjusio šimtmečio paskutinio dešimtmečio Komisija siekė sudaryti sąlygas sukurti ir išlaikyti įvairių valstybių narių viešųjų paslaugų sąveikumą ⁽¹⁾ ir, kas dar geriau, tarpusavio sujungiamumą ⁽²⁾.

(¹) Viešojo sektoriaus sąveikumas apibrėžiamas kaip tai, kas „sudaro sąlygas bendradarbiauti ir užtikrinti viešųjų paslaugų veikimą tarpvalstybiniu mastu, peržengiantį sektorių ir organizacijų ribas“. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl aktyvesnės viešojo sektoriaus sąveikumo politikos „Susieti viešąsias paslaugas, remti viešąją politiką ir užtikrinti viešąją naudą siekiant kurti sąveikią Europą“.

(²) Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu Nr. 1719/1999/EB Komisija pradėjo įgyvendinti viešųjų paslaugų sąveikumo iniciatyvą, kurią sudaro gairės, kurių tikslas yra, *inter alia*, nustatyti bendros svarbos projektus, susijusius su transeuropiniais tinklais, skirtais elektroniniam keitimuisi duomenimis tarp administracijų.

- 2.6. Šis poreikis palaipsniui tapo vis aktualesnis, nes vidaus rinką praturtino naujas aspektas – skaitmeninė erdvė ⁽³⁾.
- 2.7. Skaitmeninimas yra tikra revoliucija, veikianti tiek žmonių įpročius, tiek įmonių veiklą, taip pat viešojo administravimo sritį.
- 2.8. Pastaraisiais metais daug viešųjų paslaugų, kurios iki tol buvo teikiamos tik fiziškai, buvo pradėtos teikti ir skaitmeniniu būdu, o tai labai naudinga piliečiams, verslo bendruomenei ar patiems viešųjų paslaugų teikėjams, nes pavyksta sutaupyti daug darbo valandų ir finansinių išteklių.
- 2.9. COVID-19 krizė paspartino šią tendenciją, nes, naudojant COVID pažymėjimą, paaiškėjo, jog įvairių ES viešųjų paslaugų sąveikumas gali būti vertinga laisvo asmenų judėjimo priemonė.
- 2.10. Europos Sąjunga pripažįsta, kad, atsižvelgiant į viešojo sektoriaus svarbą BVP ⁽⁴⁾, jo skaitmeninimas gali tapti lemiamu veiksmu skaitmeninimo procese ES ne tik dėl to, kad gali daryti įtaką kitoms sritims, bet ir dėl to, kad Europos ekonomikos kontekste gali tapti viso proceso katalizatoriumi.
- 2.11. Todėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatyta, kad viešojo administravimo skaitmeninimui iš viso bus skirta 47 mlrd. eurų viešųjų investicijų.
- 2.12. Europos Sąjunga, atstovaujama Komisijos, ir valstybių narių Vyriausybės laikui bėgant pripažino, kad reikia stiprinti nacionalinių viešųjų paslaugų sąveikumą ir sujungiamumą, tiek tarpusavyje, ir su Europos Sąjungos paslaugomis ⁽⁵⁾, kad žmonės, kad ir kur jie būtų, ir įmonės, kad ir kur jos veiktų, visoje ES galėtų naudotis šiomis paslaugomis.
- 2.13. Nors viešųjų paslaugų sąveikumas nėra nauja tema ⁽⁶⁾, šiuo komunikatu siekiama sukurti formalesnę, stabilesnę ir saugesnę bendradarbiavimo sistemą, kuri padėtų toliau stiprinti ne tik esamą įvairių nacionalinių viešųjų paslaugų skaitmeninių sistemų sujungimą, bet ir jų sujungimą su Europos Sąjungos paslaugų sistemomis ⁽⁷⁾. Tai taps lemiamu veiksmu siekiant tikslo, kad iki 2030 m. viešosios paslaugos ES teritorijoje būtų suskaitmenintos 100 %, kaip siūloma Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2030 m. skaitmeninės politikos kelrodis: Europos skaitmeninio dešimtmečio kelias“ (COM(2021) 118).
- 2.14. Šiuo tikslu nagrinėjamame komunikate išdėstyti tokie pagrindiniai nuoseklaus požiūrio šioje srityje įgyvendinimo tikslai:
- sukurti sąveikumo valdymo struktūrą, kurią sudarytų dvi įstaigos – Europos sąveikumo valdyba ir Europos sąveikumo bendrija ir kurios sandara siekiama sudaryti sąlygas viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimui tiek bendruoju (Europos, nacionaliniu, regioniniu ar vietos) lygmeniu, tiek sektorių lygmeniu, visų pirma teisingumo, transporto, vidaus reikalų, sveikatos ir aplinkos srityse, taip pat su suinteresuotaisiais privačiais subjektais, nustatant aiškius įgaliojimus susitarti dėl bendrų sąveikumo sprendimų, kurie gali įgyti, pavyzdžiui, atvirų sistemų, specifikacijų ir standartų, taikomųjų programų ar gairių formą;
-
- ⁽³⁾ Kuriant skaitmeninę vidaus rinką tapo svarbu ne tik pašalinti kliūtis jos atsiradimui, bet ir įdiegti mechanizmus, kuriais būtų užkirstas kelias naujoms kliūtims iškilti.
- ⁽⁴⁾ 2022 m. Eurostato duomenimis, viešasis sektorius sudaro 53,1 % ES BVP: žr. *Government finance statistics – Statistics Explained* (liet. „Valdžios sektoriaus finansų statistika. Statistikos išaiškinimas“) tinklalapyje europa.eu.
- ⁽⁵⁾ Žr. Taline (2017 m.), Berlyne (2020 m.), Strasbūre (2022 m.) vykusių tarpministerinių posėdžių galutinius pranešimus.
- ⁽⁶⁾ 2010 m. Komisija pristatė Komunikatą „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ (COM(2010) 744 final), dėl kurio EESRK parengė nuomonę (TEN/448–449) ir kuris įgyvendinamas pagal sąveikumo sprendimų, skirtų Europos viešojo administravimo institucijoms, programą (ISA, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 922/2009/EB), kurią 2015 m. pakeitė programa ISA2, sukurta Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu (ES) 2015/2240, ir Skaitmeninės Europos programa, nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2021/694.
- ⁽⁷⁾ Šioje nuomonėje nagrinėjamame pasiūlyme Komisija pripažįsta, kad iki šiol taikomo iniciatyvaus požiūrio nepakanka siūlomiems sąveikumo tikslams pasiekti.

- nustatyti privalomą poveikio tarpvalstybiniam sąveikumui vertinimą, kai sukurama ar iš dalies keičiama viešosios paslaugos informacinė sistema;
- kartu sukurti ES viešojo sektoriaus sąveikumo sprendimų ekosistemą (numatyti katalogai, kuriuose pateikiamos pripažintos sąveikumo užtikrinimo priemonės, kurias administravimo institucijos ir politikos formuotojai gali naudoti, kaip antai skaitmeninės priemonės, specifikacijos ar sprendiniai) siekiant, kad visų lygmenų ES viešojo administravimo institucijos ir kiti suinteresuotieji subjektai galėtų prisidėti prie šių priemonių kūrimo, tobulinimo ir juos pakartotinai naudoti, kartu diegti inovacijas ir kurti visuomeninę vertę;
- nustatyti, kad tam tikro ES finansavimo, kuriuo remiamas nacionalinių informacinių sistemų kūrimas arba stiprinimas, skyrimas priklauso nuo ES iš anksto nustatytų sprendimų ar principų laikymosi ⁽⁸⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK, kaip ir Komisija, mano, kad viešųjų paslaugų sąveikumas yra būtina sąlyga siekiant sukurti bendrąją skaitmeninę rinką ir pašalinti joje likusias fizines kliūtis ⁽⁹⁾.

3.2. Iškelus tikslą, kad iki 2030 m. visoje Europos Sąjungoje viešosios paslaugos būtų 100 % teikiamos internetu, turi būti sparčiai sukurtas ir tobulinamas transeuropinis tinklas, kuris sujungtų šias paslaugas ir kuriame visais lygmenimis – techniniu, semantiniu, teisiniu ar organizaciniu – būtų naudojamos bendrais elementais.

3.3. Vis dėlto siekdamas šio tikslo valstybės narės negali vykdyti visiško viešųjų paslaugų skaitmeninimo politikos atsisakydamos fiziškai teikiamų paslaugų; reikia atsižvelgti į pažeidžiamiausių gyventojų grupes, nes kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti fiziškai teikiamas viešąsias paslaugas. Skaitmeninių įgūdžių ugdymas turėtų būti prieinamas visiems, bet visų pirma šių gyventojų grupėms.

3.4. Plėtojant ir teikiant skaitmenines paslaugas darbuotojų skaičius ne mažės, o priešinga – iš pradžių veikiau atsiras papildomas jų poreikis. Pakankamas darbuotojų skaičius yra būtina sėkmingos skaitmeninės transformacijos sąlyga.

3.5. Skaitmeninimas turi padėti teikti geresnę viešąją paslaugą.

3.6. Kaip EESRK yra nurodęs savo ankstesnėse nuomonėse, „tai nereiškia, kad žmonės reikia pakeisti informatikos priemonėmis, tiesiog šios priemonės jiems suteiks daugiau laisvo laiko, kurį jie galės skirti svarbesniems darbams“ ⁽¹⁰⁾.

3.7. Skaitmeninimas ir dirbtinio intelekto naudojimas nėra priemonės įteisinti visuotinį darbo vietų mažinimą. Dėl skaitmeninimo panaikinus įprastas užduotis, darbuotojai galėtų turėti daugiau laiko daugiau pastangų reikalaujančiam darbui atlikti ir konsultavimui.

3.8. Be to, 2030 m. piliečių, neturinčių prieigos prie informacinių technologijų ir galinčių tik fiziškai naudotis paslaugomis, bus tikrai mažuma ⁽¹¹⁾. Vykdamas skaitmeninimą, žmonėms neturi būti apsunkinti arba uždaryti analoginiai prieigos prie viešųjų paslaugų keliai.

3.9. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad nagrinėjamu komunikatu siekiama padidinti ir pagerinti viešojo sektoriaus sąveikumą, sukuriant ES lygmeniu apibrėžtą teisinę sistemą ⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Žr. pasiūlymo dėl reglamento aiškinamąjį memorandumą bei Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl aktyvesnės viešojo sektoriaus sąveikumo politikos. Susieti viešąsias paslaugas, remti viešąją politiką ir užtikrinti viešąją naudą siekiant kurti sąveikią Europą“.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonėje TEN/635 „Europos sąveikumo sistema. Įgyvendinimo strategija“ jau buvo pabrėžta sąveikumo svarba kuriant bendrąją skaitmeninę rinką (OL C 81, 2018 3 2, p. 176).

⁽¹⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2011–2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas. IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ ir Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ (OL C 376, 2011 12 22, p. 92).

⁽¹¹⁾ Šiuo klausimu EESRK nuolat reiškia susirūpinimą savo nuomonėse: žr. nuomonę (OL C 81, 2018 3 2, p. 176).

⁽¹²⁾ Ankstesnėse nuomonėse EESRK išreiškė paramą visiems projektams, kuriuos Europos Sąjunga pradėjo siekdama skaitmeninės pertvarkos tikslų (OL C 365, 2022 9 23, p. 13).

3.10. EESRK pripažįsta, kad toks skaitmeninimo išplėtojimas atneš didžiulę naudą piliečiams, ypač pasienio darbuotojams, taip pat įmonėms ir pačių valstybių narių viešojo administravimo institucijoms.

3.11. Tačiau, kaip pripažįsta pati Komisija, norint, kad ši nauda būtų tikrai veiksminga, nepakanka nustatyti techninius standartus, kurie padėtų sujungti paslaugas. Būtina skirti pakankamai nacionalinių viešųjų investicijų visais lygmenimis.

3.12. Būtinamas koordinavimas tiek teisėkūros, tiek sektorialių paslaugų tinklų lygmeniu, siekiant išvengti, kad, pirma, sąveikumu pasiekti rezultatai nebūtų iššvaistyti dėl nereikalingos biurokratinės naštos ir, antra, kad asmenys ar įmonės neturėtų teikti tų pačių duomenų skirtingoms viešosioms tarnyboms ir tokiu būdu nebūtų priversti kartoti procedūras ir patirti nereikalingų išlaidų.

3.13. Be to, labai svarbu, kad skaitmeninėms viešosioms paslaugoms nekiltų jokių nacionalinių kliūčių, dėl kurių būtų neįmanoma jomis naudotis tarpvalstybiniu mastu, tiek kalbant apie junglumą ar sąveikumą, tiek apie kitų valstybių narių piliečius ir įmones, tiek apie kitų valstybių narių teikiamas viešąsias paslaugas ⁽¹³⁾.

3.14. EESRK teigiamai vertina tai, kad pandemijos laikotarpiu buvo padaryta didelė pažanga skaitmeninant viešąsias paslaugas.

3.15. Atsižvelgiant į tai, sveikintina, kad šioje nuomonėje svarstomu komunikatu siekiama visų sąveikumo politikos krypčių, apimančių tiek nacionalinio, tiek ES lygmens sektorių veiksmus, suderinimo skatinant naudoti bendrus modelius, dalytis techninėmis specifikacijomis ir pasitelkti kitus bendrus sprendimus.

3.16. Dėl tos pačios priežasties EESRK pritaria principui, kad įvairios viešosios tarnybos turėtų pakartotinai naudoti priemones ir duomenis ir jais dalytis tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu.

3.17. Be to, EESRK reiškia susirūpinimą dėl kalbų vartojimo viešųjų paslaugų sąveikumo srityje. Kalbų vartojimo tvarka negali tapti biurokratine kliūtimi, todėl būtina užtikrinti, kad duomenimis ir informacija būtų dalijamasi visiems suprantama kalba.

3.18. EESRK palankiai vertina tai, kad šiai politikai įgyvendinti sukurtas ir institucionalizuotas valdymo modelis, grindžiamas dviem pagrindinėmis įstaigomis: Europos sąveikumo valdyba, kuriai pirmininkaus Komisija ir kurią sudarys kiekvienos valstybės narės atstovai, ir dar po vieną Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto bei Regionų komiteto atstovą, ir Europos sąveikumo bendrija, kurią sudaro pilietinės visuomenės ir privačiojo sektoriaus subjektai ⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾.

3.19. EESRK mano, jog svarbu, kad pilietinė visuomenė, ypač socialiniai partneriai, dalyvautų nustatant sąveikumo politiką ne tik dėl to, kad piliečiai ir įmonės yra galutinės tikslinės šios politikos grupės, bet ir dėl to, kad pilietinė visuomenė gali prisidėti teikdama naujus technologinius sprendimus, kurių viešasis sektorius pats negalėtų sukurti.

3.20. EESRK mano, kad pilietinė visuomenė turėtų dalyvauti įvairiais lygmenimis, o Komisija turėtų raginti ir skatinti valstybes nares remti šį dalyvavimą įvairiais nacionaliniais, regionų ir vietos lygmenimis.

3.21. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija kuria vieną bendrą prieigos punktą, kurio tikslas – sutelkti ir centralizuoti visas sąveikumo srities žinias ir priemones, kurias gali teikti tiek viešieji, tiek privatūs subjektai.

⁽¹³⁾ Vienas iš aspektų, kuris gali tapti kliūtimi tarpvalstybiniam viešųjų paslaugų sąveikumui, yra požiūris į asmens duomenis.

⁽¹⁴⁾ Europos sąveikumo valdyba yra atsakinga už priemonių rengimą, paramos teikimą, konsultavimą ir Europos sąveikos politikos stebėseną, o Europos sąveikumo bendrija suburs pilietinės visuomenės suinteresuotuosius subjektus, kurie padės minėtai valdybai rasti ir parengti naujus siūlytinius sprendimus.

⁽¹⁵⁾ Komisijos pasirinktas variantas atitinka EESRK ankstesnėse nuomonėse (kaip antai OL C 81, 2018 3 2, p. 176), pateiktas rekomendacijas.

3.22. EESRK, kaip ir Komisija, mano, kad ES viešosios paslaugos turėtų sumažinti jų priklausomybę nuo trečiųjų šalių teikiamos skaitmeninės infrastruktūros, kuri kelia grėsmę Europos skaitmeniniam suverenumui.

3.23. Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad, Komisijos nuomone, pirmenybę reikėtų teikti atvirajai programinei įrangai, kad kūrėjai turėtų galimybę pasidalyti savo sprendimais.

3.24. EESRK teigiamai vertina tai, kad komunikate numatoma ir skatinama kurti eksperimentinius procesus, kurie sudarytų sąlygas sudaryti viešojo sektoriaus ir novatoriškų technologijų įmonių ar startuolių partnerystes, siekiant kurti novatoriškus eksperimentinius sprendimus, kuriuos būtų galima taikyti teikiant viešąsias paslaugas ir kuriais galėtų dalytis tarpusavyje.

3.25. EESRK nuomone, svarbu, kad ištekliai pagal būsimas sąveikumo projektų viešųjų paslaugų srityje finansavimo programas būtų skiriami atsižvelgiant į Europos viešųjų paslaugų sistemoje propaguojamus principus ir struktūras.

3.26. Tokia sąlyga taptų puikia priemone viešosioms tarnyboms savanoriškai įsipareigoti laikytis bendrų standartų.

3.27. EESRK stebisi, kad, priešingai nei ankstesniuose komunikatuose ⁽¹⁶⁾, šiame komunikate neužsimenama apie naudą, kurią ES viešųjų sistemų sąveikumas galėtų duoti kovojant su sukčiavimu ir taip padidinti veiksmingumą bei gauti papildomų pajamų valstybėms narėms.

3.28. Šiuo klausimu EESRK pažymi, kad sistemų sąveikumas turės būti derinamas su dirbtinio intelekto naudojimu, nes tai gali padėti viešosioms tarnyboms analizuoti duomenis ir suteikti galimybę išpėti ir perspėti įvairias valstybių narių viešąsias tarnybas.

3.29. Galiausiai Komitetas norėtų pateikti dvi pastabas dėl žaliosios pertvarkos ir duomenų apsaugos.

3.29.1. Vienas iš komunikato tikslų – įtraukti viešųjų sistemų sąveikumo principą ne tik į skaitmeninės pertvarkos, bet ir į žaliosios pertvarkos strategiją

3.29.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad kai kurie IT sprendimai, nors ir labai veiksmingi, gali būti labai imlūs energijai.

3.29.3. Tai pasakytina apie blokų grandinės technologiją, kuri, nors yra labai veiksminga, pavyzdžiui, kalbant apie neskelbtinų duomenų saugumą, suvartoja daug energijos išteklių.

3.29.4. EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate nustatytomis taisyklėmis sukuriamą apribotą bandomoji reglamentavimo aplinka siūlomoms priemonėms išbandyti.

3.29.5. EESRK mano, kad nors reikia imtis atsargumo priemonių, duomenų apsauga neturi trukdyti viešosioms tarnyboms ir pavieniams asmenims kurti naujų sąveikumo sprendimų.

3.29.6. Be to, EESRK mano, kad, siekiant išsaugoti konfidencialumą ir perduoti tik tuos duomenis, kurie tikrai būtini, piliečių, įmonių ir kitų asmenų prieigai prie viešųjų paslaugų duomenų turėtų būti taikomi skirtingų lygių leidimai.

3.29.7. Taip būtų galima išvengti tokių problemų, kokios neseniai kilo dėl galimybės susipažinti su tikrųjų savininkų centrinio registro duomenimis ir dėl kurių jau yra priimtas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁶⁾ Žr. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos sąveikumo sistema. Įgyvendinimo strategija“ priedą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria suderinami tam tikri bankroto teisės aspektai“

(COM(2022) 702 final – 2022/0408 (COD))

(2023/C 184/06)

Pranešėja **Sandra PARTHIE**Bendrapranešėjis **Philip VON BROCKDORFF**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 1 26 Europos Sąjungos Taryba, 2023 1 30
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	207 / 0 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pabrėžia, kad tinkamai sukurtas nemokumo režimas turėtų padėti gyvybingoms įmonėms tęsti veiklą ir išvengti jų priešlaikinio likvidavimo. Turėtų būti siekiama rasti pusiausvyrą tarp priešlaikinio nemokumo ir per vėlai pradedamų procedūrų. Šiame kontekste pagrindiniai veiksniai yra procedūrų skaidrumas, taip pat galimybė lengvai susipažinti su informacija apie įmonės veiklos rezultatus. Be to, tinkamai sukurtas nemokumo režimas turėtų atgrasyti skolintojus nuo didelės rizikos paskolų teikimo, o vadovus ir akcininkus – nuo naudojimosi tokiais paskolomis, taip pat nuo kitų neapgalvotų finansinių sprendimų⁽¹⁾.

1.2. EESRK mano, kad nemokumo reformos, kuriomis siekiama skatinti skolos restruktūrizavimą ir vidinę reorganizaciją, padeda išsaugoti darbo vietas ir kartu mažinti mažųjų ir vidutinių įmonių žlugimo atvejų skaičių ir pelningų įmonių likvidavimą. Tačiau EESRK palankiai vertintų pasiūlymus svarstyti neišspręstą fizinių asmenų nemokumo klausimą.

1.3. EESRK abejoja, ar pasiūlymas, kuris pateikiamas kaip svarbus žingsnis šalinant tam tikras spragas ir tuo pagerinant ES kapitalo rinkų sąjungą, iš tikrųjų gali patenkinti šiuos lūkesčius. Pasiūlyme nepateikiama suderintų nemokumo pagrindo ir reikalavimų eiliškumo apibrėžčių, o abu šie dalykai yra labai svarbūs siekiant didesnio veiksmingumo ir mažinant esamą nacionalinių nemokumo taisyklių susiskaidymą.

1.4. Todėl EESRK primygtinai ragina Komisiją, Parlamentą ir Tarybą persvarstyti 27 straipsnyje pateiktą pasiūlymą, kad sandorio šalys (pavyzdžiui, įmonės, kuriai iškeliamas nemokumo byla, tiekėjai) būtų įpareigosos pasirašyti vykdytiną sutartį, kurios vėliau be atitinkamos sandorio šalies sutikimo perleidžiamos įmonės įgijėjui. Taip jos dirbtinai susaistomos su sutarties partneriu, kurio niekada nepasirinko ir nepatikrino, ir ribojama jų verslo laisvė. Apribojus sutartines teises nutraukti sutartį nemokumo atveju sumažės gyvybiškai svarbių tiekėjų noras teikti kreditus, ypač finansinius sunkumus patiriančioms mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

1.5. Vis dėlto EESRK palankiai vertina pasiūlymą nustatyti specialią procedūrą, kuria siekiama palengvinti ir paspartinti labai mažų įmonių likvidavimą, sudarant sąlygas tokioms įmonėms taikyti ekonomiškai efektyvesnį nemokumo procesą. Šiomis priemonėmis taip pat remiamas tvarkingas „turto neturinčių“ labai mažų įmonių likvidavimas ir sprendžiamas klausimas dėl kai kurių valstybių narių atsakymo suteikti galimybę iškelti nemokumo bylą, jei numatoma susigrąžinimo vertė yra mažesnė už teismo išlaidas. EESRK pabrėžia, kad tai apima maždaug 90 % nemokumo atvejų ES, todėl mano, kad ši procedūra yra labai svarbi.

⁽¹⁾ Pasaulio bankas, *Resolving Insolvency* (Nemokumo problemų sprendimas), peržiūrėta 2023 m. sausio 3 d.

1.6. Nors EESRK pritaria šiai specialiai procedūrai, išpėjame, kad nacionaliniams teismams keliami reikalavimai atlikti šias užduotis gali lemti pernelyg didelę naštą nacionalinėms teismų sistemoms, jeigu reikės vertinti, ar labai maža įmonė iš tiesų yra nemoki, ir vykdyti būtinas ilgai trunkančias procedūras, įskaitant turto realizavimą ir gautų pajamų paskirstymą. Todėl EESRK rekomenduoja pasitelkti kitus kompetentingus subjektus, pavyzdžiui, nemokumo specialistus, kad jie padėtų sumažinti teisminėms institucijoms tenkančią naštą ⁽²⁾.

1.7. Galiausiai EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dėl neveiksmingų nemokumo procedūrų gali išaugti neveiksnių paskolų kiekis, o tai gali kelti pavojų finansiniam stabilumui, taip pat daryti poveikį kreditams, infliacijai ir realiajam BVP. EESRK laikosi nuomonės, kad veiksmingi nemokumo ir kreditorių ir (arba) skolininkų teisių režimai yra viena iš papildomų politikos formuotojų arsenalo priemonių, kuriomis siekiama sustabdyti neveiksnių paskolų augimą didinant paskolų grąžinimo tikimybę ir greičiau koreguojant neveiksnių paskolų lygį.

2. Pagrindinės Komisijos pasiūlymo nuostatos

2.1. Pasiūlymo tikslas – sumažinti nacionalinės bankroto teisės aktų skirtumus ir taip spręsti galimai neveiksmingų nemokumo sistemų valstybėse narėse, kuriose tokių skirtumų esama, klausimą, didinant nemokumo bylų skaidrumą apskritai ir mažinant kliūtis laisvam kapitalo judėjimui. Derinant tikslinius bankroto teisės aktų aspektus, pasiūlymu visų pirma siekiama sumažinti tarpvalstybinių investuotojų informavimo ir mokymosi išlaidas. Taigi vienosdesni bankroto teisės aktai turėtų, kaip tikimasi, išplėsti finansavimo, kuriuo gali naudotis įmonės visoje Sąjungoje, pasirinkimą.

2.2. Šiuo pasiūlymu siekiama pašalinti kai kurias ankstesnių ES teisės aktų dėl nemokumo taisyklių, t. y. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1023 ⁽³⁾ ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 ⁽⁴⁾, spragas, visų pirma susijusias su turto išieškojimu iš likviduoto nemokaus skolininko turto, bylų nagrinėjimo veiksmingumu ir nuspėjumu bei teisingu susigrąžintos vertės paskirstymu kreditoriams. Tai apima klausimus, susijusius su ieškiniais dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, turto atsekimu, direktorių pareigomis ir atsakomybe, veikiančios įmonės pardavimu (įmonės perėmimu nemokumo atveju), nemokumo veiksniumi, specialiu nemokumo režimu labai mažoms ir mažosioms įmonėms, reikalavimų eiliškumu ir kreditorių komitetais.

2.3. Pažymėta, kad esama didelių valstybėse narėse galiojančių nacionalinių nemokumo taisyklių skirtumų, susijusių su laiku, kurio reikia įmonei likviduoti, ir verte, kurią galiausiai galima susigrąžinti. Kai kuriose valstybėse narėse tai lemia ilgą nemokumo procedūras ir nedidelę vidutinę susigrąžinimo vertę likvidavimo bylose. Europos Komisijos teigimu, tai yra kliūtis kapitalo rinkų sąjungai ir tarpvalstybinėms investicijoms ES.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą užtikrinti didesnę informacijos apie tarpvalstybines nemokumo taisykles ir procedūras skaidrumą ir prieinamumą. Tačiau EESRK mano, kad šis pasiūlymas yra tik pirmas žingsnis siekiant suvienodinti nemokumo režimus skirtingose ES valstybėse narėse. EESRK taip pat palankiai vertintų pasiūlymus, kuriais būtų sprendžiamas neišspręstas fizinių asmenų nemokumo klausimas.

3.2. EESRK pabrėžia, kad tinkamai sukurtas nemokumo režimas turėtų padėti gyvybingoms įmonėms tęsti veiklą ir išvengti jų priešlaikinio likvidavimo. Jis taip pat turėtų atgrasyti skolintojus nuo didelės rizikos paskolų teikimo, o vadovus ir akcininkus – nuo naudojimosi tokiomis paskolomis, taip pat nuo kitų neapgalvotų finansinių sprendimų ⁽⁵⁾. Laikino ekonomikos nuosmukio ar neteisingo sprendimo paveikta įmonė vis dar gali atsitiesti, jei ekonominė padėtis pagerės arba įmonė imsis taisomųjų priemonių. Kai taip nutinka, tai naudinga visiems suinteresuotiesiems subjektams. Kreditoriai gali susigrąžinti didesnę savo investicijų dalį, daugiau darbuotojų išsaugo savo darbo vietas, išlaikomas tiekėjų ir klientų tinklas.

⁽²⁾ Pasaulio bankas, *Principles for effective Insolvency and Creditor/debtor Regimes* (Veiksmingų nemokumo ir kreditorių/skolininkų režimų principai), leidimas peržiūrėtas 2021 m., principai c6.1 ir c19.6.

⁽³⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva) (OL L 172, 2019 6 26, p. 18).

⁽⁴⁾ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (OL L 141, 2015 6 5, p. 19).

⁽⁵⁾ Pasaulio bankas, *Resolving Insolvency* (Nemokumo problemų sprendimas), peržiūrėta 2023 m. sausio 3 d.

3.3. Šiomis aplinkybėmis EESRK atkreipia dėmesį į tyrimus, iš kurių matyti, kad veiksmingos kreditorių teisių reformos yra susijusios su mažesnėmis kredito išlaidomis, geresnėmis galimybėmis gauti kreditą, didesne susigrąžinimo verte kreditoriams ir veiksmingesniu darbo vietų išsaugojimu⁽⁶⁾. Taip pat turėtų būti sustiprintos kreditorių komiteto, kuriame gali dalyvauti darbuotojų atstovas, dalyvavimo teisės. Jeigu pasibaigus nemokumo procedūrai kreditoriai gali susigrąžinti didžiąją dalį savo investicijų, jie gali toliau reinvestuoti į įmones ir gerinti įmonių galimybes gauti kreditą. Panašiai, jeigu taikant bankroto režimą laikomasi absoliučios reikalavimų pirmenybės, užtikrinimo priemonės turintys kreditoriai gali toliau skolinti, ir išlaikomas pasitikėjimas bankroto sistema⁽⁷⁾.

3.4. EESRK mano, kad nemokumo reformos, kuriomis siekiama skatinti skolos restruktūrizavimą ir vidinę reorganizaciją, padeda išsaugoti darbo vietas ir mažinti mažųjų ir vidutinių įmonių žlugimo atvejų skaičių ir pelningų įmonių likvidavimą.

3.5. Dideli nacionalinės bankroto teisės aktų skirtumai, taip pat apmokestinimo taisyklės dažnai įvardijami kaip kliūtys tarpvalstybinėms investicijoms. EESRK mano, kad didesnė bankroto teisės aktų konvergencija padėtų užtikrinti geresnį kapitalo rinkų veikimą, taip sudarant palankesnes sąlygas investicijoms visoje ES. Tačiau pasiūlyme nėra suderinti pagrindiniai nemokumo teisės aspektai, pavyzdžiui, nepateikiama suderinta nemokumo pagrindų ir reikalavimų eiliškumo apibrėžtis, o abu šie dalykai yra labai svarbūs siekiant didesnio veiksmingumo ir mažinant esamą nacionalinių nemokumo taisyklių susiskaidymą. Tai nepadeda pasiekti labai reikalingo, bet plataus užmojo tikslo sukurti kapitalo rinkų sąjungą.

3.6. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad tvirtai remia atviresnę visos ES kapitalo rinką, kuri suteikia įmonėms daugiau galimybių gauti lėšų investicijoms, ir sutinka su Komisijos ir Pasaulio banko išvadomis⁽⁸⁾, kad dėl didesnio nemokumo ir kreditorių teisių veiksmingumo didėjant turto susigrąžinimo normai Europos įmonėms suteikiama daugiau galimybių gauti kreditą.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK pripažįsta, kad nemokumo procedūros skirtingose valstybėse narėse labai skiriasi, o nacionaliniu reglamentavimu pirmenybė teikiama labiau „savo turtu disponuojančio skolininko“ arba „kreditoriaus teisių“ požiūriui arba požiūriui, pagal kurį pirmenybė teikiama užimtumui ir darbo teisės aktams. Tai lemia skirtingus prioritetus, susijusius su įmonių likvidavimu, kreditorių reikalavimų eiliškumu ir įmonių direktorių, nemokumo specialistų ir teismų vaidmenimis. Formuojant politiką taip pat reikia atsižvelgti į akcininkų ir skolos turėtojų skirtumus; pirmieji daugiausia pripažįsta prevencijos ir racionalizavimo priemones, o skolos turėtojams svarbiau restruktūrizavimo priemonių prieinamumas. EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymai yra pirmas žingsnis siekiant konvergencijos visoje ES, tačiau jais vis dar neužtikrinamas veiksmingas suderinimas, taip pat nesiimama svarstyti neišspręsto fizinių asmenų nemokumo klausimo.

4.2. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad nacionalinės bankroto teisės aktai yra pagrindinis aspektas, į kurį atsižvelgia užsienio investuotojai. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nemokumo atvejų, susijusių su tarpvalstybinio kreditų teikimu, skaičius neviršija 20 % visų atvejų, o G 20 šalių duomenys rodo, kad esant veiksmingai juridinių teisių sistemai tiesioginių užsienio investicijų (TUI) lygis padidėja tik nuo 2 iki 3 % BVP. Be to, didelę TUI dalį lemia įmonių susijungimai ir esamų įmonių įsigijimai, o ne investicijos į naujas įmones.

4.3. Todėl EESRK išpėja, kad nereikėtų tikėtis pernelyg didelio konvergencijos bankroto teisės srityje poveikio investicijoms. Vis dėlto EESRK pripažįsta, kad, užtikrinus veiksmingą juridinių teisių sistemą kreditoriams ir didesnę skaidrumą visiems potencialiems investuotojams dėl bankroto teisės aktų, taip pat vienodą informaciją apie teisinę padėtį, būtų galima tikėtis teigiamo poveikio užsienio investicijoms. Tikrumas dėl su kreditorių ir skolininkų teisėmis susijusių taisyklių ir didesnis užstato atlaisvinimo procedūrų suderinimas valstybėse narėse taip pat leistų sumažinti riziką ir suteiktų papildomą postūmį tarpvalstybinėms investicijoms ir vidaus prekybai.

⁽⁶⁾ Pasaulio bankas, *Resolving Insolvency* (Nemokumo problemų sprendimas), peržiūrėta 2023 m. sausio 3 d.

⁽⁷⁾ Pasaulio bankas, *Resolving Insolvency* (Nemokumo problemų sprendimas), peržiūrėta 2023 m. sausio 3 d.

⁽⁸⁾ *How Insolvency and Creditor/Debtor Regimes Can Help Address Nonperforming Loans – EFI Note-Finance*. (Kaip nemokumo ir kreditorių/skolintojų režimai gali padėti spręsti neveiksnių paskolų problemą. Finansiniai užrašai). Pasaulio bankas, Vašingtonas.

4.4. Be to, EESRK mano, kad labai svarbu investuotojams teikti informaciją ir užtikrinti skaidrumą klausimais, susijusiais su ieškiniais dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, turto atsekimu, direktorių pareigomis ir atsakomybe, veikiančios įmonės pardavimu (įmonės perėmimu nemokumo atveju), nemokumo veiksmu, specialiu nemokumo režimu labai mažoms ir mažosioms įmonėms, reikalavimų eiliškumu ir kreditorių komitetais.

4.5. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad pasiūlymu nustatoma speciali procedūra, kuria siekiama palengvinti ir paspartinti labai mažų įmonių likvidavimą, sudarant sąlygas tokioms įmonėms taikyti ekonomiškai efektyvesnį nemokumo procesą. Šiomis priemonėmis taip pat remiamas tvarkingas „turto neturinčių“ labai mažų įmonių likvidavimas ir sprendžiamas klausimas dėl kai kurių valstybių narių atsisakymo suteikti galimybę iškelti nemokumo bylą, jei numatoma susigrąžinimo vertė yra mažesnė už teismo išlaidas. EESRK pabrėžia, kad tai apima maždaug 90 % nemokumo atvejų ES, todėl mano, kad ši procedūra yra labai svarbi.

4.6. Tačiau nors EESRK pritaria šiai specialiai procedūrai, išpėjame, kad nacionaliniams teismams keliama reikalavimai atlikti šias užduotis pagal direktyvos 12 straipsnį ir tolesnius straipsnius gali lemti pernelyg didelę našą nacionalinėms teismų sistemoms, jeigu jiems reikės vertinti, ar labai maža įmonė iš tiesų yra nemoki, ir vykdyti būtinas ilgai trunkančias procedūras. Mūsų nuomone, tai iš dalies neatitiktų siūlomo teisės akto tikslo. Ankstesnėse nuomonėse ⁽⁹⁾ EESRK nurodė, kad nuolatinis kreipimasis į teismus nėra tinkamiausia galimybė, ir rekomendavo įsteigti naujus organus, kurie priimtų atsakomybę už šią užduotį. Paaiškėjo, kad veiksmingas nepriklausomų nemokumo specialistų dalyvavimas yra naudingas, ypač prastai organizuotiems smulkiesiems verslininkams supaprastintose likvidavimo procedūrose, ir EESRK mano, kad reiktų atidžiai apsvarstyti galimybę įtraukti nemokumo specialistus ⁽¹⁰⁾.

4.7. EESRK taip pat rekomenduoja suteikti teisėtą interesą turintiems nemokumo specialistams tiesioginę ir operatyvią prieigą prie nacionalinių turto registų, nepriklausomai nuo to, kurioje valstybėje narėje jie paskirti. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad tokie registrai sukurti dar ne visose valstybėse narėse, ir ragina atitinkamas valdžios institucijas greitai ištaisyti šią padėtį.

4.8. Veiksmingumo sumetimais EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl įmonės perėmimo nemokumo atveju procedūros, pagal kurią skolininko įmonės (ar jos dalies) pardavimas parengiamas ir dėl jo deramasi prieš oficialiai iškeltą nemokumo bylą. Tai leidžia įvykdyti pardavimą ir gauti pajamų netrukus po to, kai oficialiai iškeliama nemokumo byla, kurios tikslas – likviduoti įmonę. Tačiau EESRK perspėja dėl 27 straipsnyje pateikto pasiūlymo, kad sandorio šalys (pavyzdžiui, įmonės, kuriai pradedama nemokumo byla, tiekėjai) būtų įpareigosos pasirašyti vykdytiną sutartį, kurios vėliau be sandorio šalies sutikimo perleidžiamos įmonės įgijėjui. Taip jos dirbtinai susaistomos su sutarties partneriu, kurio niekada nepasirinko ir nepatikrino, ir ribojama jų verslo laisvė. Tai dar labiau pasakytina apie darbuotojus, kurių profesinė laisvė negali būti pažeidžiama priverstinai keičiant darbdavį. Todėl EESRK ragina Komisiją, Parlamentą ir Tarybą persvarstyti šį pasiūlymą. Be to, reiktų sustiprinti galimą kreditorių komiteto dalyvavimą ir kontrolę taikant įmonės perėmimo nemokumo atveju procedūrą.

4.9. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad direktyvoje iš tiesų nesprenžiamas reikalavimų eiliškumo konvergencijos klausimas ir nepateikiama nemokumo pagrindo apibrėžtis. Kadangi tai yra vienas iš pagrindinių suderintų nemokumo procedūrų reikalavimų, EESRK labai apgailestauja, kad Komisija šiais klausimais nesiėmė tolesnių veiksmų.

4.10. Be to, pasiūlyme nepakankamai dėmesio skiriama nemokumo veiksniams, nors komunikate dėl direktyvos teigiama priešingai. Pasiūlyme nurodyta, kad du įprasti veiksniai, dėl kurių valstybėse narėse iškeliama standartinė nemokumo byla, yra mokėjimų nutraukimo kriterijus ir balanso kriterijus.

4.11. Siekiant supaprastinti nemokumo procedūras (tam EESRK iš esmės pritaria), direktyvoje siūloma, kad supaprastintos likvidavimo procedūros pradėjimo kriterijus turėtų būti negalėjimas grąžinti skolų suėjus jų terminui. Užtuot pateikus gaires, kaip apibrėžti konkrečias sąlygas, kuriomis šis kriterijus tenkinamas, pasiūlyme prašoma, kad valstybės narės pačios tai apibrėžtų, tokiu būdu atsisakoma galimybės užtikrinti nuoseklumą visoje ES.

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Įmonių nemokumas“ (OL C 209, 2017 6 30, p. 21).

⁽¹⁰⁾ Pasaulio bankas, *Principles for effective Insolvency and Creditor/debtor Regimes* (Veiksmingų nemokumo ir kreditorių/skolininkų režimų principai), leidimas peržiūrėtas 2021 m., principai c6.1 ir c19.6.

4.12. EESRK taip pat pažymi, kad bankai paprastai yra pagrindiniai finansų tarpininkai ir yra itin svarbūs stabiliai finansų sistemai. Neveiksios paskolos mažina pelningumą ir gali kelti grėsmę bankų mokumui. Nemokumo ir kreditorių ir (arba) skolininkų teisių režimai yra viena iš papildomų politikos formuotojų arsenalo priemonių neveiksnių paskolų augimui sustabdyti ir padėti jas pertvarkyti, kai jos pasiekia probleminių lygį. Įmonių lygmens analizė rodo, kad nemokumo režimų reformos, kuriomis mažinamos įmonių restruktūrizavimo kliūtys ir asmeninės išlaidos, susijusios su verslo žlugimu, gali padėti sumažinti į įmones „zombes“ nesėkmingai investuoto kapitalo dalį. Tai iš dalies pasiekama vykdant silpnų įmonių restruktūrizaciją, kuri savo ruožtu skatina kapitalo perskirstymą našesnėms įmonėms.

4.13. Galiausiai EESRK rekomenduoja Komisijai reguliariai skelbti statistinius duomenis apie nemokumo bylas pagal atitinkamą nemokumo reglamentą, kad būtų galima periodiškai įvertinti sukurtos sistemos veiksmingumą.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino ir panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2246/2002

(COM(2022) 666 final – 2022/0391 (COD))

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl teisinės dizaino apsaugos (nauja redakcija)

(COM(2022) 667 final – 2022/0392 (COD))

(2023/C 184/07)

Pranešėjas **Ferre WYCKMANS**

Prašymas pateikti nuomonę	a) Taryba, 2022 12 21 b) Europos Parlamentas, 2022 12 12 Taryba, 2022 12 21
Teisinis pagrindas	a) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis b) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	148 / 0 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad veiksminga dizaino apsaugos sistema yra palanki vartotojams ir plačiajai visuomenei, nes ja skatinama sąžininga konkurencija ir komercinės veiklos praktika. Ji taip pat prisideda prie ekonomikos vystymosi, nes skatina kūrybiškumą pramonės, produktų, komercinės veiklos ir eksporto srityse.

1.2. Daugumoje valstybių narių dizainas turi būti įregistruotas nacionalinėje pramoninės nuosavybės tarnyboje, kad būtų apsaugotas įstatymais. Atsižvelgiant į susijusius nacionalinės teisės aktus ir dizaino rūšį, dizainas taip pat gali būti saugomas autorių teisių kaip neregistruotasis dizainas arba kaip meno kūrinys. Kai kuriose valstybėse narėse pramoninio dizaino apsauga ir autorių teisių apsauga gali būti derinamos, o kitose valstybėse narėse jos yra tarpusavyje nesuderinamos. Tam tikromis aplinkybėmis dizainas taip pat gali būti saugomas pagal nesąžiningos konkurencijos teisę, tačiau apsaugos sąlygos ir esamų teisių bei teisių gynimo priemonių apimtis gali labai skirtis.

1.3. EESRK mano, kad labai svarbu pritaikyti dizaino teisinę sistemą prie skaitmeninio amžiaus, siekiant sustiprinti ES ekonomikos atsigavimą ir atsparumą ir paskatinti inovacijas ir konkurencingumą. Komitetas pritaria pasiūlyme dėl direktyvos pateiktai naujai dizaino apibrėžčiai. Ji labiau atitinka technologinę pažangą, nes gaminio sąvoka išplečiama apimant technologinius dizainus, kurie nėra įtraukiami į fizinius gaminius.

1.4. EESRK taip pat pritaria, kad apsauga būtų taikoma tik toms išvaizdos savybėms, kurios aiškiai matomos registracijos paraiškoje, nes taip didinamas apsaugos teisinis tikrumas.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl reglamento minimas 2017 m. gruodžio 20 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje „Acacia“⁽¹⁾ priimtas sprendimas, kuriame jis patikslino sąvokos „išlyga dėl taisymo“ aiškinimą, ir ypač tai, kad šiuo sprendimu pagerinama vartotojų apsauga.

⁽¹⁾ Sąjungtos bylos C-397/16 ir C-435/16.

1.6. Tačiau EESRK nemano, kad sujungus registracijos mokesť ir paskelbimo mokesť sumažės bendra mokėtinų mokesčių suma, nes, pagal dabartinį pasiūlymą, išlaidos dėl pratęsimo labai išaugs. Todėl ši priemonė nėra tokia palanki MVĮ ir pavieniams dizaineriams, kaip teigiama. EESRK ragina MVĮ ir pavieniams dizaineriams numatyti mažesnius mokesčius, kurie galėtų būti proporcingi jų apyvartai.

1.7. EESRK nuomone, supaprastinimas panaikinant vienodos klasės reikalavimą yra būtinas, tačiau to nepakanka, nes vis dar reikia gerinti dizaino paraiškų teikimo sistemų, kurios siūlomos nacionalinės pramoninės nuosavybės tarnybų ir Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO, toliau – Tarnyba) interneto svetainėse, ergonomiką. Kad išspręstų šį uždavinį, tarnybos galėtų pasinaudoti pramoninės nuosavybės apsaugos ekspertų patirtimi ir taip sudaryti palankesnes sąlygas MVĮ ir pavieniams dizaineriams apsaugoti savo dizainą.

1.8. EESRK mano, kad netikslinga remtis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 290 straipsniu siekiant nustatyti taisykles dėl ginčų ir skundų dėl Tarnybos sprendimų, nes deleguotuoju aktu siekiama tik papildyti pagrindinį teisės aktą ir jis turi būti susijęs tik su neesminėmis nuostatomis. O nuostatos, kurias pasiūlyme dėl reglamento numatyta priimti deleguotuoju aktu, yra susijusios su teisėmis, numatytomis Pagrindinių teisių chartijos VI antraštinėje dalyje dėl teisingumo, visų pirma jos 47 straipsnyje dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą. Todėl jų negalima laikyti neesminėmis.

1.9. EESRK rekomenduoja tokias nuostatas apibrėžti reglamente.

2. Aplinkybės

2.1. Materialinėje teisėje Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/71/EB⁽²⁾ (toliau – Direktyva) iš dalies suderinami nacionaliniai įstatymai dėl teisinės dizaino apsaugos, o Tarybos reglamentu (EB) Nr. 6/2002⁽³⁾ (toliau – Reglamentas) nustatyta savarankiška sistema vienodoms teisėms, kurios turi vienodą poveikį visoje ES, apsaugoti, t. y. registruotasis Bendrijos dizainas ir neregistruotasis Bendrijos dizainas, jeigu šis dizainas atitinka apsaugos reikalavimus – jei jis yra naujas ir turi individualių savybių. Jei jis neregistruotas, savininkui gali būti sunku įrodyti, kad turi teisę į dizainą. Be to, apsaugos galiojimo terminas yra ne ilgesnis kaip treji metai, o suteikiamų teisių taikymo sritis yra mažesnė.

2.2. Reglamentas buvo iš dalies pakeistas 2006 m., siekiant atsižvelgti į tai, kad ES prisijungė prie tarptautinės Hagos registracijos sistemos, kurios tikslas buvo nustatyti bendrą, paprastą, nebrangią ir centralizuotą dizaino registravimo procedūrą Pasaulinėje intelektinės nuosavybės organizacijoje (PINO).

2.3. Pagal Reglamentą atsarginėms dalims Bendrijos dizaino apsauga yra netaikoma, nes rengiant Direktyvą nebuvo galima pasiekti sutarimo šiuo klausimu. Negavusi Tarybos pritarimo, 2014 m. Komisija atsiėmė pasiūlymą peržiūrėti Direktyvą.

2.4. Nagrinėjamas pasiūlymas pateiktas po šios nesėkmės ir yra susijęs su 2020 m. lapkričio 25 d. Komisijos komunikatu „Viso ES inovacinio potencialo išnaudojimas. Intelektinės nuosavybės veiksmų planas ES ekonomikai gaivinti ir jos atsparumui didinti“, paskelbtu pratęsiant prekių ženklų teisės reformą. Pasiūlymo tikslas – geriau prisitaikyti prie skaitmeninio amžiaus, užtikrinti didesnę prieinamumą ir veiksmingumą pavieniams dizaineriams, MVĮ, pramonei, sumažinti išlaidas ir sudėtingumą, taip pat padidinti apsaugos sistemos teisinį tikrumą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Pramoninį dizainą sudaro dekoratyvinė gaminio išvaizda. Dizainas gali būti trimatis arba dvimatis. Sėkmingame dizaine sėkmingai derinama funkcija ir forma. Ar kalbėtume apie stalus, ar telefonus, dizainas lemia gaminio patrauklumą arba tai, kad pasirenkamas vienas, o ne kitas produktas.

3.2. Pramoninis dizainas taikomas įvairiems pramonės ir amatų gaminiams, pavyzdžiui, techniniams ar medicininiais prietaisams, laikrodžiams, juvelyriniams dirbiniams, prabangos prekėms, namų ūkio prekėms, elektros prietaisams, transporto priemonėms, architektūros struktūroms, tekstilės gaminiams, laisvalaikio prekėms ir t. t.

3.3. Pramoninis dizainas, suteikdamas daiktui patrauklumo ir žavesio, padidina gaminio rinkos vertę. Todėl dizaino apsauga padeda užtikrinti investicijų grąžą.

⁽²⁾ 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos (OL L 289, 1998 10 28, p. 28).

⁽³⁾ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino (OL L 3, 2002 1 5, p. 1).

3.3.1. Dėl šios priežasties EESRK mano, kad veiksminga dizaino apsaugos sistema yra naudinga vartotojams ir plačiai visuomenei, nes ja skatinama sąžininga konkurencija ir sąžininga komercinės veiklos praktika.

3.3.2. Apsaugos sistema be kita ko skatina ekonomikos vystymąsi, didindama pramonės ir pramoninės gamybos kūrybiškumą, taip pat komercinės veiklos ir eksporto plėtojimą.

3.4. Daugumoje valstybių narių dizainas turi būti įregistruotas nacionalinėje pramoninės nuosavybės tarnyboje, kad būtų apsaugotas įstatymais. Atsižvelgiant į susijusius nacionalinės teisės aktus ir dizaino rūšį, šis dizainas taip pat gali būti saugomas autorių teisių kaip neregistruotasis dizainas arba kaip meno kūrinys.

3.5. Kai kuriose valstybėse narėse pramoninio dizaino apsauga ir autorių teisių apsauga gali būti derinamos, o kitose valstybėse narėse jos yra tarpusavyje nesuderinamos. Tam tikromis aplinkybėmis dizainas taip pat gali būti saugomas pagal nesąžiningos konkurencijos teisę, tačiau apsaugos sąlygos ir esamų teisių bei teisių gynimo priemonių apimtis gali labai skirtis.

3.6. Atsižvelgdamas į ES tikslus sustiprinti ES ekonomikos atsigavimą ir atsparumą ir paskatinti inovacijas ir konkurencingumą, EESRK mano, kad labai svarbu pritaikyti teisinę dizaino sistemą prie skaitmeninio amžiaus. Jis pritaria siūlomai naujai apibrėžčiai, nes ji labiau atitinka technologinę pažangą, ja išplečiama gaminio sąvoka apimant technologinius dizainus, kurie nėra įtraukti į fizinius gaminius.

3.7. EESRK taip pat pritaria, kad reikia didinti teisinį tikrumą, apsaugą taikant tik toms išvaizdos savybėms, kurios aiškiai matomos registracijos paraiškoje.

3.8. Komitetas taip pat pritaria įregistruotos teisės į dizainą suteikiamų teisių apimtį pritaikymui, kad būtų atsižvelgta į problemas, susijusias su 3D spausdinimo technologijų diegimu, taip pat pritaria įtraukti nuostatai, pagal kurią, siekiant kovoti su klastojimu, teisių turėtojai galėtų užkirsti kelią suklustotų gaminių tranzitui per ES teritoriją arba kitoms muitinės procedūroms neišleidžiant gaminių į laisvą apyvartą, kaip ir prekių ženklų atveju.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Išlyga dėl taisymo ir vartotojų apsauga

4.1.1. Dėl atsarginių dalių (sudėtinio gaminio sudedamųjų dalių) apsaugos taikant dizaino apsaugą buvo daug diskutuota. Reglamente numatyta išimtis, vadinamoji „išlyga dėl taisymo“, siekiant apriboti gamintojų arba pirminės įrangos gamintojų (ypač motorinių transporto priemonių) monopolį atsarginių dalių rinkoje (110 straipsnis). Šia „išlyga dėl taisymo“ numatoma, kad teisės į atsarginės dalies dizainą turėtojas negali turėti monopolijos ar trukdyti trečiajai šaliai pateikti atsarginių dalių, skirtų gaminiui taisyti ir jo pirminei išvaizdai atkurti.

4.1.2. Sudėtinio gaminio (automobilio, laikrodžio, mobiliojo telefono ir kt.) gamintojas dažnai kontroliuoja visą gamybos grandinę. Todėl jis gali gauti dvigubą pelną: pirma, galutinio produkto pardavimo rinkoje, antra, atsarginių dalių pardavimo rinkoje.

4.1.3. Tačiau elgsenos ekonomika parodė, kad dauguma vartotojų renka pirminio produkto pardavimo kainą, neatsižvelgdami į antrinių paslaugų pardavimo kainą. Todėl jie yra priklausomi nuo savo pradinės investicijos ir priversti mokėti kainą, kurią jie nebūtinai būtų sutikę mokėti kitomis aplinkybėmis.

4.1.4. EESRK pažymi, kad dėl šios padėties gali kilti konkurencijos teisės problemų, nes pirminis gamintojas arba surinkėjas, turintis teisę į dizainą, turi didelį konkurencinį pranašumą, kuris galiausiai gali pakenkti vartotojui:

- pranašumą klientų atžvilgiu, nes jam suteikiama galimybė nustatyti dideles kainas arba vykdyti susietąjį pardavimą;
- pranašumą taisytojų atžvilgiu, nes monopolizuoja rinką arba diktuoja savo sąlygas taisytojams, kuriems jie sutinka tiekti dalis;
- tiekėjų atžvilgiu, nes galėtų uždrausti tiekti nepriklausomiems taisytojams arba nepriklausomiems tiekėjams kopijuoti savo dalis, kad jos būtų tiekiamos remonto rinkai.

4.1.5. Siekdamas išvengti antrinių rinkų monopolizavimo, ES teisės aktų leidėjas nusprendė apriboti teises, kurias galima įgyti atsarginėms dalims:

- pirmasis apribojimas kartais vadinamas „atitikties reikalavimo“ (angl. *must match*) išimtimi (8 straipsnio 2 dalis). Gaminio, kurį būtina sujungti su kitu gaminiu, išorinė išvaizda negali būti apsaugota;
- antrasis apribojimas susijęs su sudedamųjų dalių, kurios nėra matomos, apsauga.

4.1.6. Sudedamoji dalis, kuri nėra matoma įprastai naudojant gaminį, negali būti apsaugota pateikiant paraišką dizainui įregistruoti (4 straipsnio 2 dalis).

Tai, pavyzdžiui, gali būti:

- mechaninė laikrodžio dalis;
- daugumos buitinių prietaisų variklių vidus;
- automobilio variklis (laikoma, kad įprastai naudojant transporto priemonę jis nėra matomas, nors jį galima lengvai pamatyti pakėlus variklio dangtį).

4.1.7. Taigi atsarginės dalys, kurias galima apsaugoti, yra tos dalys, kuriose nėra jokio sujungimo mechanizmo ir kurios yra matomos. Todėl pagal Reglamentą galima apsaugoti daug dalių. Pavyzdžiui, automobilio atveju tai būtų:

- priekiniai žibintai;
- sparnai;
- variklio dangtis ir durys (bet ne vyriai);
- vairas.

4.1.8. Todėl gaminį, kuris nėra saugomas pateikiant dizaino paraišką, gali atgaminti bet kuris konkuruojantis atsarginių dalių gamintojas ir jis gali būti tiekiamas į taisymo rinką.

4.1.9. Vis dėlto kilo klausimų dėl šių nuostatų taikymo. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl reglamento atsižvelgiama į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. gruodžio 20 d. byloje „Acacia“ pateiktą sprendimą, kuriame jis patikslino sąvokos „išlyga dėl taisymo“ aiškinimą.

4.1.10. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Paryžiaus apeliacinis teismas šį sprendimą praktiškai pritaikė savo 2018 m. rugsėjo 11 d. sprendime byloje Nr. 2017/01589 dėl internetinėje parduotuvėje parduodamų ratlankių. Pardavėjas negalėjo pagrįstai remtis „išlyga dėl taisymo“, nes šie ratlankiai buvo pasiūlyti „siekiant estetinio transporto priemonių personalizavimo ir pertvarkymo“. Taigi buvo konstatuota, kad ginčijamais ratlankiais pažeistos teisės, o pardavėjas buvo nubaustas už dizaino pažeidimą.

4.1.11. Kai kurios valstybės narės liberalizavo atsarginių dalių rinką. 2021 m. rugpjūčio 22 d. Prancūzijos klimato ir atsparumo įstatymu Nr. 2021–1104 nuo 2023 m. sausio 1 d. atveriamą tam tikrų automobilių dalių pardavimo rinką.

4.1.12. Įstatymo tikslas – sumažinti kainas šioje rinkoje. 2019–2020 m. kainos išaugo vidutiniškai 8 %, iš dalies dėl įvairių dalių, pavyzdžiui, elektrinių galinio vaizdo veidrodžių variklių, priekiniame stikle įrengtų jutiklių ir t. t. techninio sudėtingumo. Labiausiai liberalizavusios šį sektorių valstybės neturi labai išvystytos pramonės, išskyrus Vokietiją, kuri yra galingų automobilių gamintojų šalis, tačiau kurios rinka jau yra atviresnė.

Prancūzijoje nuo 2023 m. sausio 1 d. pirminės įrangos gamintojai, pirmą kartą surinkę, t. y. dalyvavę surenkant naują transporto priemonę, arba nepriklausomi gamintojai, galės prekiauti stiklo dalimis. Taigi pirminės įrangos gamintojai, dalyvavę pirmą kartą montuojant kitas matomas atsargines dalis (optines dalis, galinio vaizdo veidrodžius ir t. t.), galės jomis prekiauti kaip gamintojai.

4.2. Dizaino apsaugos sąnaudos

4.2.1. EUIPO yra parengusi dizaino paraiškų teikimo internetu sistemą, pagal kurią mažiausia paraiškos pateikimo kaina šiuo metu yra 350 EUR. EESRK primena, kad registruotasis Bendrijos dizainas pradiniu laikotarpiu galioja penkerius metus nuo paraiškos padavimo dienos, o vėliau jo galiojimą galima pratęsti penkerių metų laikotarpiais, bet ne ilgiau kaip 25 metams.

4.2.2. Be paraiškos pateikimo mokesčio, yra kiti trijų rūšių mokesčiai:

- 230 EUR registracijos mokestis ir 115 EUR mokestis už kiekvieną dizainą nuo antro iki dešimto dizaino ir 50 EUR mokestis už kiekvieną dizainą nuo vienuolikto dizaino;
- 120 EUR paskelbimo mokestis, kuris gali būti padidintas 60 EUR už kiekvieno dizaino nuo antro iki dešimto dizaino papildomą paskelbimą ir 30 EUR mokestis už kiekvieną dizainą nuo vienuolikto dizaino;
- 40 EUR mokestis už paskelbimo atidėjimą, kuris gali būti padidintas 20 EUR už kiekvieno dizaino nuo antro iki dešimto dizaino papildomą paskelbimą ir 10 EUR mokestis už kiekvieną dizainą nuo vienuolikto dizaino.

4.2.3. Mokėtini mokesčiai priklauso nuo dviejų veiksnių:

- ar paraiškoje yra vienas, ar daugiau dizainų;
- ar dizainų paskelbimas atidedamas, ar ne.

4.2.4. Mokesčių struktūra atitinka šį modelį:

- pagrindinis mokestis už vieną dizainą arba už pirmąjį dizainą, įtrauktą į sudėtinę paraišką;
- mažesnis mokestis už nuo antro iki dešimto dizaino;
- dar mažesnis mokestis už kiekvieną dizainą nuo vienuoliktojo.

4.2.5. Pasiūlyme dėl reglamento numatyta pirmojo pratęsimo išlaidas sumažinti iki 70 EUR (po penkerių metų) ir padidinti iki 140 EUR už antrąjį pratęsimą (po 10 metų), už trečiąjį – iki 280 EUR (po 15 metų) ir už ketvirtąjį iki 560 EUR (po 20 metų). Dviejų pirmųjų pratęsimų mokesčių suma lygi šiuo metu taikomų dviejų pirmųjų pratęsimų mokesčių sumai, t. y. iš viso 210 EUR, tačiau toliau nurodyti pratęsimo mokesčiai smarkiai padidėja.

4.2.6. Todėl šis pasiūlymas, atrodo, nėra toks palankus MVĮ ir pavieniams dizaineriams, kaip teigiama. Todėl EESRK ragina MVĮ ir pavieniams dizaineriams numatyti mažesnius mokesčius, kurie galėtų būti proporcingi jų apyvartai.

4.2.7. Be to, EESRK nemano, kad pakeitus mokesčių struktūrą, t. y. sujungus paskelbimo ir registracijos mokesčius, sumažės bendros mokesčių išlaidos.

4.3. *Reikalavimo dėl vienodos klasės panaikinimas*

4.3.1. NET jei vienoje paraiškoje pateikiami keli dizainai, pagal vienodos klasės reikalavimą jie būtina turi būti panaudoti arba pritaikyti tai pačiai klasei priklausantiems gaminiai. Šios klasės nurodytos sąraše, vadinamame Lokarno klasifikacija.

4.3.2. Lokarno klasifikacija pagal Lokarno susitarimo 2 straipsnio 1 dalį „yra tik administracinio pobūdžio“. Joje pateikiama:

- klasių ir poklasių sąrašas;
- pramoninio dizaino prekių abėcėlinis sąrašas, kuriame nurodomos jų klasės ir poklasiai;
- paaiškinimai.

4.3.3. Pasiūlyme dėl reglamento numatyta panaikinti reikalavimą dėl vienodos klasės; šis panaikinimas leistų įmonėms teikti sudėtinges dizaino paraiškas ir vienoje paraiškoje pateikti kelis dizainus, neapsiribojant tai pačiai Lokarno klasei priklausančiais gaminiais; šiuo panaikinimu siekiama paskatinti MVĮ ir pavienius dizainerius pateikti savo dizainus, kad jie būtų apsaugoti.

4.3.4. EESRK nuomone, supaprastinimas panaikinant vienodos klasės reikalavimą yra būtinas, tačiau to nepakanka, nes vis dar reikia gerinti dizaino paraiškų teikimo sistemų, kurios siūlomos nacionalinės pramoninės nuosavybės tarnybų ir Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) interneto svetainėse, ergonomiką.

4.3.5. Kad išspręstų šį uždavinį, tarnybos galėtų pasinaudoti pramoninės nuosavybės apsaugos ekspertų patirtimi ir taip sudaryti palankesnes sąlygas MVĮ ir pavieniams dizaineriams apsaugoti savo dizainą.

4.3.6. Žinoma, šie pramoninės nuosavybės apsaugos ekspertai ir toliau padės teisių turėtojams naudoti savo dizainą ir atstovaus jiems nagrinėjant ginčus.

4.4. *Igaliojimų delegavimas ir deleguotųjų aktų priėmimas*

4.4.1. Pasiūlyme dėl reglamento numatyta, kad nuostatos, susijusios su dizaino teisės ginčais, bus priimtos deleguotaisiais aktais.

Tai yra:

- paraiškos dėl dizaino atsiėmimas ir keitimas (47a ir 47b straipsniai);
- paraiška dėl paskelbimo negaliojančiu (53a straipsnis);
- apeliacinis procesas dėl Tarnybos sprendimų (55a straipsnis);
- žodinis procesas Tarnybos apeliacinėse tarybose (64a straipsnis);
- įrodymų rinkimas (65a straipsnis);
- pranešimas apie sprendimus ir šaukimus (66a straipsnis);
- informacijos teikimas Tarnybai (66d straipsnis);
- terminų skaičiavimas ir trukmė (66f straipsnis);
- proceso Tarnyboje atnaujinimas (67c straipsnis);
- profesionalus atstovavimas Tarnyboje kilus ginčui (78a straipsnis);
- mokesčiai ir rinkliavos (106aa straipsnis).

4.4.2. EESRK mano, kad netikslinga remtis SESV 290 straipsniu siekiant nustatyti taisykles dėl ginčų ir skundų dėl Tarnybos sprendimų, nes deleguotuoju aktu siekiama tik papildyti pagrindinį teisės aktą ir jis turi būti susijęs tik su neesminėmis nuostatomis. O nagrinėjamos nuostatos yra susijusios su teisėmis, numatytomis Pagrindinių teisių chartijos VI antraštinėje dalyje dėl teisingumo, visų pirma 47 straipsniu dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą. Todėl jų negalima laikyti neesminėmis pagrindinio teisės akto nuostatomis.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „2022 m. strateginio prognozavimo ataskaita. Žaliosios ir skaitmeninės pertvarkų susiejimas naujomis geopolitinėmis aplinkybėmis““

(COM(2022) 289 final)

(2023/C 184/08)

Pranešėjas **Angelo PAGLIARA**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 10 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 10
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	204 / 0 / 3

Preambulė

Europos Komisijos ataskaita ir ši nuomonė buvo parengtos socialinių, geopolitinių ir ekonominių padarinių, susijusių su besitęsiančia Rusijos karine agresija prieš Ukrainą, laikotarpiu. Pastaraisiais mėnesiais Europos Sąjungos priimami strateginiai sprendimai nulems ne tik su dvejopa žaliaja ir skaitmenine pertvarka susijusių tikslų įgyvendinimą, bet ir Sąjungos atsparumą bei strateginį savarankiškumą.

Todėl šioje nuomonėje EESRK, suvokdamas svarbų organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį nustatant ir interpretuojant megatendencijas ir jos dalyvavimo ES strateginio prognozavimo procese svarbą, taip pat ketina prisidėti rengiant 2023 m. strateginio prognozavimo ataskaitą, kurioje daugiausia dėmesio bus skiriama strateginėms gairėms, galinčioms padėti sustiprinti ES vaidmenį pasaulyje.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK ragina Komisiją toliau plėtoti strateginio prognozavimo darbotvarkę ir sudaryti galimybę jam nuo pat pradžios aktyviau dalyvauti šiame procese. Aktyvesnis EESRK, kaip socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovo, dalyvavimas pagerintų analitinius ir prognozavimo pajėgumus, taip pat padėtų nustatyti tendencijas ir rasti galimus sprendimus.

1.2. EESRK tikisi, kad įgyvendinant strateginio prognozavimo darbotvarkę ir Europos Komisijos veiksmus bus siekiama sukurti naują vystymosi modelį, kuriame būtų deramai atsižvelgiama į ekonominį, aplinkos ir socialinį tvarumą.

1.3. Kadangi dvejopos pertvarkos įgyvendinimas taip pat priklauso nuo žmonių noro ir elgsenos, EESRK rekomenduoja Komisijai taip pat atkreipti dėmesį į visuomenei rūpimus klausimus ir galimą žmonių nenorą įgyvendinti siūlomus pakeitimus.

1.4. Ataskaitoje aprašoma pageidaujama ateitis ir jai pasiekti reikalingi ištekliai, tačiau nepakankamai išsamiai nagrinėjamas rizikos ir grėsmių klausimas. EESRK ragina Komisiją aiškiau apibūdinti susijusią riziką ir išnagrinėti galimybes bei scenarijus, taikytinus tuo atveju, jei norimi tikslai nebūtų pasiekti, visų pirma kalbant apie žaliavų, retųjų žemių metalų ir vandens išteklių prieinamumą bei galimas susijusias problemas.

1.5. Išliekantys geopolitiniai iššūkiai ir toliau darys poveikį tiekimo sistemoms ir Europos žemės ūkio ir maisto produktų sektoriaus atsparumui. Pastarojo meto įvykiai, susiję su COVID-19 ir Rusijos karine agresija prieš Ukrainą, sutrikdė mūsų skirstymo sistemą ir tikėtina, jog artimiausiu metu tai nutiks vėl. EESRK palankiai vertina rekomendaciją sumažinti ES priklausomybę nuo pašarų, trąšų ir kitų žaliavų importo ir siūlo nustatyti maisto sistemoms taikytiną atviro strateginio savarankiškumo apibrėžtį – toks savarankiškumas turėtų būti grindžiamas maisto gamyba, darbo jėga ir sąžininga prekyba, siekiant visa apimančio tikslo pasitelkus sveiką, tvarų, atsparų ir sąžiningą maisto tiekimą maistu aprūpinti visus ES piliečius.

1.6. Strateginio prognozavimo ataskaitoje neįvertinama stiprios, darnios ir novatoriškos Europos pramonės sistemos, pajėgios kurti kokybiškas darbo vietas, strateginė svarba. EESRK ragina Europos Komisiją parengti konkrečias Europos pramonės politikos ateities prognozes ir rekomenduoja priimti tinkamą ekonominę politiką, kuri leistų padidinti ilgalaikį Europos pramonės konkurencingumą ir našumą ir paskatinti viešąsias bei privačiąsias investicijas šioje srityje.

1.7. Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą, energetikos krizė ir naujos ekonominės bei geopolitinės realybės poveikis bus jaučiamas mūsų kelyje į dvejopą pertvarką. EESRK palankiai vertina ES pasiryžimą pasiekti nustatytus tikslus, tačiau kartu ragina Komisiją ir Tarybą parengti visas būtinas priemones, kuriomis būtų stiprinamas strateginis energetinis savarankiškumas, stiprinama Europos pramonės sistema ir remiamos įmonės ir darbuotojai, atsižvelgiant į patirtį, įgytą per pandemijos krizę ir priimant SURE modeliu paremtą priemonę.

1.8. EESRK teigiamai vertina tai, kad daugiau dėmesio skiriama socialiniam aspektui, ir, kaip jau prašyta 2021 m. nuomonėje, ragina Komisiją atliekant strateginę analizę parengti konkrečias prognozavimo priemones, susijusias su pertvarkos poveikiu socialinės apsaugos sistemoms, ir atitinkamai siūlo konkrečias priemones dvejopos pertvarkos socialiniam poveikiui sušvelninti.

1.9. EESRK mano, kad ES, siekdama sustiprinti savo pasaulinio masto veikėjos vaidmenį, turi laikytis savo vertybių ir toliau bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis, stiprindama bendrą išorės politiką, ieškodama bendrų sprendimų ir užtikrindama, kad mūsų bendradarbiavimas ir prekyba būtų naudingi šių šalių gyventojų ekonominėms ir socialinėms teisėms, ypač siekiant ilgalaikio tvarumo.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Dėl Rusijos karinės agresijos Ukrainos teritorijoje ir pasekmių ekonomikos, socialinei bei pramonės sistemai technologijų, prekybos, investicijų standartų ir pramonės struktūros pokyčių požiūriu didėja poreikis investuoti į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, įskaitant Europos strateginio savarankiškumo siekį. Dėl šių priežasčių EESRK palankiai vertina strateginius svarstymus dėl žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos sąveikos ir jų gebėjimo stiprinti viena kitą.

2.2. Dėl viena po kitos kylančių krizių (iš pradžių kilusių dėl pandemijos, o po to – dėl karo) išaugo saugumo poreikis įvairiais mūsų gyvenimo aspektais, nes gyventojai siekia didesnės apsaugos. Todėl įgyvendinant dvejopos pertvarkos tikslus, būtina visapusiškai atsižvelgti į galimus neigiamus ekonominius ir socialinius padarinius bei padarinius visose kitose srityse, be kita ko, numatant tinkamas politikos priemones. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pažymi, kad Europos piliečiai, ypač pažeidžiamiausių grupių, galėtų būti labiau linkę priešintis pokyčiams, susijusiems su šiomis pertvarkomis, jeigu susidarytų įspūdis, kad šių pertvarkų pasekmės jiems kenkia.

2.3. Aktyvesnis EESRK – socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovo – dalyvavimas strateginio prognozavimo ciklo veikloje sustiprintų ES analizės ir prognozavimo pajėgumus ir padėtų geriau nustatyti tendencijas.

2.4. EESRK plėtoja organizuotos pilietinės visuomenės strateginio prognozavimo pajėgumus pasitelkdamas savo narius (ir atitinkamai nacionalines organizacijas, kurioms jie atstovauja), o ES lygmeniu – pasitelkdamas pilietinę visuomenę per savo ryšių grupę, kurioje atstovaujama pagrindiniams ES lygmens pilietinės visuomenės tinklams ir organizacijoms. Konkrečiai Komitetas skatina dialogą ir konsultavimąsi su pilietine visuomene, didina strateginio prognozavimo svarbos suvokimą ir suteikia konkrečių priemonių tam pasiekti. Struktūrinis organizuotos pilietinės visuomenės, kuriai atstovauja EESRK, dalyvavimas rengiant strateginio prognozavimo darbotvarkę taip pat suteiks geresnes galimybes visapusiškai įvertinti įvairius aspektus (pramoninį, socialinį, ekonominį, aplinkosauginį ir kt.)

2.5. Dėl visų šių priežasčių EESRK labai nori bendradarbiauti su Europos Komisija nuo pat strateginio prognozavimo ciklo pradžios, kad šis procesas taptų labiau dalyvaujamas. Vienas iš pavyzdžių – klausymas, kuriame EESRK surenka pilietinės visuomenės organizacijų ir ekspertų nuomones, kad apsvaistytų iššūkius ir galimybes, su kuriais ES susidurs kurdama socialiniu ir ekonominiu požiūriu tvarią Europą. Šioje nuomonėje EESRK pateikia savo indėlį ir pasiūlymus dėl šių pagrindinių aspektų, į kuriuos Europos Komisija turėtų sutelkti dėmesį kitoje ataskaitoje.

2.6. Atsižvelgiant į iššūkius ir galimybes, su kuriais Europa susidurs ateinančiais dešimtmečiais, strateginio prognozavimo svarba turėtų išaugti. Todėl EESRK ragina Komisiją toliau plėtoti strateginio prognozavimo darbotvarkę stiprinant EESRK dalyvavimą analizės ir ataskaitos rengimo etapais.

2.7. Ataskaitoje nepakankamai atsižvelgiama į faktą, kad skaitmeninė atskirtis tarp skirtingų Europos regionų trukdo siekti dvejopos pertvarkos tikslų. Kitoje strateginio prognozavimo ataskaitoje turi būti atsižvelgta į šiuos skirtumus ir galimas pasekmes socialiniu ir turimų galimybių požiūriu.

2.8. EESRK supranta, kad skaitmeninės technologijos gali daryti teigiamą įtaką įgyvendinant klimato tikslus, taip pat didinant energetinį saugumą, ir kad žalioji pertvarka taip pat gali pakeisti skaitmeninį sektorių bei ekonomiką. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina daugelį raginimų investuoti į technologijas ir vykdyti tikslams pasiekti tinkamą politiką bei pritaria teiginiams, jog reikia imtis kibernetinio saugumo priemonių strateginėms technologijoms apsaugoti.

2.9. 2022 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje ne kartą atkreipiamas dėmesys į energijos paklausą, nulemtą skaitmeninės pertvarkos ir tinklų, sistemų bei įrenginių eksploatavimui suvartojamo energijos kiekio, kurį kompensuoja didesnis susijusių sektorių (žemės ūkio, logistikos, debesijos kompiuterijos ir kt.) veiksmingumas ir tvarumas. Todėl tikslinga nurodyti, kad reikia didinti energijos vartojimo efektyvumą ir užtikrinti didesnę Europos vaidmenį sektoriaus žiedinėje ekonomikoje (nuo galimybės gauti svarbiausiųjų žaliavų iki elektroninių atliekų tvarkymo ir pažangiųjų skaitmeninių technologijų kūrimo).

2.10. Tačiau reikėtų aiškiau pabrėžti skaitmeninės pertvarkos (perėjimo prie bepoperės ir pakaitalų aplinkos) teikiamą naudą tvarumui ir energijos taupymui, taip padedant didinti piliečių ir politikos formuotojų atsakomybę už šių esminių pertvarkos procesų vertę ir poveikį.

2.11. Tarp pokyčių, susijusių su skaitmeninimu, nėra paminėtos kriptovaliutos ir skaitmeninės valiutos. Tiesą sakant, didėjantis jų paplitimas yra tiesiogiai susijęs su skaitmenizacijos atsiradimu visur ir plintančiomis blokų grandinės technologijomis, kurių srautų valstybės nepajėgia sureguliuoti palikdamos daug erdvės neteisėtai ekonominei veiklai. Todėl EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad strateginio prognozavimo ataskaitoje reikia specialaus skyriaus, kuriame būtų aiškinamas ir analizuojamas kriptovaliutų ir skaitmeninių valiutų naudojimas, ir ragina Komisiją, atsižvelgiant į G 20 išvadas, priimti ir įgyvendinti bendrą reguliavimo sistemą.

2.12. EESRK palankiai vertina tai, kad strateginio prognozavimo ataskaitoje aptariamas žemės ūkio klausimas, nes, skirtingai nei daugelyje kitų sričių, prognozavimo srityje daug dėmesio skiriama Europos politikos vaidmeniui ir jos veiksmų svarbai nustatant būsimus pokyčius. Šiuo atveju ataskaitoje nurodomi veiksmai, kurių turi imtis ES, kad išvengtų rizikingo regreso, priešingai nei įprastai daroma nagrinėjant kitus sektorius.

2.13. ES maisto sistemos turėtų būti įvairesnės; žemės ūkio darbo jėga turėtų būti stiprinama, ypač pritraukiant jaunimą ir užtikrinant deramas darbo sąlygas bei darbo užmokestį; prekybos politika turėtų būti suderinta su ES maisto tvarumo standartais ir konkurencingumu. Taip pat reikėtų spręsti koncentracijos maisto grandinėse, finansinės nuosavybės ir rinkos skaidrumo klausimus siekiant užtikrinti, kad dėl pernelyg didelės spekuliacijos biržos prekėmis ateityje nepaasstrėtų krizės.

2.14. EESRK nori pabrėžti, kad dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis prieiga prie svarbiausiųjų žaliavų yra labai svarbi ne tik siekiant dvejopos pertvarkos tikslų, bet ir visų pirma siekiant išlaikyti ir stiprinti Europos pramonės sistemą, taip pat užtikrinti socialinį, ekonominį ir užimtumo atsparumą. Šiuo tikslu EESRK siūlo Komisijai atlikti išsamesnę analizę naudojant tinkamas analizės (taip pat ir geopolitinio požiūriu) ir prognozavimo priemones.

2.15. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad vanduo ir vandens ištekliai, apie kuriuos ne kartą užsimenama ataskaitoje, yra ne tik problema, bet ir potencialas, ypač kalbant apie vandens naudojimo efektyvumo didinimą, išteklių valdymą ir informuotumo apie atsakingą vartojimą didinimo kampanijas. Konkrečiai, mėlynoji ekonomika atlieka svarbų vaidmenį ir įgauna vis didesnę potencialą ES ir pasaulio ekonomikoje, darbo vietų kūrimo ir žmonių gerovės ir sveikatos užtikrinimo požiūriu. EESRK mano, kad reikia maksimaliai pasinaudoti šiomis galimybėmis, kurios apima įvairiausių tradicinius ir naujus sektorius ir veiklą, kartu kiek įmanoma sumažinant neigiamą poveikį klimatui, biologinei įvairovei ir aplinkai.

2.16. EESRK ragina Komisiją dvejopos pertvarkos kontekste daugiau dėmesio skirti padėties pokyčiams, kuriuos gali lemti karas Ukrainoje, visų pirma susijusiems su energijos ir svarbiausiųjų žaliavų tiekimu.

2.17. EESRK pritaria raginimui pritaikyti Europos politiką prie naujo ekonomikos modelio ir didinti investicijas, kurios padidintų gerovę ir Europos pramonės ir ekonomikos sistemos našumą ir konkurencingumą. Atsižvelgdamas į tai, ragina parengti konkrečias Europos pramonės politikos ateities prognozes, nes tai labai svarbu siekiant visiško strateginio savarankiškumo.

2.18. EESRK pritaria rekomendacijai didinti viešąsias ir privačiąsias investicijas, kad būtų pasiekti pertvarkos tikslai. Tačiau Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad Europos ekonominiai sprendimai, ypač perspektyva toliau didinti palūkanų normas, gali neigiamai paveikti investicijas.

2.19. EESRK palankiai vertina raginimą užtikrinti teisingą pertvarką ir skiriamą didesnę dėmesį socialinei sanglaudai ir socialinio dialogo vaidmeniui, palyginti su ankstesne ataskaita. EESRK taip pat mano, kad dėmesys socialiniam aspektui ir darbo kokybei taps Europos darbotvarkės prioritetu ir pakoreguos prioritetų išdėstymą, kuriame šis klausimas vis dar išlieka antraeilis.

2.20. EESRK palankiai vertina tai, kad 2022 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje atkreiptas dėmesys į pokyčius, kuriuos lemia dvejopa pertvarka darbo rinkoje ir pažeidžiamiausių visuomenės dalių (šeimų, bendruomenių ir kt.) ekonominėms sąlygoms, taip pat tai, kad tuo pačiu metu pabrėžiamas poreikis skirti pakankamai išteklių socialinėms priemonėms. EESRK taip pat ragina daugiau dėmesio skirti skurdo ir socialinės atskirties problemoms.

2.21. Komitetas ragina ES atsižvelgti į gyventojų senėjimą ir demografinius pokyčius, dėl kurių, viena vertus, didėja numatomas priežiūros poreikis ir, kita vertus, matyti sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumas. ES turi užtikrinti, kad priežiūra išliktų prieinama ir įperkama ir netaptų prabangos preke.

2.22. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad 2022 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje tik aptakiai kalbama apie dėl skaitmenizacijos procesų spartėjančią darbo vietos hibridizaciją (apsiribojama šio klausimo perkėlimu į kitą vietą skyriuje dėl skaitmeninimo ir transporto paklausos), nes manoma, kad tai yra paprasto technologinės pertvarkos proceso pasekmė ir nepaisoma šio reiškinio poveikio darbo sąlygoms ir darbo santykiams bei susijusiems reguliavimo reikalavimams.

2.23. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad strateginio prognozavimo sistema gali tapti pernelyg ekonomistinė ir orientuota į konkurenciją bei rinką kaip į tikrą rišamąją medžiagą, susiejančią Europos veiksmus, interesus ir strategiją. Ši sistema pilietinei visuomenei ir darbuotojams suteikia antraeilį vaidmenį, pakankamai neįvertindama dvejopos pertvarkos pajėgumo kurti naują ir didesnę gerovę ir sudaryti palankesnes sąlygas kurti naujus modelius, kurie padėtų sumažinti pažeidžiamumą ir užtikrinti, kad visuomenė gaus sukurtą naudą.

2.24. EESRK ragina Komisiją atlikti specialią „Eurobarometro“ apklausą būsimos strateginio prognozavimo ataskaitos klausimais, kad būtų galima geriau suprasti piliečių lūkesčius ir požiūrį. Ši informacija taip pat labai svarbi siekiant ateityje pritarimo prognozavimo analizėje pasiūlytomis priemonėmis.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kelias tvirtesnės ES tarpuskaitytos sistemos link“

(COM(2022) 696 final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl priemonių, skirtų pernelyg didelėms pozicijoms trečiųjų valstybių pagrindinių sandorio šalių atžvilgiu mažinti ir Sąjungos tarpuskaitytos rinkų efektyvumui didinti, iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 648/2012, (ES) Nr. 575/2013 ir (ES) 2017/1131

(COM(2022) 697 final – 2022/0403 (COD))

(2023/C 184/09)

Pranešėjas **Florian MARIN**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2023 1 31 Europos Parlamentas, 2023 2 1 Europos Komisija, 2023 2 8
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	201 / 1 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą dėl reglamento⁽¹⁾ ir Komisijos pastangas užtikrinti mūsų kapitalo rinkų strateginį savarankiškumą, padidinti vidaus tarpuskaitytos pajėgumus ir padaryti ES tarpuskaitytos sistemą saugesnę ir patikimesnę. Komitetas mano, kad ES kapitalo rinkų finansiniam stabilumui labai svarbu turėti konkurencingą ir veiksmingą tarpuskaitytos sistemą.

1.2. EESRK siūlo, kad ES įsisteigę tarpuskaitytos namai plėtotų bei formuotų savo pajėgumų sistemas ir investuotų į jų tobulinimą, kad rinkos dalyviai būtų skatinami atlikti savo operacijų tarpuskaitytą Europos Sąjungoje.

1.3. Komitetas mano, kad turėjo būti įgyvendintas išsamus planas, skatinantis iš karto po „Brexit'o“ pereiti prie ES įsikūrusių tarpuskaitytos vykdytojų, ir yra nusivylęs lėtu sprendimų, susijusių su 81 trilijono eurų vertės išvestinių finansinių priemonių rinka, priėmimo procesu. EESRK tikėjosi aiškesnio principinio nusistatymo dėl pozicijų JK pagrindinių sandorio šalių (PSS) atžvilgiu mažinimo ir konkretnių taisyklių bei paskatų, kad būtų pereita prie ES įsisteigusių PSS.

1.4. EESRK mano, kad labai svarbu turėti konkrečių duomenų apie ES tarpuskaitytos sistemą, įskaitant visas turto klases ir apimtis, ir, jo nuomone, šioje srityje reikėtų nuveikti daugiau. Turėtų būti reguliariai svarstomas surinktų duomenų ir rizikos dinamikos ryšys, kad būtų galima tiksliai suprasti riziką finansiniam stabilumui. EESRK palankiai vertina tai, kad greta finansinės rizikos modeliuose turi būti atsižvelgiama ir į PSS kylančią socialinę, valdymo ir aplinkos riziką, kuri turėtų būti vienodai svarbi skirtinguose rizikos scenarijuose ir analizėse.

⁽¹⁾ COM(2022) 697 final.

1.5. EESRK prašo išsamiai įvertinti galimas papildomas Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA) ir kitų ES institucijų išlaidas, susijusias su darbuotojais, IT sistemomis, jungtinėmis priežiūros grupėmis ir siūlomu jungtiniu stebėsenos mechanizmu.

1.6. Atsižvelgdamas į papildomus ESMA įgaliojimus, suteiktus 2019 m. ERIR reglamento pakeitimais ir dabartiniu pasiūlymu dėl reglamento, EESRK norėtų, kad ESMA veiklai būtų taikoma stabdžių ir atsvarų sistema. Komitetas siūlo ESMA dėti daugiau pastangų siekiant nustatyti didelę dalį ES klientams teikiamų paslaugų, kurių tarpuskaitytą turi atlikti ES PSŠ.

1.7. Kalbant apie grupės vidaus sandorius, Komitetas palankiai vertina sprendimą neatleisti subjektų iš šalių, kurios įtrauktos į Mokesčių tikslais nebendradarbiaujančių jurisdikciją turinčių subjektų sąrašą ir į didelės rizikos trečiųjų šalių, kurių kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu režimai turi strateginių trūkumų, sąrašą, nuo tarpuskaitytos prievolių ir garantinės įmokos reikalavimų.

1.8. Atsižvelgdamas į tai, kad reglamentas paskutinį kartą buvo iš dalies pakeistas daugiau nei prieš trejus metus, EESRK apgailestauja, kad Komisija neatliko išsamaus esamos sistemos įvertinimo ir neištyrė, kaip pastaraisiais metais keitėsi ES rinkos patrauklumas. Komitetas palankiai vertina tai, kad įtrauktas 7b straipsnis, ir prašo ESMA praėjus metams nuo reglamento įsigaliojimo pateikti ataskaitą, dėl kokių pagrindinių priežasčių naudojamosi ne ES PSŠ.

1.9. Komiteto nuomone, ES PSŠ privalo skaidriai informuoti apie savo mokesčius, įkaito vertės išlaikymo prievoles ir veiksmus esant nepalankioms rinkos sąlygoms, kad būtų užtikrintas didesnis nuspėjamumas visiems rinkos dalyviams.

1.10. EESRK prašo Komisijos siūlomuose 20 straipsnio pakeitimuose paaiškinti konkrečią termino „skubiai“ apibrėžtį ir prašo teisėkūros institucijų nustatyti, kurių išimčių atveju laikoma, kad reikia priimti „skubius“ sprendimus.

1.11. EESRK pritaria siūlomiems 23 straipsnio pakeitimams, susijusiems su jungtinių priežiūros grupių ir jungtinio stebėsenos mechanizmo sukūrimu. Komitetas siūlo pilietinę visuomenę įtraukti į 23c straipsnyje numatytą stebėsenos mechanizmą, o EESRK – stebėtojo teisėmis – į jungtinį stebėsenos mechanizmą.

1.12. EESRK mano, kad penkerių metų terminas, per kurį Komisija turi peržiūrėti reglamento taikymą, yra per ilgas. Jis taip pat mano, kad reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant sutrumpinti leidimų išdavimo arba veiklos ir paslaugų išplėtimo laiką, taip pat sukurti centrinę duomenų bazę. EESRK prašo užtikrinti didesnę Europos tarpuskaitytos sistemos sąveiką, taip pat sumažinti administracinę naštą ir supaprastinti priegios sprendimus.

1.13. Komitetas pritaria didesniai skaidrumui, kurį suteikia 38 straipsnio pakeitimai, kuriais nustatyta, kad tarpuskaitytos nariai ir klientai, teikiantys tarpuskaitytos paslaugas, privalo informuoti savo klientus ir potencialius klientus apie garantinių įmokų modelius ir galimus nuostolius ar kitas išlaidas.

2. Aplinkybės

2.1. 2015 m. Europos Komisijos inicijuota kapitalo rinkų sąjunga (KRS) yra plataus užmojo ilgalaikis projektas, kuriuo siekiama Sąjungoje užtikrinti laisvą kapitalo judėjimą – vieną iš keturių pagrindinių bendrosios rinkos laisvių. Dėl „Brexito“ labai sumažėjo pasaulinis Europos vaidmuo kapitalo rinkose – nuo 22 proc. pasaulinės veiklos prieš „Brexito“ iki vos 14 proc.⁽²⁾ Praėjus trisdešimčiai metų nuo bendrosios rinkos sukūrimo, dvidešimt metų po euro įvedimo ir septyneriems metams po kapitalo rinkų sąjungos iniciatyvos paskelbimo, ES vis dar nėra baigusi kurti bendrąją kapitalo rinką.

2.2. ERIR REFIT⁽³⁾ ir ERIR 2.2 reglamentais⁽⁴⁾ užtikrintas didesnis skaidrumas, susijęs su trečiųjų valstybių PSŠ, pakeisti tarpuskaitytos įgaliojimai ir ES priežiūros institucijai ESMA suteikti papildomi įgaliojimai. Šiuo pasiūlymu dėl reglamento ESMA suteikiami dar didesni įgaliojimai. Kadangi tarpuskaitytos pajėgumai yra svarbi KRS dalis, Europos finansų rinkoms kyla pavojus dėl pernelyg didelės priklausomybės nuo trečiųjų valstybių, ypač Jungtinės Karalystės (JK), PSŠ teikiamų paslaugų. Pagal Susitarimą dėl „Brexito“ ES leido Jungtinei Karalystei toliau teikti tarpuskaitytos paslaugas ES rinkos dalyviams iki 2022 m. birželio mėn. pabaigos. Šis terminas buvo pratęstas trejiems metams dėl grėsmės finansų rinkos stabilumui, siekiant suteikti pakankamai laiko laipsniškam tarpuskaitytos operacijų perkėlimui į ES.

⁽²⁾ Pranešimas „Nauja ES kapitalo rinkų vizija“.

⁽³⁾ OL L 141, 2019 5 28, p. 42.

⁽⁴⁾ OL L 322, 2019 12 12, p. 1.

2.3. Pasiūlymu dėl reglamento siekiama užtikrinti didesnę stabilumą, nuspėjamumą ir proporcingumą visiems tarpuskaity prievolės turintiems veiklos vykdytojams ir nustatomi reikalavimai rinkos dalyviams pranešti, kiek jie priklausomi nuo trečiųjų valstybių tvarkant savo išvestinių finansinių priemonių sandorius. Siūlomais pakeitimais taip pat akcentuojamos priemonės, kuriomis siekiama padidinti ES PSŠ patrauklumą ir sumažinti administracinę naštą, skatinti centrinę tarpuskaity ES, įpareigojant tarpuskaity vykdytojus turėti aktyvią ES PSŠ sąskaitą ir suteikti vietos valdžios institucijoms reikiamus įgaliojimus prižiūrėti su tarpvalstybiniais sandoriais susijusią riziką.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK jau seniai ragina priimti teisės aktus, kurie sustiprintų ES kapitalo rinkas ir ilgainiui padarytų jas stabilesnes bei patrauklesnes⁽⁵⁾. Atsižvelgdamas į pastarojo meto geopolitinius poslinkius (Rusijos invaziją į Ukrainą, padidėjusias energijos kainas, geopolitinę įtampą daugelyje pasaulio regionų ir COVID-19 pandemiją) ir tiesioginį poveikį ekonominei aplinkai, EESRK teigia, kad reikia imtis skubių veiksmų siekiant apsaugoti ir padidinti ES finansų rinkų stabilumą. EESRK mano, kad ES kapitalo rinkų finansiniam stabilumui labai svarbu turėti konkurencingą ir veiksmingą tarpuskaity sistemą.

3.2. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą dėl reglamento ir Komisijos ketinimą imtis veiksmų siekiant užtikrinti mūsų kapitalo rinkų strateginį savarankiškumą, stiprinti vidaus tarpuskaity pajėgumus ir užtikrinti, kad tarpuskaity sistema taptų saugesnė ir atsparesnė. Stiprinant ES tarpuskaity rinką turėtų būti atsižvelgiama į sąnaudas, atsirandančias dėl kapitalo perkėlimo iš ne ES tarpuskaity rinkų, į poreikį apsaugoti riziką grindžiamą metodą ir į ne ES ir ES finansų rinkų tarpusavio priklausomybę.

3.3. Pasiūlymas iš dalies pakeisti ERIR reglamentą pateiktas po to, kai Europoje smarkiai išaugo energijos kainos, o tai daugiausia lėmė nepagrįstas Rusijos įsiveržimas į Ukrainą; tai sukėlė nestabilumą tarpuskaity rinkose, nes kai kurios įmonės negalėjo pateikti įkaito pagal savo išvestinių finansinių priemonių sutartis. EESRK ragina ir toliau teikti pirmenybę tarpuskaity sektoriaus konsolidavimui Europos Sąjungoje. Siekiant padidinti ES tarpuskaity sistemos konkurencingumą, reikėtų apvarstyti kainos, likvidumo, rizikos, garantinių įmokų, reguliavimo ir veiksmingumo klausimus. Komitetas pritaria būtinybei sutrumpinti leidimų išdavimo arba veiklos ir paslaugų išplėtimo laiką, taip pat sukurti centrinę duomenų bazę.

3.4. Komitetas mano, kad, siekdamas įtikinti rinkos dalyvius atlikti savo operacijų tarpuskaity Europos Sąjungoje, ES įsikūrusios PSŠ turi plėtoti bei formuoti savo pajėgumų sistemas ir investuoti į jų tobulinimą, būtent didindamos savo technologinius ir veiklos pajėgumus, užtikrindamos geresnę rinkos dalyvių bendradarbiavimą ir tobulindamos rizikos valdymo praktiką. Nuspėjamumo didinimo sumetimais PSŠ turi skaidriai informuoti apie savo mokesčius, įkaito vertės išlaikymo prievoles ir veiksmus esant nepalankiausioms rinkos sąlygoms.

3.5. Stabilioms kapitalo rinkoms reikia subalansuotos ir stabilios darbo rinkos. EESRK palankiai vertina tai, kad greta finansinės rizikos modeliuose turi būti atsižvelgiama ir į PSŠ kylančią socialinę, valdymo ir aplinkos riziką, ir mano, kad tokių rūšių riziką turi būti vienodai svarbi skirtinguose rizikos scenarijuose ir analizėse.

3.6. EESRK palankiai vertina 2022 m. pradžioje Komisijos surengtas konsultacijas, susitikimus su valstybių narių ir Europos Parlamento, finansinių paslaugų ir ekonomikos bei finansų komitetų atstovais, taip pat dvišalius susitikimus su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais.

3.7. EESRK yra nusivylęs, kad JK įsisteigusiems tarpuskaity namams nustatytas neribotos prieigos prie ES įsikūrusių suinteresuotųjų subjektų terminas buvo pratęstas trejiems metams – iki 2025 m. birželio 30 d. Jis mano, kad turėjo būti įgyvendintas išsamus planas, skatinantis iš karto po „Brexit'o“ pereiti prie ES įsikūrusių tarpuskaity vykdytojų. Komitetas kritiškai vertina ligšiolinį nepakankamą reagavimą, ribotas konsultacijas ir lėtą sprendimų dėl 81 trilijono eurų vertės išvestinių finansinių priemonių rinkos priėmimo procesą.

3.8. Europos bankai gauna naudos iš Jungtinės Karalystės rinkos daugiavaliutinio fondo, o perėjus prie Europos tarpuskaity namų būtų sukurtas euru grindžiamas tarpuskaity procesas, todėl bankų sistema patirtų didelių išlaidų. Nors EESRK pritaria šiam perėjimui ir mano, kad jis turi būti kuo greičiau įgyvendintas, jo nuomone, būtina numatyti tinkamas paskatas, kad bankai nepereitų į kitas rinkas. Siekiant konsoliduoti ES tarpuskaity sektorių, reikia apvarstyti tikslingesnes ir labiau pritaikytas paskatas.

⁽⁵⁾ OL C 155, 2021 4 30, p. 20.

3.9. Kadangi daug ES rinkos dalyvių savo išvestinių finansinių priemonių sandorių tarpuskaity atlieka kitose šalyse, EESRK tikėjosi aiškesnės pozicijos, nukreiptos prieš šią tendenciją, ir konkretesnių taisyklių bei paskatų, skatinančių pereiti prie ES įsisteigusią PSŠ. Komitetas tikėjosi, kad bent jau viešieji subjektai privalės atlikti tarpuskaity ES, ir ragina parengti aiškia viziją, kaip kuo greičiau panaikinti šią priklausomybę.

3.10. EESRK mano, kad plėtojant tarpuskaity veiklą Europos Sąjungoje reikėtų atsižvelgti į visą tiekimo grandinę, kad tai būtų naudinga rinkos dalyviams. Rinkos likvidumas turėtų būti atidžiai valdomas mažinant prisiimtas pozicijas JK PSŠ atžvilgiu, kartu apibrėžiant ilgesnio laikotarpio perspektyvą ir standartizuojant prieigos prie ES tarpuskaity rinkos reikalavimus. Reikėtų atsižvelgti į klientų pasirėngimą tarpuskaity ir atlikti įvairių modeliavimų tų klientų naudai. Komitetas taip pat mano, kad ESMA turėtų atidžiai pritaikyti priemones mažiesiems ir vidutinio dydžio rinkos dalyviams.

3.11. EESRK pabrėžia didelę trečiųjų valstybių PSŠ vaidmens svarbą ES finansiniam stabilumui. Labai svarbu sumažinti koncentracijos riziką ir užtikrinti, kad santykiai su šiomis PSŠ būtų grindžiami skaidriu, nuspėjamu, proporcingu ir į riziką orientuotu požiūriu. Šiuo pasiūlymu dėl reglamento ESMA bus suteikta dar daugiau įgaliojimų, todėl EESRK norėtų, kad būtų įdiegta ESMA veiklos stabdžių ir atsvarų sistema.

3.12. EESRK manymu, norint susidaryti aiškų vaizdą stebėsenos tikslais, svarbu turėti konkrečius duomenis apie ES tarpuskaity sistemą; šie duomenys turi būti palyginami ir apimti visas turto klases ir apimtis. Teisingus duomenis svarbu rinkti tam, kad būtų galima susidaryti tikslų rizikos finansiniam stabilumui vaizdą, ir reikia sistemingai atsižvelgti į surinktų duomenų ir rizikos dinamikos sinergiją. EESRK mano, kad šioje srityje reikėtų nuveikti daugiau.

3.13. Reikėtų apsvastyti didesnę tarpuskaity veiklos ir Europos bendro prieigos punkto (ESAP) sinergiją. ESAP skatina duomenimis grindžiamą finansavimą ir gerokai pagerina įmonių, MVĮ ir finansų įstaigų prieigą prie duomenų ir subjektų informacijos, taip pat užtikrinamas ekonomikos pritaikymas skaitmeninei atečiai, skaitmeninio suvereniteto stiprinimas, spartesnis informacijos srautas ir bendrų standartų nustatymas, daugiausia dėmesio skiriant duomenims, technologijoms ir infrastruktūrai ⁽⁶⁾.

3.14. EESRK pritaria pasiūlymui sušvelninti ERIR išvestinių finansinių priemonių taisyklės ir leisti priimti banko garantijas ir akreditivus kaip didelio likvidumo įkaitą, nes šios negrynųjų pinigų alternatyvos užtikrina rinkos likvidumą ir jau yra plačiai naudojamos pažangesnėse kapitalo rinkose, pavyzdžiui, JAV. EESRK pritaria didesniai centrinių bankų vaidmeniui apsaugant ES vartotojus.

3.15. EESRK pritaria siūlomiems 11, 14, 15 ir 17 straipsnių pakeitimams, susijusiems su keturių mėnesių įgyvendinimo laikotarpiu ne finansų sandorio šalims, kurios pirmą kartą turi pasikeisti įkaitu, ir su trumpesnėmis ir ne tokiomis sudėtingomis PSŠ taikomomis procedūromis, kad jos galėtų plėsti savo produktus. Komitetas palankiai vertina siūlomas pakeitimus, nes jais bus supaprastintas veiklos ir paslaugų išplėtimo ir leidimų išdavimo ar atsisakymo juos išduoti procesas. Reikia užtikrinti didesnę Europos tarpuskaity sistemos sąveiką, taip pat sumažinti administracinę naštą ir supaprastinti prieigos sprendimus.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK nesutinka su Europos Komisijos teiginiu, kad „[š]i teisėkūros iniciatyva neturės poveikio ESMA ar kitų Europos Sąjungos įstaigų išlaidoms“, ir mano, kad išlaidos padidės įvairiose srityse, kaip antai darbuotojų, IT sistemų, jungtinės priežiūros grupių ir siūlomo jungtinio stebėsenos mechanizmo. Komitetas pažymi, kad siūlomame 90 straipsnio pakeitime Komisija prašo ESMA pranešti apie „personalo ir išteklių poreikius“. Todėl EESRK ragina nuodugniai įvertinti papildomas išlaidas, apskaičiuoti ir paskelbti numatomą poveikį biudžetui.

4.2. EESRK pripažįsta ir remia Komisijos pasiūlymą nustatyti reikalavimą, kad visi rinkos dalyviai, kuriems taikomos tarpuskaity prievolės, turėtų ES PSŠ sąskaitą. Jis prašo, kad ESMA, pasikonsultavusi su Europos bankininkystės institucija, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija, Europos sisteminės rizikos valdyba ir Europos centrinių bankų sistema, nustatytų didelę dalį ES klientams teikiamų paslaugų, kurios įvardijamos kaip esminės sisteminės svarbos paslaugos, kurių tarpuskaity turi atlikti ES PSŠ.

⁽⁶⁾ OL C 290, 2022 7 29, p. 58.

4.3. Komitetas pritaria ketinimui prašyti rinkos dalyvių pateikti tikslius duomenis ir informaciją apie priklausomybę nuo užsienio tarpuskaityto paslaugų teikėjų. Komitetas tikisi, kad ESMA greitai parengs techninius standartus, kuriuose bus apibrėžta ši informacija, laukia išsamios ataskaitos praėjus vieniems metams nuo įsigaliojimo ir tikisi, kad ERIR reglamentas bus atitinkamai iš dalies pakeistas.

4.4. Kalbant apie grupės vidaus sandorius, Komitetas palankiai vertina sprendimą neatleisti subjektų iš šalių, kurios įtrauktos į Mokesčių tikslais nebendradarbiaujančių jurisdikciją turinčių subjektų sąrašą ir į didelės rizikos trečiųjų šalių, kurių kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu režimai turi strateginių trūkumų, sąrašą, nuo tarpuskaityto prievolių ir garantinės įmokos reikalavimų. Komitetas visiškai pritaria su šiomis jurisdikcijomis susijusioms administracinėms priemonėms ir mano, kad šie subjektai kelia didelę grėsmę ES finansų sistemai.

4.5. Nors skaitmeninių technologijų atnaujinimas reiškia papildomus biudžeto poreikius, EESRK mano, kad siekiant paremti siūlomus ERIR reglamento atnaujinimus labai svarbu investuoti į skaitmenines technologijas. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą dėl priežiūros dokumentų pateikimui internetu skirtos pažangios informacinių technologijų programos, kuria galėtų naudotis visos atitinkamos institucijos.

4.6. EESRK apgailestauja, kad Komisija neatliko išsamaus esamos sistemos vertinimo, atsižvelgiant į tai, kad reglamentas paskutinį kartą buvo iš dalies pakeistas daugiau nei prieš trejus metus. Be to, kad dabartiniai pakeitimai atitiktų savo paskirtį, Komitetas tikėjosi, kad bus tikslingai išanalizuota, kaip pastaraisiais metais keitėsi ES rinkos patrauklumas, ypač pastaruoju metu vykstant reikšmingiems geopolitiniais poslinkiams.

4.7. Komitetas siūlo, kad pagal 7 straipsnį parengti techniniai standartai būtų skaidrūs ir įtraukūs. Taip pat reikėtų atsižvelgti į galimybę atlikti pakeitimus siekiant greitai pritaikyti šiuos standartus. Turto valdytojams svarbu numatyti priemones, kuriomis būtų galima palyginti kainas, susijusias su vykdymo, tarpuskaityto ir tarpuskaityto narių sąnaudomis.

4.8. Komitetas palankiai vertina tai, kad įtrauktas 7b straipsnis, kuriame nurodyta, kad tarpuskaityto paslaugų teikėjai turi pranešti apie tarpuskaityto, atliekamos per ne ES PSŠ, mastą, ir jiems nustatyta prievolė informuoti savo klientus apie galimybę atlikti atitinkamos sutarties tarpuskaitytą per ES PSŠ. Komitetas prašo ESMA parengti standartinę ataskaitų teikimo procedūrą, kuri būtų taikoma visose valstybėse narėse, ir rekomenduoja, kad praėjus vieniems metams po reglamento įsigaliojimo būtų pateikta ataskaita, dėl kokių pagrindinių priežasčių naudojamosi ne ES PSŠ. Siekiant bendrojoje rinkoje užtikrinti proporcingumą, taip pat turėtų būti kruopščiai vadovaujamosi bendru požiūriu į baudų skyrimą rinkos dalyviams.

4.9. Komitetas prašo Komisijos išaiškinti tikslų žodžio „skubiai“ reikšmę siūlomuose 20 straipsnio pakeitimuose ir prašo teisėkūros institucijų susitarti ir nurodyti, kurios išimtys patenka į „skubaus“ sprendimo taikymo sritį.

4.10. EESRK pritaria siūlomiems 23 straipsnio pakeitimams, susijusiems su jungtinių priežiūros grupių ir jungtinio stebėsenos mechanizmo sukūrimu, tačiau pažymi, kad tai turės įtakos biudžetui, nes šioms institucijoms, įskaitant ESMA, reikės priimti daugiau darbuotojų. EESRK siūlo pilietinę visuomenę įtraukti į 23c straipsnyje nustatytą stebėsenos mechanizmą, ypač atsižvelgiant į būsimus politinius sprendimus.

4.11. Pilietinės visuomenės dalyvavimas būtinas ir tam, kad Pagrindinių sandorio šalių priežiūros komitetas (24a straipsnis) galėtų tinkamai įvertinti tarpusavio sąsajas, ryšius ir koncentracijos riziką, o EESRK stebėtojo teisėmis turėtų dalyvauti jungtiniame stebėsenos mechanizme. Reikėtų atsižvelgti į poreikį sumažinti daugelio tarpuskaityto sistemoje dalyvaujančių institucijų atsakomybės dubliavimąsi. Europos ir nacionalinių valdžios institucijų bendradarbiavimas turėtų būti veiksmingas ir pritaikytas prie rinkos rizikos dinamikos.

4.12. Penkerių metų terminas, per kurį Komisija turi atidžiai peržiūrėti reglamento taikymą po jo įsigaliojimo, atrodo labai ilgas, atsižvelgiant į laikotarpį tarp ERIR reglamento pakeitimų. Be to, EESRK tikėjosi, kad 2023 m. sausio 2 d., kaip buvo susitarta, Komisija pateiks ataskaitą dėl ERIR REFIT ir ERIR 2.2 taikymo, tačiau dabar Komisija siūlo tai atšaukti. Komitetas nepritaria šiam pasiūlymui ir mano, kad dėl jo ERIR pakeitimai gali likti visiškai neįvertinti, atsižvelgiant į jau atliktus atitinkamus ERIR reglamento pakeitimus.

4.13. Galiausiai Komitetas pritaria didesniai skaidrumui, kurį suteikia pasiūlymas iš dalies pakeisti 38 straipsnį dėl tarpuskaityto narių ir klientų, teikiančių tarpuskaityto paslaugas, prievolės informuoti savo klientus ir potencialius klientus apie garantinės įmokos modelius ir galimus nuostolius ar kitas išlaidas, jei PSŠ imtųsi gaivinimo priemonių. EESRK mano, kad tarpuskaityto nariai taip pat turėtų prisidėti prie ES tarpuskaityto sistemos skaidrumo didinimo.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje“

(COM(2022) 707 final – 2022/0413 (CNS))

(2023/C 184/10)

Pranešėjas **Petru Sorin DANDEA**

Bendrapranešėjis **Benjamin RIZZO**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2023 2 7
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113, 115 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	208 / 0 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje (DAB 8), kuris laikomas esminiu žingsniu tobulinant ir papildant dabartinę DAB direktyvą.

1.2. EESRK mano, kad siūlomi DAB direktyvos patobulinimai, kaip ir kelios ankstesnės Komisijos iniciatyvos, yra veiksminga priemonė, skirta atgrasyti kriptoturto turėtojus nuo mokesčių taisyklių nesilaikymo, taip stiprinant kovą su mokesčiniu sukčiavimu, mokesčių slėpimu ir vengimu.

1.3. EESRK mano, kad Komisijos iniciatyva visiškai atitinka teisingo ir veiksmingo apmokestinimo principą, laikomą Europos socialinės rinkos ekonomikos pagrindu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad kiekvienas deramai prisidėtų ir būtų vienodai ir proporcingai traktuojamas, nepriklausomai nuo turimo turto rūšies.

1.4. EESRK pažymi, kad pasaulinės pastangos reguliuoti kriptoturtą ir jo naudojimą yra labai svarbios siekiant sėkmingai spręsti vis didėjančias su tokiu turtu susijusias problemas ir padarinius visame pasaulyje. Siekiant šio tikslo, šiuo metu EBPO ir G20 lygmeniu vykdomas darbas siekiant pasaulinio susitarimo dėl kriptovaliutų skaidrumo, yra labai svarbus, todėl EESRK ragina Komisiją imtis aktyvaus vaidmens tarptautinėje arenoje.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad didesnis ir veiksmingesnis kriptoturto apmokestinimas padės padidinti apmokestinimo aprėptį ir nacionalinius biudžetus ir atsiras galimybė panaudoti papildomus išteklius, skirtus bendrai gerovei ir Komisijos investavimo prioritetams (žaliajai pertvarkai ir skaitmenizacijai).

1.6. EESRK mano, kad mokesčių mokėtojo identifikacinio numerio duomenų teikimo sistema yra veiksmingiausias reikalavimų laikymosi užtikrinimo metodas, siekiant garantuoti naujų taisyklių veiksmingumą. Todėl EESRK tvirtai remia Komisijos pasiūlymą dėl mokesčių mokėtojo identifikacinio numerio, nes ši priemonė padeda išvengti galimų klaidų ir taip prisideda prie teisinio tikrumo ir sistemos nuspėjamumo.

1.7. EESRK mano, kad pareiga teikti ataskaitas neturėtų apsiriboti tik kriptoturto mainais ir pervedimais, bet taip pat, bent jau pradiniam etape, skaidrumo ir tikrumo sumetimais turėtų būti taikoma visam kriptoturtu išreikštam turtui, nors išlieka aišku, kad apmokestinimas turėtų būti taikomas tik faktiniam pelnui.

1.8. EESRK pabrėžia, kad reikia veiksmingų ir proporcingų sankcijų, paliekant valstybėms narėms galimybę pačioms spręsti dėl konkretaus sankcijų, kurias reikia skirti, dydžio. EESRK taip pat rekomenduoja, kad įgyvendinus direktyvą Komisija praneštų apie valstybių narių taikytų sankcijų struktūras ir prireikus pateiktų gaires dėl galimų pakeitimų.

1.9. EESRK tikisi, kad taikant sankcijas ir reikalavimų laikymosi užtikrinimo priemonės bus galima rasti tinkamą pusiausvyrą tarp, viena vertus, taisyklių veiksmingumo bei tinkamo atgrasymo ir, kita vertus, proporcingumo. Pavyzdžiui, proporcingumas galėtų būti užtikrintas tinkamai atsižvelgiant į sandorių, susijusių su konkrečios bendrovės vykdomais pažeidimais, skaičių.

1.10. EESRK pabrėžia, kad į pasiūlymą dėl direktyvos įtrauktos konkrečios duomenų apsaugos nuostatos ir apsaugos priemonės, atitinkančios Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) taisykles, turėtų būti apdairiai taikomos ir jų turėtų būti laikomasi taikant aukštus standartus, siekiant visapusiškai apsaugoti pagrindines asmenų, kurių duomenys bus renkami, jais bus keičiamasi ir jie bus saugomi, teises.

1.11. EESRK rekomenduoja Komisijai į pasiūlymo projektą įtraukti taisykles, kuriomis būtų stiprinamas mokesčių administravimo įstaigų, kurioms jau taikomas dabartinis tekstas, ir institucijų, atsakingų už kovą su pinigų plovimu ir neteisėtos veiklos bei terorizmo finansavimu, bendradarbiavimas. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pakartoja, kad valdžios institucijoms, šiuo atveju mokesčių administravimo įstaigoms, reikia pakankamai išteklių tiek kvalifikuotų darbuotojų, tiek aukštos kokybės skaitmeninių technologijų ir standartų požiūriu.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. Komisijos pasiūlymu dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama direktyva 2011/16/ES⁽¹⁾ dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje (toliau – DAB 8)⁽²⁾, siekiama atnaujinti dabartinę direktyvą (DAB), išplečiant ataskaitų teikimą ir informacijos keitimąsi tarp mokesčių administravimo įstaigų, kad būtų įtrauktos Europos Sąjungoje gyvenančių naudotojų pajamos ar įplaukos, gautos iš kriptoturto. Šiuo metu mokesčių administravimo įstaigos neturi reikiamos informacijos, kad galėtų stebėti pajamas, gautas naudojant kriptoturtą, kuriuo galima lengvai vykdyti prekybą tarpvalstybiniu mastu.

2.2. Šia teisėkūros iniciatyva, taikant konkrečias nuostatas dėl ataskaitų teikimo ir keitimosi informacija tiesioginių mokesčių tikslais, siekiama užtikrinti didesnę kriptoturto mokesčių skaidrumą. Pasiūlyme, siekiant išvengti spragų ir sustiprinti teisinę sistemą, taip pat patikslinamos galiojančios taikytinos nuostatos.

2.3. DAB 8 yra suderinta su Reglamente dėl kriptoturto rinkų⁽³⁾ pateiktomis apibrėžtimis. Šis reglamentas savaime nesuteikia pagrindo mokesčių administravimo įstaigoms rinkti informaciją, reikalingą iš kriptoturto gautoms pajamoms apmokestinti, ir ja keistis. Tačiau DAB 8 remiamasi patirtimi, įgyta įgyvendinant Reglamentą dėl kriptoturto rinkų, ir šiame reglamente jau numatytu reikalavimu gauti veiklos leidimą, taip siekiant išvengti papildomos administracinės naštos kriptoturto paslaugų teikėjams.

2.4. Pasiūlymas atitinka neseniai patvirtintą EBPO duomenų apie kriptoturtą teikimo sistemą (angl. CARF)⁽⁴⁾ ir jos bendro duomenų teikimo standarto pakeitimus. Tokius standartus taip pat patvirtino Didysis dvidešimtukas (G20). Vykstant Komisijos konsultacijoms dauguma valstybių narių pritarė tam, kad ES teisinės sistemos taikymo sritis būtų suderinta su EBPO atliktu darbu.

2.5. Visi duomenis teikiantys kriptoturto paslaugų teikėjai, nepriklausomai nuo jų dydžio ar vietos, turės teikti ataskaitas apie ES gyvenančių klientų sandorius, siekiant pagerinti valstybių narių gebėjimą nustatyti mokestinio sukčiavimo, mokesčių slėpimo bei vengimo atvejus ir užkirsti jiems kelią. Tai apima tiek vidaus, tiek tarpvalstybinius sandorius. Kai kuriais atvejais pareiga teikti ataskaitas taip pat bus taikoma nepakeičiamiems žetonams (NFT). Išsamios taisyklės, susijusios su duomenis teikiančių kriptoturto paslaugų teikėjų prievolėmis, pateiktos VI priede.

2.6. Sandoriai, apie kuriuos turi būti pranešama, apima valiutos keitimo sandorius ir praneštino kriptoturto pervedimus. Į pasiūlymo taikymo sritį įtraukti tiek vidaus, tiek tarpvalstybiniai sandoriai, kurie kartu priskiriami praneštino kriptoturto rūšiai.

2.7. Finansų įstaigos teiks ataskaitas apie elektroninius pinigus ir centrinio banko skaitmenines valiutas, o automatinių informacijos apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus dėl mokesčių didelės grynosios vertės turintiems asmenims mainų taikymo sritis bus išplėsta. Tokiais asmenimis yra laikomi tie, kurie turi ne mažiau kaip 1 000 000 EUR finansinio, galimo investuoti arba valdomo turto. Valstybės narės keisis informacija apie išankstinius tarpvalstybinius sprendimus dėl mokesčių, kurie buvo priimti, iš dalies pakeisti ar atnaujinti nuo 2020 m. sausio 1 d. iki 2025 m. gruodžio 31 d.

⁽¹⁾ 2011 m. vasario 15 d. Tarybos direktyva 2011/16/ES dėl administracinio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje ir panaikinanti Direktyvą 77/799/EEB (OL L 64, 2011 3 11, p. 1).

⁽²⁾ COM(2022) 707 final.

⁽³⁾ COM(2020) 593 final.

⁽⁴⁾ Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard (Duomenų apie kriptoturtą teikimo sistema ir bendro duomenų teikimo standarto pakeitimai), EBPO, 2022 10 8.

2.8. Pasiūlymu nebus ribojamos valstybių narių galimybės formuoti savo reikalavimų laikymosi užtikrinimo sistemą. Tačiau bus nustatytos ir taikomos bendros minimalios nuobaudos už rimčiausius reikalavimų nesilaikymo atvejus, pavyzdžiui, už visišką ataskaitų neteikimą nepaisant administracinių priminimų.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina ir remia Komisijos pasiūlymą dėl DAB 8, nes jis yra reikšmingas žingsnis siekiant patobulinti ir išsamiau papildyti DAB direktyvą, atsižvelgiant į Europos Audito Rūmų rekomendacijas, kuriose įspėjama: „Jeigu mokesčių mokėtojas laiko pinigus elektroninėmis kriptovaliutomis, platformos arba kitų elektroninių paslaugų teikėjas, teikiantis portfelio paslaugas tokiems klientams, nėra įpareigotas deklaruoti jokių tokių gautų sumų arba pelno mokesčių administravimo įstaigoms. Todėl tokiose elektroninėse priemonėse laikomi pinigai lieka didžia dalimi neapmokestinami⁽³⁾.“

3.2. EESRK mano, kad siūlomi DAB direktyvos patobulinimai, kaip ir kelios pastarųjų metų Komisijos iniciatyvos, yra veiksminga priemonė, skirta atgrasyti kriptoturto turėtojus nuo mokesčių taisyklių nesilaikymo, taip stiprinant kovą su mokesčių sukčiavimu, mokesčių slėpimu ir vengimu.

3.3. EESRK teigiamai vertina Komisijos surengtas plataus masto ir aiškias konsultacijas dėl aptariamo pasiūlymo, kuriose dalyvavo visi suinteresuotieji subjektai, taip pat tikslingesnė sektoriaus veiklos vykdytojų auditorija, su kuria Komisija konsultavosi atskirai. Valstybės narės taip pat galėjo išsakyti savo poziciją, skatindamos Komisiją glaudžiai bendradarbiauti atsižvelgiant į EBPO vykdomą darbą. Nepaisant šio pasiūlymo itin techninio pobūdžio, dėl konsultacijų teisėkūros procesas tapo skaidresnis ir prasmingesnis.

3.4. EESRK pažymi, kad pasaulinės pastangos reguliuoti kriptoturtą ir jo naudojimą yra labai svarbios siekiant sėkmingai spręsti vis didėjančias su tokiu turtu susijusias problemas ir padarinius visame pasaulyje. Atsižvelgiant į tai, EBPO ir G20 lygmeniu vykdomas darbas ir derybos siekiant pasaulinio susitarimo dėl kriptoturto skaidrumo, yra labai svarbūs, todėl EESRK ragina Komisiją imtis vadovaujančio vaidmens tarptautinėje arenoje.

3.5. EESRK mano, kad Komisijos iniciatyva visiškai atitinka teisingo ir veiksmingo apmokestinimo principą, laikomą Europos socialinės rinkos ekonomikos pagrindu, kuriuo siekiama užtikrinti, kad kiekvienas deramai prisidėtų ir būtų vienodai ir proporcingai traktuojamas, nepriklausomai nuo turimo turto rūšies ar priimamų mokėjimų formos.

3.6. EESRK palankiai vertina tai, kad didesnis ir veiksmingesnis kriptoturto apmokestinimas padės padidinti apmokestinimo aprėptį ir nacionalinius biudžetus ir atsiras galimybė panaudoti papildomus išteklius, skirtus bendrai gerovei ir Komisijos investavimo prioritetams (žaliajai pertvarkai ir skaitmenizacijai).

3.7. EESRK visiškai sutinka su Komisija, kad didesnis skaidrumas sumažins neatitikimus ir dabartinę nepagrįstą teisinės sistemos ir tvarkos diferenciaciją, dėl kurios kriptoturto naudotojai yra pranašesni už į kriptoturtą neinvestuojančius asmenis, o tai ne tik trukdo siekti teisingo apmokestinimo tikslo, bet ir neleidžia užtikrinti tinkamo bendrosios rinkos veikimo ir veiksmingų vienuodų sąlygų.

3.8. EESRK pritaria tam, kad teisiniu pagrindu pasiūlymui paremti kartu būtų naudojamas ir SESV 113 straipsnis (kadangi informacija, kuria keičiamasi, taip pat galėtų būti naudojama PVM tikslais), ir SESV 115 straipsnis. 115 straipsnyje įtvirtintas nacionalinių teisės aktų, darančių įtaką bendrosios rinkos veikimui, derinimas iš tiesų yra svarbus šiuo atveju, atsižvelgiant į tai, kad kriptoturtas gali būti naudojamas keliais tikslais. Todėl reikėtų vengti tiek bendrosios teisinės sistemos, tiek vykdymo užtikrinimo priemonių neatitikimų visoje bendrojoje rinkoje, nes jie gali pakenkti jos konsolidavimui.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares į dabartinį pasiūlymą įtraukti pareigą fiziniams asmenims teikti ataskaitas apie turimą kriptoturtą. Tai neabejotinai padidintų pasiūlymo veiksmingumą ir išplėstų jo taikymo sritį.

4.2. EESRK mano, kad mokesčių mokėtojo identifikacinio numerio duomenų teikimo sistema yra veiksmingiausias reikalavimų laikymosi užtikrinimo metodas siekiant garantuoti naujų taisyklių veiksmingumą. Dėl šios priežasties EESRK tvirtai remia Komisijos pasiūlymą dėl mokesčių mokėtojo identifikacinio numerio, nes ši priemonė reikšminga pasiūlymo veiksmingumui didinti, atsižvelgiant į tai, kad mokesčių mokėtojo identifikacinis numeris, kaip unikalus identifikavimo kodas, leidžia išvengti klaidų ir taip prisideda prie teisinio tikrumo ir sistemos nuspėjamumo.

⁽³⁾ Europos Audito Rūmai (2021 m.), Keitimasis informacija apie mokesčius ES: tvirtas pagrindas, įgyvendinimo spragos. Keitimasis informacija padidėjo, tačiau kai kuri informacija vis dar nepateikiama.

4.3. EESRK pažymi, kad dauguma valstybių narių jau yra priėmusios teisės aktus arba bent jau administracines gaires dėl pajamų, gautų investuojant į kriptoturtą, apmokestinimo, tačiau kompetentingoms institucijoms dažnai trūksta reikiamos informacijos, kad jos galėtų tai įgyvendinti praktiškai. Todėl teisinis tikrumas ir aiškumas gali būti užtikrintas tik šalinant nacionalinio neveiksmingumo trūkumus, įgyvendinant ES teisėkūros iniciatyvą, kuria siekiama skatinti veiksmingą ir efektyvų mokesčių administravimo įstaigų bendradarbiavimą.

4.4. EESRK mano, kad pareiga teikti ataskaitas neturėtų apsiriboti tik kriptoturto mainais ir pervedimais, bet taip pat, bent jau dabartiniame pradiniame etape, skaidrumo ir tikrumo sumetimais turėtų būti taikoma visam kriptoturtu išreikštam turtui, nors išlieka aišku, kad apmokestinimas turėtų būti taikomas tik faktiniam pelnui.

4.5. EESRK pabrėžia, kad reikia veiksmingų ir proporcingų sankcijų, paliekant valstybėms narėms galimybę pačioms spręsti dėl konkretaus sankcijų, kurias reikia skirti, dydžio. Minimalios ribos gali potencialiai padidinti naujų kriptoturto apmokestinimo taisyklių veiksmingumą. EESRK tikisi, kad taikant sankcijas ir reikalavimų laikymosi užtikrinimo priemones bus galima rasti tinkamą pusiausvyrą tarp, viena vertus, taisyklių veiksmingumo bei tinkamo atgrasymo ir, kita vertus, proporcingumo. Pavyzdžiui, proporcingumas galėtų būti užtikrintas tinkamai atsižvelgiant į sandorių, susijusių su konkrečios bendrovės vykdomais pažeidimais, skaičių.

4.6. Be to, įgyvendinus direktyvą, Komisija turėtų pranešti apie valstybių narių sankcijų struktūras ir pateikti gaires dėl būtinų sankcijų ir reikalavimų laikymosi užtikrinimo priemonių sistemos pakeitimų.

4.7. EESRK pabrėžia, kad į pasiūlymą dėl direktyvos įtrauktos konkrečios duomenų apsaugos nuostatos ir apsaugos priemonės, atitinkančios BDAR taisykles ir principus, turėtų būti apdairiai taikomos ir jų turėtų būti laikomasi taikant aukštus standartus, siekiant visapusiškai apsaugoti asmenų, kurių duomenys bus renkami, jais bus keičiamasi ir jie bus saugomi, pagrindines teises.

4.8. EESRK dar kartą ragina valstybes nares tinkamai investuoti į savo mokesčių administravimo įstaigas ir kitas susijusias administravimo institucijas, kad jos turėtų pajėgumų, būtinų geresnio bendradarbiavimo apmokestinimo srityje užduočiai vykdyti.

4.9. Galiausiai EESRK rekomenduoja Komisijai pasiūlymo projekte nustatyti reikalavimą bendradarbiauti mokesčių administravimo įstaigoms, kurios jau yra įtrauktos į šį tekstą, ir institucijoms, atsakingoms už kovą su pinigų plovimu ir neteisėtos veiklos bei terorizmo finansavimu, nes gali būti nustatyta, kad pastaraisiais metais keletą kartų kriptoturtas galėjo būti naudojamas neteisėtiems tikslams ir pinigų plovimui. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pakartoja, kad valdžios institucijoms, šiuo atveju mokesčių administravimo įstaigoms, reikia pakankamai išteklių kvalifikuotų darbuotojų ir aukštos kokybės skaitmeninių technologijų ir standartų požiūriu.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl direktyvos dėl baudžiamųjų sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą

(COM(2022) 249 – final)

dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimų priskyrimo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje nurodytų nusikaltimų sričių

(COM(2022) 247 – final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimus

(COM(2022) 684 final)

(2023/C 184/11)

Pranešėjas **José Antonio MORENO DÍAZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 7 26
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2023 3 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	141 / 1 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina sprendimą įtraukti sankcijas už pažeidimus į SESV 83 straipsnio 1 dalyje pateiktą nusikaltimų sąrašą ir pasiūlymą dėl direktyvos, kuria suderinamos nacionaliniuose teisės aktuose nustatytos apibrėžtys ir minimalios sankcijos.

1.2. Tačiau EESRK apgailestauja, kad pradėjus taikyti skubos procedūrą, pirmiau minėtas sprendimas nebuvo visapusiškai demokratiškai svarstomas Europos Parlamento Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitete. Be to, EESRK vis dar kelia susirūpinimą tai, kad prieš Komisijai pateikiant pasiūlymą dėl direktyvos nebuvo atliktas poveikio vertinimas. EESRK taip pat apgailestauja, kad Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už ribojamųjų priemonių pažeidimus Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas neminimas tarp suinteresuotųjų subjektų.

1.3. EESRK ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą rengiant direktyvą išplėsti humanitarinę išimtį, atleidžiant humanitarines organizacijas ir personalą nuo baudžiamosios atsakomybės, tokiu būdu šią nuostatą suderinti su dabartine tarptautine praktika, ir kartu numatyti tinkamus mechanizmus, kurie užkirstų kelią piktnaudžiavimui nusikalstamais ar politiniais tikslais.

1.4. EESRK pritaria tam, kad būtų įtrauktos reikiamos garantijos ir apsauga pranešėjams ir žurnalistams, kurie viešina bandymus išvengti sankcijų ir kuriems turėtų būti taikoma minėta išimtis.

1.5. EESRK ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą užtikrinti, kad privačiam sektoriui ir pilietinės visuomenės organizacijoms būtų teikiama tinkama informacija ir aktyvi parama, siekiant padėti jiems prisitaikyti prie naujų teisės aktų ir laikytis naujų reikalavimų.

1.6. EESRK ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą ne tik skatinti suderinti teisės aktus, bet ir užtikrinti, kad valstybės narės turėtų pakankamai administracinių pajėgumų, lėšų ir parengtų darbuotojų, kad galėtų nustatyti sankcijų pažeidimus, už juos patraukti atsakomybėn ir bausti, o šiuos veiksmus būtų galima paremti valstybių narių bendradarbiavimu, pavyzdžiui, keičiantis geriausia praktika nustatant pažeidimus ir už juos patraukiant atsakomybėn.

1.7. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl direktyvos primygtinai reikalaujama laikytis netaikymo atgaline data principo, ir pabrėžia, kad reikia užtikrinti kaltinamųjų teises į tinkamą procesą ir kitų žmogaus teisių apsaugą.

1.8. EESRK vis dar kelia susirūpinimą tai, kad dažniems nusikaltimams, ne mažiau rimtiems kaip smurtas dėl lyties ir neapykantos nusikaltimai, kaip „euronusikaltimams“, ir toliau netaikoma SESV 83 straipsnio 1 dalis, ir pabrėžia, kad geopolitiniai sumetimai neturėtų būti aukščiau mūsų piliečių apsaugos ir gerovės.

2. Bendroji informacija

2.1. Dėl užsienio politikos sankcijų (ES žargonu jos vadinamos ribojamosiomis priemonėmis) susitariama Europos Sąjungos Taryboje vykdant bendrą užsienio ir saugumo politiką (BUSP) ir jos įforminamos privalomais teisės aktais, kurie tiesiogiai įsigalioja visose ES valstybėse narėse.

2.2. Kitaip nei sankcijų teisės aktų, kurie priimami centralizuotai ir taikomi visoje ES, atveju, sankcijų įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas yra decentralizuoti: už stebėseną, ar įmonės ir piliečiai laikosi draudimų, leidimus taikyti nukrypti leidžiančias nuostatas, sankcijų už pažeidimus nustatymą ir pažeidimų tyrimą bei baudžiamąjį persekiojimą už juos yra atsakingos valstybių narių institucijos. Tai taikoma visoms sankcijoms, išskyrus draudimus atvykti, už kuriuos tiesiogiai atsakingos valstybinės institucijos.

2.3. Kadangi ES sankcijų įgyvendinimo sistema yra decentralizuota, atsiranda susiskaidymas⁽¹⁾ – nacionaliniuose teisės aktuose taikomos skirtingos apibrėžtys ir skirtinga ribojamųjų priemonių pažeidimo aprėptis ir už tai numatomos skirtingos sankcijos. Taip pat skiriasi administraciniai pajėgumai tirti pažeidimus. Be to, atskiros nacionalinės valdžios institucijos turi plačius diskrecinius įgaliojimus spręsti, ar taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą humanitariniais tikslais.

2.4. Tyrimai patvirtino, kad sankcijų įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas skirtingose ES valstybėse narėse labai skiriasi⁽²⁾. Neseniai Genocido, nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo Europos tinklo (Genocido tinklas) atliktame tyrime atkreiptas dėmesys į didelius už ribojamųjų priemonių pažeidimus taikomų sankcijų neatitikimus ES valstybėse narėse⁽³⁾.

2.5. Šiuo atžvilgiu Komisija turi tam tikrus priežiūros įgaliojimus: ji užtikrina, kad visos valstybės narės vykdytų savo pareigas pagal ES sankcijų reglamentą, pavyzdžiui, būtų nustačiusios tinkamas sankcijas. Kaip ir kitose ES valdymo srityse, Komisija turi teisę pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūrą prieš bet kurią valstybę narę, kuri nevykdo šių pareigų, tačiau iki šiol tokių veiksmų nebuvo imtasi. Komisija taip pat padeda įgyvendinti sankcijas paskelbdama gaires, pavyzdžiui, dėl leidimo taikyti nukrypti leidžiančias nuostatas.

2.6. Nepaisant aiškaus šios sistemos susiskaidymo potencialo, tik neseniai Komisija pradėjo imtis tam tikrų veiksmų⁽⁴⁾ pagerinti ES sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Nors Komisija savo veiklą šiuo klausimu atnaujino dar prieš 2022 m. vasario mėn. Rusijos invaziją į Ukrainą, dabartinė šios invazijos išprovokuota sankcijų banga suteikė naują postūmį sankcijų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo griežtinimui.

⁽¹⁾ Portela, C., „Implementation and Enforcement“, in N. Helwig et al., *Sharpening EU sanctions policy*, FIIA Report 63, Finnish Institute of International Affairs: Helsinki. Study commissioned by the Office of the Prime Minister of Finland, 2020, p. 107.

⁽²⁾ Druláková, R. and Přikryl, P., „The implementation of sanctions imposed by the European Union“, *Central European Journal of International and Security Studies*, vol. 10, no. 1, 2016, p. 134.

⁽³⁾ Genocide Network, *Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis*, 2021.

⁽⁴⁾ Europos Komisijos komunikatas „Europos ekonomikos ir finansų sistemos atvirumo, tvirtumo ir atsparumo didinimas“ (COM(2021) 32 final).

2.7. Tarybos sprendime 2022/2332 ⁽⁵⁾ ES sankcijų pažeidimai priskiriami Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje nurodytus kriterijus atitinkančiai nusikaltimų sričiai, populiariai vadinamai „euronusikaltimais“, tuo Komisijai suteikiama galimybė pasiūlyti teisės aktus, kuriais siekiama suderinti nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžtis valstybėse narėse ⁽⁶⁾.

2.8. Šis pasiūlymas grindžiamas tuo, kad pažeidimai gali prisidėti prie grėsmės taikai ir saugumui, taip pat teisei valstybei, demokratijai ir žmogaus teisėms palaikymo trečiojoje šalyje, ir dažnai jie yra tarpvalstybinio pobūdžio. Konkrečiai sakoma, kad sankcijų pažeidimas yra „ypač sunkių nusikaltimų sritis, nes gali sukelti grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui, pakenkti demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių įtvirtinimui ir rėmimui ir padaryti didelę ekonominę, socialinę ir (arba) visuomeninę žalą bei žalą aplinkai“ ⁽⁷⁾. Esant dabartinei padėčiai asmenys ir įmonės, ketinantys išvengti sankcijų, ieškos palankesnio teisinio reglamentavimo, kartu sutrukdydami užtikrinti vienodas sąlygas ES subjektams.

2.9. 2022 m. birželio 30 d. Europos Sąjungos Taryba pasiekė susitarimą dėl teksto ir paprašė Europos Parlamento pritarti Tarybos sprendimo, kuriuo Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimai įtraukiami į SESV 83 straipsnio 1 dalyje nustatytas nusikaltimų sritis, projektui ⁽⁸⁾. 2022 m. liepos 7 d. Europos Parlamentas skubos tvarka pareiškė sutikimą ⁽⁹⁾. Sprendimas priimtas 2022 m. lapkričio 28 d. ⁽¹⁰⁾.

2.10. 2022 m. gruodžio 2 d. Komisija pateikė direktyvos projektą, kuriame siūloma nustatyti minimalias taisykles, susijusias su nusikalstamų veikų apibrėžtimi ir sankcijomis už ribojamųjų priemonių pažeidimus ⁽¹¹⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Ribojamųjų priemonių pažeidimų priskyrimas prie nusikaltimų pagal SESV 83 straipsnio 1 dalį yra teigiamas poslinkis, padėsiantis suderinti šių pažeidimų tipus ir susijusias sankcijas visoje ES bei pagerinti sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą.

3.2. EESKR ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą siūlant ir priimant šiuo metu svarstomą direktyvą ir kitus materialinės antrinės teisės aktus dėl minimalių taisyklių, susijusių su nusikalstamų veikų apibrėžtimi ir sankcijomis už ribojamųjų priemonių pažeidimus, nustatymo, atsižvelgti į tolesniame skirsnyje išdėstytus susirūpinimą keliančius klausimus.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Europos Parlamentas pasiūlymui dėl Tarybos sprendimo pritarė skubos tvarka. Tai reiškia, kad Europos Parlamentas jam pritarė be išankstinio svarstymo Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų (LIBE) komitete. Dėl didelės geopolitinės būtinybės, kuria grindžiamas pasiūlymo priėmimas, neturėtų sumenkinti poreikio pateikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų atitinkamai demokratinei priežiūrai. Turėtų būti išsaugoti demokratinės atsakomybės standartai. EESRK pakartoja, jog svarbu užtikrinti, kad Europos Parlamentas tinkamai patikrintų pasiūlymą dėl nuomonėje svarstomos direktyvos, kuria nustatomos minimalios taisyklės, susijusios su nusikalstamų veikų apibrėžtimi ir sankcijomis už ribojamųjų priemonių pažeidimus.

4.2. Be to pasiūlyme dėl direktyvos minima, kad Komisija neatliks poveikio vertinimo, ir nurodomas, „neatidėliotinas poreikis fizinius ir juridinius asmenis, susijusius su Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimu, patraukti atsakomybėn“ ⁽¹²⁾. Nors EESRK pripažįsta, jog tikslinga paspartinti Direktyvos dėl baudžiamųjų sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių

⁽⁵⁾ 2022 m. lapkričio 28 d. Tarybos sprendimas (ES) 2022/2332 dėl Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimų laikymo viena iš nusikaltimų sričių Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalies tikslais (OL L 308, 2022 11 29, p. 18).

⁽⁶⁾ Europos Komisijos komunikatas dėl Direktyvos dėl baudžiamųjų sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimus, (COM(2022) 249 *final*).

⁽⁷⁾ Ši Komisijos komunikato COM(2022) 249 *final*, p. 4 formuluotė atkartoja Tarybos sprendimo (ES) 2022/2332 preambulės 10 pastraipą (OL L 308, 2022 11 29, p. 18).

⁽⁸⁾ Europos Sąjungos Taryba, 2022 m. birželio 30 d., pranešimas spaudai.

⁽⁹⁾ Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija. TA/2022/0295.

⁽¹⁰⁾ OL L 308, 2022 11 29, p. 18.

⁽¹¹⁾ Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimus (COM(2022) 684 *final*).

⁽¹²⁾ COM(2022) 684 *final*.

pažeidimus priėmimą, jis laikosi nuomonės, kad santykinė būtinybė skubiai suderinti apibrėžtis ir sankcijas nėra pagrindas nedaryti poveikio vertinimo, kuris turėtų būti atliekamas rengiant direktyvą. Tai buvo būtina ir todėl, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, susiję su sankcijų pažeidimu, jau gali būti patraukti atsakomybėn pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus, o tai reiškia, kad jei direktyva nebus skubiai priimta, jie neliks nenubausti už pažeidimus. Todėl EESRK pritaria tam, kad būtų atliekamas įprastas poveikio vertinimas, ir, kai tik direktyva bus priimta, siūlo ją kuo greičiau pradėti taikyti.

4.3. Nors EESRK palankiai vertina išsamias konsultacijas, kurias Komisija surengė su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, jis apgailestauja, kad Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už ribojamųjų priemonių pažeidimus Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas neminimas tarp suinteresuotųjų subjektų.

4.4. Dėmesys, skiriamas sankcijų pažeidimų nustatymui, patraukimui už juos baudžiamojon atsakomybėn ir nuobaudoms, turėtų būti derinamas su panašiomis pastangomis orientuoti ekonominės veiklos vykdytojus bei pilietinės visuomenės subjektus ir padėti jiems įgyvendinant sankcijas. Sankcijų įgyvendinimo trūkumus dažnai lemia nepakankamas privačiojo sektoriaus suinteresuotųjų subjektų informuotumas, nepaisant nacionalinių agentūrų pastangų juos informuoti⁽¹³⁾. Reikėtų nepamiršti, kad didžioji dalis ES ekonominės veiklos vykdytojų yra mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ), kurios dažnai nėra susipažinusios su pareigomis, nustatytomis sankcijų teisės aktuose, atsižvelgiant į tai, kad ekonominės priemonės praeityje kaip sankcijos buvo taikomos retai⁽¹⁴⁾. EESRK palankiai vertina dabartines Komisijos pastangas gerinti ekonominės veiklos vykdytojams teikiamą paramą ir skatina jas tęsti⁽¹⁵⁾.

4.5. Turėtų būti priimtos tinkamos nuostatos siekiant apsaugoti humanitarinius veiksmus jurisdikcijose, kuriose taikomos sankcijos. Atsakomybė už galimus sankcijų pažeidimus tebekelia susirūpinimą humanitarinės pagalbos teikėjams, teikiantiems pagalbą tose jurisdikcijose, kuriose taikomos griežtos sankcijos⁽¹⁶⁾. Šie subjektai nuolat atkreipia dėmesį į tai, jog sunku užtikrinti, kad vykdam jį veiklą nebūtų pažeisti sankcijas reglamentuojantys teisės aktai, taip pat į tai, kad kariaujančiųjų šalių akyse jų sąsajos su Vakarų įvestomis sankcijomis turi neigiamų pasekmių⁽¹⁷⁾. Tai, kad Jungtinių Tautų Saugumo Taryba neseniai, 2022 m. gruodžio mėn. priėmė Rezoliuciją Nr. 2664⁽¹⁸⁾, kurioje nustatyta bendra išimtis, leidžianti teikti lėšas ir paslaugas humanitarinėms organizacijoms⁽¹⁹⁾, ir kurią greitai įgyvendino JAV valdžios institucijos⁽²⁰⁾, reiškia, kad ES teisės aktuose vis dar taikomos siauros humanitarinės išlygos tampa išimtimi, į ką ir yra atkreipiamas dėmesys. Kad sankcijų sistema netaptų kliūtimi humanitariniams veiksams, turėtų būti sugriežtinta siūlomos direktyvos formuluotė. Šiuo metu išimties tvarka nekriminalizuojamas „humanitarinės pagalbos teikimas asmenims, kuriems jos reikia“⁽²¹⁾. EESRK pritaria tam, kad būtų priimta platesnė humanitarinė išimtis, pagal kurią visiems nešališkų humanitarinių organizacijų darbuotojams nebūtų numatyta baudžiamoji atsakomybė pagal ES sankcijų režimus. Tokia nuostata užtikrintų ES sankcijų teisinių sistemų atitiktį tarptautinei humanitarinei teisei (THT). Kartu turėtų būti numatytos nuostatos, kuriomis būtų užkirstas kelias galimam piktnaudžiavimui nusikalstamais ar politiniais tikslais. Humanitarinės pagalbos teikėjų apsauga turėtų būti taikoma ir tiriamosios žurnalistikos atstovams.

⁽¹³⁾ Druláková, R. and Zemanová, S., „Why the implementation of multilateral sanctions does (not) work: lessons learnt from the Czech Republic“, *European Security*, vol. 29, no. 4, 2020, p. 524.

⁽¹⁴⁾ Portela, C., „Sanctions in EU foreign policy“, in N. Helwig et al., *Sharpening EU sanctions policy*, FIIA Report 63, Finnish Institute of International Affairs: Helsinki. Study commissioned by the Office of the Prime Minister of Finland, 2020, p. 23.

⁽¹⁵⁾ 2022 m. rugsėjo 9 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/1506 dėl Europos Sąjungos veiksmų siekiant remti informacinių technologijų priemonių plėtojimą, kad būtų gerinama informacijos apie Sąjungos ribojamąsias priemones sklaida, (OL L 235, 2022 9 12, p. 30).

⁽¹⁶⁾ Portela, C., „What if the EU made sanctions compatible with humanitarian aid?“, in F. Gaub (ed.) *What if...? Fourteen Scenarios for 2021*, EUISS: Paris, 2020.

⁽¹⁷⁾ Debarre, A., „Safeguarding humanitarian action in sanctions regimes“, New York: International Peace Institute, 2019.

⁽¹⁸⁾ Jungtinių Tautų rezoliucija 2664, S/RES/2664(2022).

⁽¹⁹⁾ Rezoliucijos S/RES/2664(2022) 1 rezoliucinėje dalyje teigiama, kad Jungtinėms Tautoms (...) ar bet kuriai kitai nevyriausybinei organizacijai ar kitam subjektui, veikiantiems pagal šios Tarybos įsteigtų atskirų komitetų įgaliojimus, teikti lėšas, prekes ir paslaugas, kad būtų laiku suteikta humanitarinė pagalba, „yra leidžiama ir nepažeidžia šios Tarybos ar jos sankcijų komitetų nustatyto turto išaldymo nuostatų“.

⁽²⁰⁾ JAV izdo departamentas, pranešimas spaudai, Izdo departamentas įgyvendina istorines humanitarinių sankcijų išimtis, 2022 m. gruodžio 20 d.

⁽²¹⁾ COM(2022) 684 final.

4.6. EESRK ragina Komisiją stebėti direktyvos įgyvendinimą ne tik atkreipiant dėmesį į tai, ar priimami teisės aktai, bet ir į tai, ar pakanka administracinių, finansinių, technologinių ir žmogiškųjų išteklių ir reikiamo mokymo, kad nacionalinės administracinės, teisminės ir teisėsaugos institucijos galėtų įgyvendinti naujojo teisės akto turinį. Tikėtina, kad nesant tinkamos įrangos, personalo ir finansinių išteklių, vien tik derinant teisės aktus nepavyks nustatyti sankcijų pažeidimų, už juos patraukti atsakomybės ir bausti. Be to, EESRK ragina Komisiją nustatyti kriterijus, kuriuos ji taikys stebėsenai, kad suinteresuotieji subjektai turėtų tam tikras gaires.

4.7. Kai apkaltinamieji nuosprendžiai leidžia konfiskuoti turtą, didelė pajamų dalis turėtų būti skirta žalos nukentėjusiesiems atlyginimui ir, tuo atveju, kai sankcijos dėl karo Ukrainoje šiuo metu taikomos Rusijos subjektams – atstatymo veiksams Ukrainoje po karo. EESRK pritaria šiam reikalavimui, kaip ir EESRK nuomonėje ⁽²²⁾ dėl Komisijos pasiūlymo dėl direktyvos dėl turto susigrąžinimo ir konfiskavimo. EESRK taip pat ragina Komisiją bendradarbiauti su specializuotomis pilietinės visuomenės organizacijomis nustatant nukentėjusiųjų apibrėžtį ir kuriant mechanizmus, kuriuos taikant pajamos, gautos vengus sankcijų, būtų nukreipiamos nukentėjusiesiems arba į tiesiogiai jiems naudingas socialines investicijas. Siekdamas atskaitomybės, EESRK pasisako už didesnę skaidrumą perduodant duomenis apie konfiskuotą turtą ir vėlesnę jo paskirties vietą.

4.8. Pasiūlyme dėl direktyvos taip pat turėtų būti numatytos tinkamos nuostatos dėl informatorių ir tiriamosios žurnalistikos atstovų, kurie atskleidžia sankcijų vengimo praktiką, apsaugos. Reikia apsaugoti svarbų jų, kaip „išankstinio perspėjimo“ mechanizmų dalyvių, vaidmenį. Šiuo atžvilgiu EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui išplėsti apsaugą, teikiamą pagal Direktyvą (ES) 2019/1937 ⁽²³⁾, įtraukiant pranešimus apie ES ribojamųjų priemonių pažeidimus ir apie tokius pažeidimus pranešančius asmenis.

4.9. Kaip nurodyta dabartinėje direktyvos formuluotėje, reikėtų priimti nuostatas, kuriomis būtų laikomasi baudžiamųjų sankcijų netaikymo atgaline data principo, atitinkančio principą *nulla poena sine lege*. EESRK pabrėžia, kad reikia užtikrinti kaltinamųjų teisės į tinkamą procesą ir kitas žmogaus teisių apsaugos priemones.

4.10. Galiausiai EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad nors sankcijų pažeidimų pripažinimas „euronusikaltimu“ buvo greitas procesas, 83 straipsnio 1 dalis dar netaikoma tokiems sunkiems ir dažniems nusikaltimams kaip neapykantos nusikaltimai ir smurtas dėl lyties. Geopolitiniais imperatyvais neturėtų būti teikiama pirmenybė kitų, mūsų piliečiams tiesiogiai svarbių nusikaltimų sąskaita.

4.11. Apibendrinant, nereikėtų pamiršti, kad sankcijų suderinimo tikslas – padidinti pagal BUSP priimtų sankcijų patikimumą. Žvelgiant iš tokios perspektyvos valstybės narės turėtų stengtis laikytis vizų draudimų taip pat stropiai, kaip tikimasi iš ES piliečių ir veiklos vykdytojų ⁽²⁴⁾.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽²²⁾ OL C 100, 2023 3 16, p. 105.

⁽²³⁾ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus apsaugos (OL L 305, 2019 11 26, p. 17).

⁽²⁴⁾ Mangas Martin, A., *Sobre la vinculatoriedad de la PESC y el espacio aéreo como territorio de un estado (Comentario al auto del TS español de 26 de noviembre de 2020, sala de lo penal (Dél privádomo BUSP pobūdžio ir oro erdvės kaip valstybės teritorijos (2020 m. lapkričio 26 d. Ispanijos Aukščiausiojo teismo sprendimo komentaras, baudžiamųjų bylų padalinys). Revista General de Derecho Europeo*, 53, 2021.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis“

(COM(2022) 490 final – 2022/0299 (NLE))

(2023/C 184/12)

Pranešėjai: **Jason DEGUARA** ir **Paul SOETE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 11 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2023 3 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	143 / 00 / 08

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina rekomendacijos turinį, ypač tai, kad nustatyti realistiški ir pakankami minimalių pajamų pakankamumo lygio ir prieinamumo kriterijai, jų teisinė garantija ir ataskaitų teikimo sistema, taip pat tai, kad Europos Komisija toliau pripažįsta aktyvios socialinės politikos ir papildomų kovos su skurdu visoje ES veiksmų poreikį.

1.2. Reikalingas teisėmis pagrįstas požiūris į pakankamas minimalias pajamas visiems, kurio laikantis niekas nebūtų paliktas nuošalyje, nebūtų pernelyg griežtų kriterijų ir kuri būtų galima tiksliai įvertinti, siekiant užtikrinti jo veiksmingumą.

1.3. Spręsti skurdo ir pajamų nelygybės problemą svarbu ne tik dėl socialinio sąžiningumo priežasčių, bet ir siekiant remti ekonomikos augimą. Šiomis aplinkybėmis taip pat reiktų atkreipti dėmesį į bendrą stabilizuojantį minimalių pajamų sistemų poveikį ekonomikai.

1.4. Pagrindiniai visų ES veiksmų socialinės apsaugos srityje principai turėtų būti valstybių narių teisė apibrėžti savo socialinių sistemų principus, papildomoji ES ir valstybių narių kompetencija ir visapusiškas ES sutarties priemonių taikymas.

1.5. Kokybiško ir tvaraus užimtumo užtikrinimas yra geriausias būdas įveikti skurdą ir socialinę atskirtį. Kartu, užtikrinant, kad įtraukioje ir kokybiškoje darbo rinkoje dalyvautų daugiau žmonių, padedama finansuoti socialinės apsaugos sistemas ir didinamas jų finansinis tvarumas.

1.6. Dabar daugelyje valstybių narių minimalių pajamų išmokų nustatymas ir dydis nėra grindžiami patikima metodika ar susieti su statistiškai pagrįstais rodikliais, atspindinčiais tinkamą ir orų gyvenimą. Pirmas žingsnis – nustatyti tokią metodiką ir atsižvelgti į skirtingus pajamų šaltinius bei konkrečių namų ūkių padėtį.

1.7. EESRK primygtinai tvirtina, kad minimalios pajamos turi būti nustatomos atsižvelgiant į infliaciją, ypač didėjant pragyvenimo išlaidoms, susijusioms su maistu ir energija, ir tai turėtų būti daroma reguliariai, padedant pilietinės visuomenės organizacijoms, socialiniams partneriams ir gerovės organizacijoms.

1.8. Kad būtų pasiekti šios rekomendacijos tikslai, būtina nuolat stebėti, kaip įgyvendinama pajamų rėmimo politika ir kita socialinės apsaugos politika, kuria užtikrinama aktyvi įtrauktis. Valstybių narių pažangos ataskaitos turėtų būti rengiamos dalyvaujant atitinkamoms pilietinės visuomenės ir gerovės organizacijoms bei socialiniams partneriams arba jų ataskaitos turėtų būti reguliariai nagrinėjamos pasitelkiant Komisijos stebėsenos mechanizmą, kaip nurodyta Tarybos rekomendacijoje.

2. Įžanga

2.1. Nepaisant tam tikros per pastarąjį dešimtmetį ES padarytos pažangos mažinant skurdą ir socialinę atskirtį, 2021 m. daugiau kaip 95,4 mln. žmonių vis dar grėsė skurdas.

2.2. Didėja skurdo rizika žmonėms, gyvenantiems namų ūkiuose, kuriuose (beveik) nė vienas narys neturi darbo, didėja skurdo mastas bei ilgalaikiškumas daugelyje valstybių narių, o moterims rizika yra didesnė nei vyrams. ES yra nustačiusi tikslą iki 2030 m. skurdo riziką patiriančių žmonių skaičių sumažinti bent 15 milijonų.

2.3. Ilgalaikėje perspektyvoje demografiniai pokyčiai turės didelių ekonominių pasekmių, nes mažės darbo jėgos, o sparčiai senėjanti visuomenė darys papildomą spaudimą valstybės finansams ir minimalių pajamų sistemų finansavimui.

2.4. Dabartinės Tarybos politinio susitarimo aplinkybės yra dar sudėtingesnės dėl karo Ukrainoje, energijos kainų augimo ir infliacijos didėjimo. TVF skaičiavimais, infliacija visame pasaulyje šiais metais padidės 8,8 proc., 2023 m. – 6,5 proc.

2.5. Vienišos motinos arba vieniši tėvai sudaro mažiau nei 15 proc. visų ES šeimų, tačiau jiems gresia daug didesnė skurdo ir nedarbo rizika. Net ir dirbdami visą darbo dieną vieniši tėvai nebus apsaugoti nuo skurdo rizikos. Dvigubas pajamas gaunantys visą darbo dieną dirbantys namų ūkiai, kuriems paprastai negresia skurdas, vis dėlto gali jį patirti, jei jie turi daugiau nei du vaikus⁽¹⁾.

2.6. Minimalių pajamų išmokos – tai materialine padėtimi grindžiamos išmokos, kraštutiniu atveju skiriamos atsižvelgiant į poreikius, susietos su pakankamomis paskatomis galintiems dirbti asmenims (vėl) patekti į darbo rinką. Paprastai nacionalinėje politikoje reikalaujama vertinti disponuojamąsias pajamas, kartu tikrinant asmeninę materialinę padėtį. Minimalių pajamų sistemos yra išsiskiriančios nacionaliniame kontekste ir tradicijose bei susijusios su platesnėmis kiekvienos valstybės narės socialinės apsaugos sistemomis.

2.7. Apskritai minimalių pajamų lygis ir sudėtis gerovės valstybėse, taip pat ir ES, labai skiriasi. Kaip matyti iš Komisijos tyrimų, minimalių pajamų gavėjų padėtis darbo rinkoje valstybėse narėse labai skiriasi.

2.8. Dabar nė viena valstybė neužtikrina pakankamos pajamų paramos bedarbių šeimoms, kad šios išvengtų skurdo rizikos, o 20 proc. bedarbių neturi teisės gauti jokios paramos. Be to, kyla problema, kad galimybė gauti minimalių pajamų paramą nepasinaudoja 30–50 proc. asmenų.

2.9. Pajamų sudedamosios dalys, į kurias reikia atsižvelgti analizuojant minimalų pajamų lygį, yra darbo užmokestis, socialinės paramos išmokos, išmokos vaikui (dažniausios papildomos pajamos), būsto, energijos ir sveikatos pašalpos, kitos išmokos, pavyzdžiui, išmokos natūra, ir jos visos vertinamos atskaičius mokesčius ir socialines įmokas.

2.10. Europos lygmeniu su minimalioms pajamoms susiję šie veiksmai ir priemonės:

— Tarybos rekomendacija 92/441/EB ir Rekomendacija 2008/867/EB dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties,

— Europos socialinių teisių ramstis, 14 straipsnis⁽²⁾ ir kiti principai, pavyzdžiui, „aktyvus užimtumo rėmimas“, „socialinė apsauga“, „galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis“, „švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą“ ir „lygios galimybės“,

⁽¹⁾ Šaltinis: *Minimum income support for families with children in Europe and the US. Where do we stand?* parengė Ive Marx, Elize Aerts, Zachary Parolin, 2022 m. gegužės mėn. SocArXiv; Children at risk of poverty or social exclusion.

⁽²⁾ Kiekvienas neturintis pakankamai lėšų asmuo turi teisę gauti tinkamo dydžio minimalias pajamas, kurios visais gyvenimo etapais užtikrintų orų gyvenimą, ir turėti realią galimybę gauti tam reikalingų prekių ir paslaugų. Kalbant apie galinčius dirbti asmenis, minimalių pajamų mokėjimas turėtų būti derinamas su paskatomis (vėl) integruotis į darbo rinką.

- Europos semestras – užtikrina politikos koordinavimo veiklos atitinkamos stebėsenos sistemą, grindžiamą Tarybos socialinės apsaugos komiteto lyginamosios analizės sistema,
- 2020 m. Tarybos išvados dėl minimalių pajamų apsaugos stiprinimo siekiant kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi COVID-19 pandemijos metu ir vėliau – jomis valstybės narės raginamos apžvelgti savo nacionalines minimalių pajamų sistemas ⁽³⁾.
- 2022 m. užimtumo politikos gairės.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Skurdas yra daugialypis ir pasireiškia visose gyvenimo srityse. Skurdas atspindi sistemų negebėjimą sąžiningai ir teisingai perskirstyti išteklius ir galimybes. Taigi minimalių pajamų sistema yra būtina, nors ir nepakankama, sąlyga, kad būtų galima gyventi oriai ir tikrai įveikti skurdą. Skurdas kertasi su kitomis socialinės neteisybės formomis. Lyčių ir rasinė nelygybė didina skurdo riziką, o skurdas didina atskirties ir diskriminacijos riziką, ir tai visų pirma pasireiškia sveikatos, švietimo ir mokyimo srityse, taip pat finansinės priklausomybės ir smurto tikimybės požiūriu.

3.2. EESRK palankiai vertina rekomendacijos turinį, ypač tai, kad nustatyti tikroviški ir pakankami minimalių pajamų dydžio ir jų prieinamumo kriterijai, jų teisinė garantija ir ataskaitų teikimo sistema, taip pat tai, kad Europos Komisija toliau pripažįsta aktyvios socialinės politikos ir papildomų kovos su skurdu visoje ES veiksmų poreikį. Rekomendacija yra žingsnis siekiant įgyvendinti Europos socialinių teisių ramsčio 14 principą, t. y. tai, kad „kiekvienas neturintis pakankamai lėšų turi teisę gauti tinkamo dydžio minimalias pajamas, kurios visais gyvenimo etapais užtikrintų orų gyvenimą“.

3.3. Dėl Rusijos vykdomos neteisėtos ir žiaurios agresijos prieš Ukrainą dabartinės Tarybos politinio susitarimo aplinkybės yra dar sudėtingesnės, nes poveikį namų ūkiams, ypač mažas pajamas gaunančioms šeimoms, daro labai išaugusios energijos kainos ir aukštas infliacijos lygis. Atsižvelgiant į tokias didžiulias tendencijas, kaip globalizacija, skaitmeninė bei žalioji pertvarka ir demografiniai pokyčiai, Europos darbo rinkose vyksta didelės permainos. Minimalių pajamų sistemos atlieka pagrindinį vaidmenį teikiant paramą ir paskatas, kad asmenys būtų (vėl) integruoti į darbo rinką.

3.4. Reikalingas teisėmis pagrįstas požiūris į pakankamas minimalias pajamas visiems, kurio laikantis niekas nebūtų paliktas nuošalyje, nebūtų pernelyg griežtų kriterijų, kuris būtų paremtas skaidriais ir nediskriminaciniais reikalavimais ir kurį būtų galima tiksliai įvertinti, siekiant užtikrinti jo veiksmingumą. Įtrauki visuomenę turėtų rūpintis visais visuomenės sluoksniais, o valstybės narės turėtų nustatyti patikimus stebėsenos mechanizmus, kad būtų galima nedelsiant užtikrinti minimalias pajamas ir naudojimąsi jomis.

3.5. Veiksmingos minimalių pajamų sistemos gali padėti užtikrinti, kad būtų gerbiamos žmogaus teisės, kad žmonės gyventų oriai, padėti jiems išlikti aktyviems ir įtrauktiems į visuomenę, taip pat padėti žmonėms gauti tvarų ir kokybišką darbą. EESRK taip pat pabrėžia minimalių pajamų sistemų svarbą Europoje savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie turėtų turėti visas teises į tokią pat paramą ir išmokas kaip ir kitos grupės.

3.6. Spręsti skurdo ir pajamų nelygybės problemą svarbu ne tik dėl teisingumo, bet ir siekiant remti ekonomikos augimą. Kaip teigiama 2021 m. EBPO ataskaitoje ⁽⁴⁾, gerai parengta mokesčių politika gali padėti remti integracinį ir tvarų augimą ir spręsti pajamų bei turto paskirstymo problemą. Šiomis aplinkybėmis integracinio augimo tikslas turėtų būti teisingas augimo naudos pasidalijimas, taip pat darbo rinkų įtraukimo skatinimas. Taip pat šiomis aplinkybėmis reikėtų atkreipti dėmesį į bendrą stabilizuojantį minimalių pajamų sistemų poveikį ekonomikai.

3.7. Minimalių pajamų sistemos turėtų būti įtrauktos į nacionalines kovos su skurdu strategijas, į kurias veiksmingai integruotos priemonės, kuriomis būtų galima užtikrinti teisingą darbo užmokestį ir deramą darbą, galimybę gauti įperkamas ir kokybiškas pagrindines paslaugas, galimybę gauti pagrindinę socialinę apsaugą ir pakankamą paramą pajamoms, į asmenį orientuotas socialines paslaugas ir aktyvią įtraukties politiką.

3.8. EESRK pabrėžia Europos analize paremtos Europos masto metodikos tikslą padėti valstybėms narėms apibrėžti minimalių pajamų pakankamumą, taikant tinkamą metodą, tokį kaip sutartinis ES skurdo rizikos (AROP) rodiklis, lygus 60 proc. ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų, arba (ir) remiantis orientaciniu biudžetu (įskaitant maistą, būstą, vandenį, elektrą, šildymą, telekomunikacijas, sveikatą, transportą, laisvalaikį ir kultūrą).

⁽³⁾ EESRK nagrinėjo minimalių pajamų klausimą savo nuomonėse: „Europos pagrindų direktyva dėl minimalių pajamų“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 190, 2019 6 5, p. 1); „Deramas minimalusis darbo užmokestis visoje Europoje“ (tiriamoji nuomonė Europos Parlamento ir Tarybos prašymu) (europa.eu), 1.6, 3.3.7 punktai (OL C 429, 2020 12 11, p. 159), „Minimalios pajamos Europoje ir skurdo rodikliai“ (nuomonė savo iniciatyva) (europa.eu) (OL C 170, 2014 6 5, p. 23).

⁽⁴⁾ EBPO (2021 m.). Mokesčių ir fiskalinė politika po COVID-19 krizės.

3.9. Kaip teigiama Tarybos politinio susitarimo konstatuojamosiose dalyse, kokybiško ir tvaraus užimtumo užtikrinimas yra geriausias būdas įveikti skurdą ir socialinę atskirtį. Kuo daugiau žmonių yra darbo rinkoje, tuo tvaresnis finansavimas bus teikiamas socialinės apsaugos sistemoms, nes jos daugiausia finansuojamos iš užimtumo mokesčių.

3.10. Nors valstybės narės, atsižvelgdamos į Tarybos rekomendacijoje 92/441/EEB pateiktas gaires, savo socialinės apsaugos tinklus kūrė ir reformavo ne vienerius metus, dėl ekonomikos, darbo rinkų ir visos Europos visuomenės pokyčių iškilo naujų iššūkių ir atsirado neatidėliotinas poreikis atnaujinti Europos kovos su pajamų nelygybe ir skurdu sistemą.

3.11. Pagrindiniai visų ES veiksmų socialinės apsaugos srityje principai turėtų būti valstybių narių teisė apibrėžti savo socialinių sistemų principus, papildomoji ES ir valstybių narių kompetencija ir visapusiškas ES sutarties priemonių taikymas. Taip pat svarbu analizuoti esamas minimalių pajamų sistemas, atsižvelgiant į valstybių narių visapusiškos socialinės apsaugos tvarką. Tačiau yra galimybių imtis ES lygmens veiksmų, siekiant paremti valstybių narių pastangas.

3.12. Pajamų nelygybei mažinti reikalingos ryžtingos reformos, koordinuota politika ir labai tikslingi valstybių narių veiksmai įvairiausiose politikos srityse, pavyzdžiui, mokesčių ir išmokų sistemų, darbo užmokesčio nustatymo mechanizmų, darbo rinkos paskatų, švietimo ir mokymo, lygių galimybių ir kokybiškų paslaugų, kurios būtų visiems prieinamos ir įperkamos. Be to, pagrindinė išankstinė visų perskirstymo sistemų sąlyga yra tvarus augimas, grindžiamas gerai veikiančiomis rinkomis ir konkurencingomis įmonėmis.

3.13. EESRK sutinka su Komisijos tarnybų išvada, kad konsultacijų darbo klausimais, individualių veiksmų planų ir aktyvumo skatinimo priemonių integravimas teikiant minimalių pajamų paramą daro teigiamą poveikį tikimybei sėkmingai įsidarbinti.

3.14. EESRK pabrėžia Komisijos tarnybų išvadą, kad didelei daliai minimalių pajamų gavėjų netaikomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, nors jie galbūt gali dirbti. Nors apskritai turėtų būti užtikrinta tinkama paskatų pusiausvyra ir stipresnis susiejimas su sąlygomis, kurias taikant būtų galima gauti pajamų paramą ir aktyvumo didinimo priemones, reikėtų atkreipti dėmesį į specialias grupes, tokias kaip į darbo rinką nepatenkantys jaunuoliai arba tie, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis.

3.15. Europos kovos su skurdu tinklas (EAPN) nustatė, kad trys pagrindiniai minimalių pajamų sistemų politikos formavimo kriterijai yra pakankamumas, prieinamumas ir įgalinamasis pobūdis:

- pakankamumas reiškia, kad pakanka oriam gyvenimui;
- prieinamumu pirmiausia siekiama užtikrinti, kad visi žmonės, kuriems reikia minimalių pajamų sistemų, galėtų jomis naudotis ir būtų visapusiška aprėptis;
- įgalinamasis pobūdis yra susijęs su parametru, atitinkančių integruotą, į asmenį orientuotą „aktyvios įtraukties paradigmą“, naudojimu.

3.16. Kaip teisingai pažymėta Tarybos politiniame susitarime, dėl neproporcingos administracinės naštos, nepakankamo informuotumo ar baimės, susijusios su stigmatizavimu ar diskriminacija, asmenys, turintys teisę gauti minimalių pajamų paramą, gali jos neprašyti.

3.17. Socialinės ekonomikos įmonės, kaip ir apskritai mažosios ir vidutinės įmonės, yra svarbios, ypač kaip darbo rinkos naujokų darbo vietos. EESRK palankiai vertina Komisijos socialinės ekonomikos veiksmų planą ir ragina Komisiją geriausius projektus vertinti atitinkamu lygmeniu.

3.18. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas konkrečioms grupėms, pavyzdžiui, nepilnomis šeimoms, migrantų šeimoms, jaunimui, neigaliesiems ir romams.

3.19. Daugelis pensininkų šiandien priklauso nuo minimalių pajamų, nes jų pensija yra per maža. Jei šie pagyvenę žmonės negali dirbti, jiems neįmanoma grįžti į darbo rinką ir gauti didesnes pajamas. Jiems reikalingos pensijų sistemos, kurios užtikrintų jiems pakankamą pensiją, kad nereikėtų kliautis minimalių pajamų parama. Kadangi iš demografinių tendencijų valstybėse narėse matyti, kad ateityje turėsime daugiau pensininkų, svarbu, kad valstybės narės turėtų pensijų sistemas, kuriomis būtų užtikrintos pakankamos pensijos.

3.20. EESRK siūlo, kad valstybės narės turėtų bent kartą per metus vertinti minimalių pajamų dydį ir bent kartą per metus, atsižvelgiant į infliaciją, jos turėtų būti indeksuotos pagal infliacijos lygį.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Dėl minimalių pajamų pakankamumo

4.1.1. Šiuo metu daugelyje valstybių narių minimalių pajamų išmokų nustatymas ir dydis nėra grindžiami patikima metodika ar susieti su statistiškai pagrįstais rodikliais. Pirmas žingsnis – nustatyti tokią metodiką ir atsižvelgti į skirtingus pajamų šaltinius bei konkrečių namų ūkių padėtį.

4.1.2. Kalbant apie minimalių pajamų dydį, EESRK pažymi, kad rekomendacijoje siūloma taikyti įvairius šio minimumo nustatymo metodus: remtis nacionaline skurdo rizikos riba, apskaičiuoti būtinų prekių ir paslaugų piniginę vertę pagal nacionalines apibrėžtis arba remtis kitais nustatytais nacionaliniais įstatymais ar praktika. Tai taip pat reiškia, kad gali būti svarstomos sistemos su orientaciniais biudžetais. Tos sistemos grindžiamos nacionaliniu mastu nustatytu prekių ir paslaugų krepšeliu, atspindinčiu pragyvenimo išlaidas konkrečioje valstybėje narėje ar net regione, ir gali padėti atlikti pakankamumo vertinimą.

4.1.3. EESRK primygtinai tvirtina, kad minimalios pajamos turi būti nustatomos atsižvelgiant į infliaciją, ypač augant pragyvenimo išlaidoms, susijusioms su maistu ir energija, ir tai turėtų būti daroma reguliariai. Šiuo požiūriu aiškiai rekomenduojama valstybių narių lygmeniu atlikti metinę peržiūrą.

4.1.4. Prekių ir paslaugų krepšelių orientaciniai biudžetai turi būti rengiami valstybių narių lygmeniu, o koordinavimas turi būti vykdomas Europos lygmeniu. Tai padėtų valstybėms narėms užtikrinti minimalių pajamų sistemų pakankamumą. Prekių ir paslaugų krepšelis turi apimti, be kitų poreikių, būstą, vandenį, energiją, telekomunikacijas, maistą, sveikatą, transportą, kultūrą ir laisvalaikį. Mechanizmai, teikiantys galimybę tiksliai ir greitai indeksuoti pagal realiąsias kainas, yra labai svarbūs siekiant užtikrinti pakankamumą, ypač krizių, turinčių įtakos pragyvenimo išlaidoms, metu.

4.1.5. Minimalių pajamų išmokos neturėtų būti naudojamos kaip priemonė mažiems atlyginimams subsidijuoti. Jei yra numatomi papildomi sprendimai, skirti skurdą patiriantiems dirbantiems asmenims, tai turėtų būti laikinos ir papildomos priemonės. Pripažįstant daugybę darbo formų, turėtų būti skatinama ir remiama aktyvi darbo rinkos politika ir pakankamo darbo užmokesčio politika kartu su palankiomis socialinės apsaugos ir mokesčių sistemomis, kad būtų užtikrintas kokybiškas užimtumas ir deramas gyvenimo lygis. Asmenims, kurie nuolat arba visiškai negali įsidarbinti deramomis sąlygomis, kad galėtų gyventi oriai, turėtų būti užtikrintos tvirtos apsaugos sistemos tol, kol jiems jų reikia.

4.1.6. EESRK palankiai vertina sprendimą, kad pašalpos, pavyzdžiui, invalidumo pašalpa, nebus vertinamos tikrinant materialinę padėtį, kai sprendžiama, ar asmuo turi teisę gauti minimalią pajamų išmoką, nes šios pašalpos skiriamos papildomoms išlaidoms, atsirandančioms dėl specifinių poreikių, padengti. Tai rodo, kad labai jautriai reaguojame į tuos, kuriems mūsų visuomenėje iš tiesų reikia pagalbos.

4.1.7. Ypatingą dėmesį reikia skirti pažeidžiamoms šeimoms ir vienišoms motinoms arba vienišioms tėvams, visų pirma moterims, nes jiems labai svarbus papildomas išmokų vaikams ir prieinamų vaikų priežiūros ir kitų priežiūros paslaugų vaidmuo.

4.1.8. Deramas minimalusis darbo užmokestis, nustatomas pagal įstatymą arba kolektyvinėse derybose, yra naudinga priemonė sprendžiant skurdo problemą. Direktyvos dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio įgyvendinimas turės teigiamą poveikį didelės darbo jėgos dalies – neabejotinai, vienišų visą darbo dieną dirbančių darbuotojų ir dvigubas pajamas gaunančių namų ūkių – skurdo rizikai mažinti. Socialiniai partneriai turėtų būti skatinami tai įgyvendinti kolektyvinėmis sutartimis. Įgyvendinus direktyvą, minimalusis darbo užmokestis atitinkamais atvejais taip pat galėtų būti naudojamas kaip minimalių pajamų atskaitos taškas, jei minimalios pajamos yra skurdo lygio.

4.1.9. EESRK mano, kad minimalių pajamų sistemos turėtų apimti tiek pinigus, tiek paslaugas natūra tiems, kurie negali dirbti arba kuriems dirbti beveik neįmanoma.

4.1.10. Dirbantiems asmenims mokamos išmokos taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį neaktyvius asmenis pritraukiant į darbo rinką ⁽⁹⁾.

4.1.11. Europos Vadovų Tarybos tikslas žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių sumažinti 15 milijonų yra nustatytas laikotarpiui iki 2030 m. ir gali atrodyti riboto užmojo. Tačiau šį tikslą reikia laikyti minimaliu, atsižvelgiant į tai, kad kai kuriose valstybėse pakankamumo lygis dabar nesiekia net 20 proc., ir reikės gana daug laiko, kad būtų pasiekti tikslai. Komisija pareiškė, kad rekomendacijoje nustatytas laikotarpis, per kurį bus laipsniškai įgyvendinamos su pajamų paramos pakankamumu susijusios nuostatos. Kalbant apie kitas problemas, pavyzdžiui, susijusias su aprėptimi ir naudojimu parama, trukmė turėtų būti trumpesnė.

4.2. Dėl aprėpties, teisės gauti paramą ir naudojimosi parama

4.2.1. Dabar vidutiniškai 20 proc. bedarbių neturi teisės naudotis minimalių pajamų sistemomis. Taip yra dėl teisės gauti paramą sąlygų, susijusių su minimaliu amžiumi, gyvenimo šalyje laikotarpiu, dėl to, kad benamiai neturi adreso, dėl šeimos sudėties klausimų ir pan. Šias aprėpties spragas turėtų šalinti valstybės narės. Taip pat kyla klausimas dėl aprėpties tęstinumo įvairiais gyvenimo ir veiklos etapais. Bet kuriuo atveju valstybėse narėse turėtų būti nustatyti skaidrūs ir nediskriminaciniai teisės gauti paramą kriterijai.

4.2.2. Atsakomybė už tai, kad nepasinaudojama galimybe gauti paramą, daugiausia tenka administracijai, tai neteisinga ir ši problema turėtų būti sprendžiama. Aiškiai matyti, kad valstybėse narėse 30–50 proc. asmenų nepasinaudoja galimybe gauti minimalių pajamų paramą. Atrodo, kad tai labai didelis ir gana platus įvertis. Valstybės narės turėtų būti skatinamos rinkti informaciją apie nesinaudojamą paramą ir priežastis, kodėl šis skaičius toks didelis. EESRK visiškai pritaria Tarybos politiniame susitarime nustatytam tikslui skatinti visapusišką naudojimąsi minimalių pajamų parama, taikant tam tikrą priemonių rinkinį, pavyzdžiui, mažinant administracinę naštą, užtikrinant naudotojams patogią informaciją, imantis veiksmų siekiant kovoti su stigmatizavimu ir aktyviai mezgant ryšius su pakankamai ištekliais neturinčiais asmenimis.

4.2.3. Galimybė gauti minimalias pajamas turėtų būti aiškiai užtikrinta jaunuoliams nuo 18 metų ir migrantams. Kadangi minimalios pajamos yra neįmokinė išmoka, reikėtų stengtis vengti dviprasmiškų formuluočių, susijusių su tuo, kas turėtų būti suprantama kaip „tinkama“ buvimo šalyje trukmė.

4.2.4. Norint nustatyti dabartinę minimalių pajamų sistemų aprėptį, reikalingi ES lygmeniu suskirstyti kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti naudojimosi parama rodikliams ir sistemų veiksmingumui, ypač marginalizuotų grupių, įskaitant romus, pabėgėlius ir benamius, atžvilgiu.

4.3. Dėl galimybės patekti į darbo rinką

4.3.1. Minimalių pajamų sistemos turėtų būti planuojamos nustatant stiprias aktyvumo skatinimo priemones, skirtas dirbti galintiems asmenims, atsižvelgiant į laikinosios rūpybos prioritetų politiką. Bet kuriuo atveju, kad būtų išvengta paskatų spąsų, socialinės išmokos neturėtų būti neproporcingai mažinamos dėl pajamų iš darbo.

4.3.2. Turėtų būti visapusiškai išplėtotas dalyvavimas viešųjų darbų programose ir galimybės socialinės ekonomikos sektoriuje, ypač pažeidžiamesnių grupių asmenims.

4.3.3. Ypač svarbu teikti tikslinę paramą ilgalaikiams bedarbiams ir neaktyviems asmenims, galintiems įsitraukti į darbo rinką. Lengvatos dirbantiems asmenims kartu su struktūrinėmis priemonėmis, kuriomis siekiama palengvinti pažeidžiamų grupių įtrauktį, gali palengvinti jų patekimą į darbo rinką, tačiau jos turėtų būti laikinos.

4.3.4. Norint dalyvauti aktyvumo skatinimo programose, reikia, kad būtų prieinamos tinkamos priemonės, pavyzdžiui, švietimo ir mokymo bei visą gyvenimą trunkančio mokymosi programos, taip pat papildomos paslaugos, pavyzdžiui, konsultavimas, instruktavimas ar pagalba ieškant darbo. Norint sukurti veiksmingas priemones, reikia, kad valstybės narės, bendradarbiaudamos su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, pavyzdžiui, socialiniais partneriais, aktyviai įsitrauktų į aktyvią darbo rinkos politiką. Administracija ir jos darbuotojai turėtų būti kvalifikuoti atlikti šią sudėtingą užduotį ir remtis ekspertinėmis ir mokslinėmis žiniomis. Reikėtų sistemingai atsižvelgti į individualią bedarbių individualią, jų potencialą, įgūdžius ir karjeros planus.

⁽⁹⁾ Lengvatų dirbantiems asmenims vaidmuo darbo rinkoje pabrėžiamas nuomonės SOC/737 dėl Valstybių narių užimtumo politikos gairių 3.4.3 punkte (OL C 486, 2022 12 21, p. 161).

4.4. Dėl galimybės naudotis pagrindinėmis paslaugomis

4.4.1. Rekomendacijoje patvirtinama, kad reikia užtikrinti veiksmingą galimybę gauti kokybiškas ir įperkamas pagrindines paslaugas (vandens tiekimo, sanitarijos, energetikos, transporto ir finansinių paslaugų ir skaitmeninio ryšio), kaip nurodyta Europos socialinių teisių ramsčio 20 principu. Skaitmenizacija turėtų būti laikoma nauju socialiniu veiksmu, lemiančiu galimybę naudotis pagrindinėmis paslaugomis, ir turėtų būti imtasi veiksmų skaitmeninei atskirčiai įveikti.

4.5. Dėl valdymo

4.5.1. EESRK pabrėžia, kad visais lygmenimis būtina didinti socialinės apsaugos tinklų valdymo veiksmingumą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti stipriam įvairių suinteresuotųjų subjektų koordinavimui tiek horizontaliuoju, tiek vertikalioju lygmenimis. Turėtų būti aiškiai apibrėžti suinteresuotųjų subjektų vaidmenys ir atsakomybė, kartu išvengiant izoliuotumo efekto.

4.5.2. Įgyvendinant minimalių pajamų sistemas visose valstybėse narėse turėtų dalyvauti visi atitinkami suinteresuotieji subjektai, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas (ypač dirbančias su skurdą patiriančiais asmenimis), socialinių paslaugų teikėjus ir socialinius partnerius. Su suinteresuotaisiais subjektais turėtų būti konsultuojamasi plėtojant nuolatinės stebėsenos ir vertinimo sistemas.

4.6. Dėl stebėsenos

4.6.1. Kaip nurodyta Tarybos politiniame susitarime, norint kuo veiksmingiau pasiekti šios rekomendacijos tikslus, būtina nuolat stebėti, kaip įgyvendinama pajamų rėmimo politika ir susijusios aktyvumo darbo rinkoje skatinimo priemonės ir kaip užtikrinama galimybė naudotis paslaugomis, kartu atliekant reguliarius vertinimus. Valstybių narių pažangos ataskaitos turėtų būti rengiamos prasmingai dalyvaujant atitinkamoms pilietinės visuomenės ir gerovės organizacijoms bei socialiniams partneriams arba jų ataskaitos turėtų būti reguliariai nagrinėjamos pasitelkiant Komisijos stebėsenos mechanizmą. EESRK yra ne vienas iš daugelio ES lygmens suinteresuotųjų subjektų, kaip paminėta rekomendacijos projekte, bet pagrindinė Sutartimi grindžiama stebėsenos proceso institucija.

4.6.2. Į minimalių pajamų sistemas turėtų būti įtrauktos apsaugos priemonės, kuriomis užtikrinamas esamų arba galimų gavėjų nediskriminavimas, taip pat mechanizmai, kuriais siekiama pažeidžiamoms grupėms užtikrinti galimybę naudotis parama. Visos valstybės narės turėtų įsteigti vidaus įstaigas, kurios stebėtų, ar laikomasi duomenų apsaugos ir visų dalyvaujančių asmenų pagrindinių teisių.

4.6.3. Siekiant pažangos, svarbu remtis turima ES lygmens informacija ir imtis reikiamų veiksmų, kad kiekviena valstybė narė turėtų geresnių galimybių pagerinti nacionalinių pajamų sistemų veikimą. Be kita ko, reikia organizuoti keitimąsi informacija apie nacionalinę praktiką, rengti teminius seminarus ir renginius. Šiuo atžvilgiu ir siekiant apžvelgti pažangą, EESRK palankiai vertina siūlomą institucinę veiklą, pavyzdžiui, stiprinti esamą Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimą Socialinės apsaugos komitete, Užimtumo komitete ir valstybinių užimtumo tarnybų tinkle. Tačiau reikia rasti būdų, kaip įveikti kliūtis ir sunkumus, kylančius dėl duomenų apsaugos teisės aktų, kurie gali be reikalo trukdyti sklandžiam institucijų bendradarbiavimui.

4.6.4. Būtina nustatyti valstybių narių stebėsenos etapus, tai ypač pasakytina apie tas valstybes nares, kurios vis dar gerokai atsilieka nuo tikslų. EESRK pabrėžia, kad svarbu aiškiai numatyti tolesnius veiksmus, pasitelkiant Europos semestrą ir kitas priemones, kad būtų galima nuolat sekti visų valstybių narių pažangą.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje

(COM(2022) 688 *final* – 2022/0400 (COD))

ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės ar etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria panaikinami Direktyvos 2000/43/EB 13 straipsnis ir Direktyvos 2004/113/EB 12 straipsnis

(COM(2022) 689 *final* – 2022/0401 (APP))

(2023/C 184/13)

Pranešėjai **Sif HOLST** ir **Nicoletta MERLO**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 12 15 (dėl COM(2022) 688 <i>final</i>) Europos Sąjungos Taryba, 2022 12 21 (dėl COM(2022) 688 <i>final</i>) Europos Komisija 2023 2 8 (dėl COM(2022) 689 <i>final</i>)
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnio 1 dalis ir 157 straipsnio 3 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2023 3 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	164 / 01 / 02

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina iniciatyvą lygybės įstaigoms suteikti diskriminacijos aukų teisių gynėjų vaidmenį ir ypač palankiai vertina aiškiai pabrėžiamą skatinimą ir prevenciją bei tinkamų išteklių suteikimą, kad lygybės įstaigos savo vaidmenį galėtų atlikti savarankiškai ir veiksmingai.

1.2. EESRK pabrėžia, kad pasiūlytose direktyvose svarbu rasti tinkamą pusiausvyrą tarp lygybės įstaigoms taikytinų standartų nustatymo ir subsidiarumo, kartu užtikrinant, kad bendras direktyvų tikslas – sustiprinti lygybės įstaigas ir padidinti jų veiksmingumą – išliktų prioritetu.

1.3. Manydamas, kad tinkamai neatsižvelgus į sąveikinę ir daugialypę diskriminaciją būtų nepasinaudota galimybe, EESRK prašo, kad ir nacionalinio, ir ES lygmens politikoje būtų atsižvelgta į sąryšingumo aspektą, siekiant užtikrinti, kad kiekvienai aukai būtų suteikta apsauga.

1.4. EESRK palankiai vertina tai, jog yra įtraukta siūloma teisinė pareiga, kad lygybės įstaigoms nebūtų daroma įtaka iš išorės ir kad joms būtų suteikta pakankamai tvirtų žmogiškųjų, profesinių, techninių ir finansinių išteklių.

1.5. EESRK pritaria viešųjų institucijų pareigai laiku konsultuotis su lygybės įstaigomis ir atsižvelgti į jų rekomendacijas, tačiau rekomenduoja įpareigoti valstybes nares pranešti apie veiksmus, kurių jos ėmėsi bendraudamos su lygybės įstaigomis, ir apie tokių veiksmų rezultatus.

1.6. EESRK mano, kad priežiūros mechanizmą patikint Europos Komisijai užtikrinamas aukštas stebėsenos lygmuo. Tačiau, kad tai būtų veiksminga, EESRK prašo apsvarstyti, ar ataskaitinis laikotarpis galėtų būti sutrumpintas ir būtų trejų, o ne penkerių metų, kaip siūloma direktyvose.

1.7. EESRK palankiai vertina patikslinimą, kad prieinamumas visiems taip pat reiškia dėmesį neįgaliųjų prieinamumo reikalavimams, ir pabrėžia, kad prieinamumas taip pat gali apimti galimybę gauti konsultacijas.

1.8. EESRK mano, kad labai svarbu gerbti nacionalinių teisinių sistemų ir nediskriminavimo praktikos įvairovę, įskaitant tai, kad daugelis valstybių narių lygybės įstaigoms suteikė daugiau įgaliojimų, nei būtinieji reikalavimai, nustatyti esamose lygybės direktyvose, ir atsižvelgti į socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo šiame procese skirtumus. Pasiūlymuose turėtų būti laikomasi subsidarumo ir proporcingumo principų, kartu užtikrinant, kad nebūtų sumažinti esami diskriminacijos aukų apsaugos standartai. EESRK taip pat primygtinai ragina pasiūlymuose skatinti socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų pagrindinį vaidmenį įgyvendinant nacionalines nediskriminavimo sistemas ir stiprinti esamą lygybės įstaigų paramos socialiniams partneriams ir pilietinės visuomenės organizacijoms praktiką.

1.9. EESRK pripažįsta, kad naudojimasis tyrimo įgaliojimais, kai dalyvaujama procedūrose diskriminacijos aukų vardu arba joms padedama, negali daryti poveikio teismų, specializuotų teismų ir kitų valstybinių priežiūros institucijų, pavyzdžiui, darbo inspekcijų, įgaliojimams atlikti tyrimus ir atliekamų tyrimų nepriklausomumui.

1.10. EESRK ragina užtikrinti tinkamą skundą pateikusių asmenų apsaugą, proporcingą žalos atlyginimą aukai, nukentėjusiai nuo nusikalstamos veikos ir sankcijas nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, kad pirmenybė būtų teikiama į asmenį orientuotam požiūriui į smurto ar diskriminacijos aukas. Sankcijos, kurios gali apimti kompensacijos išmokėjimą aukai, turi būti veiksmingos, proporcingos bei atgrasančios ir nustatytos nacionaliniu lygmeniu pagal nacionalines teises sistemas ir praktiką ⁽¹⁾.

1.11. EESRK siūlo, kad informacinės kampanijas apie ES teises ir pagarbą įvairovei rengtų ir finansuotų Europos Komisija, o vietos lygmeniu jas vykdytų nacionalinės lygybės įstaigos kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis ir socialiniais partneriais, ir jos turi būti pritaikytos prie vietovių poreikių. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti pažeidžiamiausioms grupėms ir planuoti specialias kampanijas, skirtas mokykloje besimokantiems vaikams ir jaunuoliams, pradedant nuo ankstyvo amžiaus.

1.12. EESRK ragina reguliariai rinkti ir analizuoti suskirstytus duomenis, kad būtų galima stebėti nelygybę ir diskriminaciją, įskaitant daugialypę diskriminaciją, ir pabrėžia, kad svarbu sistemingai vykdyti nelygybės ir diskriminacijos tyrimus, be kita ko, bendradarbiaujant su organizuota pilietine visuomene ir socialiniais partneriais su darbo vieta susijusiais klausimais.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Lygybės įstaigos yra visoje Europoje įsteigtos nacionalinės viešosios institucijos, kurių tikslas – skatinti visų asmenų lygybę ir kovoti su diskriminacija. Tai nepriklausomos organizacijos, kurios gina diskriminacijos aukas ir padeda joms, stebi su diskriminacija susijusias problemas ir apie jas praneša. Jos atlieka esminį vaidmenį ES kovos su diskriminacija sistemoje ⁽²⁾.

⁽¹⁾ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (17 straipsnis „Sankcijos“) (OL L 303, 2000 12 2, p. 16).

⁽²⁾ Europos nacionalinių lygybės įstaigų tinklas (EQUINET).

2.2. Lygybės įstaigos pirmą kartą buvo įsteigtos Rasinės lygybės direktyva (2000/43/EB) ⁽³⁾. Trimis vėliau priimtomis lygybės direktyvomis lygybės įstaigoms buvo pavestos tos pačios užduotys atitinkamose srityse: Lyčių lygybės direktyva prekių ir paslaugų srityje (2004/113/EB) ⁽⁴⁾, Lyčių lygybės direktyva užimtumo srityje (2006/54/EB) ⁽⁵⁾ ir Lyčių lygybės direktyva savarankiško darbo srityje (2010/41/ES) ⁽⁶⁾.

2.3. Šiose direktyvose nėra nuostatų dėl lygybės įstaigų struktūros ir veikimo, o tik nustatoma tam tikra būtinoji kompetencija, taigi, neužkertamas kelias net esminiams valstybių narių skirtumams. Europos Komisija 2018 m. priėmė Rekomendaciją dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų ⁽⁷⁾, ja siekiama spręsti problemas, kylančias dėl plačių ir neišsamių ES direktyvų nuostatų dėl lygybės įstaigų. Tačiau ir šia rekomendacija nepavyko pašalinti šios spragos ⁽⁸⁾.

2.4. 2022 m. gruodžio 7 d. Europos Komisija priėmė du pasiūlymus ⁽⁹⁾, kuriais siekiama stiprinti lygybės įstaigas, ypač jų nepriklausomumą, išteklius ir įgaliojimus, kad jos galėtų veiksmingiau kovoti su diskriminacija pagal visas jau priimtas ES direktyvas dėl vienodo požiūrio.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Lygybė, kaip viena iš pagrindinių ES vertybių, taip pat yra vienas iš EESRK prioritetų. Savo ankstesnėse nuomonėse ⁽¹⁰⁾ EESRK pripažino ES pastangas lyčių lygybės, kovos su diskriminacija dėl etninės kilmės, rasės ar amžiaus, religijos, šitikinimų ar pažiūrų, LGBTQIA+ asmenų teisių apsaugos, neįgalųjų teisių apsaugos, romų integracijos ir migrantų teisių gynimo srityse. EESRK taip pat pabrėžė, kad reikia tvirtos politikos, realių išteklių, ilgalaikio išipareigojimo ir didesnės paramos nacionalinėms lygybės ir žmogaus teisių įstaigoms, visų pirma siekiant stiprinti jų nepriklausomumą, veiksmingumą ir didinti darbuotojų skaičių bei finansines lėšas ⁽¹¹⁾.

3.2. EESRK palankiai vertina šią iniciatyvą dėl galių suteikimo lygybės įstaigoms, kaip diskriminacijos aukų teisių gynėjoms, ir mano, kad ši iniciatyva yra būtinas indėlis į platesnį Europos Komisijos darbą siekiant sukurti lygybės sąjungą, kurioje daugiausia dėmesio skiriama vienodo požiūrio ir nediskriminavimo, kaip bendrojo ES teisės principo, propagavimui.

3.3. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad abiejuose pasiūlymuose aiškiai akcentuojamas propagavimas ir prevencija, nes taip laiku pripažįstama, kad reikia politikos, veiksmų ir būtinausių standartų, kuriais būtų kovojama su struktūrine diskriminacija ir stereotipais, dažnai vis dar egzistuojančiais mūsų visuomenėje, skatinant didesnę valstybių narių vienodumą ir kartu gerbiant esamas nacionalinio lygmens struktūras ir metodus.

3.4. EESRK pabrėžia, kad pasiūlytose direktyvose svarbu rasti tinkamą pusiausvyrą tarp lygybės įstaigoms taikytinų standartų nustatymo ir subsidiarumo, kartu užtikrinant, kad jų bendras tikslas – sustiprinti lygybės įstaigas ir padidinti jų veiksmingumą – išliktų prioritetu.

⁽³⁾ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2000 7 19, p. 22).

⁽⁴⁾ 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo (OL L 373, 2004 12 21, p. 37).

⁽⁵⁾ OL L 204, 2006 7 26, p. 23.

⁽⁶⁾ OL L 180, 2010 7 15, p. 1.

⁽⁷⁾ 2018 m. birželio 22 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2018/951 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų (OL L 167, 2018 7 4, p. 28).

⁽⁸⁾ 2018 m. birželio 22 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2018/951 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų (OL L 167, 2018 7 4, p. 28).

⁽⁹⁾ COM(2022) 688 *final* ir COM(2022) 689 *final*.

⁽¹⁰⁾ Žr. nuomones: „Neįgalųjų moterų padėtis“ (SOC/579) (OL C 367, 2018 10 10, p. 20), „Romų moterų padėtis“ (SOC/585) (OL C 110, 2019 3 22, p. 20), „Neįgalųjų teisių strategija“ (SOC/616) (OL C 97, 2020 3 24, p. 41), „Įvairovės valdymas ES valstybėse narėse“ (SOC/642) (OL C 10, 2021 1 11, p. 7), „2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategija“ (SOC/667) (OL C 286, 2021 7 16, p. 128), „2020–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų planas“ (SOC/668) (OL C 286, 2021 7 16, p. 134), „Neįgalųjų teisių strategija“ (SOC/680) (OL C 374, 2021 9 16, p. 50) ir „ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas“.

⁽¹¹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Lygybės didinimas Europos Sąjungoje“ (OL C 75, 2023 2 28, p. 56).

3.5. EESRK pritaria Europos Komisijai, kad siekiant sudaryti sąlygas visiems gyventi, klestėti ir veikti nepriklausomai nuo skirtumų, reikia įgalinti esamas lygybės įstaigas, kad jos galėtų išnaudoti visą savo potencialą ir būtų geriau pasirengusios užkirsti kelią diskriminacijai ir padėti diskriminacijos aukoms.

3.6. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti visų ES piliečių pagrindines teises labai svarbu remti lygybės įstaigas. Aktyviai skatindama lygybės įstaigų veiklą ES užtikrina pagalbą visiems diskriminuojamiems ES piliečiams ir jų teisę į paramą ir atstovavimą.

3.7. EESRK primena savo nuomonės „Lygybės didinimas Europos Sąjungoje“ 2.10 punktą⁽¹²⁾: „EESRK mano, kad lygybės skatinimas ir pagrindinių teisių apsauga turi būti integruota į platesnę socialinę viziją, dėl kurios padaugėtų priemonių, kuriomis valstybės narės ir Europos institucijos teikia paramą asmenims, viešiesiems bei privatiesiems subjektams, ir tokios priemonės būtų sustiprintos.“

3.8. Šioje srityje būtina imtis ES lygmens veiksmų, kurie atitiktų subsidarumo ir proporcingumo principus ir derėtų su kitomis Sąjungos politikos sritimis. Europos Komisija pareiškė, kad šia iniciatyva peržiūrimi jau esami teisės aktai, siekiant padidinti jų veiksmingumą nustatant būtiniausius standartus ir įtraukiant socialinius partnerius bei pilietinę visuomenę.

4. Konkrečios pastabos

4.1. *Lygybės įstaigų kompetencijos stiprinimas*

4.1.1. Atsižvelgdamas į užsitęsusią aklavietę, kurioje atsideruta priimant vadinamąją horizontaliąją direktyvą, ir remdamasis į aukas orientuotu požiūriu, pagal kurį atidėtas teisingumas reiškia atsisakymą vykdyti teisingumą, EESRK mano, kad tinkamai neatsižvelgus į sąveikinę ir daugialypę diskriminaciją būtų nepasinaudota galimybe. Kai kurių formų diskriminacijos negalima šalinti diskriminacines priežastis nagrinėjant po vieną, todėl reikia taikyti sąveikinį požiūrį.

4.1.2. Nors keliose galiojančiose direktyvose reikalaujama, kad valstybės narės įsteigtų nacionalines lygybės įstaigas, dabartinėse ES taisyklėse paliekama didelė veiksmų laisvė dėl šių įstaigų struktūros ir veikimo, todėl esama didelių skirtumų, susijusių su lygybės įstaigų įgaliojimais, nepriklausomumu, ištekliais, prieinamumu ir veiksmingumu. Naująja teisėkūros iniciatyva, kuria nustatomi minimalūs standartai lygybės įstaigoms, siekiama prisidėti prie Europos Komisijos pastangų kurti lygybės sąjungą ir stiprinti ES nediskriminavimo teisės veiksmingumą.

4.1.3. Europos Komisijos pasiūlymas išplėsti lygybės įstaigų įgaliojimus, kad jie apimtų Tarybos direktyvą 79/7/EEB ir kad lygybės įstaigos galėtų užtikrinti apsaugą nuo diskriminacijos dėl lyties valstybinės socialinės apsaugos srityje, turi nedaryti poveikio socialinių partnerių vaidmeniui ir įgaliojimams ir turėtų būti skirtas jų darbui stiprinti ir remti.

4.1.4. EESRK pripažįsta siūlomo teisinio reikalavimo užtikrinti, kad lygybės įstaigos būtų nepriklausomos nuo išorės įtakos, ir suteikti joms pakankamai žmogiškųjų, techninių ir finansinių išteklių, įtraukimo lemiamą svarbą ir jį palaiko.

4.1.5. EESRK palankiai vertina siūlomas griežtas lygybės įstaigų nepriklausomumo garantijas, nes tai yra itin svarbu tam, kad jos galėtų teikti pakankamą paramą piliečiams.

4.1.6. EESRK pabrėžia, kad ypač svarbios lygybės įstaigoms teikiamų žmogiškųjų, techninių ir finansinių išteklių prieinamumo ir tinkamumo garantijos. Išteklių yra būtina sąlyga tiek lygybės įstaigų nepriklausomumui, tiek jų galimybės veiksmingai apsaugoti aukas ir užkirsti kelią diskriminacijai.

4.1.7. Europos Komisijos pasiūlyme, be kita ko, reikalaujama, kad viešosios įstaigos laiku konsultuotųsi su lygybės įstaigomis ir atsižvelgtų į jų rekomendacijas. EESRK rekomenduoja įpareigoti valstybes nares pranešti apie veiksmus, kurių jos ėmėsi atsižvelgdamos į lygybės įstaigų pateiktas rekomendacijas, ir apie šių veiksmų rezultatus.

⁽¹²⁾ Žr. EESRK nuomonę „Lygybės didinimas Europos Sąjungoje“ (OL C 75, 2023 2 28, p. 56).

4.1.8. Pasiūlyme taip pat nustatyta, kad Europos Komisija nustato bendrus rodiklius, skirtus nacionaliniu lygmeniu surinktų duomenų palyginamumui įvertinti ir užtikrinti, ir kas penkerius metus skelbia ataskaitą apie lygybės įstaigas visoje ES. EESRK pritartų trumpesniai šios užduoties atlikimo terminui ir siūlo Europos Komisijai ataskaitinį laikotarpį sutrumpinti iki trejų metų.

4.1.9. Nepaprastai svarbi yra stebėseną. Tai vienintelis būdas užtikrinti, kad lygybės įstaigos būtų tikrai veiksmingos ir pajėgios teikti būtiną paramą diskriminacijos aukoms. EESRK mano, kad priežiūros mechanizmą pavedant Europos Komisijai užtikrinamas aukštas stebėsenos lygmuo.

4.1.10. EESRK nuomone, Europos Komisija taip pat turi aktyviai skatinti, kad visi nukentėjusieji turėtų visuotinę prieigą prie lygybės įstaigų išteklių ir gautų lygybės įstaigų pagalbą. Tai galima pasiekti vykdant veiksmingą priežiūrą, tinkamai skatinant vietos lygmeniu veikiančias lygybės įstaigas ir palaikant dialogą su valstybėmis narėmis. Pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių įtraukimas į dialogą gali suteikti didelės pridėtinės vertės ir užtikrinti tolesnę veiksmingą priežiūrą.

4.1.11. EESRK ir toliau ragina aktyviau bendradarbiauti su pilietinės visuomenės organizacijomis ir žmogaus teisių gynėjais, dirbančiais priešakinėse gretose, ypač marginalizuotose ir pažeidžiamose bendruomenėse, ir juos remti, kaip nurodyta jo ankstesniame dokumente ⁽¹³⁾.

4.1.12. Primindamas, kad „[r]asių, etninės kilmės, socialinės klasės, amžiaus, seksualinės orientacijos, tautybės, religijos, lyties, negalios, pabėgėlių ar migrantų statuso ir t. t. sankirta turi didinamąjį poveikį, dėl kurio <...> patiria[ma] didesn[ė] diskriminacij[a]“ ⁽¹⁴⁾, EESRK mano, kad svarbu ir toliau vykdyti žinių mainų ir mokymosi skatinimo programas visais lygmenimis, be kita ko, užtikrinant, kad darbe būtų laikomasi sąveikinio požiūrio.

4.1.13. EESRK palankiai vertina tai, kad į direktyvas įtrauktos nuostatos dėl įvairių įgaliojimų turinčių įstaigų, siekiant užtikrinti lygybės funkcijai reikalingus išteklius ir matomumą. Tačiau frazės „savarankiškas lygybės užtikrinimo įgaliojimų vykdymas“ reikšmė turės būti išsamiau apibrėžta ir išaiškinta, be kita ko, užtikrinant, kad dėl to nereikėtų griežtai atskirti skirtingų įgaliojimų tais atvejais, kai jie gali būti naudojami vienas kitam stiprinti ir papildyti. Struktūrinės „užkardos“ įdiegimas lygybės įstaigose, kuriose yra skirtingų specialiai paskirtų padalinių, gali duoti priešingą rezultatą siekiant stiprių lygybės institucijų.

4.2. Veiksminga diskriminacijos aukų teisė kreiptis į teismą

4.2.1. Pasiūlymu taip pat siekiama, be kita ko, užtikrinti, kad lygybės įstaigų veikla būtų stiprinama nagrinėjant diskriminacijos atvejus ir kad lygybės įstaigų paslaugos būtų nemokamos ir vienodomis sąlygomis prieinamos visoms aukoms.

4.2.2. EESRK mano, kad lygybės įstaigų teikiama pagalba yra būtina siekiant užtikrinti, kad diskriminacijos aukos turėtų kitas galimybes, nei individualiai kreiptis į teismą ir pasinaudoti kitomis teisinėmis priemonėmis, tačiau ši kompetencija neturi daryti poveikio socialinių partnerių kolektyvinio atstovavimo ir bylinėjimosi įgaliojimams ir turi juos papildyti. EESRK taip pat palankiai vertina patikslinimą, kad prieinamumas visiems taip pat apima neįgalųjų prieinamumo reikalavimus, ir pabrėžia, kad prieinamumas taip pat gali reikšti ir galimybę gauti konsultaciją, pavyzdžiui, jei asmenys gyvena atokiaje vietoje arba jiems sunku naudotis interneto išteklių. Lygybės įstaigų pagalba yra būtina sąlyga sprendžiant su struktūriniais, sąveikiniais ir sisteminiais nelygybės aspektais susijusius klausimus.

4.2.3. EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad lygybės įstaigos galėtų tiek imtis veiksmų dėl aukų skundų, tiek kelti klausimus bendresniu lygmeniu – savo iniciatyva arba po dialogo su atitinkamomis pilietinės visuomenės organizacijomis ar socialiniais partneriais. Nukentėjusiems asmenims gali būti sudėtinga pranešti apie patiriamą diskriminaciją, nes jie bijo dėl pasekmių, įskaitant pragyvenimo šaltinio praradimą. Nepakankamas informuotumas apie teises ir tai, kaip jas užtikrinti, taip pat gali būti kliūtis.

⁽¹³⁾ OL C 341, 2021 8 24, p. 50.

⁽¹⁴⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 20.

4.2.4. Itin svarbu atsižvelgti į didelius skirtumus valstybėse narėse, turint omenyje lygybės įstaigų skaičių, struktūrą ir veiklos būdus, ir gerbti nacionalines teises sistemas bei praktiką, kartu užtikrinant, kad nebūtų sumažinti esami apsaugos nuo diskriminacijos standartai, įskaitant esamų lygybės institucijų įgaliojimų susilpninimą įvairiais nacionaliniais įstatymais. Be to, skiriasi ir būdai, kuriais į procesą įtraukiamos socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijos, ir į tai reikia atsižvelgti ⁽¹⁵⁾.

4.2.5. EESRK mano, kad lygybės įstaigų teisė dalyvauti teisiniuose procesuose, jau nustatyta daugelyje valstybių narių, yra būtina siekiant užtikrinti geresnę vienodo požiūrio principų apsaugą, ypač tais atvejais, kai aukos neturi galimybės kreiptis į teismą dėl procesinių ar finansinių kliūčių ir socialiniai partneriai negali suteikti pagalbos. Be to, EESRK pabrėžia, kad, remiantis galiojančiomis lygybės direktyvomis, lygybės įstaigų įgaliojimai bylinėtis turėtų nedaryti poveikio socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų atitinkamai kompetencijai ir teisiniam statusui ir turėtų papildyti juos laikantis nacionalinėje teisėje nustatytų kriterijų ⁽¹⁶⁾. Todėl šiuo atžvilgiu labai svarbu, kad lygybės institucijos nacionaliniu lygmeniu bendradarbiautų su teismais, specializuotais administraciniais teismais, pavyzdžiui, darbo teismais, ir socialiniais partneriais.

4.2.6. EESRK pripažįsta, kad norint įvykdyti įrodinėjimo pareigą pagal esamas vienodo požiūrio direktyvas, reikia, kad visos šalys, turinčios teisėtą interesą dalyvauti procedūrose diskriminacijos aukų vardu arba joms padėti, pavyzdžiui, socialiniai partneriai, lygybės institucijos ir pilietinės visuomenės organizacijos, turėtų galimybę susipažinti su įrodymais. Naudojimasis tyrimo įgaliojimais šiomis aplinkybėmis neturi daryti poveikio teismų, specializuotų teismų ir kitų valstybinių priežiūros institucijų, pavyzdžiui, darbo inspekcijų, atliekamų tyrimų įgaliojimams ir nepriklausomumui.

4.2.7. EESRK mano, kad šiuose dviejuose pasiūlymuose daugiau dėmesio turėtų būti skiriama į asmenį orientuotam požiūriui į smurto ar diskriminacijos aukas. Šiuo atžvilgiu reikėtų užtikrinti tinkamą skundų teikėjų apsaugą, kad būtų išvengta tylėjimo baiminantis padarinių. Turėtų būti užtikrinta proporcinga ir adekvati kompensacija už aukos patirtą skriaudą, o nusikaltėliams – bausmės. Pagal Direktyvos 2000/78/EB ⁽¹⁷⁾ 17 straipsnį, sankcijos, kurios gali apimti kompensacijos išmokėjimą aukai, turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

4.3. Informuotumo didinimas

4.3.1. EESRK palankiai vertina tai, kad daug dėmesio skiriama informuotumo didinimui, ir pabrėžia, jog svarbu, kad valstybės narės ir lygybės įstaigos dėtų daugiau pastangų informuotumui didinti, be kita ko, remdamos organizuotą pilietinę visuomenę, kad būtų užkirstas kelias diskriminacijai ir užtikrinta lygybė. EESRK siūlo, kad informacines kampanijas apie ES teises ir pagarbą įvairovei, rengiamas ir finansuojamas Europos Komisijos, vykdytų ir prie vietos poreikių pritaikytų nacionalinės lygybės įstaigos kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis ir socialiniais partneriais. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti pažeidžiamiausios grupės ir planuoti specialias kampanijas, skirtas mokykloje besimokantiems vaikams ir jaunuoliams, pradedant nuo ankstyvo amžiaus.

4.3.2. EESRK ragina į šių informavimo kampanijų rengimą, vykdymą ir sklaidą įtraukti socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas. Atitinkamų organizacijų išvalgos padidins kampanijų aprėptį ir veiksmingumą ir suteiks galimybę pažeidžiamiausios grupės išsakyti savo nuomonę.

4.4. Duomenų rinkimas

4.4.1. Lygybės įstaigoms tenka svarbus vaidmuo renkant duomenis ir tai neapsiriboja duomenų apie jų pačių darbą rinkimu. Direktyvose tai pripažįstama ir, be kita ko, lygybės įstaigoms suteikiami įgaliojimai susipažinti su viešųjų ir privačių subjektų, įskaitant valdžios institucijas, profesines sąjungas, įmones ir pilietinės visuomenės organizacijas, surinktais statistiniais duomenimis. Statistinėje informacijoje neturėtų būti jokių asmens duomenų, o ją renkant

⁽¹⁵⁾ Klausimai, susiję su visų šalių, turinčių teisėtą interesą dalyvauti kovos su diskriminacija procedūrose pagal ES lygybės direktyvas, pavyzdžiui, profesinių sąjungų, darbdavių asociacijų, lygybės įstaigų ir pilietinės visuomenės organizacijų, teisine padėtimi, reglamentuojami esamomis ES lygybės direktyvomis, konkrečiai Užimtumo pagrindų direktyvos (Direktyva 2000/78/EB) 9 straipsnio 2 dalimi ir naujos redakcijos Lyčių lygybės direktyvos (Direktyva 2006/54/EB) 17 straipsnio 2 dalimi.

⁽¹⁶⁾ Pasiūlymo dėl direktyvos COM(2022) 688 final 34 konstatuojamoji dalis ir pasiūlymo dėl direktyvos COM(2022) 689 final 35 konstatuojamoji dalis – joje teigiama, kad siūlomos nuostatos dėl teisinio statuso nedaro poveikio socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės vaidmeniui, įgaliojimams ir užduotims, susijusiems su dalyvavimu procedūrose, kuriomis užtikrinamas įpareigojimų pagal kovos su diskriminacija teisę vykdymas.

⁽¹⁷⁾ OL L 303, 2000 12 2, p. 16.

pagrindiniams subjektams turėtų tekti kuo mažesnė papildoma administracinė ar finansinė našta. Lygybės įstaigos taip pat turės rengti metines veiklos ataskaitas ir reguliarias ataskaitas apie vienodo požiūrio ir diskriminacijos padėtį savo šalyje. Nors tai yra svarbūs ir plataus masto įgaliojimai, kuriuos galima labai gerai panaudoti, jiems vykdyti taip pat reikia daug išteklių. Todėl EESRK pabrėžia, kad svarbu lygybės įstaigoms suteikti pakankamai papildomų išteklių, kad jos galėtų pasinaudoti šiais įgaliojimais.

4.4.2. Siekiant užtikrinti nuolatinį dėmesį esamoms nelygybės ir diskriminacijos problemoms, EESRK ragina reguliariai rinkti ir analizuoti suskirstytus duomenis, kad būtų galima stebėti diskriminaciją dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos.

4.4.3. EESRK pabrėžia, kad svarbu reguliariai atlikti tyrimus nelygybės ir diskriminacijos klausimais ir kad, kalbant apie politinės darbotvarkės stebėseną, vertinimą ir rengimą, Europos Komisija, valstybės narės, žmogaus teisių institucijos, pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai turi glaudžiai bendradarbiauti su darbo vieta susijusiais klausimais.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano peržiūra“

(COM(2022) 581 final)

(2023/C 184/14)

Pranešėja **Ozlem YILDIRIM**

Bendrapranešėjis **Cillian LOHAN**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 11 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	152 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Peržiūrėtame ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plane yra daug tinkamų elementų, kurie leistų jį sėkmingai įgyvendinti. Keturi prioritetai ir jų tikslai yra gerai suformuluoti ir patobulinti, palyginti su ankstesne versija. Tačiau EESRK nerimauja dėl išteklių, kurie bus skiriami planui įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu, ir dėl to, ar jų pakaks, nes, skiriant nepakankamai išteklių, planas gali žlugti, kaip buvo ankstesnio plano atveju.

1.2. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija išpareigojo skirti pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių neteisėtai prekybai laukiniais augalais ir gyvūnais pažaboti, prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais įtraukiant į atitinkamų ES fondų veiklą, kuria sprendžiami šie klausimai: i) saugumas ir organizuotas nusikalstamumas; ii) aplinkos apsauga; ir iii) tarptautinis bendradarbiavimas ir (arba) partnerystė. Visų pirma tai turėtų būti Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykės platformos (EMPACT), Vidaus saugumo fondo, programos LIFE, programos INTERREG, Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės prioritetas.

1.3. Tačiau svarbu susitarti dėl to, kokia šių fondų lėšų procentinė dalis turi būti skirta tik neteisėtai prekybai laukiniais augalais ir gyvūnais pažaboti, kad būtų lengviau atsiskaityti už veiksmų plano vykdymą. Valstybės narės turėtų išpareigoti skirti pakankamai lėšų specialistams savo šalyse rengti, kad būtų kovojama su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais. Apie paskirtas lėšas reikėtų pranešti, jas reikėtų stebėti ir vertinti įgyvendinant veiksmų planą nacionaliniu lygmeniu. Išteklių turėtų būti naudojami tiek įrangai, tiek darbuotojams. Be to, darbuotojams reikėtų sudaryti aukštos kokybės darbo sąlygas su visomis kolektyvinių derybų teisėmis ir užtikrinti tolesnės karjeros galimybes. Tai labai svarbu siekiant pritraukti geriausius specialistus ir išlaikyti aukštą motyvacijos lygį. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti sveikatos, gerovės ir asmens saugos klausimams.

1.4. Kovą su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais reikėtų integruoti į visas ES ir valstybių narių politikos sritis. Visiems neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais prevencijos veikloje dalyvaujantiems subjektams reikėtų rengti vienodus ir būtiniausius mokymus, taip pat stiprinti gebėjimų pritaikymą atsižvelgiant į įgūdžius, kurių reikia įvairiose srityse, į kurias integruoti neteisėtos prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais klausimai. Reikėtų rengti mokymus prokurorams, teisėjams, muitinių pareigūnams, Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos (CITES) institucijų darbuotojams ir policijos pareigūnams arba šiose institucijose steigti specializuotus dalinius. Šie asmenys turėtų gebėti išaiškinti, suimti asmenis, susijusius su nusikaltimais laukinei gamtai, patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn ir juos teisti.

1.5. Visose valstybėse narėse taip pat reikėtų sukurti vienodas struktūras; EESRK rekomenduoja, kad jas sudarytų tarpžinybiniai komitetai ir specializuoti padaliniai ar darbuotojai, baigę mokymo programas dėl kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais. Šiuos tarpžinybinius komitetus sudarytų specializuotų kovos su neteisėta prekyba laukiniais

augalais ir gyvūnais padalinių atstovai. Tarpžinybiniai komitetai būtų itin naudingi konsultuojantis ir organizuojant bendrus tyrimus valstybėse narėse kartu su kitomis agentūromis, kurios daugiausia dėmesio skiria kitai neteisėtai veiklai, pavyzdžiui, finansiniams ir kibernetiniams nusikaltimams. Ši neteisėta veikla paprastai yra susijusi su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais, nes organizuoti nusikaltėliai, prekiaudami laukinės gamtos produktais, paprastai gali naudotis ir naudojasi kitų rūšių nusikaltimų (pvz., prekybos narkotikais ir pinigų plovimo) kanalais. Su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene reikėtų sukurti specialius komunikacijos ir bendradarbiavimo kanalus.

1.6. Į plataus užmojo įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyva įtraukus išsamaus patikrinimo prievolę ES prekiaujančioms įmonėms, įmonės visų pirma galėtų būti skatinamos prekiauti tvariai surinktais laukiniais augalais ir sugautais gyvūnais ir jos būtų atgrasomos nuo neteisėtos veiklos bei padėtų teisėsaugos institucijoms išaiškinti nusikaltėjus.

1.7. EESRK mano, kad svarbu bendradarbiauti su verslo sektoriais, dalyvaujančiais prekyboje laukiniais augalais ir gyvūnais, siekiant sumažinti laukinės gamtos produktų paklausą ES ir sumažinti neteisėtą laukinės gamtos produktų importą. Plane numatyta kartu su ES prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais taisyklių laikymosi užtikrinimo grupe rengti atitinkamiems verslo atstovams skirtus teminius posėdžius, kad būtų galima spręsti konkrečius klausimus (pvz., liaudies medicinos, egzotinių gyvūnų auginimo, prabangos prekių pramonės, medžioklės turizmo, medienos, žvejybos ir prekybos žuvų produktais sektorių, transporto, kurjerių bendrovių ir internetinės prekybos). Tačiau svarbi strategijos priemonė turėtų būti plačiai visuomenei skirtos koordinuotos informavimo kampanijos (konkrečiai skirtos paklausai mažinti). Pilietinės visuomenės organizacijos taip pat galėtų atlikti tam tikrą vaidmenį mažinant paklausą didindamos visuomenės informuotumą ir vykdydamos paklausos mažinimo kampanijas, skirtas bendruomenėms, kurios ES vartoja neteisėtus laukinės gamtos produktus.

1.8. EESRK ragina Komisiją organizuojant informavimo veiklą apie organizuotą nusikalstamumą – tiek vykdant nuolatinės komunikacijos priemones, tiek laikinas tikslines kampanijas – įtraukti nacionalines ir viršvalstybines teisėsaugos institucijas į veiksmus, skirtus didinti prekybos nykstančiomis rūšimis prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo matomumą.

1.9. Galiausiai, labai svarbu, kad Europos Komisija sukurtų aiškų ir plataus užmojo stebėsenos ir vertinimo mechanizmą, kad galėtų imtis tolesnių veiksmų, susijusių su veiksmų plano įgyvendinimu, ir įvertinti jo pažangą bei sėkmę, atsižvelgiant į ES išorės veiksmus kovojant su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais (pagal 4 prioritetą).

2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais tapo viena pelningiausių pasaulyje organizuotos nusikalstamos veiklos rūšių, kurios vertė, Europos Komisijos vertinimu, visame pasaulyje siekia iki 20 mlrd. EUR per metus⁽¹⁾. Pasaulyje neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais pastaraisiais metais sparčiai išaugo dėl šiai veiklai būdingos nedidelės rizikos ir didelio pelno.

2.2. Nepaisant visapusiškos laukinės gamtos apsaugos teisinės sistemos, Europos Sąjunga yra svarbi galutinė neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais rinka ir tranzito platforma. ES, kaip neteisėtų laukinės gamtos produktų rinkos, reikšmė išsamiai aprašyta metinėse ataskaitose apie didelio masto konfiskavimo atvejus, kurių nuo 2011 m. kasmet prašo Europos Komisija.

2.3. Pripažindama, kad ES yra svarbi laukinės gamtos produktų rinka, Europos Komisija dėjo precedento neturinčių pastangų didinti įmonių, vartotojų ir plačiosios visuomenės informuotumą apie neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais Europoje ypatumus ir mastą. Todėl 2016 m. vasario mėn. Europos Komisija priėmė ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planą⁽²⁾, kuriame išdėstytas išsamus kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais ES planas ir stiprinamas ES vaidmuo pasaulinėje kovoje su šia neteisėta veikla. Nors neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais pavyko įtraukti į prioritetinius klausimus, veiksmų planas turėjo mažai įtakos paklausos mažinimui. Organizacija TRAFFIC⁽³⁾ paskelbė ataskaitą⁽⁴⁾, kurioje 2018 m. surinkti duomenys apie visus konfiskavimo atvejus pagal Nykstančių rūšių prekybos konvenciją (CITES), iš kurių matyti, kad laukinių augalų ir gyvūnų rūšių paklausa ES nuo 2011 m., kai buvo surinkti pirmieji duomenys, liko nepakitusi.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/environment/cites/infographics_en.htm

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm

⁽³⁾ <https://www.traffic.org/>

⁽⁴⁾ <https://www.traffic.org/site/assets/files/12745/eu-seizures-report-2020-final-web.pdf>

2.4. Naujausioje TRAFFIC ataskaitoje dėl konfiskavimo atvejų 2020 m.⁽⁵⁾ atspindi COVID-19 pandemijos poveikis neteisėtai prekybai laukiniais augalais ir gyvūnais. Tikėtina, kad su COVID-19 susiję oro transporto, prekybos operacijų ir kitų prekių vežimo ar pardavimo sąsajų sutrikimai turėjo įtakos mažesniai prekybos mastui ir sumažėjusiam ataskaitose nurodytam konfiskavimo atvejų skaičiui. Pastebėta, kad 2020 m. ES gerokai sumažėjo perėmimo atvejų skaičius, nors tai nebūtinai rodo paklausos pokyčius ar pakitusią neteisėtos prekybos laukiniais gyvūnais dinamiką.

2.5. ES yra ne tik importo rinka, bet ir kai kurių nykstančių rūšių, pavyzdžiui, europinių upinių ungurių (*Anguilla anguilla*), kilmės regionas. 2016–2017 m. buvo suimti 48 asmenys ir konfiskuota 4 000 kg gyvų ungurių, jauniklių, kurių vertė siekė apie 4 mln. EUR. Be to, ne visi į Europą patekę neteisėti laukiniai augalai ir gyvūnai yra skirti Europos rinkoms, ES dažnai yra tik tarpinė stotelė. Vykdomo užtikrinimo įstaigos dažnai konfiskuoja Azijai iš Afrikos skirtus skujočius, paprastuosius jūrų arkliaukus, dramblio kaulą ir ryklių pelekus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. ES turi išlikti budri ir dėti daugiau pastangų prekybai laukiniais augalais ir gyvūnais sustabdyti ir juos apsaugoti. Ši pelninga prekyba ne tik kelia pavojų žmonių sveikatai dėl zoonozinių ligų perdavimo rizikos, bet ir tiesiogiai kenkia ES politikai, kuria siekiama remti darnų vystymąsi visame pasaulyje, ypač darnaus vystymosi tikslams, susijusiems su pasaulinės biologinės įvairovės ir ekosistemų apsauga⁽⁶⁾, taip pat pastangoms stiprinti gerą valdymą ir spręsti nelygybės problemas.

3.2. Šiandien dėl neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais ne tik daugelis rūšių (įskaitant simbolines rūšis) atsiduria ties išnykimo riba, bet ir trukdoma tvariai ekonominei plėtrai⁽⁷⁾. Trumpai tariant, ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planas turi būti tinkamai įgyvendintas, kad atitiktų ES tarptautinius aplinkosaugos susitarimus, visų pirma CITES ir Biologinės įvairovės konvencijas (CBD). Tačiau EESRK ragina Europos Komisiją neapsiriboti šiais tarptautiniais susitarimais, kad būtų pagerinta laukinės gamtos apsauga ES ir sustabdyta neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais. Tai būtų naudinga ne tik ES, bet ir visam pasauliui. Neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais yra vienas iš pagrindinių biologinės įvairovės nykimo veiksnių, dėl kurio išnyksta ne tik daugelis rūšių, bet ir kuris prisideda prie klimato kaitos, nes skatina neteisėtą medžių kirtimą, o jie yra būtini anglies dioksido saugojimui.

3.3. Ne mažiau svarbu sustabdyti tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir jo pražūtingas pasekmes. Remiantis UNEP ir Interpolo ataskaita, nusikaltimai aplinkai išaugo 26 proc.⁽⁸⁾ Šis nusikalstamumas apima ir neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais, kelia grėsmę taikai, saugumui ir teisinės valstybės principui ir dažnai yra susiję su kitais sunkiais nusikaltimais, pavyzdžiui, korupcija, kibernetiniais nusikaltimais ir finansiniais nusikaltimais. Pavyzdžiui, kai kuriuose Afrikos regionuose neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Taip pat būtina paminėti žmogžudystes ir nužudymus, nes už nykstančių rūšių apsaugą atsakingų asmenų gyvybei kyla reali grėsmė ir už savo pasisventimą jie moka didelę kainą. Fondas „Thin Green Line“ nustatė, kad 2009–2016 m. buvo pranešta apie 595 brakonierių nužudytus gamtos prižiūrėtojus. Dar šimtai nežinomų gamtos prižiūrėtojų žuvo besivystančiose šalyse, tačiau apie tai nebuvo pranešta. 2017 m. buvo pranešta apie daugiau nei 100 nužudytų gamtos prižiūrėtojų, o 2018 m. šis skaičius buvo panašus – per savaitę žuvo beveik po du gamtos prižiūrėtojus⁽⁹⁾.

3.4. EESRK palankiai vertina ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano peržiūrą ir sprendimą neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais klausimus įtraukti į svarbiausią Europos Komisijos veiklą. EESRK pritaria Europos Komisijos atliktam ankstesnio ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano vertinimui, iš kurio matyti, kad specialistų, išteklių ir mokymų trūkumas daugelyje valstybių narių ir ES nepriklausančių šalių tebėra didelė problema. Taip pat svarbu gerinti bendradarbiavimą: i) ES valstybėse narėse; ii) tarp ES valstybių narių; iii) tarp ES ir ES nepriklausančių šalių; iv) su suinteresuotaisiais subjektais ir pilietine visuomene. Be to, reikėtų dėti daugiau pastangų skaitmeniniam atsekamumui ir agentūrų skaitmeniniam bendradarbiavimui užtikrinti.

⁽⁵⁾ https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf

⁽⁶⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/biodiversityandecosystems>

⁽⁷⁾ Ištrauka iš Europos Komisijos analizės išvados: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0038>.

⁽⁸⁾ UNEP ir Interpolo ataskaita: *Value of Environmental Crime up 26%*.

⁽⁹⁾ <https://globalconservation.org/news/over-one-thousand-park-rangers-die-10-years-protecting-our-parks/>

3.5. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija Direktyvos dėl nusikaltimų aplinkai persvarstymą susiejo su ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planu. Tačiau EESRK yra susirūpinęs, kad Direktyva dėl nusikaltimų aplinkai nepavyks nustatyti veiksmingų ir atgrasančių sankcijų už neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais. 2022 m. gruodžio 9 d. Taryba priėmė poziciją dėl šio klausimo ir gerokai sumažino fiziniams asmenims skiriamas baudas, kartu sumažindama ir sankcijų juridiniams asmenims suderinimo užmojus. Tarybos siūlomos sankcijos yra per mažos, kad būtų atgrasančios ir veiksmingos. Viršutinė baudos riba turėtų būti ne mažesnė kaip 15 proc. visos juridinio asmens pasaulinės apyvartos, t. y. daug didesnė nei Tarybos patvirtinti 5 proc. ar 3 proc. Komitetas mano, kad plataus užmojo Direktyva dėl nusikaltimų aplinkai yra labai svarbi siekiant sėkmingai įgyvendinti ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planą.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Plane turėtų būti aiškiai paminėti pranešėjai ir kiti aplinkosaugos ir žmogaus teisių gynėjai, kurie yra svarbūs suinteresuotieji subjektai rengiant ir įgyvendinant veiksmų planą ES ir nacionaliniu lygmenimis, nes jie atlieka reikšmingą vaidmenį atskleidžiant aplinkos teisės pažeidimus ir užkertant jiems kelią. Šiuos asmenis taip pat reikėtų apsaugoti nuo bauginimo ar bylinėjimosi, kai jie praneša apie neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais arba padeda atlikti tyrimus, kaip šiuo metu nurodyta Direktyvoje dėl nusikaltimų aplinkai.

4.2. EESRK mano, kad svarbu bendradarbiauti su verslo sektoriais, dalyvaujančiais prekyboje laukiniais augalais ir gyvūnais, siekiant sumažinti laukinės gamtos produktų paklausą ES ir neteisėtą prekybą jais, taip pat užtikrinti, kad bet kokia prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais būtų teisėta ir tvari. Plane numatyta kartu su ES prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais taisyklių laikymosi užtikrinimo grupe rengti atitinkamiems verslo atstovams skirtus teminius posėdžius, kad būtų galima spręsti konkrečius klausimus (pvz., liaudies medicinos, egzotinių gyvūnų augintinių, prabangos prekių pramonės, medžioklės turizmo, medienos, žvejybos ir prekybos žuvų produktai sektorių, transporto, kurjerių bendrovių ir internetinės prekybos). Tačiau veiksmų plane ir jį įgyvendinant (pvz., didinant informuotumą ir vykdant elgsenos pokyčių kampanijas) reikėtų aiškiau pripažinti ir atspindėti pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį, kurį jos gali atlikti remdamos pastangas kovoti su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais. ES piliečiams teikiama informacija apie prekybos laukinės gamtos produktais ir jų naudojimo taisykles, pavojų ir padarinius nėra plačiai skleidžiama, tačiau informacija apie liaudies medicinos praktiką ir jo taikymą (įskaitant laukinės faunos ir floros sudedamųjų dalių ir darinių naudojimą gydymui) yra plačiai paplitusi visoje ES. Tokia praktika kelia pavojų vartotojams (nes kai kurių gydomųjų priemonių nauda nėra moksliskai įrodyta) ir yra pražūtinga laukinėms rūšims, kurios yra sugaunamos ir parduodamos, todėl spartėja jų išnykimas. Jei būtų imtasi daugiau prevencinių priemonių šiuo konkrečiu klausimu, ES galėtų iki 30 proc. sumažinti kasmet neteisėtai parduodamų laukinės gamtos produktų kiekį, nes būtent tiek laukinės gamtos produktų, skirtų naudoti medicinoje, konfiskuojama ES⁽¹⁰⁾. Šiuo požiūriu EESRK ir teisėsaugos institucijos taip pat galėtų dalyvauti rengiant viešąsias informavimo apie šią problemą kampanijas.

4.3. Nustatydamas aiškią atsakomybę už veiksmų įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu ir užtikrindamas atitinkamų subjektų veiklos koordinavimą, EESRK rekomenduoja visose valstybėse narėse užtikrinti vienodumą. Dėl plane numatytų koordinavimo užtikrinimo galimybių (pvz.: i) kurti tarpžinybinius komitetus ar sudaryti susitarimo memorandumus; ii) priimti nacionalinius veiksmų planus arba iii) paskirti nacionalinį ryšių punktą), kils neaiškumų, nes valstybės narės pasirinktų skirtingas galimybes. Įgyvendinti veiksmų planą padės tarpžinybinių komitetų kūrimas nacionaliniu lygmeniu, kiekvienam iš jų paskiriant ryšių punktą.

4.4. Labai svarbu, kad šie tarpžinybiniai komitetai ir specialistai ar padalinių darbuotojams būtų vienodai mokomi visose 27 valstybėse narėse. Tai palengvintų bendradarbiavimą valstybėse narėse ir tarp jų, nes darbuotojai vienodai reaguotų, vykdytų tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą. Tai, kad kiekvienas tarpžinybinis komitetas turėtų ryšių punktą, taip pat pagerintų bendradarbiavimą ir koordinavimą tarp valstybių narių ir su trečiosiomis šalimis už ES ribų. Įsteigus ryšių punktą pagerėtų bendradarbiavimas, nes valstybių narių tarpžinybiniai komitetai ir specializuoti darbuotojai galėtų lengviau ir greičiau susisiekti vieni su kitais, ypač tais atvejais, kai tai būtina dėl neteisėtos tarpvalstybinės prekybos. Ryšių punktai galėtų užtikrinti operatyvesnį valstybių narių bendradarbiavimą, nepriklausydami nuo tarptautinių institucijų, pavyzdžiui, Europolo, nagrinėjanč labiau vietinio pobūdžio atvejus, susijusius su dviem šalimis. Tačiau šioms grupėms gali kilti pavojus ir jos gali tapti organizuotų nusikaltėlių taikiniais. Siekiant apsaugoti darbuotojų tapatybę, išsami informacija apie ryšių punktus turėtų būti teikiama tik teisėsaugos ir teisminės institucijoms.

⁽¹⁰⁾ Taryba susitarė dėl derybų įgaliojimų dėl Direktyvos dėl nusikaltimų aplinkai (europa.eu).

4.5. Kalbant apie ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano įgyvendinimą, ES valstybės narės pranešė, kad dėl išteklių ir darbuotojų trūkumo joms sunku užtikrinti operacijų vykdymą. Todėl vėlgi svarbu užtikrinti, kad valstybės narės įsipareigotų skirti pakankamai išteklių naujam ES veiksmų planui įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu. Be to, išteklių yra svarbūs, kad darbuotojams būtų sudarytos deramos darbo sąlygos.

4.6. Tekste reikėtų aiškiai nurodyti, kad valstybės narės įsipareigoja skirti pakankamai lėšų specialistams savo šalyse ugdyti, kad būtų kovojama su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais. Apie paskirtas lėšas reikėtų pranešti, jas reikėtų stebėti ir vertinti įgyvendinant veiksmų planą nacionaliniu lygmeniu. Išteklių turėtų būti skiriami ne tik darbuotojams, bet ir įrangai. Be to, darbuotojams reikėtų sudaryti aukštos kokybės darbo sąlygas su visomis kolektyvinių derybų teisėmis ir užtikrinti tolesnės karjeros galimybes. Tai labai svarbu siekiant pritraukti geriausius specialistus ir išlaikyti aukštą motyvacijos lygį. Ypatinę dėmesį reikėtų skirti sveikatos, gerovės ir asmens saugos klausimams. Reikėtų rengti vienodus mokymus visiems neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais prevencijos veikloje dalyvaujantiems subjektams, o visose valstybėse narėse reikėtų sukurti vienodas struktūras; EESRK rekomenduoja, kad jas sudarytų tarpžinybiniai komitetai ir specializuoti padaliniai ar mokymo programas dėl kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais baigę darbuotojai.

4.7. Veiksmų plane pabrėžiamas įvairių tarptautinių agentūrų ir iniciatyvų vaidmuo, pavyzdžiui, EMPACT, kuri yra pavyzdinė daugiadalykio ir tarpžinybinio operatyvinio bendradarbiavimo priemonė, padedanti kovoti su organizuotu nusikalstamumu ES lygmeniu. EMPACT galėtų tapti svarbia ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų plano įgyvendinimo priemone. Pavyzdžiui, ji galėtų organizuoti vienodus mokymus tarpžinybiniais komitetams ir specialistams visose valstybėse narėse.

4.8. Į ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planą reikėtų įtraukti neteisėtos medžioklės, ypač dėl trofėjų, prevenciją. Pavyzdžiui, Karpatų kalnuose lokiai medžiojami neteisėtai, tačiau brakonieriams skiriamos nedidelės baudos, kurios nėra pakankamai atgrasančios.

4.9. EESRK pritaria pasiūlymui, kad EMPACT koordinuotų reguliarias bendras operacijas, apimančias tarpvalstybinę ES valstybių narių, Europos Komisijos (OLAF) ir atitinkamų ES agentūrų, pavyzdžiui, Eurojusto, FRONTEX, Europolo ir Europos žuvininkystės kontrolės agentūros, bendradarbiavimą. Dar kartą pabrėžtina, kad siekiant užtikrinti veiksmingą bendradarbiavimą, būtina tinkamai paskirstyti išteklius nacionaliniu lygmeniu.

4.10. Kalbant apie prekybos politiką ir priemones, kuriomis remiami kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmai, EESRK palankiai vertina pasiūlymą į būsimus laisvosios prekybos susitarimus įtraukti plataus užmojo kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais įsipareigojimus. Tačiau to nepakaks neteisėtai prekybai laukiniais augalais ir gyvūnais suvaldyti. ES pastangos didinti tarptautinės prekybos ir investicijų galimybes bus bergždžios ir duos priešingų rezultatų, jei ES skubiai nepašalins teisėsaugos spragų. Skaitmeniniai produktų pasai taip pat galėtų būti naudojami tuo pačiu tikslu. Šie pasai galėtų padidinti pasaulinių tiekimo grandinių rizikos atsekamumą ir skaidrumą, padėti bendriems tarptautiniams kontrolės mechanizms ir vykdymo užtikrinimo pastangoms, taip pat suteikti žmonėms ir vartotojams vienodą informaciją apie produktus, kuriuos jie perka, neatsižvelgiant į jų kilmę.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriamas Sąjungos anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistema“

(COM(2022) 672 final – 2022/0394 (COD))

(2023/C 184/15)

Pranešėjas **Stoyan TCHOUKANOV**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 2 1 Europos Vadovų Taryba, 2023 2 6
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	159 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl ES anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistemos ir pripažįsta, kad reikia didinti anglies dioksido absorbavimą ir skatinti regeneracinę praktiką, kartu nepamirštant pagrindinį dėmesį skirti itin svarbiam išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimui, kad būtų apribotas visuotinis atšilimas. Tačiau EESRK pažymi, kad pasiūlyme palikta pernelyg daug esminių aspektų, kuriuos reikės toliau plėtoti priimant deleguotuosius aktus.

1.2. EESRK pripažįsta, kad šiuo metu visoje Sąjungoje taikomos skirtingos anglies dioksido absorbavimo patvirtinimo ir atlygio už jį sistemos ir kad bendra sertifikavimo sistema gali suteikti aiškumo ir patikimumo nustatant visa apimančias ES taisykles, kuriomis būtų reglamentuojama, kaip matuojama, patvirtinama ir tikrinama anglies dioksido absorbavimo nauda klimatui. Savanoriškas sistemos pobūdis susijęs su skatinamuoju poveikiu, kuris gali suteikti naujų pajamų šaltinių tiems, kurie suinteresuoti vykdyti anglies dioksido absorbavimo veiklą. EESRK ragina aiškiau apibrėžti numatomą visiško įgyvendinimo tvarkaraštį, atsižvelgiant į įstaigų ir sertifikavimo padalinių, kuriuos reikės sukurti, skaičių.

1.3. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad gali kilti teisėtų klausimų dėl anglies dioksido absorbavimo naudojimo ES klimato politikoje, pradedant galimybe sumažinti išmetamą teršalų kiekį arba vėluojant jį sumažinti dėl pažadų ateityje absorbuoti anglies dioksidą, baigiant nesažiningų teiginių ir ekologinio manipuliavimo, pagrįsto anglies dioksido kreditų pirkimu, grėsme. Siekiant užkirsti kelią ekologiniam manipuliavimui, EESRK ragina naudojant įvairius anglies dioksido absorbavimo sertifikatus (kurie apima „nuolatinį saugojimą“, „sekvstruojamąjį ūkininkavimą“ ir „anglies dioksido saugojimą ilgaamžiuose produktuose“) aiškiai atspindėti numatomą anglies dioksido saugojimo trukmę ir grįžos riziką.

1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos siekį suteikti visuomenei, anglies dioksido absorbavimo paslaugų teikėjams ir pirkėjams skaidrumo ir aiškumo dėl sertifikuotos anglies dioksido absorbavimo veiklos vertės. Tačiau jis ragina imtis papildomų apsaugos priemonių, susijusių su sertifikatų verte ir naudojimu. Komitetas prašo Komisijos pateikti gaires apibrėžiant atitinkamus teiginius, kuriuos galima suformuluoti remiantis įvairiais sertifikuoto anglies dioksido absorbavimo atvejais, ir ragina atskirti sertifikatus, susijusius su nuolatiniu anglies dioksido saugojimu, sekvstruojamuoju ūkininkavimu ir anglies dioksido saugojimu produktuose.

1.5. EESRK ragina būsimose metodikose, kurios bus parengtos pagal šią sistemą, aiškiai apibrėžti atskaitomybės aspektus ir užtikrinti skaidrumą. Reikia nuolat stebėti ir mažinti anglies dioksido grįžos riziką. Visose anglies dioksido absorbavimo veiklos srityse būtina aiškiai apibrėžti atsakomybę už absorbuojamą ir saugomą anglies dioksidą ir tokios atsakomybės perdavimą.

1.6. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad metodikos būtų pagrįstos moksliniais įrodymais ir joms vadovautų mokslininkų bendruomenė. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad sertifikavimo sistema yra pernelyg sudėtinga ir apsunkinanti, kad būtų skatinama plačiai taikyti šią praktiką – šios procedūros labai ilgai trunka ir yra techninio pobūdžio, todėl gali demotyvuoti veiklos vykdytojus vykdyti savo veiklą, nes jie dažnai yra mažos įmonės, kurių maržos net ir geriausiu atveju yra nedidelės.

1.7. EESRK pažymi, kad stebėsenai, ataskaitų teikimui ir tikrinimui reikalingi įvairūs anglies dioksido absorbavimo matavimai, įskaitant tolimąjį stebėjimą ir palydovinės vaizdinės informacijos naudojimą. Kalbant apie reikiamus matavimus, EESRK pabrėžia, kad labai svarbu užtikrinti kuo mažesnes anglies dioksido absorbavimo stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sąnaudas, kad sertifikavimo sistema būtų plačiai priinama.

1.8. EESRK pabrėžia, kad prieš integruojant sertifikavimo sistemą į kitas politikos sritis, pavyzdžiui, į bendrą žemės ūkio politiką, reikia atidžiai įvertinti ir išnagrinėti su pasiūlymu susijusią galimą riziką ir šalutinį poveikį pagrindiniams dalyviams (ūkininkams, miškų pramonei, statybos ir medienos pramonei), įskaitant aplinkosauginio ar socialinio ir ekonominio pobūdžio riziką.

1.9. EESRK nuomone, dabartinė bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) neturėtų būti naudojama sekvestruojamajam ūkininkavimui ar anglies dioksido absorbavimui finansuoti ⁽¹⁾. Nors BŽŪP vaidmuo anglies dioksido absorbavimo srityje gali būti nedidelis, ši priemonė skirta maisto, pašarų ir biomasės gamybai, kuri yra pagrindinis žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus tikslas. Šiomis konkrečiomis aplinkybėmis anglies dioksido absorbavimas yra šalutinis produktas, o tai reiškia, kad turėtų būti numatyti papildomi finansavimo šaltiniai.

1.10. EESRK mano, kad Komisija palieka labai daug neaiškumų dėl finansavimo ir tai labai atgrasys potencialius dalyvius nuo dalyvavimo. Todėl EESRK pabrėžia, kad būtinas tam tikras su finansavimu susijęs tikrumas. Atsižvelgdamas į anglies dioksido absorbavimo galimybes ateityje, EESRK rekomenduoja parengti šioms priemonėms skirtos bendros finansinės priemonės gaires.

2. Bendrosios pastabos

Poreikis didinti anglies dioksido absorbavimą, kad būtų pasiekti nulinio grynojo kiekio tikslai

2.1. Pagal Paryžiaus susitarimą Europos Sąjunga įsipareigojo iki 2050 m. pasiekti nulinį grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, o po tos datos – neigiamą grynąjį išmetamųjų teršalų kiekį. Remiantis naujausia Tarpyvyriausybinių klimato kaitos komisijos (IPCC) ataskaita, šiam tikslui pasiekti nepakaks vien tik išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo: „siekiant atsverti sunkiai mažinamą likutinį išmetamą ŠESD kiekį, anglies dioksido absorbavimo veikla yra neišvengiamai būtina, jei norime pasiekti, kad grynasis išmetamas anglies dioksido (CO₂) arba ŠESD kiekis būtų lygus nuliui“ ⁽²⁾.

2.2. Nors anglies dioksido absorbavimas nepakeičia būtino drastiško išmetamo ŠESD kiekio mažinimo, jis turės papildyti išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo pastangas, kad būtų pasiektas nulinis ir neigiamas grynas išmetamųjų teršalų kiekis. Todėl, siekiant kontroliuoti ŠESD koncentraciją atmosferoje ir apriboti visuotinį atšilimą, visame pasaulyje reikės gerokai padidinti anglies dioksido absorbavimą. Kad pasiektų savo klimato srities tikslus, ES numato, kad, palyginti su 1990 m., ji turės 85–95 proc. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, o anglies dioksido absorbavimas bus reikalingas šiai spragai užpildyti. Todėl kasmet iš atmosferos reikės absorbuoti kelis šimtus milijonų tonų CO₂.

2.3. Šiuo tikslu ES jau paskelbė keletą iniciatyvų:

- Klimato teisės aktą, kuriame nustatytas ES tikslas iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą;
- Reglamentą dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF), kurio naujausiame pakeitimo pasiūlyme numatytas tikslas, kad iki 2030 m. grynas absorbuotas kiekis siektų 310 mln. CO₂ ekvivalento tonų, saugant anglies dioksidą dirvožemyje, miškuose ir medienos produktuose, ir
- komunikatą dėl tvarių anglies ciklų, kuriame išdėstytos veiksmų gairės, kaip sekvestruojamuoju ūkininkavimu prisidėti prie 2030 m. LULUCF tikslo, o pramoniniais sprendimais 2030 m. absorbuoti bent 5 mln. tonų anglies dioksido. Komunikate taip pat paskelbta apie planus parengti pasiūlymą dėl anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo reguliavimo sistemos.

⁽¹⁾ OL C 323, 2022 8 26, p. 95.

⁽²⁾ IPCC III darbo grupės santrauka politikos formuotojams, 2022 m.

Anglies dioksido absorbavimo projektų valdymas

2.4. Europos Komisija savo pasiūlymu, kuriuo nustatoma savanoriška Sąjungos anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistema, siekia didinti aukštos kokybės ir tvarų anglies dioksido absorbavimą skatinant finansavimą, kovojant su ekologiniu manipuliavimu ir stiprinant pasitikėjimą, taip pat suderinant rinkos sąlygas.

2.5. Komisija nustato tris pagrindines anglies dioksido absorbavimo metodų kategorijas:

- nuolatinis saugojimas. Apima tokius metodus kaip bioenergijos gamyba surenkant ir saugant anglies dioksidą (angl. BECCS), taip pat tiesioginį anglies dioksido surinkimą iš oro ir saugojimą (angl. DACCS). Taikant šios kategorijos metodus, iki 2030 m. turėtų būti absorbuota bent 5 mln. tonų CO₂, kad iki 2050 m. būtų absorbuota iki 200 mln. tonų CO₂;
- sekvestruojamasis ūkininkavimas apima tokius metodus kaip miško įveisimas ir atkūrimas, geresnė miškotvarka, agrarinė miškininkystė, anglies dioksido sekvestracija dirvožemyje ir durpynų atkūrimas. Kartu su anglies dioksido saugojimu produktuose sekvestruojamuoju ūkininkavimu prisidedama prie LULUCF tikslo – iki 2030 m. kasmet absorbuoti 310 mln. tonų CO₂, o 2050 m. sukurti klimatui palankią ekonomiką;
- anglies dioksido saugojimas produktuose apima tokius metodus kaip medienos medžiagų naudojimas statyboje, taip pat ilgalaikis anglies dioksido surinkimas ir naudojimas (angl. CCU), be to, kartu su sekvestruojamuoju ūkininkavimu juo bus padedama siekti pirmiau minėtų LULUCF ir teigiamo poveikio klimatui tikslų.

2.6. Siekdama užtikrinti, kad pagal reglamentą būtų sertifikuojamas tik aukštos kokybės anglies dioksido absorbavimas, Komisija nustatė tam tikrus pagrindinius kriterijus:

- anglies dioksido absorbavimo veikla turi būti tiksliai įvertinta ir duoti akivaizdžią naudą klimatui (kiekybinis įvertinimas);
- anglies dioksido absorbavimo veikla turi apimti ne vien rinkos praktiką ir tai, ko teisiškai reikalaujama (papildomumas);
- sertifikatuose turi būti aiškiai nurodyta anglies dioksido saugojimo trukmė ir nuolatinis saugojimas atskirtas nuo laikinojo saugojimo (ilgalaikis saugojimas);
- galiausiai anglies dioksido absorbavimo veikla turėtų būti naudinga kitiems aplinkos tikslams, pavyzdžiui, biologinei įvairovei, arba bent jau neturi daryti žalos aplinkai (tvarumas).

2.7. Siekdama aiškiau apibrėžti kiekvienam anglies dioksido absorbavimo metodui taikomas taisykles ir įdiegti kokybės kriterijus, Komisija, padedama ekspertų grupės, parengs pritaikytas sertifikavimo metodikas ir jas nustatys deleguotuosiuose aktuose. ES pirmiausia parengs metodikas ir pripažins sertifikavimo sistemas. Antrajame etape veiklos vykdytojai gali prisijungti prie ES pripažintų sertifikavimo schemų, o trečiosios šalys tikrins sertifikavimo reikalavimus atitinkančią veiklą. Sertifikuotas anglies dioksido absorbavimas bus registruojamas sąveikiuose registruose.

2.8. Esamas ir būsimas iniciatyvas, susijusias su anglies dioksido absorbavimu, sieja įvairiopa sinergija. Anglies dioksido absorbavimas pagal siūlomą reglamentą galėtų:

- gauti viešąją paramą iš bendros žemės ūkio politikos, valstybės pagalbos arba Inovacijų fondo;
- būti įtrauktas į įmonių ataskaitas, kurios turi būti išsamiau apibrėžtos Iniciatyvoje dėl ekologiskumo teiginių pagrindimo arba įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvoje (ITTD);
- pasinaudoti sinergija su kitais ženklais ir sertifikatais, pavyzdžiui, ekologinio ūkininkavimo ir tvarios biomasės sertifikavimu;
- būti įtrauktas į tiekimo grandinės sutartis, kuriant pramonės vertės grandines ir sinergiją su tvariomis maisto sistemomis;
- prisidėti prie savanoriškų anglies dioksido rinkų vientisumo.

3. Konkrečios pastabos

Patikimas sertifikavimas – labai reikalingas pagrindas siekiant sparčiai didinti anglies dioksido absorbcijos pajėgumus Europoje

3.1. Nustačius visa apimančias ES taisykles, kuriomis būtų reglamentuojama, kaip matuojama, patvirtinama ir tikrinama anglies dioksido absorbcijos nauda klimatui, galima svariai padėti plėtoti stiprius anglies dioksido absorbcijos pajėgumus Europoje. Tai apima įvairius naujoviškus metodus, kuriuos taikydami ūkininkai, miškininkai, pramonės įmonės ir kiti subjektai gali surinkti ir saugoti neišskastintą CO₂.

3.2. Sertifikavimas yra būtinas ir reikšmingas žingsnis siekiant integruoti anglies dioksido absorbciją į ES klimato politiką. Tai apima, pavyzdžiui, žemės valdytojams skirtų paskatų saugoti anglies dioksido dirvožemyje kūrimą (pvz., pagal BŽŪP), atlygį už statybinių medžiagų, kuriose saugomas neišskastintasis anglies dioksidas, viešuosius pirkimus (pvz., taikant statybos kodeksus) arba ataskaitų apie klimato srities tikslus teikimą (pvz., įgyvendinant IITD).

3.3. Todėl EESRK iš esmės visiškai pritaria anglies dioksido absorbcijos sertifikavimo sistemai ir ją vertina kaip žingsnį link patikimo sertifikavimo.

Poreikis sekti absorbuojamą anglies dioksidą, kad būtų užtikrinta papildoma nauda klimatui, ekonomikai ir visuomenei

3.4. Nors būtina plačiu mastu diegti anglies dioksido absorbcijos praktiką, taip pat svarbu šias pastangas kontroliuoti. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad gali kilti teisėtų klausimų dėl anglies dioksido absorbcijos naudojimo ES klimato politikoje, pradedant galimybe sumažinti atgrasomąjį poveikį ir baigiant nesąžiningų ekologiškumo teiginių ir ekologinio manipuliavimo, pagrįsto anglies dioksido kreditų pirkimu, grėsme.

3.5. Todėl EESRK mano, kad ES reikia veiksmingos ir patikimos sertifikavimo sistemos, siekiant užtikrinti, kad būtų sertifikuojamas tik aukštos kokybės ir patikimas anglies dioksido absorbcijos. Tai sudarys sąlygas ES pripažinti anglies dioksido absorbciją ir už ją atlyginti nesudarant kliūčių mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro.

3.6. Kad pagrindiniai dalyviai būtų tikri, jog ES sertifikuotas anglies dioksido absorbcijos teikia realią naudą klimatui, labai svarbu nustatyti žemiausią viso sertifikuoto anglies dioksido absorbcijos kokybės ribą. Vėliau taip pat reikės pakankamai aiškiai parodyti, kad sertifikuotas anglies dioksido absorbcijos gali būti saugiai integruotas į platesnę su klimatu susijusią ES politiką.

3.7. Atsižvelgiant į tai, anglies dioksido absorbcijos veikla turi būti įrodytas papildomumas, t. y. kad anglies dioksido nebūtų buvę įmanoma absorbuoti be intervencinių veiksmų. Tai griežtas reikalavimas, jei sertifikatai būtų naudojami reikalavimams dėl kompensacijos, tačiau jis gali būti sušvelnintas, jei kompensacijos nereikalaujama (pvz., jei ūkininkai gauna tiesiogines valstybės išmokas, kuriomis skatinama pereiti prie regeneracinės praktikos). Dėl šios priežasties anglies dioksido absorbcijos veikla turėtų duoti papildomos naudos tvarumo požiūriu, o ne tik daryti „neutralų“ poveikį, kaip šiuo metu yra numaciusi Komisija.

3.8. EESRK taip pat pabrėžia, kad reikia nuolat stebėti ir mažinti grįžos (saugomo CO₂ išleidimo) riziką. Atsakomybė už absorbuojamą ir saugomą anglies dioksidą bei tokios atsakomybės perdavimas turi būti aiškiai apibrėžti ir specialiai pritaikyti kiekvienai anglies dioksido absorbcijos veiklos sričiai.

Skirtumo tarp nuolatinio anglies dioksido saugojimo, sekvstruojamojo ūkininkavimo ir anglies dioksido saugojimo produktuose išlaikymas

3.9. Anglies dioksido absorbcijos metodai labai skiriasi pagal tai, kaip CO₂ išgaunamas iš atmosferos, kur ir kiek laiko jis saugomas.

3.10. Paprastai sausumos rezervuaruose ir biomasėje saugomas anglies dioksidas (trumpojo ciklo absorbcijos metodai) yra pažeidžiamas ir jo saugojimo trukmė yra trumpesnė nei geologiniuose rezervuaruose saugomo anglies dioksido (ilgojo ciklo absorbcijos metodai).

3.11. Todėl įvairūs anglies dioksido absorbcijos ir saugojimo metodai turėtų būti skaičiuojami, valdomi ir sertifikuojami skirtingais būdais, atsižvelgiant į anglies dioksido saugojimo pobūdį. ES jau atskiria LULUCF ramstį nuo pramonės sektoriaus išmetamųjų teršalų. Komunikate dėl tvarių anglies ciklų daromas skirtumas tarp „išskastinės“, „biogeninės“ ir „atmosferos“ anglies rūšių, kurias siūloma ne vėliau kaip iki 2028 m. atskirai ženklinėti, sekti ir įtraukti į apskaitą Europos Sąjungoje.

3.12. Be to, reikėtų pabrėžti, kad trys anglies dioksido absoravimo metodų grupės (nuolatinis anglies dioksido saugojimas, sekvestruojamasis ūkininkavimas ir anglies dioksido saugojimas produktuose) atlieka skirtingus vaidmenis mums siekiant nulinio grynojo išmetamųjų teršalų kiekio, skiriasi jų poveikis klimatui, sąnaudos, diegimo iššūkiai, parengtumas ir visuomenės vertinimas. Todėl jos taip pat turėtų būti skirtingai skatinamos ir valdomos, kad būtų galima taikyti specialiai pritaikytą politiką ir finansinę paramą, atitinkančią kiekvieno anglies dioksido absoravimo metodo poreikius.

3.13. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK pritaria Komisijos siekiui suteikti visuomenei, anglies dioksido absoravimo paslaugų teikėjams ir pirkėjams skaidrumo ir aiškumo dėl sertifikuotos anglies dioksido absoravimo veiklos vertės.

3.14. Tačiau EESRK primygtinai ragina Komisiją žengti dar toliau ir parengti gaires apibrėžiant atitinkamus teiginius, kuriuos galima suformuluoti remiantis įvairiais sertifikuoto anglies dioksido absoravimo atvejais (t. y. nuolatiniu saugojimu, sekvestruojamuoju ūkininkavimu, anglies dioksido saugojimu produktuose). Tai bus labai svarbu siekiant skatinti visus galimus anglies dioksido absoravimo sertifikavimo atvejus, kartu užtikrinant nurodytos naudos klimatui sąžiningumą ir užkertant kelią ekologiniam manipuliavimui.

Skaidrumo ir mokslinio indėlio rengiant metodikas užtikrinimas

3.15. Kadangi Komisija, padedama ekspertų grupės, ketina pradėti atskirą procesą, kad parengtų anglies dioksido absoravimo veiklos metodikas ir deleguotuosiuose aktuose pateiktą išsamesnę informaciją apie sertifikatus, EESRK ragina įtraukti pilietinę visuomenę ir su ja konsultuotis.

3.16. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad rengiamos metodikos būtų pagrįstos moksliniais įrodymais ir joms vadovautų mokslininkų bendruomenė.

3.17. EESRK pažymi, kad stebėsenai, ataskaitų teikimui ir tikrinimui reikalingi įvairūs anglies dioksido absoravimo matavimai, įskaitant tolimąjį stebėjimą ir palydovinės vaizdinės informacijos naudojimą. Kalbant apie reikiamus matavimus, EESRK pabrėžia, kad labai svarbu užtikrinti kuo mažesnes anglies dioksido absoravimo stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sąnaudas, kad sertifikavimo sistema būtų plačiai prieinama.

3.18. ES turėtų apsvairstyti galimybę skirti specialų finansavimą moksliniams tyrimams, metodikos kūrimui ir bandomajam diegimui. Siekiant demokratizuoti galimybes naudotis sertifikavimo sistema, smulkiesiems dalyviams bus labai svarbi parama gebėjimams stiprinti ir administracinėms išlaidoms padengti.

3.19. Galiausiai EESRK pabrėžia, kad prieš integruojant sertifikavimo sistemą į kitas politikos sritis, pavyzdžiui, į bendrą žemės ūkio politiką, reikia atidžiai įvertinti ir išnagrinėti su pasiūlymu susijusią galimą riziką ir šalutinį poveikį pagrindiniams dalyviams (ūkininkams, miškų pramonei, statybos ir medienos pramonei), įskaitant aplinkosauginio ar socialinio ir ekonominio pobūdžio riziką.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaita (pagal Reglamentą (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo)““

(COM(2022) 547 final)

(2023/C 184/16)

Pranešėjai: **Marcin NOWACKI, Angelo PAGLIARA, Lutz RIBBE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 m. lapkričio 25 d.
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	208 / 4 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos Komisija savo 2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitoje pateikia gana optimistišką pastaraisiais mėnesiais vykdytų priemonių ir užsibrėžtų tikslų apžvalgą.

1.2. Skaitant ataskaitą tampa aišku, kad daugelis tikslų, prieš karą su Ukraina laikytų pernelyg didelio užmojo, dabar pristatomi kaip realus atsakas į energetikos krizę. Kyla klausimas, kas trukdė visai ES dar iki 2022 m. vasario 24 d. ryžtingiau spręsti klimato apsaugos, tiekimo saugumo, energetinio savarankiškumo ir Europos energetikos sistemos atsparumo klausimus.

1.3. Nors naudinga susipažinti su įvairiais komunikate pateiktais faktais ir skaičiais, energetikos sąjunga apima daugiau nei matematiškai ar statistiškai apibrėžti atsinaujinančiosios energijos diegimo, energijos taupymo ar išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslai. EESRK pabrėžia, kad energetikos sąjunga visų pirma yra politinis projektas, kuriuo siekiama tiksliai apibrėžtų politinių tikslų, išdėstytų šiose vizijose ⁽¹⁾:

- (1) energetikos sąjunga, paremta solidarumu ir pasitikėjimu tarp valstybių narių, kurios pasaulinėje arenoje kalba vienu balsu;
- (2) integruota energetikos sistema, kurioje energija laisvai perduodama tarp valstybių ir kuri grindžiama konkurencija ir optimaliu išteklių naudojimu;
- (3) energetikos sąjunga, kuri yra tvari mažanglė ir klimatui nekenksminga ekonomika, sumodeliuota taip, kad gyvuotų ilgai;
- (4) stiprios, novatoriškos ir konkurencingos Europos įmonės, kuriančios produktus ir technologijas, kurių reikia užtikrinti energijos vartojimo efektyvumą ir diegti mažangles technologijas, kad už suvartotą energiją būtų galima mokėti mažiau, kad jos galėtų aktyviai dalyvauti rinkoje, kurioje užtikrinama pažeidžiamų vartotojų apsauga;
- (5) Europos darbo jėgos įgūdžių, būtinų Europos energetikos ekonomikai kurti ir valdyti, ugdymas;
- (6) investuotojų pasitikėjimo skatinimas, remiantis kainų signalais, informuojančiais apie ilgalaikius poreikius ir politikos tikslus, įskaitant, *inter alia*, laipsnišką atsakymą teikti subsidijas iškastinei energijai;

⁽¹⁾ Žr. COM(2015) 80 final, „Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategija“.

- (7) energetikos sąjunga, kurioje daugiausia dėmesio skiriama piliečiams, kurie prisiima atsakomybę už energetikos sistemos pertvarką, naudojasi naujų technologijų teikiama privalumais, kad už suvartotą energiją galėtų mokėti mažiau, aktyviai dalyvauja rinkoje, o kai patys atsiduria pažeidžiamoje padėtyje, gauna apsaugą.

Ataskaitoje aprašomos priemonės, kurių iki šiol imtasi arba planuojama imtis siekiant įgyvendinti šias vizijas. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad ataskaitoje pateiktos pastabos susijusios ne su vizijomis, o su penkiomis viena kitą papildančiomis ir glaudžiai tarpusavyje susijusiomis veiksmų, kuriais siekiama didesnio energetinio saugumo, tvarumo ir konkurencingumo, sritimis. Dėl šio dvikrypčio požiūrio, kurį sudaro tikslai (arba vizijos) ir veiksmų sritys, labai sunku stebėti, kaip įgyvendinamos vizijos, be kita ko, dėl to, kad, pavyzdžiui, piliečių, kurie yra energetikos sąjungos dėmesio centre, klausimai arba poreikis kelti darbo jėgos kvalifikaciją ir ją perkvalifikuoti yra susiję su keletu veiksmų sričių. EESRK apgailestauja, kad dėl to labai sunku stebėti pažangą, padarytą įgyvendinant energetikos sąjungos strategijos tikslus.

1.4. Komunikate pagrįstai minimas planas „REPowerEU“, kuriam EESRK pritaria ir kuriuo gaivinamas ir stiprinamas žaliasis kursas bei 55 % tikslo priemonių rinkinys, daugiausia dėmesio skiriant energijos tiekimo įvairinimui, taupymui, tiekimo saugumui ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros spartinimui. Tačiau dabartinė klimato ir energetikos krizė ir tiekimo saugumo, stabilumo bei nuspėjamumo stoka Europos Sąjungai daro didžiulį spaudimą. Krizė būtų ne tokia sunki, jei anksčiau būtų imtasi tikslingesnių veiksmų ir, pavyzdžiui, būtų rimčiau žiūrima į pačios ES tikslus (pvz., Europos energetikos sąjungos tikslus).

1.5. Remiantis 2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaita apskaičiuota, kad į įvairių krypčių veiksmus, kuriais siekiama iki 2030 m. užtikrinti visišką nepriklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro, reikia investuoti 300 mlrd. EUR viešųjų lėšų, o tai turės didelį poveikį bendram ES biudžetui. Be to, reikės papildomų privačių investicijų, įskaitant Europos piliečių investicijas. EESRK mano, kad lėšos turi būti naudojamos taip, kad padėtų pasiekti pirmiau minėtus energetikos sąjungos tikslus. Be to, dėl šių išlaidų neturėtų sumažėti teisingai pertvarkai, moksliniams tyrimams ir inovacijoms arba įmonėms ir vartotojams, nukentėjusiems nuo kylančių energijos kainų, skiriamos lėšos.

1.6. Beprecedentis energijos kainų kilimas, sukeltas Rusijos invazijos į Ukrainą, turi milžiniškų socialinių ir ekonominių padarinių, taip pat pasekmių šalių pramonės ir gamybos struktūrai. EESRK pabrėžia, kad energetikos krizės metu trūksta aiškaus koordinavimo Europos lygmeniu, ir ragina reaguojant į tai sukurti SURE modeliu grindžiamą priemonę, kad būtų remiami sunkumų patiriantys darbuotojai ir įmonės.

1.7. Pastarojo meto įvykiai padidino galimą kibernetinių išpuolių ir sabotažo veiksmų prieš ypatingos svarbos infrastruktūrą, pavyzdžiui, energetikos tinklus ir elektrines, riziką. Todėl EESRK rekomenduoja parengti ir patvirtinti išsamią strategiją, skirtą ES apsaugoti nuo tokio pobūdžio grėsmių.

1.8. Energetinis savarankiškumas turi ir toliau būti pagrindinis ES šalių vidutinės trukmės strateginis tikslas, ypač atsižvelgiant į tai, kas vyksta dėl karo Ukrainoje, ir į galimą tolesnį tarptautinės padėties blogėjimą. Komitetas mano, kad „strateginis energetinis savarankiškumas“ – tai politinė koncepcija, padėsianti formuoti būsimą ES energijos rinką, kurioje autonominiai ES sprendimai užtikrins energetinę nepriklausomybę nuo nepatikimų tiekėjų. EESRK apgailestauja, kad ši tema ataskaitoje nėra tinkamai išnagrinėta ir lieka nuošalyje, o dėmesys sutelkiamas tik į nepriklausomybę nuo energijos importo iš Rusijos.

1.9. Kad būtų pasiekti ES strateginio savarankiškumo tikslai, EESRK ragina Tarybą ir Komisiją parengti tinkamas priemones, be kita ko, įsteigti Europos suverenumo fondą, kad būtų skatinamos investicijos į švarios vidaus energijos technologijas ir energetikos infrastruktūrą. Tuo pat metu labai svarbu skatinti valstybes nares optimaliai ir veiksmingai naudoti lėšas švarios energijos plėtrai. Į tokią strategiją taip pat turi būti įtrauktos gairės, kaip motyvuoti įmones, Sąjungos institucijas, visuomenės narius ir energetikos bendruomenes daugiau investuoti. Matyti, kad dabar esamų priemonių ir išteklių nepakanka pagrindiniams uždaviniams spręsti. EESRK ragina Komisiją ypač atsargiai vertinti naujų išteklių ir tiekimo poveikį aplinkai ir naują priklausomybę nuo trečiųjų valstybių.

1.10. EESRK siūlo plėtojant energetinį savarankiškumą vadovautis principu „iš apačios į viršų“, nes juo vadovaujantis lengviau pasiekti 1.3 punkte nurodytus tikslus.

1.11. Įgyvendinant žaliąjį kursą dar nevykdoma lygiavertė socialinė politika, kad ši pertvarka būtų teisinga pertvarka. Pereinamojo laikotarpio procesai turės didelį poveikį užimtumui ir pramonės sistemoms, todėl EESRK apgailestauja, kad ataskaitoje tinkamai neatsižvelgta į visapusiškos užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos svarbą. Investicijos į švietimą, perkvalifikavimą ir kvalifikacijos kėlimą turi būti vertinamos kaip socialinė ir ekonominė atsakomybė.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Idealus atsakas į tiekimo sutrikimą, kurį sukėlė Rusijos agresija prieš Ukrainą, ir energetikos sąjungos strateginius tikslus labiausiai atitinkantis atsakas būtų energetikos sistema, pagrįsta 100 proc. vidaus atsinaujinančiųjų išteklių energija. Komitetas žino, kad nesutariama, ar įmanoma įgyvendinti šį tikslą. Tačiau pagal numatomą scenarijų tokios energetikos sistemos pagrindinis pranašumas būtų visiškai savarankiškumas ir didelis atsparumas. Refinansavus kapitalo išlaidas, patirtas investuojant į atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginius, pažangias technologijas, švarų transportą ir energijos vartojimo efektyvumą, galutiniam vartotojui būtų siūloma energija už prieinamiausią kainą, kartu būtų stiprinama vietos ir regionų ekonomika ir kuriama daugiau darbo vietų, palyginti su senąja sistema. Visa ši nauda aiškiai aprašyta atitinkamose Švarios energijos dokumentų rinkinio konstatuojamosiose dalyse. Nors teoriškai atsinaujinančiųjų išteklių energija gali užtikrinti energetinį savarankiškumą veiklos požiūriu, vis dar reikia užtikrinti, kad visa ekosistema, įskaitant medžiagas patiems atsinaujinančiųjų išteklių įrenginiams, sudarytų sąlygas vietos gamybai. Tačiau iš energetikos sąjungos būklės atskaitos matyti, kad Europos energetikos sistemoje dar toli gražu nepasiektas šis tikslas.

2.2. Taigi, esant tokiai padėčiai, reikia įvairinimo: jei visiškai savarankiškumo pasiekti neįmanoma, ES būtinas strateginis savarankiškumas. Strateginis savarankiškumas reikštų, kad reikia nustatyti, kokio masto energijos importas ateityje bus ir toliau neišvengiamas ir ką tai reiškia Europos energetikos sistemos pažeidžiamumui arba atsparumui. Tačiau energetikos sąjungos būklės ataskaitoje nepateikiama jokio atsakymo į šį klausimą, tokios informacijos nėra ir jokiame kitame Komisijos strateginiame dokumente.

2.3. Norint atsakyti į 2.2 punkte iškeltą klausimą, reikia apskaičiuoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos, įskaitant elektros energijos kaupimą, paklausos valdymą ir kitas lankstumo galimybes, dalį, skirtą elektros energijos, šilumos ir transporto sektorių paklausai patenkinti (galios kreditas). Galios kreditas – tai elektrinės įrengtosios galios dalis, kuria galima pasinaudoti tam tikru metu. Kadangi atsinaujinančiųjų išteklių energija yra paskirstytoji energija, yra visiškai pagrįsta šį vertinimą pradėti ten, kur ji gaminama. Laikantis šio požiūrio, pirmasis galios kreditas turėtų būti vertinamas vietos lygmeniu (pvz., rajono lygmeniu), nustatant dalį, kuria gali prisidėti gaminantieji vartotojai, atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendruomenės ir kiti energijos gamintojai. Vienas iš energetikos sąjungos tikslų arba vizijų, t. y. įgyvendinant energetikos sistemą daugiausia dėmesio skirti piliečiams, turi būti įgyvendinamas būtent vietos lygmeniu. Kitas lygmuo būtų regioninis – jame būtų galima kiek įmanoma labiau subalansuoti deficitą (kai galios kreditas mažesnis nei 100 proc.) ir perviršį (kai galios kreditas didesnis nei 100 proc.). Vėliau būtų galima imtis tarpregioninio, nacionalinio ir galiausiai – Europos lygmens. Kadangi atsinaujinantieji energijos ištekliai pareikalauja nemažų sisteminių išlaidų energetikos infrastruktūrai, pagrindinis tikslas – atsinaujinančių išteklių energiją naudoti vietoje, priešingu atveju išlaidas turi padengti energijos gamintojai.

2.4. Šis 2.3 punkte aprašytas principas „iš apačios į viršų“ geriausiai atitinka atsinaujinančiųjų išteklių energijos pobūdį ir visų dydžių gamintojų lankstumo galimybes, įskaitant dideles elektrines, taip pat smulkius gamintojus, įskaitant vadinamuosius gaminančius vartotojus.

2.5. Kalbant apie energetikos sąjungą, 2.3 punkte aprašytas metodas turi tris pagrindinius pranašumus.

2.5.1. Pirmą, investicijų planavimo požiūriu reikia numatyti, kiek energijos importo į ES reikės dabar ir ateityje. Tik tokiu atveju galima išvengti nesėkmingų investicijų ir ypač priklausomybės nuo vieno tiekėjo. Kalbant labai konkrečiai, be minėtosios analizės neįmanoma tinkamai nustatyti faktinio SGD poreikio 2025, 2030 ir 2035 metais. Kiekvieno sprendimo dėl pirkimo, ypač grindžiamo ilgalaikėmis sutartimis, atveju esama rizikos, kad jis bus neteisingas, jei galios kreditai nebus įvertinti vietos, regiono, tarpregioniniu ir Europos lygmenimis. Tai ypač svarbu, nes norint užtikrinti SGD saugumą reikalingos ilgalaikės sutartys. Nuo šios analizės priklauso energetikos sąjungos sėkmė, tačiau analizės nėra.

2.5.2. Antrasis atsinaujinančiųjų išteklių energijos, įskaitant lankstumo galimybes, galios kreditų analizės, atliekamos vietos, regioniniu, tarpregioniniu ir Europos lygmenimis, pranašumas yra tas, kad ši analizė padėtų lengviau suformuoti ateities perspektyvomis grindžiamą energetikos infrastruktūros planavimo sistemą, apimančią elektros tinklą, mažo anglies dioksido pėdsako dujų tinklą ir centralizuoto šilumos tiekimo sistemas. Čia labai svarbu pabrėžti, kad dujų infrastruktūra Europoje turi būti pritaikyta vandeniliui. Tačiau dabar nėra patikimų kriterijų, pagal kuriuos būtų vertinamas pritaikymas vandeniliui. EESRK ragina Komisiją pradėti rengti tokius standartus, kad būtų galima kuo greičiau pateikti pasiūlymą.

2.5.3. Trečiasis pranašumas labai susijęs su paminėtoju 1.10 punkte: reikia persvarstyti sistemos stabilumo klausimą. Būsima perdavimo ir paskirstymo tinklų sistema Europoje ir ES valstybių narių lygmeniu turėtų būti standartizuotų jungčių, sujungtų tarpusavyje ir apimančių tiek centralizuotai valdomas aukštos įtampos linijas, tiek energetikos kooperatyvus,

pagrįstus komercializuotomis vidutinės ir žemos įtampos linijomis, matrica. Vietos lygmeniu būtina paspartinti paskirstytosios energijos diegimą ir supaprastintą plėtrą taikant teisinius ir organizacinius mechanizmus, kuriais būtų suteikta galimybė naudoti vadinamąsias tiesiogines linijas, hibridines elektrines (angl. *cable pooling*) ir bendradarbiavimą su atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamintojais taikant bendrus elektros energijos pirkimo sutartyje apibrėžtus principus.

2.6. Dabar nacionalinio lygmens elektros perdavimo tinklų operatoriai nėra pakankamai suinteresuoti plėtoti vietinius tinklus, kurie padidintų elektros energijos sektoriaus lankstumą, nes, jų nuomone, tai gali destabilizuoti energijos sistemą. Skirstomųjų tinklų operatoriai nėra skatinami investuoti į vietos tinklus, nes dabartinėje reguliavimo ir politinėje aplinkoje trūksta aiškių gairių. Tinklo mokesčių reglamentu tik skatinama perduoti ir skirstyti elektros energiją. Nėra skatinamos pažangiojo elektros energijos valdymo koncepcijos. EESRK yra įsitikinęs, kad energijos kooperatyvų ir gaminančių vartotojų energijos gamybos modelio plėtra sudaro galimybę padidinti energetinį saugumą vietos lygmeniu ir sumažinti elektros tinklo apkrovą. Vietoje vartojant nepastovią atsinaujinančiųjų išteklių energiją mažinamas spaudimas tinklui, todėl pirmenybė turėtų būti teikiama vietos vartojimui, kai jis yra efektyvus išteklių ir sąnaudų požiūriu. Gaminantys vartotojai ir energijos bendruomenės (dalyvaujant energijos skirstytojams, vietos valdžios institucijoms, verslininkams ir piliečiams) gali subalansuoti esamus išteklius ir elektros energijos paklausą savo namų ūkiuose, įmonėse ir viešuosiuose pastatuose – ypač plėtojant energijos kaupimo technologijas. EESRK atkreipia dėmesį į riziką, kad elektros energijos skirstytojams šiuo atžvilgiu gali kilti interesų konfliktas ir prašo kompetentingų priežiūros institucijų apsvarstyti priemones, kuriomis būtų išvengta neigiamo vertikaliosios integracijos poveikio.

2.7. Siekiant išvengti 2.6 punkte aprašytos blogosios patirties, tampa net dar svarbiau laikytis 2.3 punkte aprašyto metodo, kad būtų galima pasinaudoti trimis 2.5.1, 2.5.2 ir 2.5.3 papunkčiuose nurodytais pranašumais. Todėl EESRK ragina Komisiją parengti pasiūlymą, kaip šį metodą įtraukti į energetikos sąjungos politiką. Siekiant įgyvendinti energetinės nepriklausomybės strategines perspektyvas, be būtinų neatidėliotinų intervencinių priemonių, kurių imtasi praėjusiais metais, turėtų būti nuolat stebimi ir nagrinėjami toliau nurodyti klausimai:

- esamų išteklių (naftos, dujų, atsinaujinančiųjų ir branduolinių šaltinių ir kt.) balansas;
- potencialių išteklių balansas (žvalgyba, tradicinių išteklių gavyba, novatoriškų technologijų kūrimas ir kt.);
- įvairių energijos šaltinių optimalaus plėtojimo Europoje programa ir hierarchija; energetinės nepriklausomybės programos finansavimo sistema.

Tam taip pat reikia įvertinti, kuriuos esamus tebeveikiančius įrenginius reikėtų išlaikyti ir kuriuos senus šaltinius, įskaitant įprastinius pajėgumus, reikėtų pakeisti vykdant sklandų ir papildomąjį procesą. Taip pat turėtų būti atlikta garinio metano reformingo (SMR) ir anglies dioksido surinkimo ir saugojimo (CCS) ir (arba) anglies dioksido surinkimo ir panaudojimo (CCU) technologijų naudos ir sąnaudų analizė.

2.8. Šiuo atžvilgiu EESRK pakartoja, kad labai svarbu paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių projektų leidimų išdavimą. Tai svarbus dalykas, kurį palyginti lengva įgyvendinti. Dalis projektų yra aiškiai pristabdomi dėl biurokratinių trikdžių, tai visų pirma pasakytina apie projektus, susijusius su dideliais gamybos pajėgumais. Komitetas mato ir vertina Komisijos pastangas šioje srityje, tačiau atėjo laikas tikriems pokyčiams.

2.9. Vykdydama 2.5.3 papunktyje nurodytą užduotį Komisija taip pat turėtų atsižvelgti į strateginę Europos energetikos strategijos ir poreikio turėti stiprią, tvarią bei novatorišką Europos pramonės sistemą, ryšį: į šį aspektą iki šiol nebuvo atsižvelgta energetikos sąjungos būklės ataskaitose. Savo nuomonėje dėl 2021 m. energetikos sąjungos būklės (TEN 767) EESRK rekomendavo energetikos sąjungos valdyme ir administravime labiau atsižvelgti į sąsają su naująja ES pramonės strategija. EESRK ragina Europos Komisiją jau kitoje ataskaitoje pradėti atsižvelgti į šio strateginio ryšio svarbą ir užtikrinti geresnį derinimą su strateginio prognozavimo ataskaita

2.10. Taip pat nei ataskaitoje, nei jos prieduose tinkamai nesvarstomas esminis ir aktyvus piliečių vaidmuo, nors politikoje jiems turėtų būti skiriamas pagrindinis dėmesys. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad energetikos sąjungoje didžiausią dėmesį reikėtų skirti piliečiams, padedant jiems tapti rinkos dalyviais ir tikrais „gaminančiais vartotojais“. Gaminančių vartotojų sąvoka turi būti išplėsta, kad apimtų dalijimąsi energija, virtualų pasigamintos energijos vartojimą ir kitus vartojimo atvejus, kai naudojamosi viešuoju tinklu. Todėl EESRK ragina politikos formuotojus palaikyti ir skatinti visas būtinas priemones, kad žmonės galėtų tapti energiją gaminančiais vartotojais.

2.11. Iki 2023 m. birželio mėn. valstybės narės turi pateikti savo nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus. Šiuo tikslu valstybės narės turi gauti aiškią žinią ir veiksmų gaires, kad galėtų tinkamai suplanuoti savo energetikos pertvarkos kelią, kaip aprašyta 2.3 punkte, ir atsižvelgti į 2.7, 2.8, 2.9 punktuose pateiktas rekomendacijas.

2.12. Planuojama veikla, skirta naujai rinkos struktūrai plėtoti, turi būti vykdoma atsižvelgiant į pirmiau paminėtus aspektus. EESRK sutinka, kad būtina imtis veiksmų siekiant optimizuoti ir patobulinti ES elektros energijos rinkos struktūrą, taip pat atsižvelgiant į 2.3 punkte aprašytą būsimą energetikos sektoriaus raidą, naujas besiformuojančias technologijas, geopolitinius pokyčius ir pasinaudoti per dabartinę krizę įgyta patirtimi. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą peržiūrėti Reglamento dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo sistemą, siekiant sumažinti piktnaudžiavimo rinką riziką, ir ragina Komisiją parengti visas būtinas priemones, skirtas išsaugoti rinkos veikimą ir išvengti iškreipiamojo poveikio kainodarai ir spekuliacijų. Europos energijos rinka neturėtų veikti kaip finansų rinkos. Mūsų energijos vidaus rinka turi atspindėti tikrą Europos energetikos sistemos padėties vaizdą. EESRK atkreipia dėmesį į naujausią Europos Audito Rūmų ataskaitą, kurioje nurodoma, kad Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (ACER) neturi pakankamai išteklių rinkai stebėti, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui, ir ragina Komisiją sudaryti sąlygas ACER vykdyti savo užduotis šioje srityje.

2.13. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad 2021 m. sumažėjo subsidijos atsinaujinančiųjų išteklių energijai, nors subsidijos iškastinio kuro energijai nepakito. Po krizės reikės imtis ryžtingų veiksmų, kad būtų nutraukta konkurencija dėl subsidijų tarp atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir iškastinio kuro energijos. Savo ataskaitoje Komisija nepateikia jokių pastabų šiuo klausimu.

2.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad 2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitoje neskiriama pakankamai dėmesio klausimui dėl sąnaudų ir padarinių, susijusių su Europos strategijos ramsčiu, kuriam priskiriamas siekis mažinti energijos paklausą. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai išsamiau išnagrinėti, kokį poveikį šis mažinimas gali turėti įvairių regionų padėčiai, ir apibūdinti priemones, kurių reikia šiam poveikiui sušvelninti.

2.15. Klimato politika turės didelį poveikį darbuotojams ir įmonėms, todėl reikės didelio masto mokymo, perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo. Šią pertvarką reikėtų išnaudoti kaip galimybę visuose sektoriuose ir regionuose kurti kokybiškas darbo vietas ir geras darbo sąlygas. Ataskaitoje nepakankamai nagrinėjamas teisingos pertvarkos aspektas. EESRK ragina Komisiją stiprinti teisingos pertvarkos mechanizmą, ypatingą dėmesį skiriant poveikiui darbuotojams, darbo vietoms ir pramonės sistemai. Socialinių partnerių dalyvavimas formuojant tvarumo, saugumo ir solidarumo politiką taip pat turėtų būti nuolatinis ir struktūrinis. Teisinga pertvarka – tai ne tik pertvarkos finansavimo klausimas. Ji taip pat apima tikslą užtikrinti darbuotojų teises, deramą darbą, kurti kokybiškas darbo vietas ir užtikrinti socialinę apsaugą, išlaikyti ir toliau didinti Europos įmonių konkurencingumą, todėl reikia imtis konkrečių veiksmų visais lygmenimis, ypač regioniniu.

Briuselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energetikos sistemos skaitmenizavimo ES veiksmų planas““

(COM(2022) 552 final)

(2023/C 184/17)

Pranešėjas **Thomas KATTNIG**

Bendrapranešėjis **Zsolt KÜKEDI**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 11 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	198 / 1 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria tikslams ir palankiai vertina daugumą veiksmų plane siūlomų priemonių. EESRK jau konkrečiai paaiškino energetikos pertvarkos ir skaitmeninės transformacijos sąsają ir atkreipė dėmesį į skaitmenizacijos naudą energijos taupymo, mažesnio energijos suvartojimo intensyvumo ir geresnio energetikos infrastruktūros valdymo požiūriu. Tačiau, nors veiksmų plano optimistinis požiūris įkvepia, Komisija yra linkusi ignoruoti tai, kad fizinė realybė labai skiriasi nuo veiksmų plane nurodytų skaitmenizacijos scenarijų.

1.2. Nors tiek strateginis požiūris, tiek konkrečios veiksmų plano priemonės patvirtina tinkamą kryptį, Komisijai nepavyksta veiksmų plano integruoti į bendrąją energetikos politiką. Siauras požiūris, daugiausia dėmesio skiriant tik skaitmenizacijai ir ignoruojant bendrą sistemą, neduos naudos, kuri tiksliai išdėstyta veiksmų plane. Energetikos sistemos skaitmenizacija turi sukurti bendradarbiavimo sprendimų, kuriais naudotojai būtų skatinami dalyvauti skaitmeninėje energetikos sistemoje; pavyzdžiui, išmaniųjų skaitiklių naudojimas ir dvejopo įkrovimo e. transporto priemonių, padedančių užtikrinti elektros energijos sistemos stabilumą, naudojimas. Tarpusavio prekybai, virtualiam pasigamintos energijos vartojimui ir dalijimuisi energija reikalingos skaitmeninės priemonės. Tačiau dėl administracinių kliūčių ši praktika tampa nepatraukli arba jai trūksta veiksmingų paskatų.

1.3. EESRK patvirtina, kad tikrai būtina imtis veiksmų, kad energetikos sistema taptų išmanesnė ir lankstesnė, tačiau šiuo metu energetikos sistemą apsunkina įvairūs trūkumai, pavyzdžiui, perdavimo ir paskirstymo tinklo nelankstumas dėl nepakankamų investicijų į energetikos infrastruktūrą. Nors kai kurie energijos tiekėjai gavo didelio pelno, į pažangiuosius tinklus investuota nepakankamai, kad būtų pasiekti energetikos pertvarkos tikslai. Tinklo plėtra ir pertvarka atsilieka, kadangi reguliavimo sistema neskatina investicijų į skaitmenizaciją, lankstumą ir kt., o esami tinklai jau nebetinka nepastoviam energijos perdavimui ir paskirstymui. Siekdami išvengti tinklo veikimo pertrūkių skaitmenizuotoje energetikos sistemoje, turime skubiai pradėti energetikos sistemos pertvarką ir plėsti tinklą (perdavimo ir paskirstymo tinklus).

1.4. EESRK ragina Europos Komisiją į 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES⁽¹⁾ 58 straipsnio

⁽¹⁾ OL L 158, 2019 6 14, p. 125.

pakeitimą įtraukti „investicijų į skaitmeninę elektros energijos infrastruktūrą“ skatinimo idėjas, užtikrinant reglamentavimo sistemą, kuri veiksmingai skatintų investicijas į elektros energijos tinklų skaitmenizaciją. Be to, siekiant, kad skaitmeninėmis technologijomis grindžiamas lankstus vartojimas, gamyba ir vartotojų vykdoma gamyba taptų patrauklūs, reikia plėtoti lanksčias rinkas.

1.5. Praėjus daugiau nei šešeriems metams po Švarios energijos dokumentų rinkinio pateikimo, tiek energijos bendrijos, tiek kolektyvinis pasigamintos energijos vartojimas Europos energetikos sistemose vis dar atlieka nežymų vaidmenį. Europos Komisija iki šiol nekreipė dėmesio į kliūtis, kylančias šių formų energijos gamybai ir vartojimui. Europiečiams reikia suteikti paskatų, kurios galiausiai įtikintų ir motyvuotų juos skaitmenizuoti visą su energetika susijusią veiklą. Daugeliu atvejų taip pat reikia aiškiai apibrėžti juridines ir administracines teises. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares parengti atitinkamas iniciatyvas, įskaitant tiesioginę paramą, kuri sudarytų sąlygas energijos bendrijoms ir kolektyviniams pasigamintos energijos vartojimui išnaudoti visą savo potencialą, kadangi būtent šios gamybos ir vartojimo formos turi tapti esmine sistemos dalimi siekiant energijos tiekimo saugumo. Priešingu atveju skaitmeninės priemonės nedarys poveikio.

1.6. EESRK kartoja, kad taikant tinkamą požiūrį, neutralaus poveikio klimatui, decentralizuota ir skaitmeninė energijos tiekimo struktūra gali daryti didelį teigiamą poveikį užimtumui ir ekonomikai, ypač regionų ekonomikai⁽²⁾. Dabartinės krizės kontekste Europos Sąjungai reikia bendro požiūrio į energetikos politiką, kuriuo vadovaujantis konkretūs su energetika ir klimatu susiję klausimai būtų derinami su socialinės ir regioninės sanglaudos politikos tikslais.

1.7. Tačiau EESRK pažymi, kad pokyčių politika gali būti sėkminga tik tuo atveju, jei ją vykdančios bus atsižvelgta į įvairią socialinę dinamiką pereinamuoju laikotarpiu ir ši dinamika bus aptarta plėtojant politikos strategijas ir priemones. Turėtume stiprinti aktyvių vartotojų vaidmenį skaitmeninimo srityje ir skatinti bei įgalėti juos naudoti kuo daugiau išmaniųjų sprendimų, nes jie gali pagerinti energijos vidaus rinkos veiksmingumą ir veiklos rezultatus, kartu atsižvelgti į skirstymo sistemos operatorius, kad būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas. Priemonės turi būti patogios naudoti; reikėtų atkreipti dėmesį į pažeidžiamas grupes ir neįgaliuosius. Todėl būtina teisingos pertvarkos ir aktyvaus pokyčių politinio valdymo politika. Jei ją įgyvendinant nepaisoma socialinio aspekto, kyla pavojus, kad dėl visuomenės pasipriešinimo pertvarka nebus sėkminga.

1.8. Kalbant apie būsimą energetikos sistemų ir infrastruktūros modelį, EESRK ne kartą pabrėžė, kad visi vartotojai turi aktyviai dalyvauti kuriant pažangiąsias energetikos sistemas ir kad reikia numatyti paskatų, kad pilietinė visuomenė galėtų dalyvauti energetikos pertvarkoje. Labai svarbus yra „vietos ir regioninių novatorių tarpusavio ryšių užmezgimas“, kaip 7.3 punkte nurodė Komisija. Kolektyviniai veiksmai, pavyzdžiui, pažangiųjų miestų ir bendruomenių bendradarbiavimas, gali padėti rasti geriausių ir įperkamiausių sprendimų, kurių gali prireikti regionui.

1.9. Skaitmenizuojant energetiką jau vadovaujamasi ES skaitmenizavimo ir energetikos politika, nes svarbių klausimų, pavyzdžiui, duomenų sąveikos, energijos tiekimo saugumo ir kibernetinio saugumo, privatumo ir vartotojų apsaugos, negalima palikti spręsti vien rinkai, be to, labai svarbu juos tinkamai įgyvendinti. Šiomis aplinkybėmis EESRK pažymi, kad būtina visais įmanomais būdais užkirsti kelią privatumo pažeidimams ir netinkamam duomenų naudojimui. Tai apima ne tik technines atsargumo priemones, bet ir valstybės institucijų, kurioms taikoma politinė ir demokratinė kontrolė, atsakomybę už šią duomenų erdvę ir jos stebėseną. Tuo pat metu ypatingo dėmesio reikia ypatingos svarbos infrastruktūros duomenų apsaugai.

1.10. Komisija savo komunikate teigia, kad labai svarbu užtikrinti, kad skaitmenizacija neišderintų elektros energijos vidaus rinkoje jau įsigalėjusios vartotojų apsaugos sistemos. EESRK atkreipia į tai dėmesį ir priduria, kad reikia pritaikyti ir tobulinti vartotojų teises energijos rinkoje. Vartotojai negali atsidurti nepalankioje padėtyje ar permokėti. Skaitmeninės priemonės jiems turėtų būti naudingos. Jei priemonės bus tinkamai sukurtos, jos gali padėti padidinti vartotojų apsaugą.

1.11. Įgyvendinant visas iniciatyvas svarbu, kad vartotojai namuose turėtų išmaniuosius skaitiklius. Daugelyje valstybių narių to vis dar nėra, todėl reikia skubiai dėti daugiau pastangų, kad būtų plačiau diegiami išmanieji skaitikliai kaip esminė daugumos skaitmeninių sprendimų energetikos sektoriuje, visų pirma elektros energijos tiekimo ir mažesniu mastu – dujų tiekimo srityje, išankstinė sąlyga. Valstybės narės, kurios dar nėra visiškai įdiegusios išmaniųjų skaitiklių, turi paspartinti šį procesą ir padidinti savo nacionalinius tikslus, susijusius su šiuo diegimu. Tarptautiniai duomenys rodo, kad išmaniųjų skaitiklių diegimas yra veiksmingiausias, kai už tai yra atsakingi tinklo operatoriai. Išmanieji skaitikliai turėtų būti laikomi neatsiejama elektros energijos tinklo dalimi.

⁽²⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 1.

1.12. Kyla pavojus, kad naujos duomenimis grindžiamos paslaugos ir novatoriški technologijų sprendimai nebus įgyvendinti pakankamai greitai, jei nebus pakankamai kvalifikuotų darbuotojų ir parengtų specialistų, kurie padėtų juos diegti. Norint įgyvendinti būtinas darbo rinkos ir švietimo politikos priemones, reikia skirti pakankamai finansinių išteklių ir parengti veiksmų planą, kad būtų užtikrintas suderintas požiūris. EESRK mano, kad šiuo atžvilgiu labai svarbu glaudžiai bendradarbiauti su socialiniais partneriais.

1.13. Kibernetinis saugumas yra esminis reikalavimas siekiant vis labiau skaitmenizuotos energetikos sistemos patikimumo. Pastarųjų kelių dešimtmečių pokyčiai ir ypač pastarojo meto įvykiai rodo, kokie pavojingi yra kibernetiniai išpuoliai ir ypatingos svarbos infrastruktūros sabotazas. Tačiau problemų gali kilti ne tik dėl kibernetinių išpuolių ar sabotazo, bet ir dėl aparatinės ir programinės įrangos gedimų, todėl įgyvendinant skaitmenizaciją Komisija turi skirti ypatingo dėmesio aparatinės ir programinės įrangos projektavimui, kad ji būtų patvari. Ypatingos svarbos infrastruktūrai neveikiant ar jos veikimui sutrikus, gali atsirasti katastrofiškų tiekimo kliūčių ir kilti grėsmė viešajam saugumui. Dėl labiau decentralizuotos energijos gamybos ir vartojimo kartu su internetu didėja išpuolio perimetras ir su kibernetine veikla susijusi rizika. Skaitmenizuota energetikos sistema (tiek aparatinės, tiek programinės įrangos požiūriu) turi būti patikima ir užtikrinti nuolatinį prieinamumą.

1.14. EESRK mano, kad bendrai energetikos pertvarkos ir skaitmenizacijos strategijai kaimo vietovėse nebuvo skirta laukto dėmesio ir paramos. EESRK ragina Komisiją skubiai įgyvendinti ilgalaikę ES kaimo vietovių viziją ir sutelkti suinteresuotuosius subjektus pagal ES kaimo paketą.

2. Aplinkybės

2.1. Komisija paskelbė komunikatą, kuriuo siekiama skatinti energetikos sistemos skaitmenizaciją. *Energetikos sistemos skaitmenizavimo* ES veiksmų planu siekiama įgyvendinti strateginio prognozavimo ataskaitoje dėl žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos nustatytus tikslus, o skaitmeninėmis technologijomis – prisidėti prie neutralaus poveikio klimatui ir efektyviai išteklius naudojančios visuomenės kūrimo, užtikrinant, kad ši pertvarka būtų naudinga visiems.

2.2. ES veiksmų plane Komisija siūlo veiksmus penkiose srityse: skatinti junglumą, sąveikumą ir sklandų keitimąsi energetikos duomenimis sukuriant bendrą duomenų erdvę; skatinti ir koordinuoti investicijas į išmanųjį tinklą; teikti geresnes skaitmeninėmis inovacijomis pagrįstas paslaugas, kad vartotojai būtų įtraukti į energetikos pertvarką; užtikrinti kibernetinį saugumą energetikos sistemoje; ir užtikrinti, kad didėjantys energijos poreikiai IRT sektoriuje atitiktų Europos žaliąjį kursą. Komisija mano, kad skaitmenizacija gali padėti sukurti įperkamesnę, tvaresnę ir atsparesnę ES energetikos sistemą.

2.3. Pažangiais sprendimais siekiama suteikti vartotojams daugiau galimybių kontroliuoti savo energijos suvartojimą ir sąskaitas ir taip pagerinti energijos vartojimo valdymą, nors daugelis galutinių vartotojų ir be pažangaus sprendimo supranta, kokių galimybių tai teikia. Novatoriškos energetikos paslaugos turėtų sumažinti energijos suvartojimą ir energija turėtų būti naudojama tuomet, kai yra pigi. Išmanieji skaitikliai suteikia svarbios informacijos siekiant sumažinti energijos suvartojimo išlaidas, pavyzdžiui, išmanusis elektrinių transporto priemonių įkrovimas, išmanieji šilumos siurblių ir fotovoltinės plokštės. Išmanieji skaitikliai padeda vartotojams kontroliuoti duomenis savo sąskaitose, ir suteikia jiems galimybę išvengti klaidų sąskaitose ir tikslinamųjų sąskaitų, kurios šiuo metu yra vienas didžiausių vartotojams susirūpinimą keliančių klausimų. Veiksmų plane numatyta remti skaitmenines priemones, kurios atitinka vartotojų interesus ir kai kuriais atvejais yra kuriamos bendradarbiaujant su jais, gerinti skaitmeninius įgūdžius, finansuoti pažangiuosius skaitmeninius sprendimus pagal programas, kurios gali padėti pasiekti energetikos sistemos skaitmeninimo tikslą, remti nacionalines reguliavimo institucijas apibrėžiant ir stebint bendrus pažangiųjų tinklų rodiklius, sukurti bendrą Europos energetikos duomenų erdvę ir aktyviai įtraukti visus susijusius suinteresuotuosius subjektus, visų pirma tinklo operatorius ir energijos tiekėjus.

2.4. Komisijos teigimu, IRT technologijos turi didžiulį žalinimo potencialą. Skaitmeniniai sprendimai turėtų padėti subalansuoti energijos tiekimą, kaupimą ir paklausą ir padaryti energetikos sistemą lankstesnę, sudarant palankesnes sąlygas integruoti decentralizuotus atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinius. Reikia plėtoti lankstumo rinkas, kad investicijos į lankstumo galimybes taptų patrauklios, nepriklausomai nuo to, ar šių investicijų imasi gamintojai, vartotojai ar gaminantys vartotojai, besinaudojantys skaitmeninėmis priemonėmis.

2.5. Be to, veiksmų plane pabrėžiama, kad reikia suvaldyti didėjančią energijos suvartojimą IRT sektoriuje. Veiksmų plane taip pat numatyta kurti Europos elektros tinklo skaitmeninį dvynį, remti energijos bendrijas skaitmeninėmis priemonėmis, kurti su energijos vartojimo efektyvumu susijusias kompiuterių, duomenų centrų ir blokų grandinių etiketes ir parengti ES telekomunikacijų tinklų tvarumo elgesio kodeksą.

2.6. Vis labiau skaitmenizuotoje energetikos sistemoje su decentralizuota energijos gamyba, perdavimu ir paskirstymu ir daugiau skaitmeniniu būdu prijungtų prietaisų namų ūkiuose didėja šnipinėjimo, kibernetinių nusikaltimų ir aparatinės įrangos gedimų, susijusių su energijos vartojimu, rizika. Todėl Komisija siūlo tinkamai koordinuojamą kibernetinio saugumo priemonių bendram sistemos atsparumui didinti.

2.7. Veiksmų plane nurodoma, kad tam reikia ir vidutinio, ir ilgojo laikotarpio veiksmų ir valdymo sistemos. Komisija paaiškina, kad šiuose veiksmuose dalyvaus daug suinteresuotųjų subjektų bendrijų, įmonių ir tarptautinių partnerių, ir pažymi, kad reikės sumaniai naudoti ribotas viešąsias lėšas ir pritraukti daugiau privačių investicijų.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Savo veiksmų plane Komisija tinkamai atsižvelgia į didžiulį skaitmeninių technologijų potencialą padidinti elektros energijos sistemos lankstumą. EESRK pritaria šiems tikslams ir palankiai vertina daugumą veiksmų plane siūlomų priemonių. EESRK jau konkrečiai paaiškino energetikos pertvarkos ir skaitmeninės transformacijos sąsają ir atkreipė dėmesį į skaitmenizacijos naudą energijos taupymo, mažesnio energijos suvartojimo intensyvumo ir geresnio energetikos infrastruktūros valdymo požiūriu. Tačiau, nors veiksmų plano optimistinis požiūris įkvepia, Komisija yra linkusi ignoruoti tai, kad fizinė realybė labai skiriasi nuo veiksmų plane nurodytų skaitmenizacijos scenarijų.

3.2. EESRK mano, kad pagrindiniai uždaviniai energetikos sektoriuje yra šie: įvairinti Europos energijos šaltinius, mažinti priklausomybę nuo energijos importo, užtikrinti integruotą energijos vidaus rinką, didinti energijos vartojimo efektyvumą, sparčiai plėsti energijos tinklą, užtikrinti energijos tiekimo saugumą, mažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, mažinti išmetamųjų teršalų kiekį, pereiti prie mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos, naudoti mažo anglies dioksido kiekio ir švarios energijos technologijas, didinti galimybes ir plačiu mastu skatinti naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, kad būtų pasiekti klimato srities tikslai, skatinti susijusius mokslinius tyrimus ir švietimą, užtikrinti teisingą pertvarką ir remti socialinį energetikos aspektą, visų pirma mažinant energijos nepriteklį. Energetikos sistemos skaitmenizavimas yra visų šių svarbių uždavinių pagrindas ir gali padėti juos spręsti.

3.3. Nors tiek strateginis požiūris, tiek konkrečios veiksmų plano priemonės patvirtina tinkamą kryptį, Komisijai nepavyksta integruoti veiksmų plano į bendrąją energetikos politiką. Siauras požiūris, daugiausia dėmesio skiriant tik skaitmenizacijai ir ignoruojant bendrą sistemą, neduos naudos, kuri tiksliai išdėstyta veiksmų plane.

3.4. Komisijos pasiūlyme pavaizduota ideali padėtis, grindžiama gerai išvystyta energetikos sistema (pvz., perdavimo ir paskirstymo tinklais) ir jos skaitmenizacija. Tačiau prieš kuriant sudėtingas skaitmenines technologijas Europoje pirmiausia turi būti plėtojami perdavimo ir paskirstymo tinklai. Jei išmaniai valdoma energija negalės būti perduota energijos perdavimo tinklais, skaitmenizacija bus vykdoma veltui. Be to, perdavimo ir paskirstymo tinkluose iššvaistomas didžiulis energijos kiekis. Žaliosios elektros energijos, kuri negali būti naudojama ar perduodama ir kurios gamybą reikia sumažinti, kaina iki energetikos krizės siekė daugiau kaip 2 mlrd. EUR, o per energetikos krizę didelėse šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje, sudarė daugiau kaip 12 mlrd. EUR. Šie ekonominiai nuostoliai padidės dar daug kartų, jei elektros energijos tinklai ir su sistema suderinami kaupimo pajėgumai nebus greitai išplėsti ir tuo pat metu nebus rasta geresnių būdų naudoti elektros energiją tiesiogiai vietoje. Skaitmenizacija šioje srityje gali atlikti svarbų vaidmenį nustatant šiuos nuostolius ir taip gautus duomenis panaudojant tinklo plėtrai.

3.5. Kad tinklai taptų išmanūs, reikia didelių investicijų į energetikos infrastruktūrą. Tačiau daugelis valstybių narių neskatina tokių investicijų, nes jų taisyklės rodo aiškų šališkumą kapitalo išlaidų atžvilgiu, o investicijos į skaitmenizaciją daugiausia yra veiklos išlaidos. Nepakaks vien koordinuoti ir stebėti tokias investicijas ir susijusią pažangą. EESRK ragina Europos Komisiją į Direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių 58 straipsnio pakeitimą įtraukti „investicijų į skaitmeninę elektros energijos infrastruktūrą“ skatinimo idėjas, užtikrinant reglamentavimo sistemą, kuria būtų veiksmingai skatinamos investicijos į elektros energijos tinklų skaitmenizaciją.

3.6. Europos Komisija teisingai pažymi, kad skaitmeninės priemonės atlieka svarbų vaidmenį kuriant kolektyvines pasigamintos energijos vartojimo sistemas ir energijos bendrijas. Tiek gairės, tiek planuojama bandymų platforma gali padėti, tačiau tai nėra patys svarbiausi elementai. Praėjus daugiau nei penkeriems metams po Švarios energijos dokumentų rinkinio pateikimo, tiek energijos bendrijos, tiek kolektyvinis pasigamintos energijos vartojimas Europos energetikos sistemose vis dar atlieka nežymų vaidmenį. Daugeliu atvejų pagrindinės to priežastys yra didelės biurokratinės kliūtys ir informacijos trūkumas vartotojams ir gamintojams. Iki šiol Europos Komisija į šias kliūtis nekreipė dėmesio. Europiečiams

reikia suteikti paskatų, kurios galiausiai įtikintų ir motyvuotų juos skaitmenizuoti visą su energetika susijusią veiklą. Visa skaitmenizuota energetikos sistema turi būti tokia patraukli toje sistemoje veikiančioms šalims, kad finansinės paskatos padėtų ne tik kurti šią skaitmenizuotą energetikos sistemą, bet ir visa aplinka skatintų jas sukurti kontroliuojamą, valdomą ir saugią energetikos sistemą. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares parengti atitinkamas iniciatyvas, įskaitant tiesioginę paramą, kad energijos bendrijos ir kolektyvinis pasigamintos energijos vartojimas galėtų išnaudoti visą savo potencialą, kartu atsižvelgti į paskirstymo sistemos operatorius, kad būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas. Priešingu atveju skaitmeninės priemonės nedarys poveikio.

3.7. Dvikryptis e. transporto priemonių įkrovimas yra dar vienas labai perspektyvus atvejis, rodantis, kad aktyvesni vartotojai gali tiesiogiai prisidėti prie sistemos stabilumo naudodamiesi skaitmeninėmis technologijomis, įskaitant IRT, tiek tinkle, tiek iš vartotojo pusės. Tačiau visoje Europoje beveik nėra dvikrypčio e. transporto priemonių įkrovimo verslo scenarijų, nes rinka nebuvo pritaikyta teikti rinkos paskatas už lanksčios elektros energijos tiekimą į tinklą ir iš jo. Pastangomis pertvarkyti rinką Komisija visų pirma turėtų sutelkti dėmesį į tokios rinkos kūrimą, kad tokie atvejai, pavyzdžiui, nurodytieji veiksmų plano 4.2 skyriuje, taptų patrauklūs ir padėtų juos integruoti, nes tinklo operatoriai ateityje taip pat galėtų naudoti dvikryptį įkrovimą kaip apkrovos valdymo veiksnį, į kurį taip pat reiktų atsižvelgti teisės aktuose, kuriais siekiama užtikrinti energijos tiekimo saugumą.

3.8. EESRK pakartoja, kad taikant tinkamą požiūrį, neutralaus poveikio klimatui, decentralizuota ir skaitmeninė energijos tiekimo struktūra gali daryti didelį teigiamą poveikį užimtumui ir ekonomikai, ypač regionų ekonomikai⁽³⁾. Dabartinės krizės kontekste Europos Sąjungai reikia bendro požiūrio į energetikos politiką, kuriuo vadovaujantis konkretūs su energetika ir klimatu susiję klausimai būtų derinami su socialinės ir regioninės sanglaudos politikos tikslais.

3.9. EESRK pabrėžia, kad technokratinis pagrindinių ekonominių sąlygų modelis ir finansinis naujų technologijų skatinimas, ypač energetikos sistemos skaitmenizavimas, atlieka svarbų vaidmenį vykdant energetikos pertvarką. Tačiau EESRK pažymi, kad pokyčių politika gali būti sėkminga tik tuo atveju, jei ją vykdant bus atsižvelgta į įvairią socialinę dinamiką pereinamuoju laikotarpiu ir ši dinamika bus aptarta plėtojant politikos strategijas ir priemones. Reiktų stiprinti vartotojų vaidmenį skaitmenizavimo srityje ir skatinti juos naudoti kuo daugiau išmaniųjų sprendimų, nes jie gali padėti didinti energijos vidaus rinkos veiksmingumą ir gerinti veiklos rezultatus, kad visose energijos vertės grandinės grandyse vyktų glaudus bendradarbiavimas siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą. Todėl būtina teisingos pertvarkos ir aktyvaus pokyčių politinio valdymo politika. Jei ją įgyvendinant nepaisoma socialinio aspekto, kyla pavojus, kad dėl visuomenės pasipriešinimo pertvarka nebus sėkminga.

3.10. Pertvarkius energetikos sistemą, paslaugų teikėjai, kurie gali taikyti didesnius mokesčius už naujus sprendimus, gali gauti netikėto pelno. Tačiau novatoriškos paslaugos, programėlės ir energijos valdymo sistemos gali išlaisvinti didžiulį neišnaudotą potencialą energijos vartotojams ir taip padėti dėl didelių energijos kainų kenčiantiems vartotojams. Skaitmenizacija gali padėti užtikrinti kainų palyginamumą rinkoje, teisingas lankstumo galimybių, pavyzdžiui, apkrovos perskirstymo, kainas ir ankstyvuojų rinkos proceso etapu atskleisti, kad energijos vartotojai, pavyzdžiui, pažeidžiami namų ūkiai, už teikiamą paslaugą galėtų mokėti mažiau. Išmanieji energijos apskaitos sprendimai palankių socialinių sąlygų neturintiems asmenims gali suteikti galimybę vartoti tiek energijos, už kiek jie galės sumokėti, ir neleisti prisiskolinti.

3.11. EESRK taip pat ragina Komisiją atsižvelgti į išmaniųjų skaitiklių rinkos realijas ir prireikus imtis priemonių. Dėl numatomo išmaniųjų matavimo prietaisų įrengimo nuomininkai gali patirti didelių išlaidų. Iš esmės įvairūs matavimo prietaisų paslaugų teikėjai beveik nekonkuruoja. Vokietijos ir Austrijos sektorių tyrimai parodė, kad esama svarbių požymių, jog matavimo atskirais skaitikliais sektoriuje veikia nekonkurencinga oligopolija⁽⁴⁾. Siekiant užtikrinti konkurencingumą, būtina sudaryti galimybes taip pat ir trečiųjų šalių paslaugų teikėjams naudoti vartojimo registravimo prietaisus. Priešingu atveju sąskaitas išrašančios bendrovės pakeitimas visada būtų siejamas su esamų vartojimo registravimo prietaisų pakeitimo išlaidomis.

3.12. Šiame kontekste EESRK primena savo poziciją, jog negalima leisti, kad susiformuotų dviejų klasių energetikos visuomenė. Negalime leisti, kad tik geresnės finansinės padėties ir geresnės techninės įrangos turintys namų ūkiai turėtų naudoti iš energetikos pertvarkos, o visi kiti namų ūkiai patirtų išlaidų. Todėl EESRK remia paskatas ir priemones, skirtas Energijos vartojimo efektyvumo direktyvai įgyvendinti ir taip padėti pažeidžiamiems vartotojams ir namų ūkiams, ir pažymi, kad plataus užmojo tikslai centralizuoto šildymo ir vėsinimo paslaugų teikimo srityje gali pabloginti socialinio būsto sąlygas.

⁽³⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 1.

⁽⁴⁾ Pvz., buvo nustatyta, kad didžiausias matavimo prietaisų diegimo paslaugų teikėjas Austrijoje bandė kliudyti trečiųjų šalių tiekėjams naudotis savo išmaniaisiais skaitikliais naudodamasis įvairia aparatinės įrangos apsauga (Austrijos federalinė konkurencijos institucija (BWB), 2022 m.).

3.13. Kalbant apie būsimą energetikos sistemų ir infrastruktūros modelį, EESRK ne kartą pabrėžė, kad visi vartotojai – namų ūkiai, įmonės ir energijos bendrijos – turi aktyviai dalyvauti kuriant pažangiąsias energetikos sistemas ir kad reikia numatyti paskatų, kad pilietinė visuomenė galėtų dalyvauti energetikos pertvarkoje ir taip pat padėtų ją finansuoti. Labai svarbus yra „vietos ir regioninių novatorių tarpusavio ryšių užmezgimas“, kaip 7.3 punkte nurodė Komisija. Kolektyviniai veiksmai, pavyzdžiui, pažangiųjų miestų ir bendruomenių bendradarbiavimas, gali padėti rasti geriausių ir įperkamiausių sprendimų, kurių gali prireikti regionui.

3.14. Veiksmų plane numatyta sukurti bendrą Europos energetikos duomenų erdvę ir užtikrinti patikimą valdymą, kad visoje ES būtų koordinuotai keičiamasi energetikos duomenimis. Skaitmenizuojant energetiką jau vadovaujamosi ES skaitmenizavimo ir energetikos politika, nes svarbių klausimų, pavyzdžiui, duomenų sąveikos, energijos tiekimo saugumo ir kibernetinio saugumo, privatumo ir vartotojų apsaugos, negalima palikti spręsti vien rinkai, be to, labai svarbu juos tinkamai įgyvendinti. Šiomis aplinkybėmis EESRK pažymi, kad būtina visais įmanomais būdais užkirsti kelią privatumo pažeidimams ir netinkamam duomenų naudojimui. Tai apima ne tik technines atsargumo priemones, bet ir valstybės institucijų, kurioms taikoma politinė ir demokratinė kontrolė, atsakomybę už šią duomenų erdvę ir jos stebėseną. Reikia skatinti viešą duomenų nuosavybę, nes duomenys yra svarbus ekonominis veiksnys į tinklą sujungtoje ir skaitmenizuotoje visuomenėje. Kita vertus, turi būti užkirstas kelias privačioms GAFA⁽³⁾ duomenų monopolijoms. Tuo pat metu ypatingo dėmesio reikia skirti ypatingos svarbos infrastruktūros duomenų apsaugai.

3.15. Siūloma duomenų erdvė yra perspektyvus metodas, tačiau reikia aiškių taisyklių, reglamentuojančių visų rinkos dalyvių, kurie nori naudotis duomenimis, prieigą prie anonimizuotų duomenų, pavyzdžiui, kad jie galėtų geriau planuoti prekybą ir dalijimąsi energija. Svarbu greitai detalizuoti veiksmų plane minimą „tvirtą valdymą“, nustatant pagrindines teises visiems rinkos dalyviams, įskaitant vartotojus, gaminančius vartotojus, prekiautojus energija ir t. t.

3.16. Kalbant apie strateginį koordinavimą ES lygmeniu, veiksmų plane numatyta įsteigti Pažangiosios energetikos ekspertų grupę (buvusi Pažangiųjų tinklų darbo grupė). Šios grupės tikslas – padėti kurti Europos dalijimosi su energija susijusiais duomenimis sistemą, stiprinti keitimosi energetikos sektoriaus duomenimis koordinavimą ES lygmeniu, nustatyti pagrindinius principus ir užtikrinti įvairių dalijimosi duomenimis prioritetų ir iniciatyvų nuoseklumą, taip pat padėti Komisijai kurti ir plėtoti Europos bendrą energetikos duomenų erdvę. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad šiomis aplinkybėmis reikia nustatyti aiškias gaires ir tikslus, be to, labai svarbu įtraukti socialinius partnerius ir organizuotą pilietinę visuomenę.

3.17. Idėja padėti perdavimo sistemų operatoriams ir paskirstymo sistemų operatoriams kurti elektros tinklo skaitmeninį dvynį yra įdomus sprendimas ir gali padėti pagerinti tinklo modeliavimą. Tačiau reikia tiksliai nurodyti, kokią vaidmenį skaitmeninis dvynys atliks planuojant tinklo plėtrą, didinant tinklo išmanumą, integruojant lankstumo galimybes, įskaitant virtualias elektrines, energiją gaminančius vartotojus ir dalijimąsi energija, taip pat optimizuojant atsparumą. Šiuo atžvilgiu taip pat būtina iš dalies pakeisti Direktyvą (ES) 2019/944.

3.18. Komisija savo komunikate teigia, kad labai svarbu užtikrinti, kad skaitmenizacija neišderintų elektros energijos vidaus rinkoje jau įsigalėjusios vartotojų apsaugos sistemos. EESRK atkreipia į tai dėmesį ir priduria, kad reikia pritaikyti ir tobulinti vartotojų teises energijos rinkoje. Vartotojai negali atsidurti nepalankioje padėtyje ar permokėti. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti pažeidžiamoms grupėms, neigaliesiems ir asmenims, turintiems mažai skaitmeninių įgūdžių. Šiuo atveju reikalingos tinkamos apsaugos taisyklės, nes jau dabar akivaizdu, kad daugelis vartotojų pasimeta tarp skaitmeninės informacijos ir sąskaitų.

3.19. Komunikate numatyta, kad skaitmenizacija neturėtų riboti valstybių narių galimybių nustatyti reguliuojamas kainas, visų pirma pažeidžiamiesiems vartotojams ir energijos nepriteklių patiriantiems asmenims. Naudodamosi skaitmeninėmis priemonėmis valdžios institucijos gali geriau nustatyti, stebėti ir spręsti energijos nepritekliaus problemas, o energetikos sektorius gali dar labiau optimizuoti savo veiklą, dėmesį sutelkti į energijos tiekimo saugumą, ir teikti pirmenybę atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimui.

3.20. EESRK palankiai vertina Komisijos pažadą užtikrinti, kad pagal pagrindinius mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus būtų bendradarbiaujama siekiant iki 2023 m. vidurio nustatyti strategijas, pagal kurias vartotojai būtų įtraukiami dalyvauti kuriant ir naudojant prieinamas ir įperkamas skaitmenines priemones. EESRK dar kartą pabrėžia, kad vis dar reikia didelių investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas.

Todėl viešosioms investicijoms į pažangiąsias ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos sistemas tenka svarbus vaidmuo, nes reikia užtikrinti energijos tiekimo saugumą, kovoti su energijos nepriteklumi, nustatyti prieinamas kainas ir kurti darbo

(3) Keturi interneto milžinai „Google“, „Apple“, „Facebook“ ir „Amazon“.

vietas. Kaip ir savo nuomonėje ECO/569, EESRK dar kartą rekomenduoja viešosioms investicijoms taikyti subalansuoto biudžeto taisyklę. Įgyvendinant visas iniciatyvas svarbu, kad vartotojai namuose turėtų išmaniuosius skaitiklius. Daugelyje valstybių narių to vis dar nėra, todėl reikia skubiai dėti daugiau pastangų, kad būtų plačiau diegiami išmanieji skaitikliai kaip esminė daugumos skaitmeninių sprendimų energetikos sektoriuje išankstinė sąlyga. Valstybės narės, kurios dar nėra visiškai įdiegusios išmaniųjų skaitiklių, turi paspartinti šį procesą ir padidinti savo nacionalinius diegimo tikslus.

3.21. Kyla pavojus, kad naujos duomenimis grindžiamos paslaugos ir novatoriški technologijų sprendimai nebus įgyvendinti pakankamai greitai, jei nebus pakankamai kvalifikuotų darbuotojų ir parengtų specialistų, kurie padėtų juos diegti⁽⁶⁾. EESRK mano, kad norint pasiekti šiuos tikslus, reikia nedelsiant imtis atitinkamų priemonių, glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

3.22. Tačiau taip pat reikia pakankamai finansinių išteklių ir programų, kad būtų galima mokyti ilgalaikius bedarbius, moteris ir jaunimą, visų pirma įgyvendinant specialias programas, ir sukurti jiems patrauklias pagrindines sąlygas. Tokios sąlygos apima darbo garantijas, taip pat mokymo ir kvalifikacijos kėlimo iniciatyvą ir įvairias perkvalifikavimo ir tolesnio mokymosi galimybes. Norint įgyvendinti būtinas darbo rinkos ir švietimo politikos priemones, reikia skirti pakankamai finansinių išteklių ir parengti veiksmų planą, kad būtų užtikrintas suderintas požiūris.

3.23. EESRK ragina mokymo paslaugų teikėjus ir įmones glaudžiai bendradarbiauti rengiant mokymo kursus, kurie ugdytų įgūdžius ir gebėjimus, reikalingus skaitmeninei ir darniai ekonomikos pertvarkai vykdyti, įskaitant darbuotojų ir verslininkų tolesnį mokymą ir perkvalifikavimą. Siekiant stiprinti ir veiksmingai įgyvendinti šias priemones bus pasinaudota 2023 m. Europos įgūdžių metais.

3.24. Kibernetinis saugumas yra esminis reikalavimas siekiant užtikrinti vis labiau skaitmenizuotos energetikos sistemos patikimumą. Pastarųjų kelių dešimtmečių pokyčiai ir ypač pastarojo meto įvykiai rodo, kokie pavojingi yra kibernetiniai išpuoliai ir ypatingos svarbos infrastruktūros sabotazas. Tačiau problemų gali kilti ne tik dėl kibernetinių išpuolių ar sabotažo, bet ir dėl aparatinės ir programinės įrangos gedimų, todėl įgyvendinant skaitmenizaciją Komisija turi skirti ypatingo dėmesio aparatinės ir programinės įrangos projektavimui, kad ji būtų patvari. Ypatingos svarbos infrastruktūrai neveikiant ar jos veikimui sutrikus, gali atsirasti katastrofiškų tiekimo kliūčių ir kilti grėsmė viešajam saugumui. Dėl labiau decentralizuotos energijos gamybos ir vartojimo kartu su internetu didėja išpuolio perimetras ir su kibernetine veikla susijusi rizika.

3.25. Kibernetinių ir fizinių išpuolių taikinyje gali atsirasti visa energetikos sistemos vertės grandinė nuo gamybos ir perdavimo iki paskirstymo ir vartotojų, įskaitant visas tame kelyje esančias skaitmenines sąsajas. Visi Europoje turi būti suinteresuoti geriau apsaugoti šią ypatingos svarbos infrastruktūrą. ES turi būti geriau pasirengusi galimiems tokio pobūdžio išpuoliams. Todėl EESRK ragina nedelsiant kritiškai įvertinti priemones, kurių buvo imtasi iki šiol, ir parengti visapusišką strategiją, skirtą apsaugoti ES nuo grėsmių, pavyzdžiui, gaivalinių nelaimių, fizinių ir kibernetinių išpuolių. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į kitas savo nuomos šiuo klausimu⁽⁷⁾, ir rekomenduoja, kad visos užsienio investicijos į strateginius ES sektorius atitiktų ES saugumo politiką.

3.26. IRT sektoriuje suvartojama apie 7 proc. visame pasaulyje suvartojamos elektros energijos. Todėl vykdamą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką labai svarbu užtikrinti, kad augantys energijos poreikiai IRT sektoriuje būtų sumažinti pagal neutralaus poveikio klimatui tikslą. EESRK sutinka, kad labai svarbu spręsti energijos ir išteklių suvartojimo visoje IRT vertės grandinėje ir svarbiausių naujų papildomų su IRT susijusių energijos vartojimo šaltinių klausimus. Jau yra sprendimų, kaip pakartotinai panaudoti duomenų centrų atliekinę šilumą namams ir įmonėms šildyti. Todėl svarbu, kad, persvarstant Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą (AIED III) ir kitus energijos teisės aktus, susijusius su Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkiniu, atliekinę šiluma būtų naudojama taip pat, kaip ir atsinaujinančiųjų išteklių energija. Tačiau siekiant optimalių rezultatų reikia konkrečių ir įgyvendinamų sprendimų, kurie galėtų būti panaudoti kaip geriausios patirties pavyzdžiai.

3.27. Sąveikūs techniniai standartai, kibernetinis saugumas, duomenų apsauga ir kiti esminiai skaitmenizuotos energetikos sistemos elementai turi būti užtikrinami visame pasaulyje per tarptautinius forumus ir bendradarbiaujant su kitomis šalimis partnerėmis. Siekiant per dvišalius ryšius su šalimis partnerėmis skatinti tolesnę žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, EESRK ragina Komisiją integruoti skaitmeninius ir žaliuosius aspektus į su energetika susijusius projektus, partnerystės iniciatyvas ir bendradarbiavimo susitarimus.

⁽⁶⁾ Remdamasi viešų konsultacijų rezultatais, Komisija nustatė, kad pagrindinė skaitmeninių technologijų diegimo kliūtis yra įgūdžių ugdymo trūkumai ir tinkamai kvalifikuotų darbuotojų stoka (apibendrinamoji ataskaita pateikta portale „Išsakykite savo nuomonę“).

⁽⁷⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 170.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK mano, kad bendrai energetikos pertvarkos ir skaitmenizacijos strategijai kaimo vietovėse nebuvo skirta laukto dėmesio ir paramos. EESRK ragina Komisiją skubiai įgyvendinti ilgalaikę ES kaimo vietovių viziją ir sutelkti suinteresuotuosius subjektus pagal ES kaimo paktą.

4.2. EESRK rekomenduoja užtikrinti lygybę energetikos sektoriaus darbo rinkoje nagrinėjant moterų galimybes, užkertant kelią tam, kad energetikos pertvarka ir skaitmeninė transformacija taptų kliūtimis moterų karjerai ir darbo užmokesčiui, ir plėtojant socialinį dialogą ir kolektyvines sutartis dėl lygybės energetikos bendrovėse visoje Europoje.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl švino, jo neorganinių junginių ir diizocianatų ribinių verčių iš dalies keičiama Tarybos direktyva 98/24/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB“

(COM(2023) 71 *final* – 2023/0033 (COD))

(2023/C 184/18)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2023 2 13 Taryba, 2023 3 8 Europos Parlamentas, 2023 3 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	197 / 0 / 3

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo neturi pastabų, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento, kartu išreiškdamas pagarbą socialinių partnerių pozicijai, pateiktai pasiūlymo aiškinamajame memorandume.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/19/ES dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų“

(COM(2023) 63 *final* – 2022/025 (COD))

(2023/C 184/19)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 2 13 Taryba, 2023 2 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2023 3 22
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	194 / 0 / 3

Kadangi Komitetas be išlygų pritaria pasiūlymo turiniui ir jau išdėstė savo požiūrį šiuo klausimu ankstesnėje nuomonėje CESE 5002/2014, priimtoje 2014 m. lapkričio 12 d. ⁽¹⁾, jis nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

Bruselis, 2023 m. kovo 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 91.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant viešąsias kapitalo rinkas Sąjungoje padaryti patrauklesnes įmonėms ir sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms bei vidutinėms įmonėms gauti kapitalo, iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES ir panaikinama Direktyva 2001/34/EB

(COM(2022) 760 *final* – 2022/0405 (COD))

dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl daugiabalsės akcijas apimančių akcijų struktūrų bendrovėse, kurios kreipiasi dėl jų akcijų įtraukimo į prekybos MVĮ augimo rinkoje sąrašą

(COM(2022) 761 *final* – 2022/0406 (COD))

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, siekiant viešąsias kapitalo rinkas Sąjungoje padaryti patrauklesnes įmonėms ir sudaryti palankesnes sąlygas mažosioms bei vidutinėms įmonėms gauti kapitalo, iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2017/1129, (ES) Nr. 596/2014 ir (ES) Nr. 600/2014

(COM(2022) 762 *final* – 2022/0411 (COD))

(2023/C 184/20)

Pranešėjas **Kęstutis KUPŠYS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2023 2 6 (COM(2022) 760 <i>final</i> ir COM(2022) 762 <i>final</i>); 2023 2 8 (COM(2022) 761 <i>final</i>) Europos Parlamentas, 2023 2 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 50 straipsnio 1 dalis, 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 2
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 23
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	123 / 2 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Siekiant užtikrinti atsigavimą po COVID-19 ir sukurti atsparią Europos ekonomikos sistemą Rusijos karo prieš Ukrainą akivaizdoje, itin svarbu padidinti Europos bendrovių nuosavo kapitalo finansavimą. Todėl EESRK labai palankiai vertina Komisijos pasiūlytą įtraukimo į biržos sąrašus aktą.

1.2. Komitetas mano, kad šeimos valdomų bendrovių atėjimas į kapitalo rinkas atvertų naujų galimybių pritraukti kapitalo augimo finansavimui, o keleto balsų teisių sistema padėtų šeimoms išlaikyti kontrolę, todėl įtraukimas į biržos sąrašus joms taptų patrauklesnis. EESRK sutinka, kad nacionaliniu lygmeniu reikėtų parengti išsamią programą, kartu skatinant aukšto lygio suderinimą ES lygmeniu.

1.3. EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos iniciatyvą supaprastinti prospektų turinį, nes tai gerokai sumažintų emitentų išlaidas ir našatą.

1.4. Apskritai Komitetas palankiai vertina pasiūlymą leisti emitentams skelbti prospektą tik anglų kalba, nes tai dažniausiai tarptautinių investuotojų vartojama kalba. Tačiau viso dokumento teksto, o ne tik santraukos, paskelbimas nacionalinėmis kalbomis įgalėtų vietos neprofesionaliuosius investuotojus. EESRK rekomenduoja emitentams turėti omenyje, kad „tik anglų“ emisijos dokumentų naudojimas trukdytų plėtoti nacionalinę mažmeninių investicijų bazę.

1.5. EESRK pažymi, kad įmonių tyrimų susiejimas su kitomis paslaugomis gali padidinti biržinių mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) matomumą. Todėl Komitetas palankiai vertina pasiūlymą padidinti atsiejimo ribą iki 10 mlrd. EUR; tačiau gali prireikti ir papildomų priemonių nepriklausomiems tyrimams skatinti.

1.6. EESRK labai vertina Komisijos požiūrį į teisinio netikrumo, susijusio su informacijos atskleidimo reikalavimais, mažinimą. Tačiau dėl pasiūlymo dėl kelių rinkų pavedimų knygos priežiūros mechanizmo (CMOBS), kuris sudarytų palankesnes sąlygas priežiūros institucijoms keistis pavedimų knygos duomenimis, gali kilti rizika, kad bus sudarytos nevienodos sąlygos, nes dvišalės prekybos vietoms nebūtų taikomas reikalavimas teikti ataskaitas.

2. Bendroji informacija

2.1. 2022 m. gruodžio 7 d. Komisija paskelbė pasiūlymų rinkinį dėl tolesnio ES kapitalo rinkų sąjungos (KRS) plėtojimo priemonių⁽¹⁾. Vienu iš šio rinkinio dokumentų – nauju įtraukimo į biržos sąrašus aktu – siekiama sumažinti administracinę naštą bet kokio dydžio įmonėms, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), kad joms būtų užtikrinta paprastesnė prieiga prie finansavimo jas įtraukus į biržų sąrašus.

2.2. Komisija teigia, kad ES kapitalo rinkos tebėra susiskaidžiusios ir nepakankamai išsivysčiusios dydžio požiūriu. Tyrimai rodo, kad bendras biržinių įmonių skaičius Europos MVĮ augimo rinkose nuo 2014 m. beveik nepadidėjo⁽²⁾, nepaisant to, kad biržinės bendrovės turėjo akivaizdžios naudos, kaip matyti iš padidėjusios jų rinkos vertės. Paprastai biržinių bendrovių pajamos, naujų darbo vietų skaičius ir balansas išauga sparčiau nei nebiržinių bendrovių. Keletas tyrimų įrodo, kad padėtis, susijusi su MVĮ pirminiu viešu akcijų siūlymu (IPO) Europoje, nėra optimali.

2.3. Įtraukimo į biržos sąrašus aktu nustatomos paprastesnės ir patobulintos įtraukimo į biržos sąrašą taisyklės, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), kartu siekiant išvengti grėsmės investuotojų apsaugai ir rinkos vientisumui.

2.4. Šiuo aktu siekiama užtikrinti esminį sąnaudų sumažinimą ir prisidėti prie IPO skaičiaus didinimo ES. Paprastesnės prospektų taisyklės suteiktų galimybę bendrovėms lengviau ir pigiau patekti į biržos sąrašus. Leidus bendrovėms naudotis akcijomis su keletą balsų suteikiančiomis teisėmis (MVRs) pirmą kartą jas įtraukiant į biržos sąrašus MVĮ augimo rinkose, savininkams suteikiama galimybė ir toliau kontroliuoti savo bendrovės viziją.

2.5. Proporcingesnės taisyklės dėl piktnaudžiavimo rinka taip pat užtikrintų didesnę aiškumą ir teisinį tikrumą biržinėms bendrovėms dėl pagrindinės informacijos atskleidimo reikalavimų laikymosi. Siūlomu įtraukimo į biržos sąrašus aktu taip pat siekiama pagerinti tyrimų, skirtų vidutinės kapitalizacijos įmonėms ir MVĮ, teikimą ir sklaidą, o tai savo ruožtu turėtų sustiprinti šių įmonių pozicijas viešųjų rinkų prekybos sąrašuose.

2.6. Kita numatoma nauda:

- glaustesnė, savalaikiškesnė, lengviau palyginama ir patogesnė naudoti bendrovių informacija investuotojams,
- geresnė įmonių tyrimų, padedančių priimti investicinius sprendimus, aprėptis,
- veiksmingesnė priežiūra, nes bus nustatytos aiškesnės įtraukimo į biržos sąrašus taisyklės ir patobulintos piktnaudžiavimo rinka atvejų tyrimo priemonės,

⁽¹⁾ Kapitalo rinkų sąjunga. Tarpuskaits, nemokumo ir įtraukimo į biržos sąrašus dokumentų rinkinys.

⁽²⁾ Suinteresuotųjų subjektų techninių ekspertų grupės MVĮ klausimais ataskaita, *Empowering EU Capital Markets for SMEs: Making listing cool again*.

— labiau standartizuoti prospektai, kuriuos tikrinti priežiūros institucijoms būtų paprasčiau.

2.7. Laikantis aplinkos, socialinių ir valdymo (ASV) politinių tikslų, Įtraukimo į biržos sąrašus aktu būtų siekiama užtikrinti, kad ASV obligacijas išleidusios bendrovės dokumentuose dėl įtraukimo į biržos sąrašus pateiktų su ASV susijusią informaciją, kad investuotojams būtų lengviau įvertinti, ar tikrai laikomasi ASV reikalavimų. Akcinį kapitalą išleidusios bendrovės galės remtis jau paskelbta, taigi viešai prieinama ASV informacija dokumentuose dėl įtraukimo į biržos sąrašus.

3. Bendrosios pastabos

Geresnės galimybės patekti į Europos viešųjų rinkų prekybos sąrašus

3.1. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti ilgalaikį atsigavimą po COVID-19 ir sukurti **atsparią Europos ekonomikos sistemą** tebesitęsiančio Rusijos karo prieš Ukrainą akivaizdoje, itin svarbu padidinti Europos bendrovių nuosavo kapitalo finansavimą. Šiuo tikslu, siekiant išlaisvinti investicijų srautus, reikalingus ekonomikai rekapitalizuoti, itin svarbi finansų rinkos infrastruktūra.

3.2. Neprofesionaliųjų investuotojų bendruomenei taip pat svarbi gerai išvystyta viešoji rinka. Europiečiai savo banko sąskaitose laiko 11 trln. EUR pinigų ir indėlių ⁽³⁾. Indėlių dalis, palyginti su bendru namų ūkių turtu, yra tris kartus didesnė nei JAV namų ūkių. Neragindama galutinių investuotojų savo lėšas nukreipti į Europos kapitalo rinkas, ES neišnaudoja visų savo kapitalo fondų potencialo mūsų bendrovių naudai. Turto valdytojai turėtų labiau pasitikėti Europos akcijų rinkos perspektyvomis, o Europos neprofesionalieji investuotojai turėtų turėti daugiau pasirinkimo galimybių formuodami savo portfelius. Siekiant šio tikslo būtina užtikrinti, kad į Europos viešųjų rinkų prekybos sąrašus būtų įtraukta kuo daugiau ir kuo įvairesnių aukštos kokybės emitentų.

3.3. Įmonėms patiriant finansinių sunkumų ir ekonominės padėties nenusipėjamumo laikais ir visų pirma **augant skolinimosi išlaidoms**, nuosavas kapitalas yra stabilizuojantis veiksnys ir apsauga nuo būsimų sukrėtimų.

3.4. Komitetas taip pat nurodo, kad Europos namų ūkių finansuojamas Europos bendrovių nuosavas kapitalas per turto nuosavybę ir įmonės kontrolę deda pagrindus ES atviram **strateginiam savarankiškumui**. Svarbių Europos įmonių kontrolę perimant užsienio subjektams, ypač tų valstybių, kurių vertybės skiriasi nuo Europos, įtakos zonoje, kelia didelį pavojų ES ekonominiam ir politiniam stabilumui. Toks praradimas taip pat trukdo ES viduje plėtoti ES įsikūrusią finansų sistemą, orientuotą į ES poreikius. Pavyzdžiui, finansinę prekybą ES ir toliau daugiausia vykdo ne ES investiciniai bankai ⁽⁴⁾.

3.5. Jaunas ir inovatyvias bendroves, esančias žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos priešakyje, reikėtų skatinti siekti įtraukimo į Europos akcinio kapitalo rinkų prekybos sąrašus ir gauti labai reikalingą finansavimą išleidžiant akcijas, kuriomis prekiaujama viešai, nes tai yra tvariausias būdas padėti šioms įmonėms **išnaudoti visą savo kūrybinį potencialą ir kurti darbo vietas**.

3.6. Dėl infliacijos šuolio didėja noras investuoti į nuosavą kapitalą. Tai visų pirma pasakytina apie nuovokius neprofesionaliuosius investuotojus. Europos akcijų rinkos gali tapti ta vieta, kurioje šie investicijų srautai nukreipiami į pagrindinius ekonomikos sektorius, kuriuose įmonės sukuria pakankamą grąžą. Be to, Komitetas mano, kad ES itin svarbu parengti patikimas ir griežtas prekybos taisykles, kad būtų išnaudotas visas ES kapitalo rinkų potencialas. Finansų krizės metu įgyta patirtis parodė, kad ES privalo rinkas apsaugoti laikydamasi sąžiningumo, vientisumo, atsparumo didinimo ir skaidrumo principų ir užtikrindama aukščiausią investuotojų apsaugos lygį.

3.7. 14 ES valstybių narių atlikta analizė parodė, kad iki 17 000 didelių įmonių gali būti įtrauktos į sąrašą, tačiau to nesiekia ⁽⁵⁾. Komitetas mano, kad jei ES neskaitins naujų bendrovių įtraukimo į akcinio kapitalo rinkų prekybos sąrašus, mūsų kapitalo rinkose prekyba gali tapti vangesnė, nes investuotojai įvairins savo portfelius visame pasaulyje, jei ES prekybos sąrašuose nebus pakankamai bendrovių, į kurias būtų galima investuoti ES.

3.8. Į neprofesionaliųjų investuotojų rinką ateina nauja europiečių karta, kuriai rūpi tvarumas (t. y. ASV grindžiami veiksniai). Be to, daugelis ekonominės veiklos vykdytojų, skatinami Europos žaliojo kurso politikos, pereina prie žaliųjų tikslų. EESRK mano, kad šis veiksmų derinys gali būti stipri paskata išnaudoti visą Europos tvaraus finansavimo

⁽³⁾ Eurostatas. Paaikškinta statistika.

⁽⁴⁾ ESMA metinė statistinė ataskaita „ES vertybinių popierių rinkos“, 2020 m., p. 40.

⁽⁵⁾ „Oxera“ ataskaita *Primary and secondary equity markets in EU*, 2020 m.

taksonomijos ir bendrovių ne finansinės informacijos atskleidimo sistemos potencialą. Bendrovės, veikdamos tiek savanoriškai, tiek siekdamos suderinti savo veiklą su būsimais ES teisės aktais, savo veikloje turės daugiau dėmesio skirti ASV, o naujos kartos investuotojai reikalaus laikytis ASV reikalavimų ir siekti ne tik finansinės naudos, bet ir daryti jai prilygstantį apčiuopiamą teigiamą **socialinį poveikį bei atkuriamąjį poveikį aplinkai**.

3.9. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į kai kuriuos tyrimus, iš kurių matyti, kad ekonomikos, turinčios rinka pagrįstą finansavimą, perskirsto investicijas mažiau teršiantiems ir technologijoms imliems sektoriams ⁽⁶⁾. Kita vertus, daug kreditų reikalaujanti plėtra paprastai pasireiškia gilesniu nuosmikiu ir lėtesniu atsigavimu ⁽⁷⁾.

3.10. Aiškus tikslas turėtų būti pasiekti 100 proc. ES BVP (šiuo metu maždaug 64 proc.) ⁽⁸⁾ akcijų rinkos kapitalizaciją. EESRK mano, kad nėra kito pasirinkimo, kaip tik remti viešąsias rinkas ir gerinti IPO aplinką.

Svarba MVĮ ir šeimos valdomoms bendrovėms

3.11. EESRK manymu, MVĮ vis dar neatlieka vaidmens, kurį jos galėtų atlikti akcijų rinkose. Reikėtų dėti pastangas siekiant užtikrinti būtiną MVĮ atsparumą pasitelkiant nuosavo kapitalo finansavimą.

3.12. Komitetas pažymi, kad Europoje jau ne vieną dešimtmetį pastebimas nepakankamas investavimas į nuosavą kapitalą, o MVĮ nuosavo kapitalo trūkumo problema yra itin opi. MVĮ nėra pakankamai matomos, kad pritrauktų kapitalo; jų pertvarkymas į biržines bendroves suteiktų geresnių galimybių ilguoju laikotarpiu. EESRK tvirtai pritaria nuomonei, kad biržinės MVĮ turi rasti tinkamą vietą individualių (neprofesionaliųjų) investuotojų, savitarpio ir pensijų fondų bei draudimo bendrovių portfeliuose.

3.13. Rizikos kapitalo įmonės, teikdamos investicijas augančioms įmonėms, taip pat domisi galimomis ateities pasitraukimo iš įmonės strategijomis; joms gerai funkcionuojantis IPO mechanizmas yra taip pat svarbus.

3.14. Įmonių tyrimai yra būtina priemonė MVĮ matomumui didinti, todėl juos reikėtų skatinti. Įvairios iniciatyvos, pavyzdžiui, įmonių tyrimų aprėpties didinimas arba Europos bendras prieigos punktas, padėtų padidinti MVĮ matomumą investuotojams.

3.15. Būtina imtis tam tikrų atsargumo priemonių, kad šeimos valdomoms bendrovėms būtų skatinamos apsvarstyti galimybę siekti įtraukimo į biržos sąrašus. Pavyzdžiui, Vokietijoje 90 proc. visų įmonių yra kontroliuojamos šeimos, o 43 proc. įmonių, kurių pardavimo vertė viršija 50 mln. EUR, yra šeimos verslo įmonės ⁽⁹⁾. Šeimos nuosavybė turi savo privalumų, tačiau augimo potencialas gali (bent jau iš dalies) būti ribotas, jei negaunamas reikalingas finansavimas. EESRK yra įsitikinęs, kad šeimos valdomų įmonių įtraukimas į kapitalo rinkas atvertų neišnaudotą potencialą ⁽¹⁰⁾, o MVRs režimas padėtų šeimoms išlaikyti kontrolę, todėl įtraukimas į prekybos sąrašus taptų patrauklesnis joms.

3.16. Dauguma pasaulinių finansų centrų leidžia turėti MVRs. Europa turi laikytis suderinto požiūrio, kad neatsiliktu nuo pasaulinių pokyčių ir kad neprarastume tų bendrovių, kurios nori plėsti veiklą.

Skaidrumas ir informacijos atskleidimas

3.17. Skaidrumo reikalavimai bendrovėms, ketinančioms siekti įtraukimo į biržos sąrašus, bus griežtesni, palyginti su privačiomis bendrovėmis. Kitaip nei privati bendrovė, biržinė bendrovė renka pinigus iš išorės akcininkų, kurie neturi tokio pat lygio informacijos ar tokios pat įtakos priimant sprendimus kaip privačios bendrovės savininkai.

⁽⁶⁾ Haas, R. D. ir A. Popov, *Finance and Carbon Emissions*, ECB darbinių dokumentų serija, 2019 m.

⁽⁷⁾ Jordà, Ò., M. Schularick ir A. M. Taylor, *When Credit Bites Back*, *Journal of Money, Credit and Banking* 45, Nr. 2 (2013 m. gruodžio 1 d.), p. 3–28.

⁽⁸⁾ Europos vertybinių popierių biržų federacijos duomenų bazė, 2022 m.

⁽⁹⁾ Stiftung Familienunternehmen.

⁽¹⁰⁾ OL C 75, 2023 2 28, p. 28.

3.18. Todėl pagrįstai reikalinga gerokai didesnė investuotojų apsauga, pavyzdžiui, nustatant informacijos atskleidimo prievolės (įskaitant susijusias su viešai neatskleista informacija) ir griežtus atskaitomybės standartus.

3.19. Komitetas mano, kad gerai veikiančiai viešajai rinkai itin svarbus ir būtinas privalomas informacijos atskleidimas. Investuotojai turi gauti tinkamą informacijos apie vertybinių popierių vertės prognozes kiekį. Bet koks būtino informacijos atskleidimo sumažinimas atgrasytų nuo investicijų į emitento bendrovę. Tai savo ruožtu gali tapti didele kliūtimi visapusiškai išnaudoti kapitalo rinkų teikiamas galimybes.

3.20. Tačiau pernelyg išsamios informacijos įtraukimas į pasiūlymų dokumentus, tokiu būdu leidžiantis emitentui „apsidrausti“ ir išvengti galimo bylinėjimosi, nėra tinkamiausias sprendimas nei emitentui, nei investuotojui. Reikėtų rasti tinkamą pusiausvyrą.

4. Konkrečios pastabos ir rekomendacijos

4.1. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Komitetas labai palankiai vertina Komisijos pasiūlytą įtraukimo į biržos sąrašus aktą, išskyrus keletą nedidelių išimčių dėl kelių jo aspektų.

4.2. EESRK aiškiai mano, kad reikia spręsti nacionalinių taisyklių dėl **MVRS** susiskaidymo klausimą. Komitetas tikisi, kad minimalus šių taisyklių suderinimas, kuriuo siekiama pritraukti šeimos valdomas bendroves į ES kapitalo rinkas, padės sukurti tikrą visos Europos kapitalo rinkų sąjungą. Nacionaliniu lygmeniu reikėtų parengti išsamią programą, kad būtų galima prisitaikyti prie vietos ekosistemos, kartu skatinant aukšto lygio suderinimą ES lygmeniu.

4.3. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad laisvosios akcijos nėra vienintelis veiksnys, kuris yra svarbus siekiant užtikrinti likvidumą. Ne mažiau kaip 10 proc. laisvųjų akcijų reikalavimas turėtų būti taikomas tik įtraukimo į biržos sąrašą metu. Visų pirma mažesnėms valstybėms narėms labai svarbus lankstumas, nes jų rinkos gali tinkamai veikti esant mažesniai laisvųjų akcijų kiekiui. Tai itin svarbu siekiant išvengti staigaus išbraukimo iš biržos sąrašo.

4.4. EESRK palankiai vertina iniciatyvą supaprastinti **prospektų turinį**, nes tai gerokai sumažintų emitentų išlaidas ir naštą. Tačiau teisėkūros institucijos turėtų siekti emitentams tenkančios naštos ir investuotojams reikalingos informacijos pusiausvyros. 800 puslapių prospektai turėtų tapti atgyvena, tačiau reikėtų užtikrinti būtiną informacijos, visų pirma susijusios su ASV veiksniais, išsamumą atsižvelgiant į dvejojo požiūrį į reikšmingumą (angl. *double materiality*) principą. Remiantis griežtomis įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos⁽¹⁾ nuostatomis, tokios ataskaitos suteiktų postūmį Žaliojo kurso finansavimui.

4.5. Šiuo metu turinys yra labai išsibarstęs ir nevienalytis ir, išskyrus santrauką, ne visada pateikiamas anglų kalba („tarptautinių finansų srityje įprasta kalba“, kaip nurodyta pasiūlyme). Be to, informacija pateikiama kompiuterio neskaitomais formatais. Per vieną emisijos procesą gali būti taikomi keli reguliavimo dokumentai, suskirstyti į kelias bylas (pvz., vertybinių popierių raštas, prospekto santrauka ir registracijos dokumentas).

4.6. Todėl palankiai vertinamas nuosavo kapitalo priemonių prospektų suderinimas ir supaprastinimas. EESRK iš esmės pritaria Komisijos pasiūlymui leisti emitentams skelbti prospektą tik anglų kalba, nes tai dažniausiai tarptautinių investuotojų vartojama kalba (išskyrus santrauką, kuri turėtų būti pateikta ir vietos kalba siekiant išlaikyti neprofesionaliuosius investuotojus).

4.7. Tačiau, Komiteto manymu, **vietos kalbų** vartojimas yra ne mažiau svarbus, nes ne visose valstybėse narėse kalbama anglų kalba. EESRK nuomone, visos apimties dokumento (o ne tik santraukos) paskelbimas nacionalinėmis kalbomis kartu su anglų kalba leistų vietos mažmeniniams investuotojams aktyviau įsitraukti į veiklą. Emitentai ir jų konsultantai turi atsižvelgti į tai, kad vien anglų kalba parengtų emisijos dokumentų naudojimas trukdytų plėsti nacionalinę neprofesionaliųjų investuotojų bazę ir duotų priešingų rezultatų siekiant užsibrėžtą ES mažmeninio investavimo strategijos, kuri netrukus bus paskelbta, tikslų. Šiuo požiūriu EESRK pažymi, kad reikėtų imtis priemonių, kuriomis vietos neprofesionalieji investuotojai būtų skatinami dalyvauti kapitalo rinkose, tinkamai skelbiant emisijos dokumentus ir didinant patogumą skaitytojui.

⁽¹⁾ OL C 517, 2021 12 22, p. 51.

4.8. Įmonių tyrimai yra svarbus elementas kuriant sveiką MVĮ nuosavo kapitalo finansavimo ekosistemą. Siekiant papildyti esamus tyrimų kanalus, leidimas **susieti MVĮ tyrimus** su kitomis paslaugomis galėtų padidinti tyrimų ataskaitų rengimą ir sklaidą. EESRK palankiai vertina pasiūlymą padidinti atsiejimo ribą iki 10 mlrd. EUR. Taip bus ištaisyta dėl FPRD II ⁽¹²⁾ sumažėjusi MVĮ aprėptis ir prastesnis matomumas. Tačiau EESRK pabrėžia, kad įmonių tyrimai labiau sutelkti didesnių finansų įstaigų rankose. Dėl savo masto labai stambūs brokeriai gali nustatyti nedidelius mokesčius ir (arba) pasinaudoti prekybos vykdymu mokslinių tyrimų teikimui kryžmiškai subsidijuoti nei maži ar vidutiniai brokeriai ⁽¹³⁾. Be to, stambūs tarpininkai yra daugiausia suinteresuoti atlikti didžiųjų bendrovių tyrimus, o dėmesio MVĮ pritrūksta. Didžioji dauguma emitentų praneša ⁽¹⁴⁾, kad dėl FPRD II sumažėjo MVĮ aprėptis ir matomumas. EESRK mano, kad akivaizdu, jog reikia imtis papildomų priemonių, kuriomis būtų skatinami nepriklausomi moksliniai tyrimai, mokantis iš geriausios Europoje taikomos patirties ⁽¹⁵⁾.

4.9. Tapusios biržinėmis bendrovės turėtų tapti skaidrumo pavyzdžiu, o svarbiausią prioritetą reikėtų teikti smulkiųjų akcininkų interesų apsaugai. Jei akcininkams kils grėsmė, kad su jais bus elgiamasi nesąžiningai arba kad jie nebus tinkamai apsaugoti, kai bendrovė pradeda viešai platinti akcijas, jų pasitikėjimas ES kapitalo rinkomis nepadidės. EESRK labai vertina Komisijos požiūrį į teisinio netikrumo, susijusio su **informacijos atskleidimo** reikalavimais, mažinimą priimant tikslinius Piktnaudžiavimo rinka reglamento pakeitimus.

4.10. Komitetas pažymi, kad esama *ad hoc* prašymų sistema įtariamo piktnaudžiavimo rinka atvejais atrodo tinkama ir pakankama **veiksmingai priežiūrai** užtikrinti, kartu atkreipiant dėmesį į tai, kad kai kurių priežiūros institucijų nuomone, būtų naudinga stiprinti keitimąsi pavedimų knygos duomenimis naudojantis CMOBS mechanizmu. Dėl pasiūlymo dėl CMOBS taikymo srities gali kilti grėsmė, kad bus sukurtos nevienodos sąlygos, nes dvišalės prekybos vietos nebūtų įtrauktos į mechanizmą.

4.11. EESRK primygtinai ragina kuo sparčiau įgyvendinti kitas vykdomas iniciatyvas, kuriomis prisidedama prie viešųjų rinkų patrauklumo didinimo. Komitetas paskelbė keletą nuomonių dėl ankstesnių, vykdomų ir numatomų teisėkūros iniciatyvų ⁽¹⁶⁾. Nepaisant geopolitinių iššūkių, reikėtų išlaikyti sparčią pažangą kuriant kapitalo rinkų sąjungą; stipri kapitalo rinkų sąjunga labiau nei bet kada reikalinga būtent dėl didėjančios ekonominio ir socialinio nestabilumo rizikos.

Briuselis, 2023 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ FPRD = Finansinių priemonių rinkų direktyva.

⁽¹³⁾ „Oxera“ ataskaita *Unbundling: what's the impact on equity research?*, 2019 m.

⁽¹⁴⁾ Europos Komisijos galutinė ataskaita *FPRD II taisyklių poveikis MVĮ ir fiksuotų pajamų investiciniams tyrimams*, 2020 m.

⁽¹⁵⁾ Žr. ne pelno iniciatyvą „Lighthouse“, kurią įgyvendina *Instituto Español de Analistas Financieros*.

⁽¹⁶⁾ OL C 155, 2021 4 30, p. 20; OL C 290, 2022 7 29, p. 58; OL C 177, 2016 5 18, p. 9; OL C 10, 2021 1 11, p. 30; OL C 341, 2021 8 24, p. 41.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Trąšų pakankamumo ir įperkamumo užtikrinimas pasaulyje““

(COM(2022) 590 final)

(2023/C 184/21)

Pranešėjas **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 12 9
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 3 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2023 3 23
Plenarinė sesija Nr.	577
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	170 / 3 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl trąšų pakankamumo ir įperkamumo užtikrinimo, nes 2021 m. pradžioje prasidėjusi ir dėl karo Ukrainoje paaštrėjusi pasaulinė trąšų krizė yra ypač opi Europoje, kurioje ūkininkai susiduria ir su rekordinėmis kainomis, ir su pasiūlos trūkumu. Dabartinė padėtis kelia grėsmę Europos žemės ūkiui ir pasauliniam apsirūpinimo maistu saugumui.

1.2. EESRK pabrėžia, kad siekiant sumažinti trąšų krizės poveikį būtina imtis neatidėliotinų vidaus veiksmų. Be galimybės tiesiogiai remti labiausiai nukentėjusius azoto trąšų gamintojus ir jas naudojančius ūkininkus teikiant valstybės pagalbą (kuriai taikomi biudžeto suvaržymai, dėl kurios kyla konkurencijos iškraipymo rizika ir turėtų būti taikomos sąlygos), EESRK mano, kad būtina imtis taisomųjų priemonių siekiant pagerinti ES trąšų rinkos veikimą, nes tikėtina, kad jos turės didesnę poveikį ūkininkams ir bus ekonomiškai efektyvesnės mokesčių mokėtojams.

1.3. Siekiant spręsti trąšų tiekimo ir kainų klausimus sudarant palankesnes sąlygas importui ir vidaus konkurencijai, EESRK rekomenduoja imtis veiksmų, kurie apimtų ES importo tarifų taikymo visoms trąšoms sustabdymą, trąšų logistikos palengvinimą ir reguliavimo lankstumo priemones.

1.4. EESRK taip pat mano, kad reikia imtis vidutinės trukmės priemonių, kad būtų apribota ES priklausomybė nuo importuojamų mineralinių trąšų ir sumažintas pasėlių tręšimo aplinkosauginis pėdsakas. Šiomis priemonėmis turėtų būti siekiama apriboti trąšų naudojimą didinant augalų maisto medžiagų veiksmingumą, iš dalies pakeičiant sintetines trąšas perdirbtu gyvulių mėšlu ir kitomis atliekomis bei didinant Europos savarankiškumą trąšų gamybos srityje, siekiant paremti žemės ūkio perėjimą prie agroekologijos.

1.5. EESRK palankiai vertina sprendimą 2023 m. įsteigti trąšų rinkos stebėjimo centrą, kadangi labai svarbu didinti Europos trąšų rinkos skaidrumą reguliariai skelbiant tipines vidaus rinkos kainas ir rengiant viešąją statistiką apie trąšų gamybą ir naudojimą.

1.6. EESRK taip pat ragina priimant naujas priemones atsižvelgti į socialinius aspektus, susijusius su ūkininkais (kuriems didelį poveikį daro trąšų kainos), maisto vartotojais (kurie susiduria su maisto kainų infliacija) ir pramonės darbuotojais.

1.7. Tarptautiniu mastu EESRK ragina ES aktyviau spręsti pasaulinę maisto stygiaus problemą, įskaitant trąšų rinkos skaidrumo, prieinamumo ir veiksmingo naudojimo didinimą. Reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas pasaulinei prekybai trąšomis išlaikant rinkų atvirumą, vengiant eksporto apribojimų ir draudimų, didinant trąšų gamybą ir plečiant logistikos maršrutus.

2. Įžanga ir bendrosios aplinkybės

2.1. Trąšas sudaro trys augalų augimui būtinos maistinės medžiagos: azotas (N), fosforas (P) ir kalis (K).

2.2. Trąšos yra labai svarbios didžiajai daliai dabartinės žemės ūkio gamybos. Jų pakankamumas ir įperkamumas atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant aprūpinimo maistu saugumą. 2021 m. pradžioje kilo pasaulinė mineralinių trąšų krizė, kurią iš pradžių lėmė išaugusi paklausa po COVID-19 krizės, po Rusijos invazijos į Ukrainą dar labiau sustiprėjusi dėl tiekimo iš trijų pagrindinių pasaulio trąšų tiekėjų – Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos – apribojimų.

2.3. Ši trąšų krizė smarkiai paveikė Europą, nes i) ES yra didelė grynoji trąšų importuotoja; ii) ES azoto ir fosforo trąšų rinka yra apsaugota importo muitais, dėl kurių vidaus rinkos kainos viršija pasaulines kainas; iii) ES trąšų importas iš Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos, kuris anksčiau sudarė 43 proc. ES importo, nuo 2022 m. kovo mėn. gerokai sumažėjo, nepaisant ES oficialios politikos nedrausti maisto ir trąšų importo iš Rusijos.

2.4. Trąšų kainos vidaus rinkoje pasiekė rekordinį lygį (2022 m. lapkričio mėn. mineralinio azoto kainos išaugo trigubai, palyginti su 2021 m. sausio mėn.). Dėl šios priežasties, taip pat dėl mažos trąšų pasiūlos ir pirkimų vėlavimo, gerokai sumažėjo ES trąšų naudojimas 2022 m. derliui⁽¹⁾, o 2023 m. pavasarį keliose valstybėse narėse gali pritrūkti trąšų ir tai gali paveikti 2023 m. derlių.

2.5. Tai vyksta įgyvendinant Europos žaliąjį kursą ir 2020 m. gegužės mėn. Europos Komisijos paskelbtą strategiją „Nuo ūkio iki stalo“⁽²⁾, įskaitant siūlomus visai ES nustatytus tikslus: „siekti, kad prarandamų maisto medžiagų sumažėtų bent 50 proc. drauge užtikrinant, kad dirvožemio derlingumas neprastėtų“, taip pat „iki 2030 m. naudojamų trąšų kiekį sumažinti bent 20 proc.“.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pabrėžia, kad lengvai prieinamos ir įperkamos trąšos yra būtinos žemės ūkio gamybai ir apsirūpinimo maistu saugumui Europoje ir visame pasaulyje. Dėl trąšų trūkumo ir pernelyg didelių trąšų kainų mažėja pasėlių derlius, kyla pavojus maisto gamybai ir didėja maisto kainų infliacija, o dėl to kenčia Europos piliečiai ir žmonija.

3.2. Dabartinė trąšų rinkų krizė kelia ypatingą grėsmę mažų pajamų šalyse, kuriose labai stinga maisto. Ši krizė taip pat kelia grėsmę Europoje, kur pažeidžiamos grupės jau susiduria su maisto įperkamumo problemomis, o dėl trąšų krizės gali sumažėti derlius, galintis padaryti poveikį pasauliniam apsirūpinimo maistu saugumui, nes ES yra viena pagrindinių grūdų gamintojų ir eksportuotojų.

3.3. EESRK mano, kad pasaulinį trąšų trūkumą lemia ne tik didelės gamtinių dujų kainos, bet ir pasiūlos bei paklausos disbalansas ir logistiniai apribojimai. ES padėtį dar labiau apsunkina tokie veiksniai kaip didelė žemyno priklausomybė nuo mineralinių trąšų importo, ES importo muitai ir karas Ukrainoje.

Neatidėliotini vidaus veiksmai

3.4. Nepaisant didelių trąšų kainų, panašu, kad kelių ES azoto trąšų gamintojų sąnaudų konkurencingumą paveikė itin didelė gamtinių dujų kaina Europoje, kuri septynis kartus viršijo JAV kainas (2021 m. – tris kartus). Be to, kad dujų normavimo atveju pirmenybė teikiama prieigai prie gamtinių dujų, kiekvienu konkrečiu atveju gali būti naudinga speciali parama ES azoto pramonei, siekiant kuo labiau išnaudoti esamus gamybos pajėgumus, kaip numatyta iš dalies pakeistoje ES laikinojoje valstybės pagalbos sistemoje krizės sąlygomis. Šiuo požiūriu, siekiant išvengti nenumatyto poveikio, reikia taikyti ekonomines ir socialines sąlygas, nes dėl trąšų krizės kai kurių trąšų gamintojų pelnas padidėjo.

⁽¹⁾ Europos Komisijos teigimu, sausrų ir aukštų trąšų kainų derinys, dėl kurio sumažėjo visų pirma P ir K naudojimo normos, prisidėjo prie mažesnio derliaus ir 2022 m. ES javų derlius sumažėjo 8 proc., palyginti su 2021 m. *Šaltinis*: Trumpalaikė žemės ūkio rinkų perspektyva, Europos Komisija, 2022 10 5.

⁽²⁾ COM(2020) 381 final, 2020 5 20.

3.5. Dabartinė krizė smarkiai paveikė trąšų naudotojus, visų pirma lauko kultūrų augintojus ir mišriųjų kultūrų bei gyvulininkystės specialistus, kuriems tenka 62 proc. ES išlaidų trąšoms ir 69 proc. ES suvartojamo azoto kiekio⁽³⁾. Jie susiduria su grynųjų pinigų, skirtų trąšoms pirkti prieš derliaus nuėmimą, trūkumu, taip pat su didėjančiu spaudimu dėl sąnaudų ir kainų skirtumo, nes didesnės žemės ūkio produktų kainos gali neatsverti padidėjusių trąšų ir kitų žemės ūkio išteklių kainų poveikio⁽⁴⁾. Todėl tikslinė parama trąšų naudotojams gali padėti įveikti krizę, kaip numatyta iš dalies pakeistoje ES laikinojoje valstybės pagalbos sistemoje krizės sąlygomis.

3.6. Tačiau tokios paramos finansavimui naudojant ES žemės ūkio rezervą, kuris 2023 finansiniais metais siekia 450 mln. EUR, taikomi griežti biudžeto apribojimai ir susiduriama su kitų prioritetų konkurencija. Tokių veiksmų finansavimas pagal nacionalinius BŽŪP strateginius planus taip pat nėra tinkama galimybė, nes jie ką tik patvirtinti ir jiems iš dalies pakeisti reikėtų daug laiko. Be to, naudojantis valstybės pagalba daugėja nacionalinio biudžeto suvaržymų ir kyla didelio konkurencijos iškraipymo tarp skirtingų valstybių narių ūkininkų rizika. Tai patvirtina faktas, kad iki šiol tik trys valstybės narės įgyvendino ūkininkų trąšų pirkimui skirtas pagalbos schemas, kurių bendras biudžetas siekia 855 mln. EUR.

3.7. Todėl EESRK mano, kad taisomosios priemonės, **kuriomis gerinamas ES trąšų rinkos veikimas**, yra tinkamesnės ir ekonomiškai efektyvesnės mokesčių mokėtojams. Tokios neatidėliotinos laikinos priemonės turėtų būti taikomos ir trąšų tiekimui, ir kainoms Europoje, sudarant palankesnes sąlygas importui ir konkurencijai. Kai kurios trąšų gamybos įmonės labai didina savo pelną: jeigu norime, kad šios pajamos būtų naudojamos investicijoms į Europos gamyklas ir mūsų savarankiškumo didinimui, o tai būtų mūsų nepriklausomybės kaina, būtina šiai pramonei pasiūsti teigiamą ir strateginį signalą.

3.8. Remiantis 2022 m. liepos 17 d. Europos Komisijos pasiūlymu, 2022 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamente (ES) 2022/2465⁽⁵⁾ numatyta laikinai sustabdyti importo tarifų taikymą karbamidui ir amoniakui (išskyrus iš Rusijos ir Baltarusijos). EESRK palankiai vertina šį sprendimą, nes toks sustabdymas turėtų teigiamą poveikį ne tik partneriams, kurie jau naudoja laisvosios prekybos susitarimais su ES (pvz., Šiaurės Afrikos šalims), bet ir kitiems pagrindiniams tiekėjams (pvz., JAV ir Vidurinės Azijos bei Persijos įlankos arabų šalims). Tačiau reglamentas įsigaliojo per vėlai, kad turėtų poveikį 2022–2023 m. sezonui, nes didžioji dalis karbamido importo buvo pristatyta arba užsakyta didžiulėmis kainomis, o Taryba importo tarifų taikymo sustabdymą apribojo šešių mėnesių laikotarpiui, o ne pirmiesiems dviem metams. EESRK rekomenduoja Komisijai ir Tarybai išplėsti reglamento taikymą kitam sezonui ir taikyti jį visoms trąšoms, gaminamoms naudojant azotą ir fosforą, nes tiekimo įvairinimas užtikrintų didesnę pakankamumą ir sumažintų ES vidaus trąšų kainas.

3.9. Taip pat reikėtų skubiai įgyvendinti kitas priemones, skirtas ES mineralinių trąšų rinkos veikimo problemoms logistikos ir reguliavimo srityse spręsti, įskaitant i) paskatas ūkininkams ir trąšų platintojams trąšas įsigyti iš anksto ir valdyti kainų riziką; ii) trąšas gabenantiems laivams palengvinti importo logistiką uostuose ir trąšų gabenimą sunkvežimiais vidaus keliais; iii) suvienodinti nacionalinių taisyklių aiškinimą dėl trąšų tiekėjų, kiek tai susiję su Rusijos sankcijomis; iv) suteikti galimybę laikinai lanksčiai taikyti ES reglamentus, įskaitant REACH, transporto teisės aktus ir Trąšų reglamentą.

3.10. Europos Komisija, atsižvelgdama į Jungtinio tyrimų centro techninius pasiūlymus⁽⁶⁾, turėtų skubiai pasiūlyti teisėkūros priemones, kuriomis būtų sudarytos sąlygos saugiai naudoti perdirbtą mėšlą, viršijant Nitratų direktyvoje (RENURE) nitratams jautrioms zonoms nustatytą ribą, kad būtų daugiau galimybių pakeisti sintetines trąšas. Laukiant, kol bus nustatyta nauja riba, EESRK rekomenduoja dabartinę maksimalią 170 organinio azoto vienetų/ha per metus ribą taikyti visiems ES ūkininkams.

Vidutinės trukmės vidaus veiksmai

3.11. Kaip nurodyta 2022 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje⁽⁷⁾, EESRK rekomenduoja sumažinti ES priklausomybę nuo pašarų, trąšų ir kitų išteklių importo ir siūlo maisto sistemoms, grindžiamoms maisto gamyba, darbo jėga ir sąžininga prekyba, taikyti atviro strateginio savarankiškumo apibrėžtį, siekiant bendro tikslo – aprūpinti maistu visus ES piliečius užtikrinant sveiką, tvarų, atsparų ir sąžiningą maisto tiekimą.

⁽³⁾ Šaltinis: ūkių apskaitos duomenų tinklas (ŪADT), 2017 m.

⁽⁴⁾ Orientacinė amonio nitrato kaina Prancūzijoje 2022 m. lapkričio mėn. buvo 203 proc. didesnė nei 2021 m. sausio mėn. Tuo tarpu malamųjų kviečių kaina per tą patį laikotarpį padidėjo 45 proc. Šaltinis: *La Dépêche Le Petit Meunier*.

⁽⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2465> (OL L 322, 2022 12 16, p. 81).

⁽⁶⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121636>

⁽⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/opinions-information-reports/opinions/strategic-foresight-report-2022> (žr. OL, p. 45).

3.12. Trąšų klausimu EESRK laikosi nuomonės, kad, nors reikia nedelsiant imtis neatidėliotinų veiksmų, taip pat reikėtų įgyvendinti ilgesnio laikotarpio priemones siekiant suvaldyti Europos žemės ūkio priklausomybę nuo importuojamų mineralinių trąšų ir kartu sumažinti pasėlių tręšimo aplinkosauginį pėdsaką Europoje. Šiomis priemonėmis turėtų būti siekiama i) optimizuoti bendrą trąšų naudojimą didinant augalų maistinių medžiagų naudojimo veiksmingumą ir taip mažinti prarandamų maisto medžiagų kiekį; ii) iš dalies pakeisti sintetines trąšas ir daugiau naudoti perdirbtą gyvulių mėšlą ir kitas maisto grandinės atliekas; iii) didinti Europos trąšų gamybos savarankiškumą. EESRK pabrėžia, kad vyksta žemės ūkio pertvarka ir toliau bus siekiama geresnių rezultatų skatinant agroekologiją, išsaugantį (konservacinį) ūkininkavimą.

3.13. Siekiant sumažinti trąšų naudojimą ir maisto medžiagų praradimą vandenyje ir ore, būtina didinti augalų maistinių medžiagų naudojimo veiksmingumą. Tai turėtų padėti sumažinti trąšų naudojimą nedarant poveikio gamybos apimčiai. Šį tikslą galima pasiekti taikant patobulintą tręšimo praktiką, būtent antsėlių naudojimą, tinkamai parenkant trąšas (teikiant pirmenybę azoto trąšų rūšims, pvz., pagamintoms naudojant nitratus ir naudojant ureazės ir nitrifikacijos inhibitorius), naudojant biostimuliuojančius, taip pat taikant tikslų ūkininkavimą, sudarantį sąlygas optimaliam tręsimui (taikant tokias priemones kaip trąšų naudojimas etapais, balanso apskaičiavimas, dirvožemio ir augalų analizė, augalų jutikliai, pagalbinės sprendimų priėmimo priemonės).

3.14. Augalų selekcija taip pat labai svarbi maistinių medžiagų naudojimo veiksmingumui, nes patobulintos veislės gali įsisavinti mažiau maistinių medžiagų, ypač azoto, tam pačiam derliaus kiekiui. Atsižvelgdamas į tai EESRK mano, kad reikėtų kurti naujoviškas technologijas ir sėklas, kad ūkininkams, kurie susiduria su esamų priemonių apribojimais, visada būtų galima pasiūlyti kitų sprendimų ⁽⁸⁾.

3.15. Nuo 2021–2022 m. ⁽⁹⁾ ūkininkai natūraliai pradėjo kultūras, kurioms reikia daug maisto medžiagų, kaip antai javai, aliejiniai rapsai ir cukriniai runkeliai, keisti augalais, kuriems reikia mažiau maisto medžiagų, pavyzdžiui, saulėgrąžomis ⁽¹⁰⁾ ir ankštiniais augalais. Tačiau vykdamas viešąją politiką šią tendenciją reikėtų vertinti atsargiai, nes, atsižvelgiant į atitinkamą šių augalų sausosios medžiagos derlingumą ir baltymų kiekį iš hektaro, toks sprendimas galėtų sutrikdyti žemės ūkio rinkas ir kelti pavojų apsirūpinimo maistu saugumui.

3.16. Dalinis mineralinių trąšų pakeitimas organinėmis trąšomis, perdirbtomis iš gyvulių mėšlo ir kitų organinių atliekų, taip pat yra svarbus vidutinės trukmės tikslas ES ⁽¹¹⁾. Tai bus naudinga dirvožemiui (didesnis organinių medžiagų kiekis) ir klimatui (mažesnis sintetinių azoto trąšų gamybos išmetamųjų teršalų kiekis), taip pat sumažės priklausomybė nuo importo. Tačiau nereikėtų pervertinti gyvulių mėšlo potencialo, nes didžioji jo dalis jau dabar yra perdirbama, turimi ištekliai sutelkti tik tam tikrose geografinėse teritorijose (regionuose, turinčiuose struktūrinį mėšlo perteklių) ir dėl to patiriamos didelės sutelkimo, perdirbimo ir transportavimo išlaidos. Maistinėmis medžiagomis iš žmonių atliekų žemės ūkio paskirties dirvožemiai dažniausiai netiriami, nors jas naudojant būtų galima gauti 2 mlrd. kg azoto ⁽¹²⁾. Europos Komisija taip pat turėtų skatinti kurti metodus, kaip maisto medžiagas išgauti iš dumblių ir nuotekų dumblo ir jas saugiai naudoti žemės ūkyje.

3.17. Kalbant apie azoto trąšas, alternatyvių neiškastinių amoniako gamybos būdų skatinimas yra labai svarbus ilgalaikis tikslas, nes tai sumažintų ES priklausomybę nuo dujų ir jos anglies pėdsaką. Vandens iš atsinaujinančiųjų energijos šaltinių, gaunamo naudojant vandens elektrolizę (ji taip pat vyksta naudojant atsinaujinančiųjų išteklių elektros energiją), gamyba yra bandomajame pramonės etape, o metanuojaus žemės ūkio šalutinius produktus ir organines atliekas galima gaminti biometaną amoniako gamybai ir degazuotąjį substratą, tinkamą naudoti kaip organines trąšas. Tačiau, nepaisant to, kad šiuo metu amoniako, gaminamo naudojant iškastinį kurą, rinkos kaina yra didelė, atsinaujinančiųjų išteklių alternatyvos toli gražu nėra konkurencingos ir tam, kad būtų pasiektas pramoninis etapas prireiks laiko, tobulesnių technologijų ir galbūt didelių viešųjų subsidijų.

3.18. EESRK palankiai vertina sprendimą 2023 m. įsteigti naują trąšų rinkos stebėjimo centrą ir tai, kad Europos pasirūpinimo apsirūpinimo maistu krizėms ir reagavimo į jas mechanizmo (EFSCM) ekspertų grupėje bus rengiamos konsultacijos su trąšų rinkos suinteresuotaisiais subjektais. EESRK taip pat mano, kad reikšmingas ES trąšų rinkos skaidrumo lygis gali būti užtikrintas tik reguliariai skelbiant reprezentatyvias N, P ir K trąšų vidaus rinkos kainas ir oficialiai skelbiant statistiką apie trąšų naudojimą.

⁽⁸⁾ OL C 194, 2022 5 12, p. 72.

⁽⁹⁾ OL C 75, 2023 2 28, p. 88.

⁽¹⁰⁾ 2022 m. saulėgrąžomis apsėtas plotas ES padidėjo 750 000 ha, o grūdų plotas tiek pat sumažėjo.

⁽¹¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/opinions-information-reports/information-reports/benefits-extensive-livestock-farming-and-organic-fertilizers-context-european-green-deal-egd-information-report>

⁽¹²⁾ Apskaičiuota, kad per savo šlapimą vienas žmogus išsiskiria daugiau kaip 4 kg azoto per metus (Viskari et al, 2018, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsufs.2018.00032/full>).

Socialiniai aspektai

3.19. EESRK mano, kad komunikate nepakankamai atsižvelgiama į su trąšų pakankamumu ir įperkamumu susijusius socialinius aspektus. Iš tiesų ūkininkai (ypač smulkieji ūkininkai) turi mokėti didesnę kainą už trąšas, kuri gali neatsipirkti nuimant derlių, nes trąšų pirkimas ir produktų pardavimas yra atsieti. Be to, brangesnės trąšos iš dalies lemia maisto kainų infliaciją, kuri tiesiogiai veikia neturtingiausių namų ūkius. Galiausiai, konkurencingumo sumažėjimas, gamybos sustabdymas ir didelis netikrumas, su kuriuo susiduria šis sektorius ES, taip pat veikia Europos trąšų pramonės darbuotojų darbo sąlygas.

Trąšų pakankamumo ir įperkamumo užtikrinimas pasaulyje

3.20. EESRK remia Europos Komisijos, valstybių narių, Europos finansų įstaigų, G20 šalių, JT agentūrų ir tarptautinių finansų įstaigų pastangas kovojant su pasauliniu maisto stygiu, įskaitant trąšų rinkų skatinimą užtikrinant sveiką konkurenciją ir skaidrumą, trąšų pakankamumą ir veiksmingą jų naudojimą.

3.21. Ypač svarbu užtikrinti skaidrumą pasaulinėje trąšų rinkoje. EESRK ragina G20 Žemės ūkio rinkų informacinę sistemą (AMIS) didinti trąšų kainų duomenų bazės, kuri šiuo metu apsiriboja keturiais produktais ir vietovėmis, reprezentatyvumą.

3.22. Maisto ir žemės ūkio organizacija ir Pasaulio prekybos organizacija neseniai įspėjo⁽¹³⁾, kad pasaulinis trąšų trūkumas greičiausiai išliks 2023 m., o tai kelia grėsmę visų pirma žemės ūkio gamybai ir apsirūpinimo maistu saugumui Afrikoje. Reikėtų nedelsiant sudaryti palankesnes sąlygas pasaulinei prekybai trąšomis: išlaikyti rinkų atvirumą, vengti eksporto apribojimų ir draudimų, didinti trąšų gamybą, plėsti logistikos maršrutus ir didinti trąšų naudojimo veiksmingumą. EESRK palankiai vertina tarptautines iniciatyvas šioje srityje, įskaitant Reagavimo į pasaulinę krizę maisto, energetikos ir finansų srityse grupę (JT), Pasaulinį apsirūpinimo maistu saugumo aljansą (G7), iniciatyvą FARM (ES, G7, Afrikos Sąjunga) ir Pasaulinį trąšų iššūkį (JAV, ES).

3.23. Dėl didelių maisto ir trąšų importo kainų ir tiekimo grandinių sutrikimų didėja skubūs mokėjimų balanso poreikiai kai kuriose mažų pajamų šalyse. ES turėtų dėti daugiau pastangų šioje srityje tiek dvišaliu pagrindu (taikant apsirūpinimo maistu saugumo ir atsparumo didinimo priemonę), tiek vykdydama daugiašales iniciatyvas, kaip antai TVF Skurdo mažinimo ir augimo patikos fondas (PRGT) ir finansavimo įvykus sukrėtimui maisto srityje linija.

Briuselis, 2023 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹³⁾ Pasaulinės trąšų rinkos ir politika: bendras FAO / PPO informacijos rinkimo projektas, 2022 m. lapkričio 14 d., https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/igo_14nov22_e.htm.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos
leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT